

Analiza i procesiranje elipse glagolske skupine u hrvatskome jeziku

Masnikosa, Irina

Doctoral thesis / Disertacija

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:987552>

Rights / Prava: [In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-20**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

Sveučilište u Zagrebu

Filozofski fakultet

Irina Masnikosa

**ANALIZA I PROCESIRANJE ELIPSE
GLAGOLSKE SKUPINE U HRVATSKOME
JEZIKU – OGRANIČENJA INFORMACIJSKE
STRUKTURE**

DOKTORSKI RAD

Zagreb, 2019.

University of Zagreb

Filozofski fakultet

Irina Masnikosa

**ANALIZA I PROCESIRANJE ELIPSE
GLAGOLSKE SKUPINE U HRVATSKOME
JEZIKU – OGRANIČENJA INFORMACIJSKE
STRUKTURE**

DOKTORSKI RAD

Mentorica:

dr. sc. Anita Peti-Stantić, red. prof.

Zagreb, 2019.

Sveučilište u Zagrebu

Faculty of Humanities and Social Sciences

Irina Masnikosa

ANALYSIS AND PROCESSING OF VP ELLIPSIS IN CROATIAN: CONSTRAINTS OF INFORMATION STRUCTURE

DOCTORAL DISSERTATION

Supervisor:

Anita Peti-Stantić, Ph.D.

Zagreb, 2019

ZAHVALA

Zahvalu prije svega dugujem svojoj mentorici prof. dr. Aniti Peti-Stantić, bez čije iznimne posvećenosti i nepresušne energije ne bi bilo ovoga rada.

Doc. dr. Mirjani Tonković zahvaljujem na svesrdnoj pomoći pri provođenju eksperimentalnog dijela istraživanja. Hvala svim i sudionicama i sudionicima istraživanja te prof. dr. Đurđici Čilić, doc. dr. Ivoni Grgurinović i Simoni Gotal koje su ustupile vrijeme i prostor za provođenje eksperimenata.

Na komentarima i sugestijama zahvaljujem članovima povjerenstava prof. dr. Idi Raffaelli, dr. sc. Kristini Štrkalj Despot i prof. dr. Ranku Matasoviću, kao i dr. sc. Jani Willer-Gold i izv. prof. dr. Mateuszu-Milanu Stanojeviću.

Dr. sc. Jeleni Tušek i Vedrani Gnjidić hvala na emocionalnoj i tehničkoj podršci. Dorotei-Dori Held i Emi Katarini Horvath na prijevodima.

Hvala Familijama.

I na kraju: mami, tati, Bruni i curama.

PODACI O MENTORICI

Anita Peti-Stantić rođena je u Virovitici, a u Zagrebu je završila osnovnu i srednju školu te se 1985. upisala na Filozofski fakultet, jednopredmetno na jugoslavistiku (danas: Odsjek za kroatistiku) i istovremeno dvopredmetno na klasičnu filologiju. Diplomirala je u listopadu 1989. s diplomskom radnjom *Ironija u dramaturgiji Antuna Šoljana*. Na Sveučilištu Yale (SAD) je stekla stupanj M.A., a poslijediplomski je studij nastavila na Sveučilištu u Beču uz mentorstvo akademika Radoslava Katičića. Doktorirala je 2002. s temom *Poredbena sintaksa ličnih zamjenica u južnoslavenskim jezicima* pod mentorstvom prof. Ive Pranjkovića. Od studenog 1999. godine zaposlena je na Odsjeku za slavistiku Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu (danas Odsjek za južnoslavenske jezike i književnosti). Voditeljica je Katedre za slovenski jezik i književnost, a u više je navrata bila pročelnica Odsjeka. Od 2006. je godine vodila znanstveni projekt pod naslovom *Hrvatska i bliskosrodne kulturnojezične zajednice*. Osim znanstvenih monografija, autorica je *Velikog slovensko-hrvatskog i hrvatsko-slovenskog rječnika* (2014) i prevoditeljica sa slovenskog i engleskog. Od 2011. do 2013. godine bila je predsjednica Hrvatskoga društva za primijenjenu lingvistiku. Akademsku godinu 2009/2010. provela je u Centru za kognitivna istraživanja Sveučilišta Tufts u Americi, gdje je kao Fulbrightova stipendistica radila na projektu *The Relationship Between Scrambling and the Position of the Clitic Cluster in Slavic Languages*. Od 2013. do 2015. godine u Centru za kognitivna istraživanja Sveučilišta Tufts s prof. Rayem Jackendoffom radi na projektu hijerarhije gramatičkih struktura. Osim sociolingvističkih tema kojima se bavila godinama, danas su u središtu njezina interesa kognitivna lingvistika, osobito informacijska struktura, kao i pomaci u suodnosu gramatičkih razina. Uz to se bavi proučavanjem lingvističkoga statusa pacijenata s afazijom i gramatikama nasljednih govornika, kao i istraživanjem suodnosa gramatičke i leksičke strukture jezika s različitih teorijskih lingvističkih i psiholingvističkih, eksperimentalnih stajališta. Od 2014. do 2018. surađuje na međunarodnom projektu *Coordinated Research in the Experimental Morphosyntax of South Slavic Languages* (EMSS), primarno posvećenom psiholingvističkim istraživanjima slaganja u južnoslavenskim jezicima, kao i na međunarodnom projektu *COST Action IS1401: Strengthening Europeans' capabilities by establishing the European literacy network*. Od 2017. vodi četverogodišnji istraživački projekt Hrvatske zaklade za znanost *Modeliranje mentalne gramatike hrvatskoga: ograničenja informacijske strukture*.

SAŽETAK

U radu se istražuje elipsa glagolske skupine (VPE) u hrvatskome s naglaskom na ograničenja informacijske strukture u mogućnostima ostvarivanja i interpretacije. Usporedbom tipova elipse predikata iz višejezične perspektive, testovima konstituencije te ispitivanjem distribucijskih obilježja potvrđuju se prethodne analize VPE “engleskog tipa” kao VPE u hrvatskome. Analizom informacijske strukture ostatka VPE utvrđuje se stupnjevitost obaveznosti kontrastivne interpretacije ostatka s obzirom na odnose paralelizma u lokalnom kontekstu. Trima eksperimentima procjene prihvatljivosti VPE ispituje se ograničenje simetričnog kontrastivnog fokusa (Winkler 2005; Ha 2008) i utjecaj redoslijeda antecedenta i mjesta elipse na mogućnost ostvarivanja VPE u paralelnim strukturama. Zabilježen je efekt ograničenja kontrastivnog fokusa za VPE u kojoj antecedent prethodi mjestu elipse, no ne i za VPE u kojoj mjesto elipse prethodi antecedentu. Nije zabilježen efekt redoslijeda antecedenta i mjesta elipse na prihvatljivost VPE. Eksperimentom odabira antecedenta VPE kojoj prethode zavisnosložene te nezavisnosložene rečenice uz mjerenje vremena reakcije ispitane su hipoteze glavne tvrdnje i domene koordinacije (Frazier i Clifton 2005) prema kojima se novi jezični material u diskursu povezuje s glavnom tvrdnjom ukoliko je ona dostupna, neovisno o udaljenosti od mjesta elipse, dok se u suprotnome povezuje s recentnim materijalom ili čitavom koordiniranom skupinom. Rezultati pokazuju da je u svim uvjetima dominantna strategija odabira antecedenta odabir čitave koordinirane strukture te je potvrđena hipoteza domene koordinacije za elipsu nakon nezavisnosložene rečenice. U interpretaciji elipse nakon zavisnosloženih rečenica zabilježen je utjecaj glavne tvrdnje, ali i utjecaj recentnosti na odabir antecedenta. Nije zabilježena statistički značajna razlika u vremenu reakcije između dvaju uvjeta u kojima je elipsi prethodila zavisnosložena rečenica, no vrijeme potrebno za davanje odgovora bilo je značajno kraće u uvjetu koordinacije nego u uvjetu subordinacije u kojem je glavna tvrdnja nije bila recentna.

Ključne riječi: elipsa, elipsa glagolske skupine, informacijska struktura, hrvatski, kontrastivni fokus, jezično procesiranje, hipoteza glavne tvrdnje, recentnost, danost, generativna gramatika

ABSTRACT

The aim of this thesis is exploring VP ellipsis (VPE) in Croatian from an information-structural point of view. We focus on (i) the possibilities of realization of VPE in various syntactic and semantic contexts; (ii) the possibilities of realization considering information-structural constraints, and (iii) the possibilities of interpretation considering the role of the information structure in discourse structuring.

An overview of historical and contemporary definitions and taxonomies of elliptical phenomena is provided, followed by an overview of theoretical approaches to ellipsis considering the issues of (i) the content of the ellipsis site; (ii) the identity conditions on ellipsis; (iii) ellipsis licensing.

Issues of determining equivalents of VPE crosslinguistically are discussed. Several types of predicate ellipsis which can be analyzed as VPE are detected in Croatian. By conducting VP constituency tests and examining distributional properties, we confirm previous analyses of “English style” VPE as instances of VPE in Croatian.

Two aspects of information-structural constraints of VPE realization in Croatian are investigated. Firstly, we examine the information-structural status of the remnant, concluding that the obligatoriness of the contrastive interpretation of a remnant may be traced down to general relations of parallelism and contrastivity between clauses. We detect three information-structural patterns – in VPE in Croatian, at least one element in a remnant is realized as: (i) contrastive focus; (ii) contrastive topic; (iii) polarity / modality focus.

The information-structural constraints on VPE are then tested experimentally. Three written acceptability judgment experiments have been carried out in order to test the contrastive focus constraint on VPE. Following López and Winkler (2000), Winkler (2005), Kazenin (2006), and Ha (2008), as well as relying on analysis of the remnant status in VPE in Croatian, we predict that the acceptability of VPE in maximally parallel and maximally contrastive coordinated structures depends on the realization of contrastive focus.

In first experiment, we tested the acceptability of VPE in following structures:

- (1) a. Marija neće pročitati članak, a Ivana hoće.
b. Marija neće pročitati članak, a Ivana će.

‘Mary won’t read the article, and Jane will.’

The prediction that the sentences in which contrastive polarity focus (indicated by the stressed form of the auxiliary) is not realized will be judged as unacceptable was experimentally confirmed.

In second experiment, we tested the contrastive focus constraint on backwards ellipsis (Ha 2008), predicting that the sentences in which contrastive polarity focus on the pre-elided element is not realized would be judged as unacceptable:

- (2) a. Marija hoće, a Ivana neće pročitati članak.
b. Marija će, a Ivana neće pročitati članak.

‘Mary will, and Jane won’t read the article.’

Since no statistically significant difference was found between the experimental conditions, the prediction was not confirmed.

In third experiment, we additionally test the effects of (i) the order of the antecedent and the ellipsis site and (ii) contrastive focus symmetry on the acceptability of VPE:

- (3) a. Marija neće, a Ivana će pročitati članak.
b. Marija neće, a Ivana hoće pročitati članak.

‘Mary won’t, and Jane will read the article.’

- c. Marija će pročitati članak, a Ivana neće.
d. Marija hoće pročitati članak, a Ivana neće.

‘Mary will read the article, and Jane won’t.’

While the main effects of the order of the antecedent and the ellipsis site and contrastive focus symmetry were not found, the interaction effect suggests there is a penalty on VPE acceptability which was not predicted by the contrastive focus constraint.

The possibilities of interpretation of VPE in Croatian considering the role of the information structure in discourse structuring were investigated experimentally. Two hypotheses proposed by Frazier and Clifton (2005) were tested:

(i) Main Assertion Hypothesis (MAH):

Comprehenders prefer to relate material in a new sentence to the main assertion of the preceding sentence.

(ii) Conjunction Domain Hypothesis:

The processing of conjunction allows either the entire conjoined phrase to be processed or just the closer conjunct.

The differences in the interpretation of ambiguous VPEs were measured in a comprehension task for two-sentenced discourses including (i) complex sentences and (ii) compound sentences:

(4) a. Tina je otišla kući nakon što je popila piće. I Marija je.

‘Tina went home after she had a drink. So did Mary.’

b. Tina je otišla kući i popila piće. I Marija je.

‘Tina went home and had a drink. So did Mary.’

Following Frazier and Clifton (2005), we predicted (i) that the preferred antecedent of VPE in example 4a. was VP from the main clause, regardless of the clause order; (ii) the least preferred antecedent of VPE in 4.b. was the first conjunct.

The results suggest that the dominant strategy in both cases is choosing the conjoined structure as an antecedent of VP ellipsis. However, the effects of both the main assertion and recency are observed in the interpretation of the ellipsis which follows complex sentences. The results of the preferred interpretation of elliptical sentences which follow compound

sentences confirm the Conjunction Domain Hypothesis, i.e. the role of the clause order in processing.

.

Keywords: ellipsis, VP ellipsis, information structure, Croatian, contrastive focus, language processing, Main Assertion Hypothesis, recency, givenness, generative grammar

SADRŽAJ

1.UVOD.....	1
1.1. Ciljevi, hipoteze i metodologija istraživanja.....	4
2.1. Struktura rada.....	5
2. UVOD U PODRUČJE ISTRAŽIVANJA ELIPSE.....	8
2.1. Određenje elipse.....	9
2.1.1. Povijesna određenja elipse.....	9
2.1.2. Određenja elipse u suvremenoj lingvistici.....	14
2.1.2.1. Elipsa u širem i užem smislu.....	14
2.1.2.2. Sintaktička elipsa i rečenica.....	20
2.1.2.3. Sintaktička elipsa u generativnim pristupima.....	21
2.1.3. Elipsa u hrvatskom jezikoslovlju.....	27
2.1.3.1. Gramatike.....	27
2.1.3.2. Studije.....	32
2.1.4. Određenje elipse: zaključak.....	33
2.2. Temeljna pitanja i teorijske perspektive u istraživanju elipse.....	34
2.2.1. Pitanje strukture.....	36
2.2.1.1. Strukturni pristupi.....	36
2.2.1.2. Nestrukturni pristupi.....	43
2.2.2. Pitanje identifikacije.....	48
2.2.2.1. Sintaktička identifikacija.....	48
2.2.2.2. Semantička identifikacija.....	51
2.2.3.3. Hibridni pristupi.....	59
2.2.3. Pitanje licenciranja.....	62
2.2.3.1. Sintaktičko licenciranje.....	62
2.2.3.2. Diskursno licenciranje.....	64
2.2.4. Temeljna pitanja i teorijske perspektive: zaključak.....	68
3. INFORMACIJSKA STRUKTURA I ELIPSA.....	69
3.1. Informacijska struktura.....	69
3.1.1. Danost.....	71
3.1.2. Fokus.....	73
3.1.2.1. Pragmatička i semantička uporaba fokusa.....	73
3.2.1.2. Široki i uski fokus.....	76
3.2.1.3. Fokus polarnosti.....	81

3.1.3. Topik.....	82
3.1.4. Kontrastivnost.....	83
3.1.4.1. Kontrastivni fokus.....	83
3.1.4.2. Kontrastivni topik.....	84
3.1.4.3. Kontrastivnost i paralelizam.....	85
3.2. Informacijska struktura i elipsa.....	90
4. ELIPSA GLAGOLSKE SKUPINE U HRVATSKOME.....	97
4.1. Pitanje određenja elipse glagolske skupine.....	98
4.1.1. Elipsa glagolske skupine u engleskome.....	99
4.1.2. Elipsa glagolske skupine u drugim jezicima.....	105
4.1.2.1. <i>V-stranding</i> elipsa glagolske skupine.....	105
4.1.2.2. Elipsa modalne dopune.....	107
4.1.2.3. Elipsa glagolske skupine „engleskog tipa“.....	109
4.1.2.4. Elipsa s česticom polarnosti.....	114
4.1.2.5. „Ogoljena“ elipsa glagolske skupine.....	130
4.2. Elipsa glagolske skupine u hrvatskome: određenje i distribucija.....	133
4.2.1. Testovi konstituenције.....	134
4.2.2. Distribucija elipse konstituenata.....	140
4.2.2.1. Položaj mjesta elipse u rečenici.....	141
4.2.2.2. Udaljenost antecedenta i elipse.....	143
4.1.2.3. Redoslijed antecedenta i mjesta elipse.....	145
4.1.2.3.4. Pragmatička kontrola.....	148
4.1.2.5. Mogućnost pojavljivanja u subordinaciji.....	149
4.3. Ograničenja informacijske strukture.....	150
4.3.1. Elipsa u uvjetima maksimalnog paralelizma i kontrastivnosti.....	151
4.3.2. Elipsa u uvjetima stupnjevanja paralelizma i kontrastivnosti.....	158
4.4. Elipsa glagolske skupine u hrvatskome: zaključak poglavlja.....	162
5. EKSPERIMENTALNI PRISTUP ISTRAŽIVANJU ELIPSE GLAGOLSKE	
SKUPINE U HRVATSKOME: OGRANIČENJA INFORMACIJSKE	
STRUKTURE.....	164
5.1. Pregled psiholingvističkih istraživanja elipse.....	164
5.1.1. Psiholingvistička istraživanja strukture i identifikacije elipse.....	166
5.1.1.1. Nepodudaranja antecedenta i elipse.....	166
5.1.1.2. Pristup obliježjima antecedenta na mjestu elipse.....	170

5.1.1.3. Efekti složenosti.....	176
5.1.2. Psiholingvistička istraživanja uloge strukture diskursa i informacijske strukture na procesiranje elipse.....	185
5.1.2.1. Paralelizam argumenata i prozodijski paralelizam.....	185
5.1.2.2. Ograničenja informacijske strukture na prihvatljivost elipse glagolske skupine.....	187
5.1.2.3. Procesiranje elipse u diskursu.....	189
5.2. Eksperimentalno istraživanje elipse glagolske skupine u hrvatskome.....	191
5.2.1. Ograničenja informacijske strukture: eksperimenti prihvatljivosti rečenica.....	192
5.2.1.1. Preliminarno istraživanje.....	193
5.2.1.1.1. Materijali i metode.....	194
5.2.1.1.2. Sudionici.....	196
5.2.1.1.3. Prikupljanje i obrada podataka.....	197
5.2.1.1.4. Rezultati.....	197
5.2.1.1.4. Preliminarno istraživanje: zaključak.....	200
5.2.1.2. Eksperiment 1.....	201
5.2.1.2.1. Metode.....	203
5.2.1.2.1.1. Materijali i dizajn.....	203
5.2.1.2.1.2. Sudionici.....	206
5.2.1.2.1.3. Postupak.....	207
5.2.1.2.1.4. Prikupljanje i obrada podataka.....	207
5.2.1.2.2. Rezultati.....	207
5.2.1.3. Eksperiment 2.....	210
5.2.1.3.1. Metode.....	211
5.2.1.3.1.1. Materijali i dizajn.....	211
5.2.1.3.1.1.2. Sudionici.....	213
5.2.1.3.1.3. Postupak.....	214
5.2.1.3.1.4. Prikupljanje i obrada podataka.....	214
5.2.1.3.2. Rezultati.....	214
5.2.1.4. Eksperiment 3.....	216
5.2.1.4.1. Metode.....	218
5.2.1.4.1.1. Materijali i dizajn.....	218
5.2.1.4.1.2. Sudionici.....	220

5.2.1.4.1.3. Postupak.....	220
5.2.1.4.1.4. Prikupljanje i obrada podataka.....	221
5.2.1.4.2. Rezultati.....	221
5.2.1.4.3. Rezultati: popunjivači.....	223
5.2.1.5. Eksperimenti procjene prihvatljivosti rečenica: rasprava i zaključak.....	225
5.2.2. Preferencije odabira antecedenta elipse glagolske skupine u diskursu: utjecaj glavne tvrdnje i recentnosti.....	226
5.2.2.1. Metode.....	228
5.2.2.1.1. Materijali i dizajn.....	228
5.2.2.1.2. Sudionici.....	231
5.2.2.1.3. Postupak.....	232
5.2.2.1.4. Prikupljanje i obrada podataka.....	232
5.2.2.2. Rezultati.....	233
5.2.2.3. Rasprava.....	235
6. ZAKLJUČAK RADA.....	237
7. POPIS LITERATURE.....	246
8. PRILOZI.....	268
8.1. Prilog A. Procjena prihvatljivosti rečenica: ispitni materijali.....	268
8.2. Prilog B. Procjena prihvatljivosti rečenica: primjerak upitnika.....	270
8.3. Prilog C. Procjena prihvatljivosti rečenica: <i>boxplot</i> prikazi distribucija.....	276
8.4. Prilog D. Odabir antecedenta elipse glagolske skupine: eksperimentalni podražaji po uvjetima.....	281
8.5. Prilog E. Informirani pristanak.....	287
9. ŽIVOTOPIS AUTORICE.....	288

POPIS TABLICA

Tablica 2.1. Tipovi elipse (Ash 1763: 115-124).....	11
Tablica 2.2. Referencija, supstitucija, elipsa (prema: Halliday i Hasan 1976: 145).....	15
Tablica 2.3. Primjeri referencije, supstitucije i elipse (Halliday i Hasan 1976: 146).....	16
Tablica 2.4. Primjeri eliptičnih konstrukcija (prema: Merchant 2016: 1-2).....	22
Tablica 2.5. Svojstva <i>gappinga</i> i elipse (prema: Lobeck 1995: 21).....	24
Tablica 2.6. Elipsa u hrvatskim gramatikama od 1859. godine.....	28
Tablica 2.7. Teorijski pristupi elipsi: struktura i identifikacija (prema: Kennedy 2003; Merchant 2016).....	35
Tablica 4.1. Obrazac ostvarivanja informacijskog statusa konstituenta u ostatku elipse nakon pomoćnog glagola u ruskome (Kazenin 2006).....	124
Tablica 5.1. Tanenhaus i Carlson (1990: 264).....	166
Tablica 5.2. Arregui i sur. (2006).....	167
Tablica 5.3. Kim i sur. (2011: 333).....	169
Tablica 5.4. Shapiro i Hestvik (1995).....	171
Tablica 5.5. Shapiro i sur. (2003).....	172
Tablica 5.6. Garnham i sur. (1998).....	173
Tablica 5.7. Xiang i sur. (2014: 8).....	174
Tablica 5.8. Martin i McElree: 1.eksperiment (2008: 886).....	177
Tablica 5.9. Martin i McElree: 3. i 4. eksperiment (2008: 898-899).....	179
Tablica 10. Frazier i Clifton (2005: 129): 1. eksperiment.....	182
Tablica 5.11. Martin i McElree (2011: 332).....	183
Tablica 5.12. Martin i McElree (2011: 338).....	184
Tablica 5.13. Carlson (2001: 5).....	186
Tablica 5.14. Kertz (2013).....	188
Tablica 5.15. Procjena prihvatljivosti rečenica. Preliminarno istraživanje: Eksperimentalni uvjeti s primjerima – Upitnik 1 (redosljed polarnosti + / -).....	195
Tablica 5.16. Procjena prihvatljivosti rečenica. Preliminarno istraživanje: Eksperimentalni uvjeti s primjerima – Upitnik 2 (redosljed polarnosti - / +).....	195
Tablica 5.17. Procjena prihvatljivosti rečenica. Preliminarno istraživanje: podaci o sudionicima.....	197
Tablica 5.18: Procjena prihvatljivosti rečenica. Preliminarno istraživanje: rezultati – Upitnik 1 (polarnost: + / -).....	197

Tablica 5.19: Procjena prihvatljivosti rečenica. Preliminarno istraživanje: rezultati – Upitnik 2 (polarnost: - / +).....	199
Tablica 5.20. Procjena prihvatljivosti rečenica. Eksperiment 1: faktori istraživanja, eksperimentalni uvjeti i primjeri stimulusa.....	205
Tablica 5.21. Procjena prihvatljivosti rečenica. Eksperiment 1: Likertova ljestvica – vrijednosti.....	206
Tablica 5.22. Procjena prihvatljivosti rečenica. Eksperiment 1: sudionici.....	206
Tablica 5.23. Procjena prihvatljivosti rečenica. Eksperiment 1: rezultati – deskriptivni pokazatelji.....	208
Tablica 5.24. Procjena prihvatljivosti rečenica. Eksperiment 2: faktori istraživanja, eksperimentalni uvjeti i primjeri stimulusa.....	212
Tablica 5.25. Procjena prihvatljivosti rečenica. Eksperiment 2: sudionici.....	213
Tablica 5.26. Procjena prihvatljivosti rečenica. Eksperiment 2: rezultati – deskriptivni pokazatelji.....	214
Tablica 5.27. Procjena prihvatljivosti rečenica. Eksperiment 3: faktori istraživanja, eksperimentalni uvjeti i primjeri stimulusa.....	219
Tablica 5.28. Procjena prihvatljivosti rečenica. Eksperiment 3: sudionici.....	220
Tablica 5.29. Procjena prihvatljivosti rečenica. Eksperiment 3: rezultati – deskriptivni pokazatelji.....	221
Tablica 5.30. Procjena prihvatljivosti rečenica. Eksperiment 3: rezultati – popunjivači.....	224
Tablica 5.31. Odabir antecedenta elipse glagolske skupine: Eksperiment 4: eksperimentalni uvjeti i primjeri stimulusa.....	230
Tablica 5.32. Odabir antecedenta elipse glagolske skupine: sudionici.....	231

POPIS SLIKA

Slika 1.1. Eliptična rečenica.....	2
Slika 2. 1. Elipsa u širem i užem smislu (prema: McShane 2005: 15).....	18
Slika 2.2. Sintaktička rečenica (Stainton 2006).....	20
Slika 2.3. Interpretacija <i>gappinga</i> (Williams 1977: 113).....	38
Slika 2.4. Chung i sur. 1995: sintaktička struktura isprane rečenica.....	40
Slika 2.5. Merchant 2013b: sintaktička struktura isprane rečenice.....	61
Slika 2.6. Uparivanje (Culicover i Jackendoff 2005: 264).....	67
Slika 2.7. Nicanje (Culicover i Jackendoff 2005: 264).....	67
Slika 3.1. Paralelizam rečenične strukture.....	89
Slika 4.1. Sintaktička struktura elipse glagolske skupine (Culicover i Jackendoff 2005: 291).....	104
Slika 4.2. Sintaktička struktura elipse glagolske skupine u teoriji neizravnog licenciranja...142	
Slika 5.1. Xiang i sur. (2014: 9).....	175
Slika 5.2. Procjena prihvatljivosti rečenica. Eksperiment 1: rezultati – prosječne ocjene po uvjetima sa standardnom pogreškom.....	208
Slika 5.3. Procjena prihvatljivosti rečenica. Eksperiment 2: rezultati – prosječne ocjene po uvjetima sa standardnom pogreškom.....	215
Slika 5.4. Procjena prihvatljivosti rečenica. Eksperiment 3: rezultati – prosječne ocjene po uvjetima sa standardnom pogreškom.....	222
Slika 5.5. Procjena prihvatljivosti rečenica. Eksperiment 3: rezultati – popunjivači.....	224
Slika 5.6. Prosječni postotci (aritmetičke sredine) odabira antecedenta elipse u različitim eksperimentalnim uvjetima.....	233
Slika 5.7. Prosječno vrijeme reakcije izraženo u milisekundama (aritmetičke sredine) u različitim eksperimentalnim uvjetima.....	235

KRATICE I OZNAKE

ACC – akuzativ

AUX – pomoćni glagol

engl. – engleski

EMPH – emfatički izraz

ERG – ergativ

F – fokus

franc. – francuski

IF – informacijski fokus

KF – kontrastivni fokus

KT – kontrastivni topik

NOM – nominativ

PRT – čestica

* – gramatički neprihvatljivo

– semantički neprihvatljivo

? (??) – upitna gramatička prihvatljivost

[] – izostavljeno

≈ – približno značenje

1. UVOD

Predmet istraživanja ovoga rada je elipsa glagolske skupine – sintaktička konstrukcija u kojoj nedostaje glavni predikat (su)rečenice, obično zajedno sa svojim unutarnjim argumentima te nakon pomoćnog ili modalnog glagola u linearnoj strukturi:

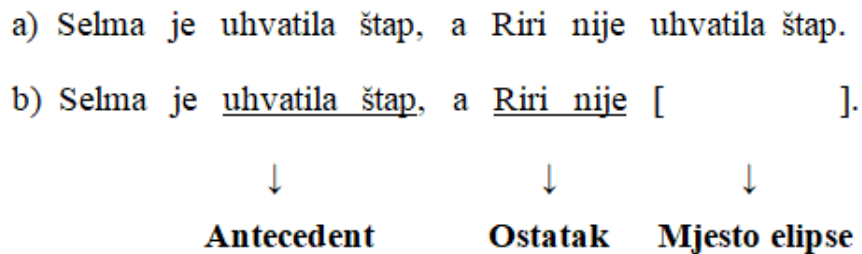
(1.1.) Selma je uhvatila štap, a Riri nije.

Elipsa glagolske skupine najdetaljnije je istražena u engleskome (Ross 1967; Sag 1976; Williams 1977; Hardt 1993; Lobeck 1995; Culicover i Jackendoff 2005; Frazier i Clifton 2005; Winkler 2005; Martin i McElree 2008; Aelbrecht i Harwood 2015) te se smatra tipološki rijetkom. Iako su takve konstrukcije zabilježene u hrvatskim gramatikama te se pronalaze već kod Maretića (1906), elipsa glagolske skupine u hrvatskome, koliko nam je poznato, nije detaljno istraživana. O elipsi u hrvatskome i na hrvatskome nije rečeno mnogo te se, uz iznimku kratke Finkine (1953) studije, ona sporadično obrađuje tek u gramatikama. Malobrojna istraživanja elipse glagolske skupine u srednjejuznoslavenskim jezicima (Stjepanović 1998; Todorović 2014) usko su usmjerena na analizu specifičnog problema u modelu derivacije elipse glagolske skupine u okviru generativne gramatike, dok je procesiranje elipse glagolske skupine u hrvatskome potpuno neistraženo.

Važnost istraživanja elipse proizlazi prvenstveno iz činjenice da je riječ o pojavi zabilježenoj u svim istraženim jezicima, a u kojoj se vidljiva fonološka i sintaktička struktura ne podudara u potpunosti sa semantičkom interpretacijom. Zadatak je svake lingvističke teorije opisati odnos između oblika i značenja, što uključuje i objašnjenje pojava u kojima dolazi do odstupanja od njihovog kanonskog mapiranja. Stoga je istraživanje univerzalnosti i specifičnosti ostvarivanja i interpretacije elipse u pojedinim jezicima korak prema potpunijem razumijevanju mehanizama uspostavljanja odnosa između značenja i oblika.

Budući da nema jedinstvenog stava oko točne definicije elipse, klasifikacije eliptičnih pojava, gramatičkog opisa te modela procesiranja elipse, u ovome se radu u najvećoj mjeri preuzima terminologija generativnih pristupa, u okviru kojih su eliptične pojave i najdetaljnije istražene. Stoga ćemo mjesto na kojem bi se u linearnoj strukturi rečenice ostvarile izostavljene jezične jedinice nazivati mjestom elipse (engl. *ellipsis site*), jezične jedinice kojima je izraženo

značenje koje odgovara izostavljenim jedinicama nazivat ćemo antecedentom, dok ćemo jezične jedinice u eliptičnoj surečenici nazivati ostatkom (engl. *remnant*):

Slika 1.1. Eliptična rečenica.

Teorije elipse prvenstveno nastoje objasniti odnos između sintaktičke strukture iskaza a) i iskaza b) te odnos između antecedenta i mjesta elipse. Pri tome se razlikuje nekoliko dominantnih tendencija. S obzirom na pitanje sintaktičke strukture eliptičnih konstrukcija, pretpostavlja se:

(1) da sintaktička struktura primjera b) odgovara sintaktičkoj strukturi primjera a), no nije u potpunosti fonološki ostvarena (Tancredi 1992; Chomsky i Lasnik 1993; Merchant 2001)

(2) da su jedinice koje su prisutne u sintaktičkoj strukturi primjera a) u sintaktičkoj strukturi primjera b) predstavljene u obliku praznih kategorija (Hardt 1993; Lobeck 1995; Winkler 2005).

(3) da u primjeru b) nema „skrivenih“ sintaktičke strukture (Culicover i Jackendoff 2005).

S obzirom na odnos antecedenta i mjesta elipse pretpostavlja se:

(1) da je mogućnost izostavljanja jezičnih jedinica i mogućnost ostvarivanja semantičke interpretacije na mjestu elipse uvjetovana identičnošću ili paralelizmom sintaktičke strukture antecedenta i izostavljenih jedinica (Fiengo i May 1994; Chung i sur. 1995; Fox 2000).

(2) da je mogućnost izostavljanja jezičnih jedinica i mogućnost ostvarivanja semantičke interpretacije na mjestu elipse uvjetovana semantičkom identičnošću ili paralelizmom izostavljenih jedinica (Hardt 1993; Merchant 2001; Culicover i Jackendoff 2005, 2012).

Analize elipse u okviru prikazanih teorijskih pristupa komplementarne su ne samo s obzirom na to koja uža pitanja uspješnije rješavaju, već nerijetko i s obzirom na to koja uža pitanja postavljaju. Stoga se u radu ne priklanjamo u potpunosti ni jednome pristupu. Međutim, slijedeći Culicovera i Jackendoff (2005), polazimo od pretpostavke da postoje i jezični iskazi kojima se ne može pripisati kanonska sintaktička struktura te da se sintaktička reprezentacija fonološki neostvarenog jezičnog materijala treba pretpostavljati samo kada je to neophodno. U nastojanju da se zadrži teorijska neutralnost, u radu se povremeno pribjegava nepreciznim terminološkim rješenjima kao što je „izostavljanje elemenata“.

U svim je aktualnim teorijskim pristupima elipsi prepoznata važnost informacijskog strukturiranja diskursa za mogućnosti ostvarivanja i interpretacije eliptičnih struktura. Informacija koja se interpretira na mjestu elipse mora negdje biti izražena, odnosno aktivirana u neposrednoj svijesti govornika i slušatelja. Pri tome, s druge strane, za interpretaciju nije svejedno ni što je od prethodno aktiviranih informacija u eliptičnoj strukturi izostavljeno:

(1.2.) Selma je uhvatila štap, a Riri nije [] štap.

Za razliku od rečenice 1.1., koja ne govori ništa o tome je li Riri išta uhvatila, iz rečenice 1.2. razumjet ćemo da nešto ipak jest, no to nije bio štap. Uz to, rečenica 1.2. prihvatljiva je prvenstveno ukoliko je u drugoj surečenici intonacijski istaknuta jedinica 'štap'.

Elipsa glagolske skupine u literaturi se prema sintaktičkom kriteriju klasificira kao elipsa konstituenta (Chao 1988), a prema kriteriju uloge u informacijskom strukturiranju kao elipsa koja obilježava danost (Winkler 2016). Druga se skupina često istraživanih konstrukcija naziva nekonstituentskom elipsom (Chao 1988) ili kontrastivnom elipsom (Winkler 2016). Dosadašnjim istraživanjima (Jackendoff 1971; Williams 1977; Lobeck 1995; Winkler 2005) utvrđene su sustavne razlike u distribuciji tih dviju skupina konstrukcija, što ukazuje na međuuuvjetovanost sintaktičkih i semantičkih ograničenja i ograničenja informacijske strukture

na ostvarivanje i interpretaciju elipse. S obzirom na jezičnu raznolikost, postavlja se pitanje u kojoj su mjeri ti obrasci ostvarivanja i interpretacije tipova elipse, ponajprije utvrđeni analizom engleskoga, univerzalni, a u kojoj su mjeri uvjetovani strukturnim razlikama među jezicima.

1.1. Ciljevi, hipoteze i metodologija istraživanja

Ciljevi ovoga rada su:

- (1) odrediti koji se tipovi elipse dijelova predikata u hrvatskome mogu analizirati kao elipsa glagolske skupine.
- (2) ispitati mogućnosti ostvarivanja elipse glagolske skupine u hrvatskome s obzirom na sintaktički i semantički kontekst.
- (3) ispitati mogućnost ostvarivanja elipse glagolske skupine u hrvatskome s obzirom na ograničenja informacijske strukture.
- (4) ispitati interpretaciju elipse glagolske skupine s obzirom na ulogu informacijske strukture u strukturiranju diskursa.

Određivanje eliptičnih konstrukcija koje u hrvatskome odgovaraju elipsi glagolske skupine provedeno je:

- a) usporedbom obrazaca ostvarivanja elipse dijelova predikata u hrvatskome s konstrukcijama koje se u drugim jezicima analiziraju kao elipsa glagolske skupine
- b) utvrđivanjem koji od mogućih obrazaca ostvarivanja elipse dijelova predikata u hrvatskome zadovoljavaju kriterij elipse konstituenta.

Mogućnosti ostvarivanja elipse glagolske skupine u hrvatskome s obzirom na sintaktički i semantički kontekst ispitane su:

a) analizom prihvatljivih sintaktičkih nepodudaranja antecedenata i interpretacije na mjestu elipse na konstruiranim primjerima eliptičnih rečenica

b) usporedbom distribucije elipse glagolske skupine u hrvatskome s distribucijom elipse konstituenata u engleskome prema kriterijima koje utvrđuju Jackendoff (1971), Williams (1977) i Lobeck (1995).

U istraživanju odnosa elipse glagolske skupine i informacijske strukture u hrvatskome polazi se od dviju pretpostavki:

(1) segmenti informacijske strukture ograničuju distribuciju elipse glagolske skupine u hrvatskom jeziku.

(2) informacijska struktura usmjerava interpretaciju višeznačne elipse glagolske skupine u hrvatskom jeziku.

Mogućnosti ostvarivanja elipse glagolske skupine u hrvatskome s obzirom na ograničenja informacijske strukture istražuju se:

(a) analizom informacijske strukture ostatka na konstruiranim primjerima

(b) eksperimentalnim ispitivanjem ograničenja kontrastivnog fokusa i utjecaja redoslijeda antecedenata i mjesta elipse na prihvatljivost elipse u paralelnim strukturama metodom procjene prihvatljivosti rečenica.

Interpretacija elipse glagolske skupine s obzirom na ulogu informacijske strukture u strukturiranju diskursa istražena je eksperimentom odabira antecedenata elipse s višestrukim mogućnostima interpretacije, čime se ispitao utjecaj strukture koja prethodi eliptičnoj rečenici na dostupnost i istaknutost antecedenata u procesiranju.

1.2. Struktura rada

Poglavlje *Uvod u područje istraživanja elipse* podijeljeno je u dvije veće cjeline. U prvom se dijelu poglavlja izlažu pogledi na određenje i klasifikaciju eliptičnih struktura kroz povijest

proučavanja jezika te razilaženja u utvrđivanju granica opsega pojma u lingvistici dvadesetog i dvadeset i prvog stoljeća. U drugom se dijelu poglavlja iznosi pregled najutjecajnijih teorijskih pristupa elipsi s obzirom na pitanja (1) sintaktičke strukture eliptičnih konstrukcija, (2) odnosa identičnosti antecedenta i elipse i (3) licenciranja eliptičnih struktura.

U trećem, najkraćem poglavlju pod nazivom *Informacijska struktura i elipsa* daje se pregled temeljnih pojmova informacijske strukture i sažetak zapažanja o općim ograničenjima informacijske strukture na ostvarivanje elipse, čime se postavlja okvir za analizu ograničenja informacijske strukture na ostvarivanje i interpretaciju elipse glagolske skupine u hrvatskome.

U četvrtom i petom poglavlju elipsa glagolske skupine istražuje se u skladu s postavljenim ciljevima rada. Poglavlje *Elipsa glagolske skupine u hrvatskome* započinje prikazom problema pri utvrđivanju ekvivalencije eliptičnih konstrukcija kojima se izostavljaju dijelovi predikata u raznim jezicima. Pri tome se utvrđuje kako se u hrvatskome ostvaruje nekoliko tipova konstrukcija koje se analiziraju kao elipsa glagolske skupine te se na temelju testova konstitucije izlučuju oni tipovi elipse koji se u daljnoj analizi smatraju primjerima elipse glagolske skupine. Distribucija elipse glagolske skupine kao elipse konstituenta uspoređuje se s distribucijom *gappinga* kao nekonstituentske elipse. U posljednjem se dijelu četvrtog poglavlja analiziraju ograničenja u ostvarivanju informacijske strukture ostatka elipse glagolske skupine s obzirom na stupanj ostvarivanja sintaktičkog i semantičkog paralelizma i kontrasta.

U poglavlju *Ekperimentalni pristup istraživanju elipse glagolske skupine u hrvatskome: ograničenja informacijske strukture* elipsa glagolske skupine u hrvatskome istražuje se iz psiholingvističke perspektive. Nakon pregleda prethodnih psiholingvističkih istraživanja elipse iznose se rezultati istraživanja odnosa elipse glagolske skupine i informacijske strukture u hrvatskome. Prvo se iznose rezultati triju eksperimenata procjene prihvatljivosti kojima se ispitalo ograničenje simetričnog kontrastivnog fokusa na ostvarivanje elipse glagolske skupine u koordiniranim strukturama sa suprotnom polarnošću surečenica. Hipoteza postavljena na temelju Winkler (2005), Ha (2008) te analize iznesene u četvrtom poglavlju, a prema kojoj je elipsa glagolske skupine u takvim strukturama prihvatljiva samo kada se u rečenicama ostvaruje simetrični kontrastivni fokus, tek je djelomično potvrđena. U posljednjem se dijelu petoga poglavlja iznose rezultati istraživanja odabira antecedenta elipse glagolske skupine koju je moguće višestruko interpretirati. U istraživanju se polazi od

pretpostavke da se višeznačna elipsa u diskursu interpretira s obzirom na istaknutost potencijalnih antecedentata uvjetovanu vrstom sintaktičke strukture rečenice koja prethodi elipsi. Polazeći od hipoteze glavne tvrdnje i hipoteze domene koordinacije, utvrđenih u Frazier i Clifton (2005), ispituje se odabir antecedenta elipse glagolske skupine kojoj prethode zavisnosložene i nezavisnosložene rečenice. Rezultati ukazuju kako je, u skladu s Frazier i Clifton (2005) glavna tvrdnja dostupna u zavisnosloženim rečenicama istaknut kandidat za antecedenta elipse, no važnu ulogu u odabiru igra i udaljenost kandidata od mjesta elipse.

U posljednjem se poglavlju sažimaju rezultati istraživanja i iznose zaključci. Na kraju su priloženi dodatni grafički prikazi rezultata, ispitni materijali, primjerci upitnika i informiranih pristanaka.

2. UVOD U PODRUČJE ISTRAŽIVANJA ELIPSE

Uporaba termina *elipsa*, određenje elipse, opseg pojava koje ona uključuje, klasifikacija tipova elipse te objašnjenje mogućnosti i uvjeta ostvarivanja elipse međusobno su duboko isprepleteni. Pogledi na elipsu mijenjali su se kroz povijest istraživanja jezika te i danas uvelike ovise o teorijskom okviru unutar kojega se proučava izostavljanje jezičnog materijala.

Poglavlje je podijeljeno na dva potpoglavlja. Potpoglavlje 2.1. posvećeno je pitanju 'Što je elipsa?' te se u njemu iznose povijesna određenja elipse, određenja elipse u suvremenoj lingvistici i određenja elipse u hrvatskoj jezikoslovnoj tradiciji. Kako jezikoslovci koji su elipsu istraživali ili u svojim radovima navodili primjere elipse nisu uvijek izravno određivali sam pojam, u pregledu određenja elipse od najranijih poznatih zapisa do dvadesetog stoljeća u odjeljku 2.1.1. iznosimo poglede nekolicine autora koji su takva određenja ponudili ili su razradili klasifikaciju eliptičnih pojava. U odjeljku 2.1.2. prikazujemo određenja elipse u suvremenoj lingvistici, koja jednim dijelom proizlaze iz širokog poimanja elipse u filozofiji i tradicionalnoj deskriptivnoj gramatici, a djelomično su proizvod nastojanja da se razgraniče one pojave u jeziku koje pripadaju isključivo razini pragmatike od pojava koje su dio gramatike, osobito sintakse. U odjeljku 2.1.3. osvrćemo se na određenja i primjere elipse u hrvatskom jezikoslovlju, koji se uglavnom daju u gramatikama, stoga se u pregledu prvenstveno usmjeravamo na uporabu termina *elipsa* za različite vidove izostavljanja jezičnog materijala u tim izvorima.

U potpoglavlju 2.2. daje se pregled odgovora na pitanje 'Kako dolazi do elipse?' u suvremenoj lingvistici. Ti odgovori uključuju pretpostavke o jezičnim razinama na kojima je reprezentiran jezični materijal koji je elipsom izostavljen. U odjeljku 2.2.1. iznijet ćemo pregled teorijskih pristupa s obzirom na pitanje sintaktičke strukture eliptičnih konstrukcija. U odjeljku 2.2.2. razmatraju se pretpostavke o razini na kojoj se jezični materijal povezuje s prethodnim dijelovima diskursa, čime se omogućuje njegovo izostavljanje. U odjeljku 2.2.3. dotaknut ćemo se pitanja licenciranja elipse, odnosno okoline u kojoj se ona može ostvariti. Budući da uvjeti ostvarivanja elipse ovise o tipu eliptične konstrukcije te se mogu razlikovati od jezika do jezika, pretpostavke o licenciranju pojedinih primjera elipse detaljnije ćemo iznijeti u trećem i četvrtom poglavlju.

2.1. Određenje elipse

2.1.1. Povijesna određenja elipse

Pojam jezične elipse svoje izvore nalazi u antičkoj retorici. Među najstarijim poznatim određenjima elipse je ono retoričara Marka Fabija Kvintilijana iz 1. stoljeća n. e. (*Institutiones oratoria* 8.6.21., 95/1953: 313, hrv. prijevod: Pejčinović, 1985: 266-267):

„Neki nazivaju sinegdohom kada nešto što nije rečeno iz konteksta zaključujemo, jer se riječ iz riječi može razumjeti. (...) Ako ono što je izostavljeno prouzrokuje stilski nedostatak, naziva se elipsa.“¹

Kvintilijan navodi primjer iz Eneide (11.142.):

(2.1.) Arcades ad portas ruere.²

(*Institutiones oratoria*, 8.6.21., 95/1953: 313),

Iako elipsu određuje kao stilsku figuru, Kvintilijan uočava kako su figure izostavljanja, uključujući i elipsu, „tako obična izražajna sredstva da nikako ne mogu prisvajati pravo da u sebi kriju umjetnost svojstvenu figuri.“ (*Institutiones oratoria*, 9.3.64., 1985: 324-325).³ Dvojnost određenja elipse kao izražajnog sredstva s jedne, te kao općeg obilježja govora s druge strane ogleda se u kasnijem preuzimanju termina u poetici te u tradicionalnoj gramatici.

U 7. stoljeću Izidor Seviljski u prvoj knjizi svojih *Etimologija*, *De grammatica*, elipsu određuje kao „nepotpunost govora u kojoj nedostaju potrebne riječi“⁴ (*Etimologiae*, 1.34.10.), ali i kao izostavljanje glasova, odnosno grafema (*Etimologiae*, 1.35.6.)⁵

¹ „Quidam synecdochen vocant et cum id in contextu sermonis quod tacetur accipimus; verbum enim ex verbis intelligi, quod inter vitia ellipsis vocatur: Arcades ad portas ruere.“ (*Institutiones oratoria*, 8.6.21., 1953: 313)

² 'Arkađani jurnu na vrata.' (prijevod: Pejčinović, 1985)

³ Sed haec adeo sunt vulgaria, ut sibi artem figurarum adserere non possint. (*Institutiones oratoria*, 9.3.64., 1953: 482)

⁴ „Eclipsis est defectus dictionis, in quo necessaria verba desunt.“

⁵ Korišteno je izdanje Barney i sur. (2006) koje sadrži latinski izvornik i engleski prijevod.

U Gramatici Port Royała (Lancelot i Arnauld 1660/2000) o elipsi se govori u poglavlju o sintaksi kao o o figuri slaganja te se primjeri elipse pronalaze i izvan latinskog jezika :

„Figura koja odbacuje nešto iz govora naziva se ELIPSA ili *ispust* (ili *zamućaj*). Tu i tamo podrazumijevamo glagol, što je vrlo često u hebrejskom, gdje se supstantivni glagol gotovo uvijek podrazumijeva; ponekad izostavljamo nominativ, kao u *pluit*, umjesto da kažemo *Deus* ili *natura pluit*; kadikad ispuštamo imenicu čiji je pridjev izražen: *paucis te volo*, to jest *verbis alloqui*; kojiput riječ koja upravlja drugom, kao *est Romoe* umjesto *est in urbe Romoe*, ili pak riječ koja je upravljana, kao *facilius reperias* (tj. *homines*) *qui Romam proficiscantur*, *quam qui Athenas* (Cic.).“⁶

(Lancelot i Arnauld 1660/2000: 327)

Kako navode Smith (1987) i Menzel (2013/2016), engleski gramatičari 17. i 18. stoljeća preuzimaju termin i navode primjere elipse u engleskom jeziku, najčešće bez jasnih kriterija i eksplicitnih definicija. Budući da su gramatike tog perioda prvenstveno preskriptivne, razlučuje se izostavljanje kao izražajno sredstvo od izostavljanja kao gramatičke pogreške te se bilježe primjeri pravilnih i nepravilnih eliptičnih rečenica. Ponekad se govori o elipsi subjekta ispred imperativa ili u koordiniranim strukturama te elipsi veznika 'that' i elipsi pojedinih prijedloga (Smith 1987: 212-217). Engleski gramatičar Lane (1700/1969: 105) navodi sljedeći primjer elipse:

(2.2.) I live [a life] in London.

'Živim [život] u Londonu.'

Ash (1763: 114) elipsu određuje kao „izostavljanje neke riječi ili više riječi koje moraju biti dobavljene, ili kako bi se upotpunio smisao, ili kako bi se razabrala ili protumačila gramatička konstrukcija rečenice.“ Ash (1763: 114) ističe kako elipsa služi izbjegavanju ponavljanja i sažetom iznošenju ideja te napominje kako su „gotovo sve složene rečenice više ili manje

⁶ Celle qui retranche quelque chose du discours, s'appelle ELLYPSE, ou *Défaut*; car quelquefois on sous-entend le verbe, ce qui est très - ordinaire en hébreu, où le verbe substantif est presque toujours sous-entendu; quelquefois le nominatif, comme *pluit*, pour *Deus*, ou *natura pluit*; quelquefois le substantif, dont l'adjectif est exprimé : *paucis te volo*, sup. *verbis alloqui* ; quelquefois le mot qui en gouverne un autre, comme: *est Romoe*, pour *est in urbe Romoe* ; et quelquefois celui qui est gouverné, comme *facilius reperias*, (sup. *homines*) *Romam proficiscantur*, *quam qui Athenas*. Cic. (Lancelot i Arnauld 1660/2000: 326)

eliptične“. Tipove elipse Ash (1763) kategorizira prema vrsti riječi koja je izostavljena. Primjeri su prikazani u Tablici 2.1.

Tablica 2.1. Tipovi elipse (Ash 1763: 115-124)

Elipsa člana	(2.3.) <u>A</u> man, woman and child. DET. muškarac, žena i dijete.
Elipsa imenice	(2. 4.) A learned, wise and good <u>man</u> . 'Učen, mudar i dobar čovjek.'
Elipsa pridjeva	(2.5.) A <u>delightful</u> orchard and garden. 'Divan voćnjak i vrt'
Elipsa zamjenice	(2.6.) a. I love and fear <u>him</u> . 'Volim *(ga) i bojim ga se.' b. <u>My</u> house and land. 'Moja kuća i zemlja.' c. The horse [which] I rode fell down. 'Konj *(kojega) sam jahao/la je pao.'
Elipsa glagola	(2.7.) She <u>was</u> young and rich, and beautiful. 'Bila je mlada (i) lijepa i pametna.'
Elipsa priloga	(2. 8.) He spoke and acted <u>wisely</u> . 'Govorio je i ponašao se mudro.'
Elipsa prijedloga	(2. 9.) He went <u>into</u> the churches, halls, and public buildings. 'Išao je / ulazio je u crkve, dvorane i javne zgrade.'
Elipsa veznika	(2. 10.) He said [that] he would do it. 'Rekao je *(da) će to učiniti.'
Elipsa uzvika	(2. 11.) <u>O</u> pitty and shame! ≈ 'Oh, nevolja i nesreća!'

U povijesti proučavanja jezika, koncept elipse kao izostavljanja elemenata koji se i dalje mogu razumjeti povezan je s idejama o logičkoj i gramatičkoj potpunosti iskaza i rečenice te se terminu nerijetko pribjegavalo pri analizi iskaza koji ne zadovoljavaju utvrđenu kanonsku formu ili se mogu sintaktički nadopuniti bez promjene značenja. Jespersen (1924/1951) kritizira takvu praksu te se osobito osvrće na primjere jednočlanih iskaza poput:

(2.12.) a. Come!

'Dođi!'

b. Splendid!

'Izvršno!'

c. John!

(Jespersen 1924/1951: 306)

Prema Jespersenu (1924/1951: 306), brojni gramatičari u primjeru 2.12.a. pretpostavit će da je riječ o eliptičnoj rečenici iz koje je izostavljen subjekt koji se podrazumijeva ('you'), u primjeru 2.12.b. subjekt ('this') i kopula ('is'). S druge strane, u primjeru 2.12.c. ne može se jasno odrediti koji su elementi izostavljeni. Budući da sva tri primjera mogu činiti samostalne iskaze, a rečenicu Jespersen određuje kao „(relativno) potpun i neovisan ljudski iskaz“ (1924/1951: 307) čija se potpunost i neovisnost ogleda upravo u mogućnosti da stoji samostalno, autor smatra kako je u primjeru 2.12.c. riječ o jednočlanim rečenicama koje nisu rezultat elipse. Uporabu termina elipsa predlaže samo u slučajevima u kojima je to „potpuno nužno i gdje nema sumnje što se razumije“ (Jespersen 1924/1951: 307), kao u primjerima:

(2.13.) a. He is rich, but his brother is not [rich].

'On je bogat, ali njegov brat nije [bogat].'

b. It generally costs six shillings, but I paid only five [shillings].

'Inače košta šest šilinga, ali ja sam platio samo pet [šilinga].'

(Jespersen 1924/1951: 307)

Bally (1944: 1959) elipsu određuje kao „ono što se podrazumijeva (franc. *sous-entente*) u govoru (franc. *parole*), na određenom mjestu u govoru (franc. *discours*), znaka koji postoji u kontekstu koji je prethodio ili tek slijedi.“ Uz to navodi sljedeće primjere:

(2.14.) a. Madame X. a deux enfants, l' un de six ans, l' autre de quatre.

'Gospođa X ima dvoje djece, jedno od šest godina, a drugo od četiri.'

b. A: Oú allez-vous?

'Kamo idete?'

B: A l' Université.

'Na fakultet.'

c. A: Irez-vous au théâtre?

'Idete li u kazalište?'

B: Je pense.

'(Ja) mislim.'

(Bally 1944: 159)

Bally (1944: 160) napominje kako postoje i slučajevi situacijske elipse:

(2.15.) a. Regardez!

'Gledajte!'

b. Voulez-vous du rouge ou du blanc?

'Želite li crno ili bijelo?'

(Bally 1944: 160)

Pri tome ističe kako rečenica u primjeru 2.15.a. nema značenje ukoliko gesta ne zamijeni deiksu te se tada ona interpretira kao 'Gledajte ovo!'. Rečenica u primjeru 2.15.b., kako objašnjava, razumije se primjerice u kafiću, gdje pitanje navodi na reprezentaciju vina (Bally 1944: 160).

Prikazane primjere elipse Bally (1944: 160) razlikuje od drugih oblika skraćenog izražavanja (brahilogije), kao što su usklične rečenice bez glagola:

(2.16.) Quelle horreur!

'Kakva strahota!'

Za razliku od elipse, kako navodi (Bally 1944: 160), u prikazanom primjeru u kontekstu ili situaciji ne može se pronaći ništa što omogućuje nadoknađivanje znakova „koje gramatika nameće, odnosno glagol i „logičnu“ sintaksu ('To je strašno!')“.

Kao što ćemo prikazati u nastavku poglavlja, određenja elipse koje iznose Jespersen (1924/1951) i Bally (1944) bliska su većini aktualnih pristupa elipsi, no raspravama o sintaktičkoj analizi eliptičnih rečenica nerijetko se ponovno otvaraju i pitanja samog određenja elipse.

2.1.2. Određenja elipse u suvremenoj lingvistici

Možemo utvrditi kako se barem od 17. stoljeća jezičnom elipsom više ne naziva izostavljanje jezičnih jedinica manjih od razine riječi, no što se točno podrazumijeva pod pojmom elipsa ni danas nije u potpunosti razriješeno. Termin elipsa u i suvremenoj lingvistici (od polovice dvadesetog stoljeća do danas) pokriva širok spektar pojava u kojima se određeni jezični elementi smatraju izostavljenima. Temeljne razlike u određenju jezične elipse mogu se sažeti na razlike u odgovorima na pitanje u kojem smislu se kod elipse govori o izostavljanju, odnosno:

- (1.) Što se izostavlja?
- (2.) Iz čega se izostavlja?

U ovom će se odjeljku prikazati nekoliko mogućih poimanja opsega i razgraničenja uporabe termina elipsa.

2.1.2.1. Elipsa u širem i užem smislu

Prva podjela koja može proizaći iz odgovora na dosad postavljena pitanja je podjela na elipsu u širem i užem smislu. Elipsom u širem smislu najčešće se nazivaju različiti tipovi semantičke nepotpunosti iskaza, dok se pod elipsom u užem smislu uglavnom podrazumijeva sintaktička elipsa kojoj odgovaraju rečenice koje kao eliptične određuje Jespersen (1924/1951). Međutim, uporaba tih termina u literaturi nije ujednačena. Naime, moguće je navesti barem tri smisla samog određenja šireg i užeg smisla, odnosno tri polazišta za razlikovanje elipse u širem i užem smislu. U nastavku navodimo primjere takvih određenja.

Prvi primjer podjele na elipsu u širem i užem smislu vezuje se ponajprije uz radove iz područja filozofije jezika i pragmalingvistike. Tako Sellars (1954: 200), u pristupu koji slijedi

i Neale (2000), eliptičnima naziva sve iskaze koji su upotpunjeni tek kontekstom, uključujući i rečenice poput 2.17.a., te napominje kako kontekst omogućuje potpunu interpretaciju (v. pr. 2.17.b).

(2.17.) a. Stol je velik.

b. Ovaj ovdje stol je velik.

(prema: Sellars 1954: 200)

Možemo pretpostaviti kako Sellars (1954) pod kontekstom u ovom slučaju podrazumijeva izvanjezični kontekst, odnosno situaciju. Tako bi se elipsom u širem smislu mogli smatrati svi slučajevi u kojima 'razumijemo više nego što je izrečeno'. Međutim, kako primjećuju Halliday i Hasan (1976), eliptičnima bi se tada smatrale gotovo sve rečenice ikada napisane ili izgovorene. Halliday i Hasan (1976) o elipsi govore kao o pojavi u kojoj je „nešto strukturno nužno ostalo neizrečeno, odnosno o rečenicama i surečenicama „čija je struktura takva da se pretpostavlja neka jedinica koja prethodi, a koja služi kao izvor informacije koja nedostaje“ (Halliday i Hasan 1976: 143-144). Takvom određenju odgovaraju i primjeri elipse koje navodi Jespersen (1924/1951).

Halliday i Hasan (1976) elipsu obrađuju u okviru lingvistike teksta te, kao i referenciju i supstituciju, elipsu određuju kao oblik presupozicije, sredstvo identifikacije upućivanjem na nešto što je slušatelju već poznato ili što može rekonstruirati. (Halliday i Hasan 1976: 144). Odnos između referencije, supstitucije i elipse prikazan je u Tablici 2.2., a primjeri u Tablici 2.3.

Tablica 2.2. Referencija, supstitucija, elipsa (prema: Halliday i Hasan 1976: 145)

	Referencija	Supstitucija i elipsa (= supstitucija nulom)
Razina apstrakcije	semantička	leksičko-gramatička
Primarni izvor presupozicije	situacija	tekst
Što je presuponirano?	značenja	jedinice (riječi, sintaktičke

		cjeline, surečenice)
Je li klasa očuvana?	ne nužno	da
Je li zamjena moguća?	ne nužno	da
Kohezivno sredstvo	da, anaforičko i kataforičko	da, anaforičko (povremeno kataforičko)

Tablica 2.3. Primjeri referencije, supstitucije i elipse (Halliday i Hasan 1976: 146).

Referencija	(2.18.) This is a fine <u>hall</u> you have there. I'm proud to be lecturing in <u>it</u> . 'Lijepu dvoranu imate. Ponosan /ponosna sam što predajem u njoj.'
Supstitucija	(2.19.) This is a fine <u>hall</u> you have here. I've never lectured in a finer <u>one</u> . 'Lijepu dvoranu imate. Nikad nisam predavao / predavala u ljepšoj.'
Elipsa	(2.20.) This is a fine hall you have here. I've never lectured in a finer. 'Lijepu dvoranu imate. Nikad nisam predavao / predavala u ljepšoj.'

Uz imensku elipsu (engl. *nominal ellipsis*; v. pr. 2.20.), Halliday i Hasan (1976) u engleskom obrađuju glagolsku elipsu (engl. *verbal ellipsis*), koja uključuje leksičku elipsu (engl. *lexical ellipsis*; pr. 2.21.a.) i elipsu operatora (engl. *operator ellipsis*; pr. 2.21.b.) te surečeničnu elipsu (engl. *clausal ellipsis*), koja uključuje modalnu elipsu (engl. *modal ellipsis*; pr. 2.22.a.) i propozicijsku elipsu (engl. *propositional ellipsis*; pr. 2.22.b).

(2.21.) a. Mary didn't know, did she?

'Mary nije znala, zar ne? / ?je li?'

b. Some were laughing and others crying.

'Jedni su se smijali, a drugi plakali.'

(Halliday i Hasan 1976: 174)

(2.22.) a. What were they doing? – Holding hands.

'Što su radili? – Držali ??(se) za ruke.

b. The plane has landed. – Has it?

'Avion je sletio – Je li?

(Halliday i Hasan 1976: 198)

Halliday i Hasan (1976) govore o elipsi u kojoj je ostalo neizrečeno nešto 'strukturno nužno'. Međutim, kao što je vidljivo iz Tablice 2.3. te podjele tipova elipse, izostavljanje jezičnih elemenata ne promatraju samo kroz prizmu sintaktičke uloge izostavljenih jedinica, već govore o leksičko-gramatičkoj razini. Stoga takvo poimanje elipse u užem smislu (u odnosu na primjere elipse koje navodi Sellars (1954)) nećemo odrediti kao sintaktičku elipsu. Razliku između viđenja elipse koje iznosi Sellars (1954) i onoga koje iznose Halliday i Hassan (1976) odredit ćemo s obzirom na to razumije li se 'više nego što je izrečeno' na temelju neposrednog jezičnog konteksta ili izvanjezične situacije, gdje bi prvi slučaj odgovarao elipsi u užem smislu, a drugi slučaj elipsi u širem smislu.

Drugo moguće poimanje razlike između elipse u širem smislu i elipse u užem smislu ilustrira Stainton (2006), koji klasifikaciju eliptičnih pojava razrađuje polazeći od tri smisla pojma rečenice:

- (1) Sintaktička rečenica je izraz s određenom strukturom ili oblikom.
 - (2) Semantička rečenica je izraz s određenim sadržajem ili značenjem.
 - (3) Pragmatička rečenica je izraz s određenom uporabom.
- (Stainton 2006: 31).

Iz takve je podjele moguće izvesti tri tipa elipse (Stainton 2006: 34-37):

- (1) Sintaktička elipsa odnosi se na izraz koji na površini ne sadrži sav materijal koji obično zahtijeva sintaktička rečenica:

(2.23.) Lucijan jede meso, ali ne znam zašto.

- (2) Semantička elipsa odnosi se na izraz koji ne zadovoljava kriterije sintaktičke rečenice, no sadrži *strukturu poruke* rečenice (engl. *message structure*) i zadovoljava kriterije semantičke rečenice te je često riječ o konvencionaliziranom izrazu:

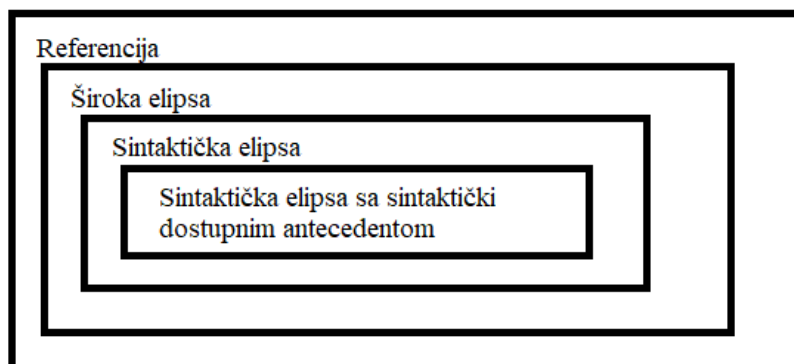
(2.24.) Uzdravlje! (izgovoreno u kafiću)

(3) Eliptična pragmatička rečenica odnosi se na izraz koji ne zadovoljava kriterije sintaktičke i semantičke rečenice, ali se može upotrijebiti za izvođenje govornog čina (npr. izolirana riječ).

Stainton (2006) ne daje primjer uporabe izolirane riječi kao pragmatičke elipse te i sam zaključuje kako odnos između semantičke i pragmatičke elipse nije u potpunosti jasan. Stoga u konačnici odustaje od izvođenja određenja pragmatičke elipse iz određenja pragmatičke rečenice, kao i od pretpostavke o pragmatičkoj elipsi kao elipsi u najširem smislu. Međutim, preostala dva tipa elipse, semantičku i sintaktičku, promatra kao elipsu u širem i užem smislu. Tako u ovom slučaju kriterij razgraničenja elipse u širem i elipse u užem smislu proizlazi iz klasifikacije eliptične strukture: ukoliko se ona i dalje smatra rečenicom prema sva tri navedena određenja rečenice, riječ je o sintaktičkoj elipsi ili elipsi u užem smislu. Ukoliko se eliptična struktura ne smatra sintaktičkom rečenicom, riječ je o semantičkoj elipsi ili elipsi u širem smislu.

Treće poimanje elipse u širem i užem smislu razrađuje McShane (2005). koja elipsu smješta u šire područje istraživanja referencije (Slika 2.1.) te razlikuje:

- (1) *široku elipsu* (engl. *broad ellipsis*) koja uključuje sintaktičku i semantičku elipsu
 - (2) sintaktičku elipsu s jezičnim ili nejezičnim antecedentom kao podskupinu široke elipse
 - (3) sintaktičku elipsu s dostupnim sintaktičkim antecedentom kao podskupinu sintaktičke elipse
- (McShane 2005: 14-15).

Slika 2. 1. Elipsa u širem i užem smislu. (prema: McShane 2005: 15)

Kao prvo, u takvoj podjeli referencija, za razliku od pristupa Hallidaya i Hasana (1976), obuhvaća elipsu. Uz to, široka elipsa obuhvaća semantičku i sintaktičku elipsu. Kako navodi McShane (2005: 14), semantički su eliptične, na primjer, pasivne rečenice sa semantički obaveznim, no ne i gramatički obavezno izraženim agensom, u kojima se postojanje (neodređenog) referenta razumije na temelju izvanjezičnog znanja:

(2.24.) Promises are commonly made, then broken.

'Obećanja su često dana, a onda prekršena.'

(McShane 2005: 14)

Sintaktička elipsa odnosi se na neizražavanje sintaktički obavezne kategorije čiji se referent može rekonstruirati sintaktičkim pravilima ili diskursnim ključevima (engl. *discourse cues*) (McShane 2005: 15). Sintaktička elipsa s jezičnim antecedentom prikazana je u primjeru 2.25.a., a pragmatički kontrolirana elipsa (odnosno elipsa bez jezičnog antecedenta) u primjeru 2.25.b.:

(2.25.) a. If you're going to procrastinate, I will [], too.

'Ako ćeš ti odugovlačiti, i ja ću [] (također).

b. (The speaker, eyeing two slabs of chocolate cake) Shall we []?

'(Govornik, gledajući dva komada čokoladne torte): Hoćemo li []?

(McShane, 2005:14-16)

U takvoj se podjeli, za razliku od Staintonove (2006), semantička i sintaktička elipsa razlikuju prema 'obaveznosti' izostavljenih elemenata, a ne prema tome kakvom se strukturom smatra eliptična rečenica. Međutim, 'obaveznost' ostvarivanja određenih jedinica i dalje je teško precizno odrediti s obzirom na to da upravo pojava poput elipse ukazuje na to da svaka jedinica u određenom kontekstu može biti neobavezna.

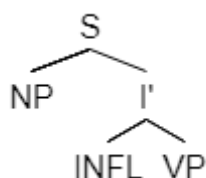
Za kraj ćemo dodati kako podjela tipova elipse koju razrađuje McShane (2005) djelomično uključuje i kriterij jezičnog antecedenta koji, kao što je ranije izneseno, ističu i Halliday i Hasan (1976). No, kako ćemo pokazati u nastavku, tipovi sintaktičke elipse ne razlikuju se uvijek prema tom kriteriju.

Budući da ćemo u ovom radu istražiti uvjete ostvarivanja elipse glagolske skupine, konstrukcije koja se u literaturi određuje kao oblik sintaktičke elipse,⁷ u nastavku ćemo razmotriti i druge pristupe određenju i opsegu sintaktičke elipse.

2.1.2.2. Sintaktička elipsa i rečenica

U suvremenoj lingvistici, kao i u dijelu ranijih pristupa u okviru tradicionalne gramatike, elipsa podrazumijeva izostavljanje elemenata koji se smatraju sintaktički obaveznima, pri čemu izostavljanje ne rezultira negramatičnošću iskaza. Međutim, određenje opsega pojma sintaktičke elipse vezano je za pretpostavke o generiranju rečenica i struktura manjih od razine rečenice. Rasprava o odnosu određenja elipse i određenja rečenice koje se, kao što je izneseno u prethodnom odjeljku, dotaknuo Jespersen (1924/1951), aktualizirana je pojavom i razvojem generativne gramatike, pojmovima dubinske i površinske strukture i primjenama transformacija.

Staintonovo (2006) određenje sintaktičke rečenice, strukture koja može biti sintaktički eliptična, podrazumijeva sljedeću formu:

Slika 2.2. Sintaktička rečenica. (Stainton 2006)

Izostavljanje jezičnih elemenata uobičajeno je u dijalozima, odnosno odgovorima na pitanja, kao u primjerima:

- (2.26.) a. A: Je li Ana pročitala sve knjige?
 B: Pročitala je nešto, ali ne znam što.
 b. A: Je li Ana pročitala sve knjige?
 B: Samo *Genijalnu prijateljicu*.

⁷ Taj termin često zadržavaju i teorije koje odbacuju koncept elipse kao izostavljanja jezičnog materijala u generiranju sintaktičkih struktura.

S obzirom na odnos sintaktičke strukture iskaza i određenja elipse, u suvremenoj se sintaksi razlikuju se četiri analitička pristupa. Prema prvom su pristupu (Morgan 1973; Stanley 2000; Merchant 2004), odgovor u primjerima 2.26.a. i 2.22.b. derivirani su iz sintaktički potpunih struktura, odnosno eliptični. Budući da je rezultat elipse u primjeru 2.26.b. struktura manja od razine rečenice, u takvim se analizama ona naziva fragment. Prema drugoj skupni pristupa (Ginzburg i Sag 2000; Jackendoff 2002; Culicover i Jackendoff 2005), oba su primjera bazno generirana (engl. *base generated*) te njihova polazna sintaktička struktura odgovara njihovoj fonološkoj strukturi. Prema trećem tipu pristupa (Stainton 1995, 1997, 1998; Barton 1990) primjeri poput 2.26.a. i 2.26.b. analiziraju se različito. Dok se 2.26.a. smatra sintaktički eliptičnom rečenicom, 2.26.b. se naziva nerečeničnim iskazom te se sastoji samo od bazno generiranog konstituenta. Četvrti pristup (Morgan 1989; Barton 1998) razlikuje tipove iskaza manjih od razine rečenice. Za primjere poput 2.26.b. moguće je rekonstruirati rečenični izvor 2.27. gdje padež imenske skupine odgovara padežu gramatički potpune rečenice.

(2.27.) [Ana je pročitala] samo *Genijalnu prijateljicu*.

Budući da su takva obilježja neki od osnovnih argumenata za pretpostavku o skrivenoj sintaktičkoj strukturi, četvrti pristup razvija jedinstvenu analizu za primjere 2.26.a. i 2.26.b., a pretpostavlja bazno generiranje nerečeničnih iskaza poput 2.28. koji nemaju jezični antecedent te nisu sintaktički kontrolirani:

(2.28.) (Učitelj u plesnoj školi): Stopalo!

Budući da su argumenti na kojima se temelje različiti pristupi blisko povezani s temeljnim teorijskim pitanjima u istraživanju elipse koje prikazujemo u drugom dijelu poglavlja, termini i klasifikacija nerečeničnih iskaza, odnosno fragmenata, koristit će se u skladu s teorijskim perspektivama koje se predstavljaju.

2.1.2.3. Sintaktička elipsa u generativnim pristupima

U suvremenoj se lingvistici dominantne teorije elipse razvijaju od šezdesetih godina dvadesetog stoljeća u okviru generativne gramatike (među prvima elipsu obrađuje Ross 1967; 1969), pri čemu se opseg uporabe termina sužuje na određene sintaktičke konstrukcije,

primarno detektirane i uglavnom najdetaljnije istražene u engleskom jeziku. Budući da većina generativnih pristupa za takve konstrukcije pretpostavlja sintaktičku strukturu koja se na neki način reducira, one se nazivaju sintaktičkom elipsom ili elipsom u užem smislu. Najčešće analizirane eliptične konstrukcije prikazane su u Tablici 2.4.

Tablica 2.4. Primjeri eliptičnih konstrukcija (prema: Merchant 2016: 1-2)

Ispiranje ili TP elipsa

(2.29.) Lauren can play something, but I don't know what.

'Lauren zna nešto svirati, ali ne znam što.'

VP elipsa

(2.30.) Lauren can play the guitar and Mike can, too.

'Lauren zna svirati gitaru. I Mike također.'

NP elipsa

(2.31.) Lauren can play five instruments, and Mike can play six.

'Lauren zna svirati pet instrumenata, a Marko zna svirati šest.'

Elipsa ogoljenog argumenta ili *stripping*

(2.32.) a. Lauren can play the guitar, [and Mike, too/and Mike as well/but not Mike].

'Lauren zna svirati gitaru [i Mike također/ i Mike isto/ ali ne Mike].

b. Lauren can play the guitar better than Mike.

Lauren zna svirati gitaru bolje nego Mike.

Gapping

(2.33.) a. Lauren can play the guitar, and Mike the violin.

'Lauren zna svirati gitaru, a Mike violinu.'

b. Lauren can play the guitar better than Mike the violin.

'Lauren zna svirati gitaru bolje nego Mike violinu.'

Fragmentarni odgovori

(2.34.) A: Who can play the guitar?

'Tko zna svirati gitaru?'

B: (Not) Lauren.

'(Ne) Lauren.'

Među prikazanim konstrukcijama Merchant (2016: 1-2) izdvaja ispiranje (engl. *sluicing*), VP elipsu (ili elipsu glagolske skupine, engl. *VP ellipsis*) i NP elipsu (ili elipsu imenske skupine, engl. *NP ellipsis*) kao primjere elipse u najužem smislu.⁸ Takve se konstrukcije nazivaju još i oglašljenim elipsama (engl. *headed ellipses*) ili elipsama konstituenta (Chao 1988). Uz nabrojene, u eliptične konstrukcije ubrajaju se i *pseudogapping* (v. pr. 2.35.), komparativna inverzija (2.36.) i podizanje desnog čvora (engl. *Right-Node Raising*) (2.37.), a posljednjih se godina intenzivnije istražuju i konstrukcije karakteristične za druge jezike, kao što su fokalna elipsa u njemačkom (v.pr. 2.38.), elipsa modalne dopune (engl. *Modal Complement Ellipsis*) u nizozemskom (2.39.) te *V-stranding* VP elipsa u irskom (2.40.) i brojnim drugim jezicima.

(2.35.) They **play_F** the **piano_F** better than they **do_F** [] the **flute_F**.

'Sviraju klavir bolje nego flautu.'

(2.36.) **Anna_F** played much faster than could have **Manny_F** [].

'Ana je svirala mnogo brže nego što bi mogao Manny.'

(2.37.) Manny **plays_F** [] and Anna **tunes_F** the piano.

'Manny svira, a Anna uštima klavir.'

(Winkler 2016: 363)

(2.38.) A: Die Schlüssel sind [] ?

'Ključevi su []?'

B: Unten drin in meinem Rucksack.

'Na dnu mog ruksaka.'

(Gretsch 2003: 342)

(2.39.) Je mag me wel helpen, maar je moet niet.

Ti možeš meni PRT pomoći ali ti moraš ne

'Možeš mi pomoći, ali ne moraš.'

(Aelbrecht 2008: 10)

⁸ Kategorije D (odrednik, engl. *determiner*), C (dopunjač, engl. *complementizer*) i T (vrijeme) obavezno za dopune odabiru NP, TP i VP. Rezultat izostavljanja tih dopuna su elipsa imenske skupine, ispiranje i elipsa glagolske skupine (Merchant 2016: 2).

(2.40.) Dúirt mé go gceannóinn é agus cheannaigh.

Rekao ja COMP kupiti to i kupio.

'Rekao sam da ću to kupiti i kupio sam.'

(McCloskey, 1991: 273)

Nabrojene eliptične konstrukcije ne smatraju se uvijek članovima jedinstvene skupine sintaktičke elipse. Uz pitanje fragmentarnih odgovora na koje smo se osvrnuli u prethodnom odjeljku, u literaturi se ponekad izdvaja *gapping* kao konstrukcija različita od ostalih tipova elipse. Jackendoff (1971) i Williams (1977) analiziraju sintaktičke razlike između *gappinga* i VP elipse, a Lobeck (1995) njihova zapažanja proširuje analizom ispiranja i NP elipse te određuje ograničenja prema kojima se *gapping* sintaktički razlikuje od elipse u najužem smislu. Ta ograničenja ovdje prikazujemo u Tablici 2.5., dok ih na primjerima elipse u hrvatskome analiziramo u četvrtom poglavlju rada.

Tablica 2.5. Svojstva *gappinga* i elipse (prema: Lobeck 1995: 21)

<i>Gapping</i>	Elipsa (VPE, NPE, ispiranje)
Praznina (engl. <i>gap</i>) mora biti okružena leksičkim materijalom.	Elipsa se može pojaviti na kraju sintaktičke cjeline.
Pojavljuje se samo u koordiniranim surečenicama.	Može se pojaviti u koordiniranim surečenicama i subordiniranim surečenicama (ne mora se pojaviti u istoj surečenici u kojoj je antecedent).
Praznina ne može prethoditi antecedentu.	Elipsa u određenim uvjetima može prethoditi antecedentu.
Praznina ne mora biti sintaktička skupina (konstituent).	Elipsa mora biti sintaktička skupina (konstituent).

Šezdesetih i sedamdesetih godina dvadesetog stoljeća elipsa se u okviru generativnih pristupa proučavala u sklopu teorija anafore koje se svrstavaju u dva suprotstavljena pristupa. Kako

navode Hankamer i Sag (1976), zagovornici stroge transformacijske pozicije sve anaforičke procese smatrali transformacijama koje uključuju brisanje leksičkih segmenata u uvjetima identifikacije s određenim antecedentom (Ross 1967, 1969; Postal 1970, 1972). S druge strane, predstavnici stroge interpretativne pozicije (Jackendoff 1972; Shopen 1972; Wasow 1972; Fiengo 1974) pretpostavljaju kako anafore nisu derivirane transformacijama, već su prisutne na nižim reprezentacijskim razinama, a odnos anafore i antecedenta uspostavlja se interpretativnim pravilima na višim razinama dubinske strukture ili na površinskoj strukturi. Hankamer i Sag (1976) predlažu različite pristupe za anafore koje ne zahtijevaju jezični antecedent (pragmatički kontrolirane, deiktičke ili dubinske anafore poput 'do it' anafore (v. pr. 3.41.a.) te sintaktički kontrolirane ili površinske anafore, među kojima je elipsa, a koje zahtijevaju jezični antecedent (2.41.b.)

(2.41.) I wanted to prove that the cardinality of the set was greater than it was,

'Htio sam dokazati da je kardinalnost skupa veća nego što je(st),

a. ...but I couldn't do it.

...ali nisam to mogao učiniti.'

b. ...but I couldn't.

...ali nisam mogao.'

(Hankamer i Sag, 1976: 420).

Razvoj generativnih pristupa prema teoriji načela i parametara te kasnije minimalističkom programu doveo je do napuštanja ili preoblikovanja transformacijskih i interpretativnih modela, kao i podjele na dubinske i površinske anafore, no anaforičnost ostaje ključno svojstvo elipse u suvremenim teorijama te se elipsom se ne smatraju slučajevi izostavljanja jezičnog materijala kao što su ispuštanje subjekta u *pro-drop* jezicima ili predikatnih dopuna (implicitnih argumenata). Za razlikovanje elipse od drugih tipova anafora koriste se sintaktički dijagnostički testovi, među kojima su najčešći (1) izvlačenje (engl. *extraction*); (2) sročnost (engl. *agreement*) i 3. inverzni doseg (engl. *inverse scope*). (Merchant 2013a: 3-5).

Kako navodi Merchant (2013a), izvlačenje, odnosno pomicanje određene jedinice iz umetnute (engl. *embedded*) rečenice u glavnu, dopušteno je u slučaju elipse glagolske skupine⁹ (v. pr 2.42.a.), no ne i kod anafore prazne dopune (engl. *Null Complement Anaphora*, 2.42.b.):

(2.42) a. Which films did he refuse to see, and which films did he agree to?

b. *Which films did he refuse to see, and which films did he agree?

'Koje je filmove odbio pogledati, a koje je filmove pristao?'¹⁰

(Merchant 2013a: 3)

Uz to, kako navodi Merchant (2013a: 4), elementi unutar mjesta elipse mogu se slagati s jedinicama izvan mjesta elipse (v. pr. 2.43.), što nije uočeno kod drugih tipova anafora poput anafore prazne dopune ili 'do it' anafore.

(2.43.) First, there were bananas available, and then there weren't.

'Prvo je bilo banana, a onda nije bilo.'

(Merchant 2013a: 4)

U prikazanom primjeru jedinica koja nije prisutna u vidljivoj sintaktičkoj strukturi ('bananas') sročna je u broju s jedinicom koja je prisutna u vidljivoj sintaktičkoj strukturi ('weren't'), što se prema postavkama minimalističkog programa ostvaruje provjerom obilježja u sintaktičkoj derivaciji. Stoga dio strukturnih pristupa elipsi koje ćemo prikazati u nastavku rada takve primjere tumači kao dokaz da eliptične strukture nisu bazno generirane, već derivirane iz potpunih sintaktičkih struktura.

Za razliku od ostalih tipova anafora (v. pr. 2.44.b. za 'do it' anaforu), kod elipse elementi izvan mjesta elipse mogu biti pod širokim dosegom kvantifikatora unutar mjesta elipse (2.44.a.):

(2.44.) a. A doctor examined every patient, and then a nurse did. ($\exists V$; $V \exists$)

'Liječnik je pregledao svakog pacijenta, a onda je i sestra.'

⁹ Aelbrecht (2010) ističe kako nemogućnost izvlačenja nije uvijek dokaz da nije riječ o elipsi, već izvlačenje iz mjesta elipse (primjerice u slučaju anafore modalne dopune u nizozemskom) mogu onemogućiti drugi, nepovezani, faktori.

¹⁰ Budući da se u hrvatskom ne može ostvariti ekvivalent elipse nakon 'to', na prikazanim primjerima ne možemo usporediti prihvatljivost izvlačenja.

b. A doctor examined every patient, and then a nurse did it. ($\exists V$; $*V\exists$)

'Liječnik je pregledao svakog pacijenta, a onda je i sestra to učinila.'

(Merchant 2013a: 4)

Primjer 2.44.a. može se interpretirati i kao da je svakog pacijenta pregledao isti liječnik i ista medicinska sestra i kao da je svakog pacijenta pregledao drugi liječnik i druga medicinska sestra, dok se primjerom 2.44. može ostvariti samo interpretacija prema kojoj je jedna sestra pregledala sve pacijente. Ponovno, primjer upućuje na zaključak da kvantifikator 'every' koji u drugoj surečenici nije vidljiv u eliptičnoj strukturi, mora biti prisutan kako bi se ostvario inverzni doseg.

Kao što je vidljivo iz prikazanih kriterija, riječ je o dijagnostici koja je razvijena u okviru formalnih pristupa u sintaksi i semantici. Budući da su tijekom posljednjih desetljeća brojne i detaljne analize elipse uglavnom proizašle iz okvira generativne gramatike, druge teorije u objašnjenju eliptičnih pojava najčešće polaze upravo od kritike generativnih pristupa te, iako razvijaju modele unutar kojih navedena dijagnostika nije uvijek primjenjiva i termin elipsa nije sasvim prikladan, uglavnom zadržavaju terminologiju i istražuju iste tipove konstrukcija. Primjerice, u teoriji paralelne arhitekture (Jackendoff 1983, 1987, 1990, 1997, 2002), koja pretpostavlja generativnost sintaktičke, semantičke i fonološke razine te ne provodi oštru podjelu između gramatike i leksikona, eliptične su rečenice bazno generirane odnosno ne dolazi do redukcije jezičnog materijala u derivaciji (Culicover i Jackendoff 2005). Budući da se u tom modelu ništa ne izostavlja te se u tom smislu ne može govoriti o elipsi, takvi se pristupi ponekad nazivaju pristupima izravne interpretacije, dok se pristupi temeljeni na neizgovaranju dijela sintaktičke strukture nazivaju pristupima elipse (Merchant 2004: 662-663).

2.1.3. Elipsa u hrvatskom jezikoslovlju

2.1.3.1. Gramatike

Termin elipsa u gramatikama hrvatskog jezika u uporabi je od sredine devetnaestog stoljeća. Termin se prvi put javlja u prvoj hrvatskoj sintaksi, Veberovoj *Skladnji ilirskoga jezika*. U tradicionalnoj deskriptivnoj gramatici elipsa se uglavnom obrađuje tek rubno te se rijetko izravno definira. Međutim, mnoge dvadesetostojetne gramatike navode primjeri eliptičnih

rečenica. U Tablici 2.6. prikazan je popis izvora te je zabilježena uporaba termina elipsa ili eliptična rečenica:

Tablica 2.6. Elipsa u hrvatskim gramatikama od 1859. godine.

Izvor	Elipsa / Eliptična rečenica
Veber 1859. <i>Skladnja ilirskoga jezika</i>	+
Maretić 1906. <i>Hrvatska ili srpska gramatika za srednje škole</i>	+
Florschütz 1907 / 1940. <i>Gramatika hrvatskoga jezika za ženski licej, preparandije i nalik im škole/ Gramatika hrvatskoga ili srpskoga jezika za srednje i slične škole</i>	+
Maretić 1931. <i>Gramatika i stilistika hrvatskoga ili srpskoga književnog jezika.</i>	+
Brabec, Hraste, Živković 1948. <i>Gramatika hrvatskog ili srpskog jezika: za III. razred gimnazije i VII. razred sedmogodišnje škole</i>	-
Težak, Babić 1973., 1992. <i>Pregled gramatike hrvatskoga jezika za osnovne i druge škole / Gramatika hrvatskoga jezika. Priručnik za osnovno jezično obrazovanje.</i>	+ (1973) - (1992)
Katičić 1986. (2002.) <i>Sintaksa hrvatskoga književnog jezika. Nacrt za gramatiku.</i>	-
Barić i sur. 1995 (2005) <i>Hrvatska gramatika</i>	- -
Raguž 1997. <i>Praktična hrvatska gramatika</i>	-
Silić i Pranjković 2005. (2007) <i>Gramatika hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta.</i>	+

U Veberovoj *Gramatici* (1859/2005:8) eliptični su izrazi oni u kojima se „izostavlja koji dio izreke, kakovih ima u nas sila“:

- (2.45.) a. Ako [ideš] u goru, vuci [ondje su].
b. Tko o čem [govori], a baba o uštipcih.
(Veber 1859/2005: 8)

Maretić u *Gramatici* iz 1906. godine eliptičnima naziva rečenice s izostavljenim glagolom te navodi sljedeći primjer:

- (2.46.) „Turci se rasrde pa njih svu trojicu pod stražu (t.j. *metnu*).“
(Maretić 1906: 117)

Takve konstrukcije Maretić (1906) razlikuje od krnjih ili nepotpunih rečenica:

- (2.47.) „Mi smo jučer bili u školi, a vi nijeste (t.j. *jučer bili u školi*).“
(Maretić 1906: 121)

Maretić (1906: 121) ističe kako u nepotpunim rečenicama „nije štogod izrečeno, što se lako razumije iz pređašnje rečenice“ te kako su one česte „u odgovorima, kad se iz pitanja razumije što je izostavljeno“:

- (2.48.) A: Tko je donio tu čašu?
B: Stanko.
(prema: Maretić 1906: 121)

Upravo bi se Maretićevi (1906) primjeri nepotpunih rečenica iz današnje perspektive nazivali elipsom: primjer 2.47. odgovara elipsi glagolske skupine, dok primjer 2.48. odgovara elipsi ogoljenog argumenta. Uz to, kao važno obilježje takvih rečenica Maretić (1906) prepoznaje anaforičnost.

U *Gramatici i stilistici* Maretić (1931: 412-413) govori o elipsama rečenice: glavne (pr. (2.49.a.) i zavisne rečenice (pr. 2.49.b.):

(2.49.) a. „carev sin siromah čujući to, *da se ubije* (t.j. bješe gotov da se ubije). nar. prip.“

b. „onda uzmu obojica rukama za klipak i vuku svaki na svoju stranu, *koji će koga nadvući* (t.j. vuku, *da se vidi*, koji će koga nadvući)“

(Maretić, 1931: 412-413)

Za razliku od Maretića, Florschütz (1907/1940: 130) izjednačuje eliptične i krnje rečenice, navodeći kao primjere rečenice u kojima se „oblici glagola jesam izostavljaju zaradi kraćega i življega govora, navlasito u poslovicama“ (2.50.), dodajući kako se „i glagolski predikati tako izostavljaju“ (2.51.)

(2.50.) a. Oteto [je] prokleta

b. Došli [su] ljudi pa [su] odnijeli blago.

c. Hvala Bogu [budi!].

(2.51.) a. Krsti vuka, a on u goru [bježi].

b. Ja tamo [dođoh], a on ni riječi [ne reče].

(Florschütz 1907/1940: 130)

Težak i Babić (1973: 216–217) navode primjere eliptičnih rečenica iz Nazorova dnevnika u kojima su izostavljeni predikat i subjekt (2.52.), predikat i objekt (2.53.) te dio predikata (2.54.). Iako ističu kako „krnje ili eliptične rečenice imaju svoju posebnu stilsku vrijednost jer se njima obično izražava pojačano osjećajno stanje onoga tko govori ili piše“, autori napominju kako se u eliptične rečenice ubrajaju i uobičajeni pozdravi (npr. 'Laku noć!', 'Sretan put!') (Težak i Babić, 1973; 217).

(2.52.) Odakle, ljudi?

(2.53.) Tko vas vodi?

Nitko.

(2.54.) Kud ćete?

(Težak i Babić 1973; 217)

Elipsu i njezinu ekspresivnu funkciju spominju Silić i Pranjković, koji navode kako se „ekspresivnost razgovornoga stila postiže i karakterističnim eliptičnim rečenicama“ poput:

(2.55.) a. Čašicu žestokog?

b. Pola (recimo kruha) – dovoljno?

c. S mlijekom? (kavu, primjerice).

d. Još nešto?

(Silić i Pranjković 2007: 224).

Međutim, dalje u tekstu ističu razliku između iskaza i rečenice, pri čemu rečenica ima potpuno gramatičko ustrojstvo (2.56.a.), dok iskaz ne mora imati potpuno gramatičko ustrojstvo (2.56.b.) (Silić i Pranjković 2007: 278):

(2.56.) a. Susjed prodaje kuću u Zagrebu.

b. – Kažu da prodaje.

– Tko?

– Susjed.

– Naš susjed?

– Da.

(Silić i Pranjković 2007: 278):

Budući da nije jasno izrečeno prema kojem bi kriteriju iskazi iz primjera (2.55) imali potpuno gramatičko ustrojstvo te se smatrali eliptičnim rečenicama, iz danih se primjera može pretpostaviti kako Silić i Pranjković (2007) rečeničnima smatraju iskaze koji se javljaju samostalno, a nerečeničnima one koji su upotrijebljeni u dijalogu, ili je pak riječ o nedosljednosti koja odražava još uvijek aktualnu raspravu o sintaktičkoj analizi iskaza koji se ne smatraju kanonskim primjerima rečenica.

U Katičićevoj *Sintaksi* (2002: 48-49) te u *Hrvatskoj gramatici* Barić i suradnika (1995; 2005) ne nalazimo termin elipsa, već se govori o neizrečenom predikatu (2.57.) i o izostavljanju

predikatnog glagola (2.58.), enklitičkih oblika glagola biti (2.59.) te kopule (2.60.) (Barić i sur. 1995, 2005: 404).

(2.57.) Luki o svemu tome ni riječi. (S. Kolar)

(2.58.) Ovaj bi perom u srce čovjeka. (M. C. Nehajev)

(2.59.) Domarširalo njih dvoje složnim vojničkim korakom na Glavni kolodvor. (S. Kolar)

(2.60.) Sve uzalud. (V. Nazor)

(Barić i sur. 1995, 2005: 404).

2.1.3.2. Studije

U jednom od rijetkih hrvatskih jezikoslovnih radova posvećenih elipsi, Finka (1953) iznosi sljedeće određenje:

„U elipsama se ispusti (ne izgovori se) koji dio cjeline, a ipak se sačuva isti smisao, kao i kad se izgovori čitava cjelina. Pretpostavlja se pri tome *jasnoća jezika*, razumijevanje onoga, što se hoće kazati. Ali ako se razumijevanje postiže kakvim drugim izražajnim sredstvima: mahanjem glave, pokretom ruku, mimikom, situacijom, asocijacijom i sl., onda se ne radi o elipsi, jer i ova izražajna sredstva imaju za sporazumijevanje isto značenje kao i govor (...) Ako se na pr. kaže: 'Vatra!' i pri tome zaista pokaže na vatru, tu nema elipse, jer se rečenica dopunjuje upućivanjem.“ (Finka 1953: 144-145)

Slijedeći Maretića (1931), Finka razlikuje pojam elipse kao „potpunog izostavljanja (neizgovaranja) koje rečenice (glavne ili sporedne)“ od pojma eliptične rečenice, u kojoj se izostavlja glagol (Finka 1953: 146). Toj podjeli dodaje i leksičke elipse, koje određuje kao „one izostavljene riječi, koje se općenito razumijevaju po smislu, ili ih barem razumijeva subesjednik.“ (1953: 147, pr. 2.61.a.). S druge strane, leksičkim nepravim elipsama autor naziva izraze u kojima se „prividno izostavljena“ riječ podrazumijeva do te mjere da je njezina uporaba suvišna (2.61.b.).

(2.61.) a. „Otac mi šalje (*novac*) svaki mjesec.“

b. „zbornica (*profesora*) klasične gimnazije“

(Finka 1953: 148)

2.1.4. Određenje elipse: Zaključak

Termin elipsa u povijesti istraživanja jezika korišten je za objašnjenje brojnih pojava u prirodnim jezicima u kojima dolazi do nekanonskog mapiranja između oblika i značenja. Budući da tema elipse od polovice dvadesetog stoljeća ponajprije zaokuplja lingviste generativističkog usmjerenja te autore poput Ivana Sava i Raya Jackendoffa koji su, iako su s vremenom napustili čomskijansku tradiciju, znatan dio istraživačke karijere djelovali u okviru generativne gramatike, u suvremenoj se lingvistici pod terminom elipsa u praksi uglavnom podrazumijeva skupina konstrukcija koje su u ranijim generativnim pristupima, do sedamdesetih godina dvadesetog stoljeća, derivirane sintaktičkim brisanjem. Stoga se iz suvremenog poimanja elipse najčešće isključuju pojave poput implicitnih argumenata ili izostavljanja kopule koje tradicionalne gramatike i dalje navode kao primjere elipse. U suvremenoj se lingvistici elipsa promatra kao fenomen na sintaktičko-semantičkom sučelju te se termin koristi, kako navode Phillips i Parker (2014), kao:

„krovni termin za brojne jezične pojave u kojima u rečenici nedostaje jezični materijal koji je inače obavezan, no elementi koji nedostaju mogu se semantički rekonstruirati iz lokalnog sintaktičkog ili semantičkog konteksta.“

(Phillips i Parker 2014: 78):

Iako takvo određenje ne uključuje sve jezične pojave koje pojedini autori smatraju eliptičnima te se zanemaruje mogućnost pragmatički kontrolirane elipse, njime je obuhvaćen velik dio spektra eliptičnih izraza i konstrukcija koji se istražuju u suvremenoj lingvistici. Možemo utvrditi kako jedan od najvećih izazova pri tome predstavlja utvrđivanje odnosa između rečeničnih fragmenata i eliptičnih struktura koje se i dalje neosporno smatraju rečenicama, a taj je odnos, kako ćemo prikazati u nastavku rada, jedno od osnovnih polazišta kritičara generativističkih pristupa elipsi.

Konačno određenje elipse te klasifikacija i međusobni odnosi pojava koje su tim pojmom obuhvaćene duboko su isprepleteni s temeljnim pitanjima o gramatičkoj arhitekturi. Budući da uporaba i opseg termina uvelike ovise o teorijskom okviru unutar kojega se proučava izostavljanje dijelova jezičnog materijala, u nastavku poglavlja donosi se pregled teorijskih

perspektiva i temeljnih pitanja u istraživanju elipse u suvremenoj lingvistici, dok ćemo u četvrtom poglavlju promotriti probleme određenja elipse glagolske skupine.

2.2. Temeljna pitanja i teorijske perspektive u istraživanju elipse

Dosadašnje analize elipse prvenstveno su usmjerene na objašnjenja dvaju osnovnih problema:

- (1) Pitanje strukture (Merchant 2016) ili pitanje sadržaja mjesta elipse (Phillips i Parker 2014): Postoji li u eliptičnim konstrukcijama neizgovorena sintaktička struktura?
- (2) Pitanje identifikacije (Merchant 2016) ili pitanje prirode antecedenta (Phillips i Parker 2014): Budući da je elipsa anaforična i njezina interpretacija ovisi o nekom antecedentu, kakav je odnos između elipse i antecedenta?

Merchant (2016: 3) ističe i treći problem:

- (3) Pitanje licenciranja: Koje glave, pozicije ili strukture dopuštaju elipsu i u kojim uvjetima?

Osnovne razlike između teorijskih pristupa elipsi proizlaze upravo iz odgovora na ova pitanja, osobito prva dva. S obzirom na pitanje strukture, možemo razlikovati strukturne i nestrukturne pristupe. (Merchant 2016: 4-6). Prema strukturnim pristupima, dominantnima unutar generativne gramatike, izostavljeni jezični materijal sadrži sintaktičku strukturu na nekoj razini reprezentacije, dok nestrukturni pristupi odbacuju postojanje sintaktičke strukture na mjestu elipse te pretpostavljaju kako su u interpretaciju elipse uključeni opći mehanizmi rekonstrukcije značenja iz konteksta (Kennedy 2003: 29).

Na pitanje o odnosu elipse i antecedenta unutar lingvističke teorije uglavnom se nudi jedan od dva odgovora: odnos između elipse i antecedenta uključuje identifikaciju ili paralelizam strukture (sintaktička identifikacija) ili značenja (semantička identifikacija)¹¹, a Merchant (2016) izdvaja i treću skupinu pristupa, hibridne teorije, koje razvijaju modele elipse djelomično temeljene na sintaktičkoj, a djelomično na semantičkoj identifikaciji (Merchant

¹¹ Budući da se u ovu skupinu pristupa ubrajaju i teorije koje uvjet paralelizma postavljaju na strukturu diskursa, precizniji naziv bio bi 'nesintaktička identifikacija'.

2016: 19-24). U Tablici 2.7. prikazani su teorijski pristupi elipsi s obzirom na pitanja strukture i identifikacije.

Tablica 2.7. Teorijski pristupi elipsi: struktura i identifikacija (prema: Kennedy 2003; Merchant 2016)

	Strukturni pristupi	Nestrukturni pristupi
Sintaktička identifikacija	Ross (1967), Hankamer i Sag (1976), Williams (1977), Fiengo i May (1994), Chung i sur. (1995), Fox (2000) itd.	
Semantička identifikacija	Sag i Hankamer (1984), Merchant (1999, 2001), van Craenenbroeck (2010), Aelbrecht (2010) itd.	Keenan (1971), Dalrymple i sur. (1991), Hardt (1993), Ginzburg i Sag (2000), Culicover i Jackendoff (2005, 2012) itd.
Hibridni pristupi	Kehler (2002), Chung (2013), Merchant (2013b)	

Dok je pitanje identifikacije prvenstveno vezano za mogućnost rekonstrukcije značenja u elipsi, pitanje licenciranja proizlazi iz uočenih distribucijskih ograničenja u ostvarivanju elipse. Kako navodi Merchant (2016: 3), u ranijim je generativnim pristupima (Ross 1969; Sag 1976; Hankamer 1979) pitanje licenciranja rješavano pomoću strukturnih opisa transformacija brisanja (engl. *deletion*) osjetljivih na uvjete koje su autori smatrali relevantnima. Modeli licenciranja od osamdesetih i devedesetih godina dvadesetog stoljeća razvrstavaju se u dvije skupine: pristupi sintaktičkog licenciranja pretpostavljaju određene sintaktičke odnose između licencora i mjesta elipse (Zagona 1982, 1988; Chao 1988; Lobeck 1995; Merchant 1999, 2001), dok pristupi diskurzivnog licenciranja uvjete distribucije formuliraju kao diskursne odnose između antedecenta i elipse (Hardt 1993; López 2000; Ginzburg i Sag 2000).

Četvrto važno pitanje u istraživanju elipse formuliraju Winkler i Schwabe (2003:5):

(4) Pitanje informacijske strukture: Koja je uloga informacijske strukture u strukturnoj reprezentaciji i interpretaciji elipse?

Istraživanja uvjeta i ograničenja distribucije elipse ukazuju na važnost informacijske strukture kao razine koja je, uz semantičku i sintaktičku, nužna za razumijevanje i opis eliptičnih pojava. Stoga se u posljednja tri desetljeća informacijska struktura integrira i u strukturne teorije elipse temeljene na sintaktičkom paralelizmu elipse i antecedenta (Rooth 1992a) i u one temeljene na semantičkom paralelizmu (Merchant 2001), ali i u pristupe koji ne pretpostavljaju sintaktičku strukturu na mjestu elipse (Culicover i Jackendoff 2005; Kertz 2013). Međutim, ti se pristupi nerijetko međusobno znatno razlikuju već i prema samom određenju pojma informacijske strukture te pretpostavkama o odnosu informacijske strukture s drugim jezičnim razinama.

U nastavku će se razmotriti teorijski pristupi elipsi s obzirom na pitanja strukture, identifikacije i licenciranja, dok će se pitanje uloge informacijske strukture detaljnije obraditi u trećem poglavlju. U pregledu ćemo se prvenstveno posvetiti onim pristupima u okviru kojih je analizirana elipsa glagolske skupine.

2.2.1. Pitanje strukture

2.2.1.1. Strukturni pristupi

Sintaktocentrična perspektiva i pojmovna aparatura tradicionalne generativne gramatike otvorile su prostor za teorije elipse koje se oslanjaju na sintaksu, pretpostavljajući na mjestu elipse sintaktičku strukturu koja ostaje neizgovorena. Strukturni pristupi pronalaze argumente u efektima konektivnosti. Među prvim o tome govori Ross (1969), analizirajući odnos među rečenicama kao što su:

(2.62.) a. Somebody just left – guess who just left.

'Netko je upravo otišao – pogodi tko je upravo otišao.'

b. Somebody just left – guess who.

'Netko je upravo otišao – pogodi tko.'

(Ross 1969: 27)

Odbacujući interpretativnu teoriju, Ross (1969: 27) utvrđuje kako dubinska struktura rečenica poput 2.62.b. nije identična njihovoj površinskoj strukturi, već su one derivirane iz rečenica poput 2.62.a. Za derivaciju takvih rečenica uvodi transformacijsko pravilo ispiranja (engl. *Sluicing rule*) koje slijedi nakon pravila oblikovanja pitanja (engl. *Question formation rule*). Jednu od potvrda zajedničke dubinske strukture sintaktički potpunih i ispranih rečenica pronalazi u primjerima ispranih rečenica u njemačkom jeziku:

(2.63.) Er will jemandem schmeicheln, aber sie wissen nicht, wem/ *wen.

'On želi nekome laskati, ali oni ne znaju kome/ *koga.'

Iako površinska struktura rečenice u primjeru 2.63. ne sadrži glagol koji bi zahtijevao dopunu u dativu, u ispranim rečenicama upitna skupina (engl. *wh-phrase*) dolazi u istom padežu kao i u sintaktički potpunoj rečenici.

Hipoteza o postojanju neizgovorene sintaktičke strukture na mjestu elipse u generativnoj se gramatici razgranala u nekoliko pravaca. Uz Rossa (1969), koji uvodi pravilo ispiranja te pravilo brisanja glagolske skupine (engl. *VP-deletion rule*), sintaktičko brisanje zagovaraju i Hankamer i Sag (1976), dodajući pravilima elipse pravilo *strippinga* i pravilo *gappinga*.

Druga skupina pristupa umjesto brisanja sintaktičkih elemenata uvodi prazne elemente. Williams (1977:102) ističe kako različiti tipovi eliptičnih konstrukcija ne podliježu istim ograničenjima:

(2.64.) a. A: Did John leave?

'Je li John otišao?'

B: Yes, he did.

'Da, je.'

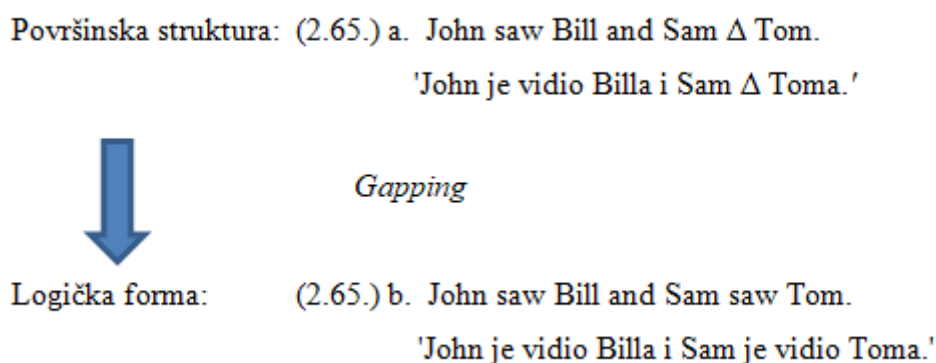
b. A: Did Sam go to the store?

'Je li Sam otišao u dućan?'

B: *No, Bill to the supermarket.

'Ne, Bill u supermarket.'

Dok kod elipse glagolske skupine (2.64.a.), kao i kod ispranih rečenica (kako je pokazao Ross 1969), antecedent ne mora biti u istoj rečenici, to ne vrijedi za *gapping* (2.64.b.). Stoga Williams (1977) te pojave pripisuje različitim sastavnicama gramatike, rečeničnoj i diskurzivnoj gramatici. Pravila za derivaciju elipse koja se pojavljuje samo unutar rečenice Williams (1977) smješta u rečeničnu gramatiku, a pravila derivacije elipse koja može uspostaviti odnos s antecedentom izvan rečenice pripadaju gramatici diskursa. Slijedeći interpretativne pristupe te uključujući u svoju teoriju tada novi pojam logičke forme (LF), Williams (1977) na mjestu elipse pretpostavlja postojanje potpune strukture (derivirane osnovnim pravilima) u kojoj prazni elementi zauzimaju samo leksičke čvorove. Unutar rečenične gramatike, prazni elementi (Δ) u površinskoj reprezentaciji interpretiraju se na razini logičke forme kopiranjem leksičkog materijala antecedenta:

Slika 3. Interpretacija *gappinga* (Williams 1977: 113)

S druge strane, pravila gramatike diskursa ne oblikuju logičke forme, već se na njih primjenjuju. Do interpretacije praznih elemenata dolazi na isti način, preslikavanjem leksičkog materijala antecedenta, ali tek nakon djelovanja pravila rečenične gramatike.

Schwabe i Winkler (2003) ističu utjecaj Williamsova modela na novije pristupe elipsi. Podjela na sastavnice rečenične gramatike i gramatike diskursa usmjerila je dio autora na proučavanje specifičnih eliptičnih konstrukcija u okviru rečenične gramatike (Chung i sur. 1995; Lobeck 1995) ili gramatike diskursa (Darlymple i sur. 1991; Hardt 1993).

Fiengo i May (1994) problemu identifikacije elipse pristupaju u okviru teorije vezanja (engl. *Binding theory*) i teorije ovisnosti (engl. *Dependency theory*). Odnosi identifikacije izraza

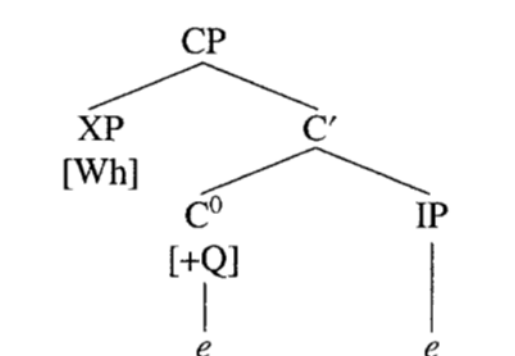
naznačeni su indeksima koji predstavljaju „strukturni dio sadržaja obilježja kategorije u fraznom obilježivaču“ (Fiengo i May 1994: XII)¹². Koindeksacijom dvaju ili više elemenata uspostavlja se identifikacija referencije uz dozvoljena odstupanja u leksičkoj realizaciji. Pojavljivanje istih fraznih obilježivača određena su rekonstrukcijama – uvjetima identifikacije u sklopu teorije strukturne reprezentacije. Pojave (engl. *tokens*) izraza koji su članovi neke rekonstrukcije mogu biti izrečeni ili neizrečeni (reducirani). U slučaju elipse rekonstrukcija mora imati najmanje dva člana, od kojih barem jedan mora biti reduciran. Autori analizu elipse razdvajaju na dva dijela: središnji pojam strukturne razine je rekonstrukcija, dok je za razinu uporabe važna antecedentnost. Slijedeći tezu o uniformnosti (engl. *Uniformity Thesis*) Fiengo i May (1994: 274) zaključuju kako se eliptične strukture, koje sadrže fonetski nerealizirane elemente, od neeliptičnih struktura razlikuju samo prema tome što nemaju leksičku projekciju, već moraju biti rekonstruirane kako bi se smatrale projiciranim. Jednom kada su strukture projicirane, među njima nema razlike i one podliježu istim gramatičkim ograničenjima. Iako se pretpostavlja postojanje strukture na svim reprezentacijskim razinama, ona je vidljiva tek nakon što je projicirana.

Chung i sur. (1995) analiziraju isprane rečenice u okviru X'-teorije¹³, preuzimajući od Wasowa (1972) pretpostavku o sintaktičkoj reprezentaciji elipse u vidu praznih kategorija (glava ili maksimalnih projekcija) te daju prikaz s-strukture¹⁴ ispranih rečenica, kojoj „e“ označava prazan element:

¹² Teoriju vezanja Fiengo i May (1994) određuju kao teoriju distribucije pojavljivanja indeksa, dok je zadaća teorije nadzora odrediti na koji su način ta pojavljivanja povezana. Indekse definiraju kao složene objekte sastavljene od (i) indeksne vrijednosti (označene brojkom), na čije je razlike teorija vezanja osjetljiva te (ii) indeksnog tipa, prema kojem teorija nadzora razlikuje neovisna pojavljivanja indeksa (α pojavljivanja) od onih koje ovise o nekom drugom pojavljivanju (β pojavljivanja).

¹³ Prema X' teoriji (Chomsky 1970) svaka je sintaktička kategorija projekcija glave konstrukcije, odnosno one konstrukcije koja određuje njezin karakter (Mihaljević 1998). Uglavnom se pretpostavljaju dvije razine projekcije, posredna i maksimalna projekcija.

¹⁴ S-struktura u X' teoriji zamjenjuje pojam površinske strukture.

Slika 2.4. Chung i sur. 1995: sintaktička struktura ispranih rečenica

Potom, slijedeći interpretativne teorije, na mjesto prazne kategorije IP (engl. *Inflectional phrase*) pomoću recikliranja, operacije na razini logičke forme kojom se ponovno koristi sadržaj nekog antecedenta dostupnog u diskursu, postavljaju detaljnu unutarnju strukturu. IP recikliranje je, drugim riječima, preslikavanje logičke forme neke IP dostupne u diskursu na mjesto prazne IP (Chung i sur. 1995: 243-246).

Merchant (2001) prihvaća prikaz isprane rečenice kao upitne CP (engl. *Complementizer phrase*.) To potkrepljuje nizom argumenata na primjerima od kojih je mnoge uočio još Ross (1969). Kao prvo, navodi kako svi i samo oni predikati koji s-odabiru pitanja i c-odabiru CP dopuštaju isprane upitne skupine (Merchant 1999: 54). Na primjer, engleski glagol 'wonder' dopušta samo upitne dopune (2.65.a., 2.65.b.) i, kao što je vidljivo iz primjera 2.65.c., ispiranje je moguće.

(2.65.) a. *I wonder the time {the time/ the answer/ the question}.

'* Pitam se {vrijeme/ odgovor/ pitanje}.'

b. I wonder {what time it is/ what the answer is/ what Ben asked}.

'Pitam se {koliko je sati/ koji je odgovor/ što je Ben pitao}.'

c. Ben wanted to ask something. I wonder what.

'Ben je htio nešto pitati. Pitam se što.'

(Merchant 1999: 55)

Uz to, slaganje glavnog glagola i subjekta u broju tipično je za CP subjekte i neovisno o obilježavanju broja na upitnoj skupini:

(2.66.) a. [_{CP} Which problems are solvable] {is/*are} not obvious.

'Koji problemi su rješivi nije/*nisu očito.'

b. Some of these problems are solvable, but [which problems] {is/*are} not obvious.

'Neki od tih problema su rješivi, ali koji problemi nije/*nisu očito.'

(Merchant 1999: 59)

Slično je i s padežima. Kao što je prethodno prikazano u primjeru 2.63., ispranoj skupini nije pripisan padež koji bi inače bio pripisan objektu predikata 'wissen', a isti se efekt pronalazi i u engleskom i grčkom jeziku.

Unutarnju sintaksu ispranih rečenica Merchant (1999) opisuje polazeći od pretpostavke da sav semantički važan materijal mora biti reprezentiran na razini logičke forme. Budući da su logičke forme strukturne, razješavanje elipse, tvrdi, razlikuje se od općih procesa zaključivanja. Stoga IP koja nedostaje u ispranim rečenicama mora imati sintaktičku strukturu.

Uz već spomenuto slaganje i podudaranje u padežu, među brojnim efektima konektivnosti kojima strukturni pristupi argumentiraju pretpostavku o sintaktičkoj strukturi na mjestu elipse su i: (1) efekti nižeg porijekla (engl. *lower origin effects*); (2) efekti lokalnosti te (3) napuštanje prijedloga (engl. *P-stranding generalization*) (Merchant 2016: 7).

Efekti nižeg porijekla odnose se na mogućnost pomicanja elemenata iz mjesta elipse. Kako navodi Merchant (2016: 7), u primjeru 2.67. topikalizirana skupina mora biti izvučena iz izostavljene glagolske skupine:

(2.67.) But *De Amicitia* I could make a stab at, and could have at any time in the last thirty-four years.

'Ali *O prijateljstvu* bih mogao pokušati, i mogao sam bilo kada u posljednje trideset i četiri godine.'

(Wallace Stegner, *Crossing to Safety*, prema: Merchant, 2016:7)

Uz pomicanje A' elemenata (koji, uz topikalizirane skupine, uključuju i primjerice upitne skupine ili odnosne zamjenice), strukturni pristupi nalaze i primjere A-pomaka poput pomicanja subjekta u pasivnim rečenicama ili podizanja glagola (Aelbrecht 2010) i pomicanja glave (Goldberg 2005; Gribanova 2013).

Među najčešće isticanim efektima lokalnosti je neprihvatljivost eliptičnih rečenica u kojima se krše ograničenja snažnih otoka (engl. *strong islands*)¹⁵. Primjerice, u slučaju elipse glagolske skupine izvlačenje upitnih skupina (engl. *wh-extraction*) osjetljivo je na otoke:

(2.68.) *They want to hire someone who speaks a Balkan language, but I don't remember which they do.

*'Žele zaposliti nekoga tko govori (neki) balkanski jezik, ali ne znam koji žele.'¹⁶

(Merchant 2008: 139)

Pretpostavi li se da ograničenja otoka djeluju na sintaktičke reprezentacije, tada, kako zaključuje Merchant (2016: 8), te sintaktičke reprezentacije moraju biti prisutne na mjestu elipse.

Naposljetku, dokazom postojanja strukture na mjestu elipse smatra se i distribucija napuštanja prijedloga u pomicanju upitne skupine iz mjesta elipse. U jezicima u kojima je napuštanje prijedloga dopušteno u neeliptičnim rečenicama (2.69.a.), uglavnom je dopušteno i u ispranim rečenicama (2.69.b.) i fragmentarnim odgovorima:

(2.69.) a. Who was he talking with?

'S kim je razgovarao?' / * 'Kim je razgovarao s?'

b. Peter was talking with someone, but I don't know (with) who.

¹⁵ Snažni otoci određuju se kao sintaktičke skupine iz kojih nije dopušteno izvlačenje.

¹⁶ Budući da se u hrvatskome ne ostvaruje 'do-potpورا', nismo u mogućnosti ponuditi odgovarajući prijevod.

'Peter je razgovarao s nekim, ali ne znam s kim.' / ? Peter je razgovarao s nekim, ali ne znam kim.'

(Merchant, 1999: 126)

Merchant (1999: 130) ističe kako pak u jezicima u kojima napuštanje prijedloga nije dopušteno u neeliptičnim kontekstima, ono nije dopušteno ni u eliptičnim kontekstima, navodeći pri tome upravo primjer iz hrvatskoga. Međutim, utvrdit ćemo kako je u prijevodu primjera na hrvatski eliptična rečenica s napuštanjem prijedloga ipak znatno prihvatljivija od neeliptične.

2.2.1.2. Nestrukturni pristupi

Temeljeni na nedostatku efekata konektivnosti u brojnim slučajevima eliptičnih konstrukcija, nestrukturni pristupi ukazuju na neadekvatnost teorija koje mehanizmima interpretacije elipse opterećuju sintaktičku sastavnicu, osobito uzme li se u obzir postojanje samostalnih nerečeničnih iskaza kojima se ne može odrediti „potpuna“ sintaktička struktura.

Za razliku od izvlačenja upitne skupine u elipsi glagolske skupine, (usp. pr. 2.68.), izvlačenje upitne skupine u ispranim rečenicama nije uvijek osjetljivo na otoke, što uočava već Ross (1969). Merchant (2008) navodi sljedeći primjer:

(2.70.) They want to hire someone who speaks a Balkan language, but I don't remember which.

'Žele zaposliti nekoga tko govori (neki) balkanski jezik, ali ne sjećam se koji.

(Merchant 2008: 138)

Uz to, padež u kratkim odgovorima (fragmentima) ne podudara se uvijek s padežom koji se očekuje u neeliptičnoj rečenici:

(2.71.) a. A: Someone gave a book to John.

'Netko je dao knjigu Johnu.'

B: Me/*I.

ACC / NOM

'Ja.'

(Barton 2006: 26)

Iznimke generalizacije napuštanja prijedloga na koje smo već ukazali potvrđuje i Stjepanović (2008):

(2.72.) a. Protiv čega je Petar glasao?

b. *Čega je Petar glasao protiv?

c. Petar je glasao protiv nečega, ali ne znam (protiv) čega.

(Stjepanović, 2008: 181)

Dalrymple i sur. (1991: 2) elipsu određuju kao konstrukciju koja uključuje dvije skupine (obično surečenice) koje imaju paralelnu strukturu, no jedna je surečenica, izvor (engl. *source*), potpuna, dok je druga, meta (engl. *target*), nepotpuna. Iako analizu elipse temelje na identifikaciji izvora elipse i paralelnom strukturiranju izvora i mete, Dalrymple i sur. (1991:12) ističu kako pod strukturom ne podrazumijevaju nužno sintaktičku strukturu, a time ni sintaktički paralelizam. Dok se sintaktički paralelizam može uspostaviti u primjerima elipse glagolske skupine poput 2.73.a., autori izdvajaju i primjere eliptičnih rečenica koje počivaju na semantičkom (2.73.b) i pragmatičkom (2.73.c.) paralelizmu:

(2.73.) a. Dan likes golf, and George does too.

'Dan voli golf. I George također.'

b. A lot of this material can be presented in a fairly informal and accessible fashion, and often I do.

'Mnogo ove građe može se predstaviti na poprilično neformalan i pristupačan način, što često i činim.'

c. Mary wants to go to Spain and Fred wants to go to Peru, but because of limited resources, only one of them can.

'Mary želi ići u Španjolsku, a Fred želi ići u Peru, ali zbog ograničenih sredstava samo jedno od njih može.'

(Dalrymple i sur. 1991: 39-42)

Dalrymple i sur. (1991:39) ističu kako eliptične rečenice poput 2.73.b. i 2.73.c. predstavljaju problem teorijama elipse koje pretpostavljaju kako interpretacija izostavljenog materijala odgovara interpretaciji nekog sintaktičkog konstituenta u izvoru. Analizu temelje na određivanju semantike eliptičnih i elipsi bliskih konstrukcija. Interpretaciju elipse vide kao rekonstrukciju svojstava ili odnosa paralelnih elemenata unutar mete. Iako ne iznose argumente protiv postojanja sintaktičke strukture na mjestu elipse, pomoću algoritma unifikacije višeg reda razvijaju semantičku teoriju interpretacije elipse koja ne zahtijeva postojanje sintaktičke strukture na mjestu elipse.

Hardt (1993) izostavljenu glagolsku skupinu određuje kao proformu upravljanu uvjetom semantičke identifikacije. Napominje kako zapravo nije riječ o elipsi kojom se nešto izostavlja, nego je neizrečena glagolska skupina jednostavno varijabla koju treba semantički interpretirati kao svaku drugu varijablu (Hardt 1993: 126). Na taj način isključuje mogućnost postojanja sintaktičke strukture na mjestu elipse.

Nadalje, Ginzburg i Sag (2000) isprane rečenice i kratke odgovore analiziraju u okviru konstrukcijske verzije gramatike fraznih struktura upravljanih glavama (engl. *Head-Driven Phrase Structure Grammar*, HPSG) i situacijske semantike. Budući da je riječ o teorijskom pristupu u kojem se zagovara potpuno uklanjanje operacija transformacije koje se zamjenjuju ograničenjima te se njime nastoji integrirati gramatička teorija i psiholingvistički modeli, strukturnim teorijama elipse, počivale one na sintaktičkoj ili semantičkoj identifikaciji, Ginzburg i Sag (2000) zamjeraju usmjerenost na elipsu unutar rečenice. Autori svojom teorijom nastoje obuhvatiti nerečenične iskaze te kao osnovno polazište analize određuju dijaloški kontekst i odbacuju pristupe temeljene na sintaktičkoj rekonstrukciji elipse.

Najistaknutiji predstavnici nestrukturnih pristupa su Culicover i Jackendoff (2005) koji u izravnom obračunu sa sintaktocentrizmom generativne gramatike predstavljaju hipotezu jednostavnije sintakse (engl. *Simpler Syntax Hypothesis*) prema kojoj prednost treba dati onoj sintaktičkoj teoriji koja zahtijeva što manje strukture u posredovanju između značenja i fonologije. Culicover i Jackendoff (2005: 6) odbacuju generativističke pretpostavke o jednostavnosti i uniformnosti sintaktičko-semantičkog sučelja prema kojima se značenja izravno mapiraju na sintaktičku strukturu te se isto značenje uvijek mapira na istu sintaktičku strukturu. Uniformnost sučelja zahtijeva „skriveno“ sintaktičke razine poput dubinske strukture. Druga pretpostavka koju Culicover i Jackendoff (2005: 7) odbacuju je strukturna

uniformnost prema kojoj se ista strukturna načela trebaju primjenjivati na sve rečenice, što dovodi do toga da se naizgled nepotpune strukture smatraju dubinski pravilnima, no izmijenjenima u tijeku derivacije. Polazeći od rečenice kao tipičnog primjera iskaza, strukturni pristupi nastoje i neredične iskaze prikazati kao rečenične na nekoj razini reprezentacije. Suprotno tome, Culicover i Jackendoff (2005: 237) kategoriju iskaza (engl. *Utterance*, U) nadređuju kategoriji rečenice (S). Tako kategorija U uključuje i brojne primjere neredičnih iskaza:

(2.74.) a. Hello!

'Bok!'

b. John drunk? (I don't believe it!)

'John pijan? (Ne vjerujem!)'

c. How about a little shorter?

'Može malo kraće?'

(Culicover i Jackendoff 2005:236)

Takvi se iskazi ne mogu derivirati iz kanonske sintaktičke strukture, a ipak se mogu na neki način interpretirati. Culicover i Jackendoff (2005: 238) tvrde da, postoje li mehanizmi objašnjenja interpretacije jedne vrste fragmenata koji ne zahtijevaju postavljanje skrivene sintaktičke strukture, istim se mehanizmima mogu objasniti i drugi tipovi fragmenata. No, za razliku od neredičnih iskaza u primjeru 2.74, interpretacija eliptičnih fragmenata poput elipse ogoljenog argumenta (2.75.) ovisi o antecedentu u diskursu:

(2.75.) A: I hear Harriet's been drinking again.

'Čujem da Harriet opet pije.'

B: Yeah, scotch.

'Da, viski.'

Uz to, kako utvrđuju Culicover i Jackendoff (2005), sintaktička struktura antecedenta nije važna samo za interpretaciju fragmenta, već i za njegovu gramatičnost, zbog čega se čini kako i sam fragment sadrži skrivenu sintaktičku strukturu. Međutim, značenje eliptične rečenice nije 'čujem / čuješ da Harriet opet pije viski' već 'Harriet opet pije viski'. Culicover i

Jackendoff (2005) ističu kako takvi slučajevi u kojima se interpretacije antecedenta i elipse ne podudaraju predstavljaju problem sintaktičkim pristupima, iz čega je jasno da odnos eliptičnog izraza i antecedenta mora uključivati semantičke i pragmatičke uvjete. Predstavnici strukturnih pristupa, tvrde Culicover i Jackendoff (2005), zbog efekata konektivnosti smatraju kako objašnjenja elipse moraju uzeti u obzir sintaktičku strukturu, no primjeri poput 2.75. ukazuju na to da se elipsa ne može oslanjati samo na sintaksu (Culicover i Jackendoff 2005: 249). Sintaktička nekompatibilnost antecedenta i eliptičnih odgovora još je izraženija u sljedećim primjerima:

(2.76.) a. A: What did you do to Susan?

'Što si učinio Susan?'

B: Kiss her. [*I kissed her to Susan. / *I kissed Susan to her.]

'Poljubio je. [* Poljubio sam je Susan./*Poljubio sam Susan je.]

b. A: What kind of scotch does Harriet drink?

'Koju vrstu viskija Harriet pije?'

B: Expensive. [= 'Harriet drinks expensive scotch.]

'Skupi. [= Harriet pije skupi viski.]'

[*It is expensive that Harriet drinks scotch; *Expensive is the kind of scotch Harriet has been drinking.]

'[*Skupi je koji Harriet pije viski; *Skupi je vrsta viskija koji Harriet pije.]'

(Culicover i Jackendoff, 2005: 242-244)

Stoga Culicover i Jackendoff (2005), u skladu s hipotezom jednostavnije sintakse, umjesto uključivanja sve više sintakse i pragmatike u interpretaciju skrivene sintaktičke strukture, teret prebacuju na konceptualnu strukturu (koja, kako tvrde, već sadrži nužne mehanizme za zaključivanje), priznajući samo onoliko sintaktičkog utjecaja na elipsu ogoljenog elementa koliko je neophodno (Culicover i Jackendoff 2005: 250).

2.2.2. Pitanje identifikacije

2.2.2.1. Sintaktička identifikacija

Pitanje identifikacije elipse proizlazi iz činjenice da elementi koji nisu fonetski realizirani mogu biti semantički interpretirani. Kako bi interpretacija bila moguća, elipsa zahtijeva antecedent. Teorije elipse nastoje odrediti što može biti antecedent te na kakvoj se vrsti paralelizma zasniva ispuštanje jezičnog materijala. Tradicionalna generativna gramatika, kao što je već rečeno, sintaktičko brisanje temelji na sintaktičkoj identifikaciji. Rossovo (1969) pravilo ispiranja primjenjuje se samo kada je materijal koji će biti izbrisan sintaktički identičan nekom drugom materijalu u kontekstu. Isto vrijedi i za pravilo brisanja glagolske skupine: potpuna glagolska skupina može biti izbrisana ako je sintaktički identična nekoj drugoj glagolskoj skupini u diskursu (Ross 1969). Ta pravila djeluju i preko granice rečenice, uključujući i izmjenu govornika u dijalogu.

Hankamer i Sag (1976) također zagovaraju sintaktičku kontrolu eliptičnih konstrukcija odnosno, kako ih oni nazivaju, površinskih anafora. Ističu kako *stripping* (kasnije poznatiji kao elipsa ogoljenog argumenta) mora imati jezični antecedent (Hankamer i Sag 406-408):

(2.77.) a. Hankamer: Listen, Ivan, he's playing the William Tell Overture on the recorder.

'Hankamer: Slušaj, Ivane, on svira uvertiru *William Tell* na blokflauti.'

Sag: Yeah, but not very well. ← But he isn't playing the William Tell Overture on the recorder very well.

'Sag: Da, ali ne baš jako dobro.' ← 'Ali ne svira uvertiru *William Tell* na blokflauti baš dobro.'

b. (Sag plays William Tell Overture on recorder.)

(Sag svira uvertiru „*William Tell*“ na blokflauti.)

Hankamer: *Yeah, but not very well.

'Hankamer: * Da, ali ne baš jako dobro.'

(Hankamer i Sag 1976: 409)

Nemogućnost pragmatičke kontrole demonstriraju i na primjeru *gappinga*:

(2.78.) a. Hankamer: Ivan is now going to peel an apple.

'Hankamer: Ivan će sada oguliti jabuku.'

Sag: And Jorge, an orange.

'Sag: A Jorge naranču.'

b. (Hankamer produces an orange, proceeds to peel it, and just as Sag produces an apple, says) :

'(Hankamer pokazuje naranču i počinje je guliti. Kad Sag pokaže jabuku, Hankamer govori)':

*And Ivan, an apple.

'*A Ivan jabuku.'

(Hankamer i Sag 1976: 410).

Međutim, kako pokazuju brojne kasnije analize, u određenim je slučajevima pragmatička kontrola elipse moguća, kao u sljedećem primjeru u kojem je iskaz prihvatljiv i bez jezičnog antecedenta:

(2.79.) Yes, we can!

'Da, možemo!'

(Merchant 2013: 4)

Iako se ubrzo i unutar generativne gramatike teorijama temeljenima na sintaktičkoj identifikaciji elipse i antecedenta počinje zamjerati ograničavanje na analize eliptičnih konstrukcija kojima se može pronaći strukturno odgovarajući antecedent, zahtjev za sintaktičkim paralelizmom javlja se i u nešto novijim strukturnim pristupima. Fiengo i May (1994) rekonstrukcije određuju na temelju sintaktičke identifikacije: „pojavljivanja izraza su rekonstrukcije samo zbog toga što imaju istu formalnu strukturu“ (1994: xi), a sintaktička se identifikacija uspostavlja koindeksacijom. Za razliku od dotadašnjih pristupa, Fiengo i May (1994:192) tvrde kako nedostatak jezično iskazanog antecedenta nije zapreka ostvarivanju uvjeta sintaktičke identifikacije. Opisuju situaciju u kojoj netko ulazi u prostoriju i ustručava se sjesti. Druga osoba može reći:

(2.80.) Please do.

'Izvolite.'

Takav se iskaz razumije kao:

(2.81.) Please, do sit down.

'Izvolite sjesti.'

(Fiengo i May 1994: 192)

Iako iskazi iz primjera 2.80. i 2.81. naizgled nemaju sintaktički paralelan antecedent, Fiengo i May (1994: 193) ističu kako se oni mogu pojaviti samo kada se pojavljuje i implicitno pitanje 'Mogu li sjesti?' koje sadrži antecedent elipse te da pitanje ne mora biti iskazano u razgovoru da bi govornik ili slušatelj stvorili njegovu sintaktičku reprezentaciju.

Sintaktička identifikacija može biti dovedena u pitanje i u rečenicama poput (2.81.):

(2.82.) I turned in my assignment, but most of the other students didn't.

'Ja sam predao svoju zadaću, ali većina drugih studenata nije.

(Fiengo i May 1994: 218)

Iako se između zamjenice 'ja' i imenice 'studenti' ne može uspostaviti koreferencija, Fiengo i May (1994: 148-149) napominju kako su u rekonstrukcijama dozvoljene takve alternacije sintaktičkog oblika koje nazivaju posredničkom promjenom (engl. *vehicle change*). Nominalni izrazi mogu se pojavljivati u različitim sintaktičkim oblicima dok god su tip i vrijednost njihove indeksičke strukture nepromijenjeni.

Chung i sur. (1995) problematiziraju koherentnost određenja identifikacije koja predlažu Ross (1969) i Fiengo i May (1994). Ističu kako se, između ostaloga, u pristupima ispranim rečenicama temeljenima na operaciji brisanja u procesu uspostavljanja sintaktičke identifikacije ponekad mora ignorirati prisutnost traga prijedložne skupine (PP) u infleksijskoj skupini (IP) koja je meta operacije brisanja, s obzirom na to da tom tragu ne odgovara ništa unutar IP antecedenta (Chung i sur. 1995: 171; v.pr. 2.83.a.). S druge strane, u rečenicama poput (2.83.b.), prisutnost traga PP je ključna u uspostavljanju identifikacije jer trag odgovara prijedložnoj skupini 's nekim' unutar antecedenta.

(2.83.) a. She was dancing, but I don't know who with.

'Plesala je, ali ne znam s kim.'

b. She was dancing with somebody, but I don't know who with.

'Plesala je s nekim, ali ne znam s kim.'

(Chung i sur. 1995: 171)

Takve probleme Chung. i sur. (1995) nastoje razriješiti zamjenom operacije brisanja recikliranjem, odnosno preslikavanjem logičke forme neke IP dostupne u diskursu na mjesto prazne IP. Izmješteni konstituent mora biti sintaktički koindeksiran s odgovarajućom pozicijom unutar IP. Međutim, reciklirana IP nije uvijek na sintaktičkoj poziciji koja bi vezala izmješteni konstituent.

(2.84.) Joan ate the dinner but I don't know with whom.

'Joan je pojela večeru, ali ne znam s kim.'

(Chung i sur. 1995: 246)

U takvim se slučajevima odgovarajuća sintaktička pozicija u sklopu procesa recikliranja može stvoriti nicanjem (engl. *sprouting*) – mehanizmom „izgrađivanja strukture u logičkoj formi koji podliježe samo ograničenjima X'- teorije i zahtjevu da stvorene strukture budu licencirane odgovarajućim svojstvima elemenata u LF“ (Chung i sur. 1995: 246).

2.2.2.2. Semantička identifikacija

Do devedesetih godina dvadesetog stoljeća većina teorija elipse, osobito u okviru generativne gramatike, pretpostavlja kako se odnosi identifikacije elipse i antecedenta uspostavljaju na razini sintakse. Međutim, već sedamdesetih godina pojavljuju se teorije elipse koje uvjete identifikacije postavljaju nad semantičkim reprezentacijama. Budući da se pitanje strukture i pitanje identifikacije teorijski isprepliću, nestrukturani pristupi nužno isključuju sintaktičku identifikaciju. Teorije koje nisu utemeljene na sintaktičkom brisanju, poput neizravnog licenciranja (Culicover i Jackendoff 2005), nerijetko istom argumentacijom opovrgavaju postojanje sintaktičke strukture na mjestu elipse i sintaktičku identifikaciju antecedenta i eliptičnog elementa. No probleme vezane uz zahtjev za sintaktičkim izomorfizmom priznaju i strukturni pristupi unutar kojih su, osobito u posljednjih dvadeset godina, analize temeljene na značenjskim odnosima elipse i antecedenta sve zastupljenije.

Upozorit ćemo kako je termin 'pristupi semantičke identifikacije', koji i u ovome radu koristimo, nedovoljno precizan jer se u tu skupinu svrstavaju raznorodne teorije kojima je zajedničko prvenstveno odbacivanje uvjeta sintaktičke identifikacije elipse i antecedenta, a te uvjete ne zamjenjuju uvijek formalnim semantičkim uvjetima identifikacije.

Sag i Hankamer (1984), iako zadržavaju dihotomiju anaforičkih procesa, odbacuju svoju prethodnu teoriju (Hankamer i Sag 1976) prema kojoj su površinski anaforički elementi derivirani pravilima brisanja u uvjetima sintaktičke identifikacije. Kao osnovni razlog promjene perspektive navode kasnije analize elipse glagolske skupine koje su pokazale kako procesi kojima se eliptičnim glagolskim skupinama pripisuju interpretacije moraju biti osjetljivi na doseg logičkih operatora i vezanje varijabli (Sag i Hankamer 1984: 328). Stoga zaključuju kako se eliptični procesi najbolje mogu prikazati odgovarajućim logičkim jezikom.

Utjecajna semantička analiza elipse koju predlažu Dalrymple i sur. (1991) temeljena je na Huetovu (1975) algoritmu unifikacije višeg reda. U primjeru (2.85.) prva je surečenica određena kao izvor, a druga kao meta.

(2.85.) Dan likes golf, and George does too.

'Dan voli golf. George također.'

Paralelni elementi u dvjema surečenicama su subjekti „Dan“ i „George“ te glagolska skupina iz prve surečenice i ostatak iz druge. Problem elipse Dalrymple i sur. (1991: 4) određuju kao problem rekonstrukcije rješenja jednadžbe (i) u kojoj su $s_1 - s_n$ interpretacije paralelnih elemenata izvora, a s interpretacija samog izvora. Rješavanjem jednadžbe za nepoznato svojstvo P generiraju se odnosi koje zahtijeva razrješenje elipse. Nakon što se odredi P , može se rekonstruirati P paralelnih elemenata u meti te se na taj način može uspostaviti interpretacija mete (ii).

$$(i) P(s_1, s_2, \dots, s_n) = s$$

$$(ii) P(t_1, t_2, \dots, t_n)$$

U slučaju elipse glagolske skupine poput one u primjeru 2.85., subjekti izvora i mete su paralelni te se jednadžba (i) prikazuje kao:

$$(iii) P(s_1) = s$$

Semantička interpretacija prve surečenice (izvora) iz primjera 2.85. prikazana je na sljedeći način:

$$(iv) \text{like}(\underline{\text{dan}}, \text{golf})$$

Podcrtani element 'dan' označuje prvo pojavljivanje paralelnog elementa. Interpretacija druge surečenice zahtijeva svojstvo P koje, kad se primijeni na interpretaciju subjekta prve surečenice, proizvodi interpretaciju čitave prve rečenice. Taj se zahtjev može prikazati jednadžbom:

$$(v) P(\text{dan}) = \text{like}(\underline{\text{dan}}, \text{golf})$$

Rješenje jednadžbe prikazuje se supstitucijom vrijednosti slobodne varijable:

$$(vi) \begin{aligned} P &\rightarrow \lambda x. \text{like}(\underline{\text{dan}}, \text{golf}) \\ P &\rightarrow \lambda x. \text{like}(x, \text{golf}) \end{aligned}$$

Budući da prva supstitucija ostavlja primarno pojavljivanje u rezultatu, jedina preostala vrijednost P je $\lambda x. \text{like}(x, \text{golf})$. Tako se meta može prikazati kao (vii), što se reducira na (viii).

$$(vii) [\lambda x. \text{like}(x, \text{golf})](\text{george})$$

$$(viii) \text{like}(\text{george}, \text{golf})$$

Konačno, semantika čitave rečenice iz primjera 2.85. prikazuje se kao:

$$(ix) \text{like}(\text{dan}, \text{golf}) \wedge \text{like}(\text{george}, \text{golf}).$$

Međutim, Hardt (1993) ističe kako semantička analiza pomoću jednadžbi koje primjenjuju Dalrymple i sur. (1991) nije teorija identifikacije, s obzirom na to da ne zahtijeva sintaktičku ili semantičku identičnost između izostavljene glagolske skupine i nekog drugog elementa u diskursu. Sam Hardt (1993) elipsu glagolske skupine određuje kao proformu, čime se

postavlja uvjet semantičke identifikacije. Kao i kod drugih tipova proformi, osobito zamjenica, antecedent elipse glagolske skupine može se pojavljivati izvan granice iskaza i govornika, odnosno u dijalogu. Uz to, kako tvrdi Hardt (1993), elipsa poštuje određena ograničenja koja vrijede za anafore, kao što je ograničenje unatražne anafore (engl. *Backwards Anaphora Constraint*).¹⁷

Značenje imenskih i glagolskih skupina Hardt (1993: 3) određuje kao dinamičko svojstvo ovisno o kontekstu. Potreba za takvim određenjem proizlazi iz često analiziranih primjera labavog čitanja (engl. *sloppy reading*) :

(2.86.) John thinks he is smart. Harry does too.

'John misli da je pametan. Harry također. / I Harry isto.'¹⁸

(Hardt 1993: 9; prema: Ross 1967)

Rečenica 'Harry does too.' može se razumjeti kao 'Harry misli da je John pametan.' prema čvrstom čitanju (engl. *strict reading*) ili 'Harry misli da je Harry pametan.' prema labavom čitanju. U drugom slučaju se zamjenica 'he' odnosi na Johna u antecedentu, a na Harryja na mjestu elipse, što dovodi u pitanje uvjet identifikacije elipse. Prethodne teorije sintaktičke identifikacije (Sag 1976; Williams 1977) taj problem rješavaju određujući reprezentaciju imenske skupine u antecedentu kao:

(i) $\lambda x.x$ thinks x is smart,

što se može primijeniti na oba subjekta, čime je dopušteno labavo čitanje uz očuvanje uvjeta identifikacije. Međutim, samo zamjenice koreferentne subjektima mogu biti zamijenjene varijablama vezanima lambdaom. Varijable vezane izvan glagolske skupine koja je antecedent elipse ne dopuštaju labavo čitanje. Ipak, Hardt (1993: 12) pronalazi primjere u kojima je labavo čitanje omogućeno i kada zamjenice nisu vezane unutar antecedenta, već unutar više glagolske skupine:

(2.87.) a. John admitted that Mary had bribed him.

¹⁷ Prema BAC anafora ne može prethoditi i komandirati antecedentom (Sag 1976). U četvrtom poglavlju pokazat ćemo kako elipsa ne poštuje uvijek to ograničenje.

¹⁸ Rečenicu ne prevodimo elipsom glagolske skupine.

'John je priznao da ga je Mary podmitila.'

b. Bill didn't **admit** that she had. He implied it though.

'Bill nije **priznao** da (*ona) je. Doduše, dao je to naslutiti.'

(Hardt 1993:12)

Hardt (1993:15) primjećuje kako i u drugim slučajevima varijable vezane jednim operatorom u antecedentu postaju vezane drugim operatorom na mjestu elipse.

(2.88.) Mary is the girl Tom wanted to invite t to the party. But he didn't, because he's so shy.

'Mary je djevojka koju je Tom htio pozvati t na zabavu. Ali nije jer je sramežljiv.'

(Hardt, 1993:15)

Upitni trag u antecedentu nije vezan upitnim operatorom na mjestu elipse, što Hardt (1993: 16) koristi kao dokaz protiv pristupa koji se temelje na sintaktičkom preslikavanju: kada bi elipsa glagolske skupine uključivala sintaktičko preslikavanje, sintaktičko ograničenje vezanja upitnih tragova upitnim operatorom bilo bi prekršeno. Kršenja sintaktičkih ograničenja Hardt (1993) analizira i u slučajevima u kojima antecedent sadrži povratne zamjenice, recipročne izraze (engl. *reciprocals*) ili jedinice negativne polarnosti (engl. *negative polarity items*). S druge strane, semantička ograničenja na varijable u antecedentu nisu prekršena u elipsi glagolske skupine. Hardt (1993: 24) ističe kako deiktički izrazi unutar glagolske skupine koja je antecedent elipse ne mijenjaju referenta na mjestu elipse:

(2.89.) A: Do you think they will like me?

'Misliš li da ću im se svidati?'

B: Yes, I'm sure they will.

'Da, sigurna sam da hoćeš.'

(Hardt 1993: 24)

Određujući na temelju prikazanih argumenta elipsu glagolske skupine kao proformu, autor formulira semantičku derivaciju elipse. Proforme se interpretiraju identifikacijom antecedenta – „semantičkog objekta privremeno pohranjenog u modelu diskursa“ (Hardt 1993: 40).

Antecedenti anaforičkih izraza u Hardtovu se modelu određuju tijekom derivacije. U tom modelu Hardt (1993) razlikuje neodređene (eng. *indefinite*) i određene (engl. *definite*) izraze. Neodređeni izrazi – u slučaju elipse glagolske skupine to su izrečene glagolske skupine – dodaju semantički objekt modelu diskursa, a određeni izrazi (eliptične glagolske skupine) odabiru antecedent iz modela diskursa.

Iako Merchant (2016) Hardtov (1992, 1993) pristup klasificira kao nestrukturni, napomenut ćemo kako su njime ipak pretpostavljene prazne sintaktičke kategorije. Budući da Hardt (1993) prvenstveno daje argumente protiv pretpostavljanja potpune sintaktičke strukture na mjestu elipse te razrađuje model koji počiva na uvjetu semantičke identifikacije, i ovdje ga obrađujemo u okviru nestrukturnih pristupa.

Problematičnost teorija sintaktičke rekonstrukcije te zahtjev sintaktičkog izomorfizma antecedenta i elipse ističu i Ginzburg i Sag (2000), koji za nerečenične iskaze – isprane skupine i kratke odgovore – razvijaju jedinstvenu analizu temeljenu na strukturiranju dijaloškog konteksta. Budući da na taj način ne analiziraju elipsu glagolske skupine, njihovu analizu ovdje ne prikazujemo.

Culicover i Jackendoff (2005, 2012) pitanju identifikacije pristupaju iz perspektive općih kognitivnih načela. Mogućnost ostvarivanja elipse u jeziku povezuju s načelom 'isto, osim' (engl. *same, except*), određenim kao odnosom sličnosti i razlika na temelju kojega se uspostavljaju paralelni i kontrastivni odnosi. Proces usporedbe uključuje tri koraka: (1) *pronađi* (engl. *find.*), (2) *razvrstaj* (engl. *align*) te (3) *odredi razlike* (engl. *identify differences*). Prvi korak odnosi se na određivanje entiteta koji se dovode u odnos, drugi na pronalaženje relevantnih obilježja prema kojima se ti entiteti uspoređuju, dok se treći korak odnosi na pronalazak razlika u razvrstanim obilježjima. (Culicover i Jackendoff 2012: 308). Prema navedenom načelu uspostavljaju se, primjerice, odnosi među elementima u vizualnom polju, ali i odnosi među dijelovima iskaza. Kako navode Culicover i Jackendoff (2012: 318), jukstapozicija u diskursu i djelomični paralelizam forme i značenja surečenice u kojoj se nalazi antecedent te surečenice u kojoj se nalazi mjesto elipse omogućuju razvrstavanje i pronalazak razlika u tim strukturama prema načelu 'isto, osim'. Tako se odgovarajući elementi koji u elipsi 'nedostaju' u semantici nadopunjuju prema semantičkoj strukturi antecedenta. Iako razvrstavanje u njihovu modelu ovisi o semantičkoj strukturi iskaza, Culicover i

Jackendoff (2012) napominju kako je nije riječ o isključivo jezičnom procesu, već o kognitivnoj usporedbi dviju struktura.

Sasvim drukčiji model semantičke identifikacije predlaže Merchant (2001), koji postavlja uvjet identifikacije elipse temeljen na redundanciji i fokusu. Schwarzschild (1999) u okviru semantike alternativa prozodijski naglašene jedinice određuje kao *F-obilježene* (engl. *F(ocus)-marked*), a danost određuje kao implikacijski odnos između dviju propozicija: određenog izraza i istaknutog antecedenta. Budući da su propozicije semantičkog tipa $\langle t \rangle$, kako bi se danost primijenila na sve tipove izraza, primjenjuje se operacija pomaka u tip $\langle t \rangle$ egzistencijalnim vezanjem nepopunjenog argumenta. Tako Schwarzschild (1999) uvjet danosti konstituenta određuje na sljedeći način:

(i) a. Uvjet danosti:

1. Ako konstituent α nije *F-obilježen*, α mora biti dan
2. Izraz E je dan ako i samo ako E ima istaknuti antecedent A i, uz $\exists$ -pomak u tipu, A implicira egzistencijalno *F-zatvaranje* E .

b. Egzistencijalno *F-zatvaranje* (engl. *F-closure*)

Egzistencijalno *F-zatvaranje* α , $F\text{-clo}(\alpha)$ je rezultat zamjene *F-obilježenih* dijelova α $\exists$ -vezanim varijablama.

(Schwarzschild: 1999: 150)

Merchant (1999, 2001) za identifikaciju i licenciranje elipse preinačuje Schwarzschildovo (1999) određenje danosti, postavljajući uvjet obostrane implikacije:

(i) a. e-danost:

Izraz E je e-dan ako i samo ako E ima istaknut antecedent i , uz $\exists$ -pomak u tipu,

- i. A zahtijeva $F\text{-clo}(E)$
- ii. E zahtijeva $F\text{-clo}(A)$

b. *F-zatvaranje* ($F\text{-clo}$)

$F\text{-clo } \alpha$ je rezultat zamjene svih *F-obilježenih* dijelova α $\exists$ -vezanim varijablama odgovarajućeg tipa (uz $\exists$ -pomak u tipu).

c. Uvjet fokusa za elipsu glagolske skupine:

VP α može biti poništena samo ako je α e-dana.

(Merchant 1999: 34)

Primjenu uvjeta brisanja glagolske skupine Merchant prikazuje na sljedećem primjeru:

(2.90.) Abby called Chuck an idiot after **Ben_F** did.

'Abby je nazvala Chucka idiotom nakon što je **Ben_F** (to učinio).'

(Merchant 1999: 35)

Kao moguća značenja izbrisane glagolske skupine navodi:

(2.91.) a. =...after **Ben_F** did call [Chuck an idiot].

'=...nakon što je **Ben_F** [nazvao Chucka idiotom].'

b. $\neq$...after **Ben_F** did [insult Chuck].

'=...nakon što je **Ben_F** [uvrijedio Chucka].'

, (Merchant 1999: 35)

Merchant (1991) polazi od analize primjera 2.91.a. Prvo se određuje na koji je način izbrisana glagolska skupina e-dana. Antecedent je u glagolskoj skupini prve surečenice: [_{VP}call Chuck an idiot]. Ta glagolska skupina sadrži otvorenu varijablu koja odgovara subjektu te se mora primijeniti promjena tipa $\exists$, što proizvodi:

a) $VP_A' = \exists x.x \text{ called Chuck an idiot.}$

Pod pretpostavkom da je trag subjekta BEN unutar glagolske skupine također F-obilježen, zamjena tog traga $\exists$ -vezanom varijablom proizvodi:

b) $F\text{-clo}(VP_E) = \exists x.x \text{ called Chuck an idiot.}$

Budući da VP_A' zahtijeva rezultat zamjene $F\text{-clo}(VP_E)$, preostaje još samo pitanje zahtijeva li VP_E $F\text{-clo } VP_A$:

c) $F\text{-clo}(VP_A) = \exists x.x \text{ called Chuck an idiot.}$

Kako su $F\text{-clo}(VP_E)$ i $F\text{-clo}(VP_A)$ jednaki, zaključak je da je odgovor potvrđan. S druge strane, za primjer (59b) $F\text{-clo}(VP_A)$ ostaje jednako, dok se poništena VP mijenja:

d) $VP_E' = \exists x.x \text{ insulted Chuck.}$

U tom slučaju VP_E' ne zahtijeva $F\text{-clo}(VP_A)$, budući da se nekoga može uvrijediti i na druge načine. Tako VP u primjeru (2.91.b) nije e-dan te ne zadovoljava uvjet fokusa i ne može se poništiti.

Kao što ćemo prikazati u sljedećem poglavlju, Merchantov (1999, 2001) model semantičke identifikacije postavio je temelje za detaljnije ispitivanje uloge odnosa elipse i informacijske strukture u okviru generativne gramatike, no pokazao se nedostatnim za potpuno objašnjenje tog odnosa.

2.2.2.3. Hibridni pristupi

Nastojeći analizom obuhvatiti i one jezične pojave koje upućuju na postavljanje uvjeta sintaktičke identifikacije za elipsu, kao i one koje govore u prilog semantičkoj identifikaciji, nekoliko teorija elipse postavlja oba uvjeta: u određenim slučajevima elipsa zahtijeva sintaktičku identifikaciju, dok je u ostalim slučajevima temeljena na semantičkoj identifikaciji. Takve modele razvijaju prvenstveno Kehler (2002) i Merchant (2013b).

Kehler (2002) elipsu analizira iz perspektive teorije koherencije diskursa, preuzimajući Humeove (1748) odnose sličnosti te uzroka i posljedice. Ti se odnosi razlikuju prema tipu argumenata na koje se primjenjuju ograničenja koherentnosti te prema vrsti procesa zaključivanja na kojima se temelji primjena ograničenja. Kehler (2002: 36) tvrdi kako se pri elipsi glagolske skupine uspostavlja sintaktička identifikacija kada su na djelu odnosi sličnosti, a semantička identifikacija kada se odnosi mogu klasificirati kao kauzalni. Elipsa je određena kao signal govornika slušatelju da se informacija koja je potrebna za interpretaciju na razini diskursa može rekonstruirati iz konteksta. Kod odnosa uzroka i posljedice rekonstrukcija značenja izostavljene glagolske skupine dovoljna je da se zadovolje uvjeti koherencije, dok se kod odnosa sličnosti zahtijeva paralelizam na razini glagolskih skupina,

zbog čega elipsa glagolske skupine podliježe sintaktičkim ograničenjima. Mogućnost semantičke identifikacije za odnose uzroka i posljedice prikazana je primjerom 2.92.a., dok je nužnost sintaktičke identifikacije za odnose sličnosti prikazana primjerom 2.92.b.:

(2.92.) a. In March, four fireworks manufacturers asked that the decision be reversed, and on Monday the ICC did. [reverse the decision]

'U ožujku su četiri proizvođača vatrometa zahtijevala da se odluka promijeni, a u ponedjeljak ICC i je(st) [promijenio odluku].'

b.* This letter provoked a response from Bush, and Clinton did too. [respond]

'*To je pismo izazvalo odgovor Busha, a Clinton je također [odgovorio].'

(Kehler 2002: 53; 57)

Analiza uvjeta mogućnosti promjene glagolskog stanja u eliptičnim rečenicama u engleskom i Merchanta (2013b) je dovela do zaključka da uvjet identifikacije elipse ipak mora biti osjetljiv na sintaktički oblik. Merchant (2013b) utvrđuje kako je nepodudaranje u glagolskom stanju antecedenta i elipse u engleskom moguće u elipsi glagolske skupine:

(2.93.) a. Antecedent u aktivu, elipsa u pasivu:

The janitor must remove the trash whenever it is apparent that it should be.
[removed]

'Domar mora odnijeti smeće kad god je očigledno da ono treba biti
[odneseno].'

b. Antecedent u pasivu, elipsa u aktivu:

The system can be used by anyone who wants to. [use it]

'Sustav može biti korišten od strane svakoga tko želi [ga koristiti].'

(Merchant: 2013b: 78-79)

Takva nepodudaranja, kako tvrdi Merchant (2013b: 81), nisu moguća u ispiranju, fragmentima, *gappingu* i elipsi ogoljenog argumenta:

(2.94.) a. *Joe was murdered, but we don't know who.

'*Joe je ubijen, ali ne znamo tko.'

b. *Someone murdered Joe, but we don't know who by.

'*Netko je ubio Joea, ali ne znamo od strane koga.'

(Merchant, 2013b: 81)

Međutim, u sintaktički potpunim rečenicama takve su promjene prihvatljive:

(2.95.) a. Joe was murdered, but we don't know who murdered Joe.

'Joe je ubijen, ali ne znamo tko ga je ubio.'

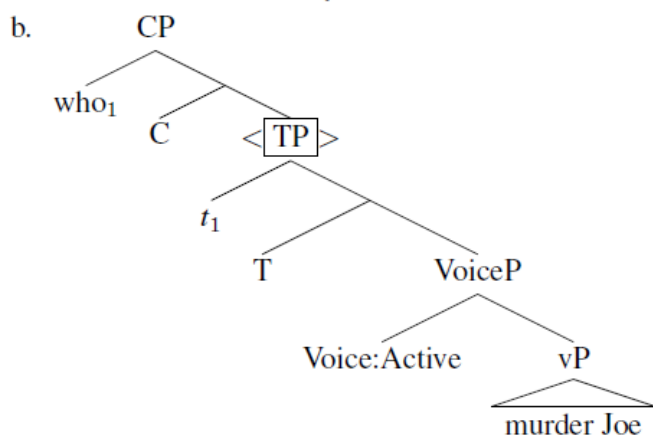
b. Someone murdered Joe, but we don't know who Joe was murdered by.

'Netko je ubio Joea, ali ne znamo od strane koga je Joe ubijen.'

(Merchant, 2013b: 83)

Nejednaku distribuciju mogućnosti prelaska iz aktiva u pasiv (i obratno) Merchant (2013b) objašnjava prihvaćajući odvajanje glave stanja (engl. *Voice head*) od ostatka glagolske skupine, kako predlaže Kratzer (1996) te argumentira kako se u elipsi glagolske skupine, koju naziva niskom elipsom, briše dio sintaktičke strukture koji uključuje stanje, dok u ostalim slučajevima (visokoj elipsi) taj čvor ostaje u sintaktičkoj strukturi. Struktura primjera ispiranja 2.95.a. kod kojeg se briše TP prikazana je Slikom 2.5.

a. *Joe was murdered (by someone), but we don't know who.

Slika 2.5. Merchant 2013b: sintaktička struktura isprane rečenice

Kao što je vidljivo iz Slike 2.5., 'murder Joe', skupina koja bi bila izostavljena 'niskom' elipsom glagolske skupine, nije VP, već vP. Merchant (2013b), konstrukciju koja se uvriježeno naziva elipsom glagolske skupine pri tome ne smatra VP elipsom, već vP elipsom, odnosno pretpostavlja kako se izostavlja sintaktička struktura veća od same glagolske skupine. Kao što ćemo prikazati u četvrtom poglavlju rada, prema pojedinim je analizama meta elipse glagolske skupine čvor koji je još viši u hijerarhijskoj strukturi. Važno je istaknuti kako je riječ o pristupima koji slijede i dodatno razrađuju Pollockovu (1989) hipotezu o rascijepljenoj infleksiji (engl. *split INFL hypothesis*) prema kojoj se dodatašnja obilježja čvora INFL, [$\pm$ Vrijeme] i [$\pm$ Agr]¹⁹ određuju kao funkcionalne glave TP i AgrP.

Iako Merchant (2013b) pretpostavlja kako razlike u prihvatljivosti nepodudaranja s obzirom na tip elipse ukazuju na sintaktičku identifikaciju antecedenta, zadržava i uvjet semantičke identifikacije (Merchant 1999, 2001).

2.2.3. Pitanje licenciranja

2.2.3.1. Sintaktičko licenciranje

Zagona (1982, 1988), analizirajući elipsu u okviru X' teorije i teorije upravljanja i vezanja, pretpostavlja kako je u elipsi glagolske skupine na mjestu elipse prazna kategorija licencirana posebnim svojstvom kategorije INFL. Kao prazna kategorija, eliptična glagolska skupina prema načelu prazne kategorije (engl. *empty category principle*) mora biti pravilno upravljana (engl. *properly governed*)²⁰. U engleskom jeziku, za razliku od španjolskoga, INFL može sadržavati leksičke elemente povezane s glagolskom skupinom, kao što su 'do' i 'to', a koji, kako tvrdi Zagona (1982) leksički upravljaju glagolskom skupinom. Stoga je, kako zaključuje Zagona (1982), u engleskom jeziku VP elipsa moguća, dok u španjolskom nije.

¹⁹ Oznaka sročnosti.

²⁰ Pravilno upravljanje Chomsky (1981) određuje kao odnos između prazne kategorije i njezinog antecedenta ili leksičke glave N, V, A ili P.

Unutar istog teorijskog okvira uvjete distribucije VP elipse, NP elipse i ispiranja u engleskom,²¹ njemačkom i francuskom istražuje Lobeck (1995). Određujući elipsu kao praznu kategoriju *pro*, Lobeck (1995) uspoređuje licenciranje elipse s licenciranjem praznih argumenata u *pro-drop* jezicima te postavlja uvjet licenciranja elipse prema kojemu ona mora biti pravilno upravljana od glave specificirane za snažno slaganje (engl. *strong agreement*), a snažno slaganje podrazumijeva morfološki realizirana obilježja. Snažno slaganje nužno za licenciranje elipse glegolske skupine je [+Vrijeme], koje je morfološki realizirano pomoćnim ili modalnim glagolom. Negramatičnost elipse glagolske skupine u francuskom u primjeru (2.96.a.) Lobeck (1995) objašnjava međujezičnim razlikama u provjeri obilježja: u francuskom i njemačkom obilježja moraju biti provjerena prije ili na razini S-strukture, što nije slučaj u engleskom. Budući da uvjeti identifikacije i licenciranja elipse moraju biti ispunjeni na razini S-strukture, a u njemačkom i francuskom obilježje [$\pm$ Prošlost] više nije dostupno za identifikaciju prazne VP, elipsa je negramatična. S druge strane, u engleskom je leksički realizirano obilježje [$\pm$ Prošlost] dostupno za identifikaciju prazne glagolske skupine (Lobeck 1995: 162):

(2.96) a. *Claudine est une bonne etudiante, et Marie est [] aussi.

b. Claudine is a good student, and Mary is [] too.

'Claudine je dobra studentica. I Marie je također.'

Merchant (2001, 2004) razvija teoriju licenciranja elipse pomoću sintaktičkog obilježja E, koje omogućuje poništavanje na fonološkoj razini. Prvi je uvjet za licenciranje semantički uvjet e-danosti. Uz to, obilježje E mora biti provjereno sintaktičkim obilježjem F (fokus). Merchant (2001) tvrdi kako u ispiranju obilježje E na glavi C zahtijeva pomicanje upitne skupine na mjesto specifikatora E, s obzirom na to da se E može supojavljivati samo s C koja nosi obilježja [wh, Q] kojima se provjeravaju netumačljiva obilježja [uwh^* , uQ^*]²² na E. Kada su zadovoljeni semantički i sintaktički uvjeti, obilježje E daje uputu fonologiji da preskoči njegovu dopunu. Iako prvenstveno analizira ispiranje, Merchant (2001, 2004) pretpostavlja kako se elipsa glagolske skupine licencira istim sintaktičkim obilježjem E.

²¹ Lobeck (1995), slijedeći Jackendoffa (1971), ove tri konstrukcije prema sintaktičkim i distribucijskim kriterijima razlikuje od *gappinga*.

²² *u* označava netumačljivo obilježje, dok *** označava snažno obilježje koje treba biti provjereno u odnosu lokalne frazne strukture (glava-glava).

1.2.3.2. Diskursno licenciranje

Za razliku od teorija sintaktičkog licenciranja, teorije diskursnog licenciranja elipse postavljaju uvjete na odnosa antecedenta i elipse na razini diskursa.

Jedna skupina pristupa (Ginzburg i Sag 2000; Kehler 2016) za licenciranje elipse postavlja uvjet prema kojem ostatak mora odgovarati na pitanje o kojem se raspravlja (engl. *Question under Discussion*, QUD). Pojam QUD dolazi iz pristupa analizi strukture diskursa prema kojem su odnosi rečenica unutar koherentnog diskursa postavljeni kao odnosi između (eksplicitnih i implicitnih) pitanja na koja se odgovara (Stutterheim i Klein 1989; van Kuppevelt 1995). Roberts (1996/2012) povezuje QUD s informacijskom strukturom rečenice: jedinice u diskursu fokalizirane su ili topikalizirane s obzirom na odnos prema QUD.

Kehler (2016) uvjete licenciranja elipse glagolske skupine određuje polazeći od Hardtovog (1992) primjera u kojem odnos između antecedenta i elipse ne zadovoljava kriterije sintaktičkog i semantičkog paralelizma, ali je elipsa gramatična:

(2.97) Every boy in John's class hoped Mrs. Smith would pass him. In John's case, I think she **will_F** [pass him_j].

'Svaki dječak u Johnovom razredu se nadao da će ga gđica Smith pustiti. U Johnovom slučaju, mislim da **hoće_F** [pustiti ga].

(Kehler 2016: 516)

Kako ističe Kehler (2016), mogućnost labave interpretacije i prihvatljivost elipse u ovakvim je slučajevima neočekivana analizira li se rečenica u okviru teorije vezanja. Kehler (2016: 516-519) tvrdi kako su prepozicijske skupine poput 'u slučaju X', 'što se tiče X' obilježivači kontrastivnog topika kojima se u diskurs uvodi QUD. Rečenice koje sadrže takve obilježivače funkcioniraju kao parovi pitanja i odgovora:

(2.98) a. Every boy in Mrs. Smith's class hoped she would pass him.

b. Will Mrs. Smith pass John?

QUD = { Mrs. Smith will pass John, Mrs. Smith will not pass John, ... }

c. (Yes,) I think she **will_F** [pass him_j].

(Kehler 2016: 517-518)

Prema tome obilježivač u primjeru 2.97. uvodi QUD u kojem se kontrastivni topik 'John' u fokusu podudara s odgovarajućim anaforičkim elementom u kontekstualno istaknutoj propoziciji. U skladu s tim, Kehler (2015) primjer 2.97. analizira kao čvrstu interpretaciju zamjenice.

Prema Lópezu (2000) je elipsa, određena kao proforma, licencirana funkcionalnim kategorijama koje imaju svojstvo povezivanja s temom diskursa. Pojam D-povezivanja (engl. *D(iscourse)-linking*), koji uvodi Pesetsky (1987)²³, López (2000) redefinira kao sintaktičko obilježje funkcionalne kategorije te eliptični element mora biti pridružen odgovarajućoj projekciji kako bi bio licenciran. U slučaju ispiranja kategorija s obilježjem D-povezivanja je C, NP elipsu licencira D, dok VP elipsu licencira Σ , sintaktička glava koja obuhvaća afirmaciju i negaciju. Pretpostavku o Σ kao licencoru elipse glagolske skupine López (2000: 195) potvrđuje primjerima iz engleskog i talijanskog:

(2.99.) a. Sue promised to buy the tickets, but she did **not**_F.

'Sue je obećala kupiti karte, ali **nije**_F.'

b. Sue promised to buy the tickets, and she **did**_F.

'Sue je obećala kupiti karte, i **je(st)**_F.'

(2.100.) a. Carlo è venuto ma Pietro **no**_F.

'Carlo je došao, ali Pietro **ne**_F.'

b. Carlo non è venuto ma Pietro **si**_F.

'Carlo nije došao, ali Pietro je / **?da**_F.'

(López 2000: 195)

Dok u primjeru 2.99.a. mjestu elipse očigledno prethodi negacija, u tumačenju primjera 2.99.b. López (2000) se poziva na tvrdnju da naglašeni pomoćni glagol nosi obilježje afirmacije (Chomsky 1957). Primjer 2.100. López (2000) analizira kao VP elipsu s obzirom

²³ Pesetsky (1987) D-povezivanje određuje kao svojstvo upitnih riječi koje mogu odabrati entitet ili skup entiteta iz skupa alternativa prisutnih u umu govornika ili slušatelja, npr. govornik će reći 'Koji ti se sviđa?' samo ako i govornik i slušatelj znaju iz kojeg skupa elemenata se odabire.

na to da je u talijanskom jeziku rečenična negacija 'non', a ne 'no'. Konstrukcije koje se u engleskome ostvaruju kao elipsa glagolske skupine s konstrukcijama poput one u primjeru 2.100. u drugim jezicima povezuju i Laka (1990) i Kazenin (2006), pri čemu je njihovo ključno zajedničko obilježje upravo fokalizacija afirmacije ili negacije, odnosno polarnosti. Budući da su u hrvatskome prisutne obje konstrukcije, uspoređujemo ih u četvrtom poglavlju rada.

Culicover i Jackendoff (2005) predlažu neizravno licenciranje eliptičnih struktura. Skupina ili fragment koji treba biti licenciran naziva se siročće (*orphan*). Eliptične konstrukcije razlikuju se prema načinu semantičke integracije u propozicijsku strukturu. Integracija uključuje određivanje propozicije P za siročće te određivanje uloge koju siročće igra u P pomoću sintaktičke strukture antecedenta. Za elipsu ogoljenog argumenta, P je propozicija koja je pragmatički povezana s antecedentom i/ili nejezičnim kontekstom te postoje dvije moguće uloge siročćeta u P. Siročće može biti upareno (engl. *matched*) s postojećim konstituentom surečenice (2.101.a) ili služiti kao dopunski konstituent surečenice, primjerice implicitni argument (2.101.b). Drugi slučaj, slijedeći Chung i sur. (1995), Culicover i Jackendoff (2005) nazivaju nicanjem. Integracijom u propoziciju siročćetu se pridružuju sva semantička obilježja i odnosi koji proizlaze iz njegove uloge u interpretaciji.

(2.101.) a. Harriet's been drinking scotch.—No, bourbon.

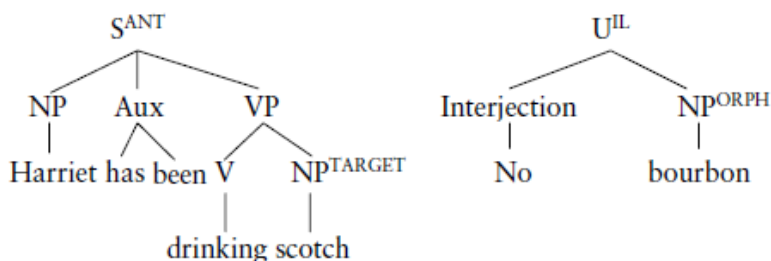
'Harriet pije viski. – Ne, burbon.'

b. Harriet's been drinking.—Yeah, scotch.

'Harriet pije. – Da, viski.'

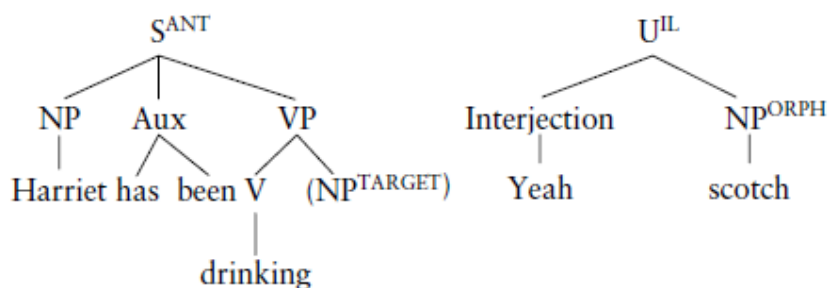
Prema Culicoveru i Jackendoffu (2005: 256), neizravno licenciranje primjenjuje se i u topikalizaciji i lijevoj dislokaciji, odnosno u svim slučajevima u kojima pozicija skupine u linearnom redosljedu ne ukazuje na njezinu semantičku ulogu u propozicijskoj strukturi iskaza. Kada se siročće interpretira uparivanjem, sintaktička obilježja i odnosi mogu se uklopiti u interpretaciju, što rezultira efektima konektivnosti. Neizravno licenciranje omogućuje pripisivanje sintaktičkih obilježja siročćetu i bez licencora u lokalnom kontekstu, odnosno siročće može biti licencirano iz: (1.) prethodne rečenice, (2.) dijela leksikona aktiviranog prethodnom rečenicom, (3.) dijela leksikona aktiviranog nejezičnim kontekstom i (4.) gramatičkim pravilima koja uspostavljaju sintaktičke odnose koji odgovaraju semantičkoj

ulozi siročeta u antecedentu. Tako se neizravno licenciranje i sintaktička struktura primjera 2.101.a. prikazuje na sljedeći način:

Slika 2.6. Uparivanje (Culicover i Jackendoff 2005: 264)

Na Slici xx. S^{ANT} označava antecedent, a U^{IL} iskaz koji treba biti neizravno licenciran. NP^{ORPH} predstavlja siročće, a NP^{TARGET} cilj, odnosno element s kojim se siročće uparuje.²⁴ Nicanje (primjer 2.101 b.) se prikazuje na sljedeći način:

Slika 2.7. Nicanje (Culicover i Jackendoff 2005: 264).

U nicanju u strukturi antecedenta nema elementa s kojim se siročće uparuje, već se ono uklapa u propozicijsku strukturu antecedenta kao argument.

²⁴ Budući da se termin 'target' u strukturnim pristupima ponekad koristi za sintaktički čvor koji se briše, u tom ćemo slučaju 'target' prevesti kao *meta elipse*, a ovdje kao *cilj*.

2.2. Temeljne teorijske perspektive i pitanja: zaključak

Iz prikazanog pregleda utvrdit ćemo kako je temeljno pitanje oko kojega se pristupi elipsi razilaze ipak pitanje postojanja sintaktičke strukture na mjestu elipse. Sintaktička identifikacija i može se pretpostaviti samo u okviru onih teorija koje u sintaksi pretpostavljaju postojanje potpune fonološki neostvarene strukture, dok se sintaktičko licenciranje može pretpostaviti i uz prazne kategorije, ali ne i uz bazno generiranje eliptičnih struktura bez skrivene sintakse. Budući da ni jednim prikazanim modelom nisu istovremeno objašnjeni i efekti konektivnosti i nedostatak efekata konektivnosti, smatramo kako je to pitanje i dalje otvoreno. Međutim, pitanje uloge informacijske strukture u ostvarivanju elipse, naznačeno u uvodnom dijelu ovoga potpoglavlja, zaokuplja i strukturne i nestrukturne pristupe. Pri tome se oni razlikuju s obzirom na pretpostavke o predstavljenosti kategorija informacijske strukture u sintaksi te će se utvrđena ograničenja u strukturnim pristupima djelomično analizirati kao sintaktička ograničenja, dok će nestrukturni pristupi informacijsku strukturu prvenstveno povezivati sa semantikom i pragmatikom. Slijedeći Jackendoffa (2002: 409), utvrdit ćemo kako svaka lingvistička teorija nužno mora objasniti semantiku i pragmatiku kategorija informacijske strukture koje nisu primarno sintaktičke kategorije te u sintaksi mogu imati samo posredničku ulogu povezivanja semantike i fonologije. Stoga smatramo kako odnos informacijske strukture i elipse glagolske skupine u hrvatskome jednim dijelom možemo razmatrati i neovisno o pitanju strukture na mjestu elipse.

3. INFORMACIJSKA STRUKTURA I ELIPSA

U ovom ćemo poglavlju iznijeti nekoliko određenja informacijske strukture te kratak pregled temeljnih pojmova kako bi se utvrdio okvir za analizu u četvrtom i petom poglavlju rada. Pri tome se u najvećoj mjeri oslanjamo na određenje kategorija informacijske strukture utvrđenih u Krifka (2007) te Krifka i Musan (2012). U drugom ćemo dijelu poglavlja ukazati na opća ograničenja informacijske strukture na ostvarivanje elipse, među kojima je i Merchantov (1999, 2001) uvjet danosti koji je prikazan u prethodnom poglavlju.

Budući da se informacijska struktura hrvatskoga počinje detaljnije istraživati tek posljednjih godina te su ta istraživanja još uvijek malobrojna, nemamo dovoljno podataka za detaljnu usporedbu svih pojava i ograničenja u hrvatskome u odnosu na jezike poput engleskoga, čija je informacijska struktura opisana i analizirana u brojnim teorijskim i eksperimentalnim studijama. Opsežnije istraživanje o odnosu prozodije i reda riječi u ostvarivanju fokusa u srednjejuznoslavenskom kompleksu provela je Godjevac (2000), no tom su studijom ponajprije obuhvaćeni primjeri iz srpskoga, koji nisu uvijek jednako prihvatljivi i u hrvatskome. Stoga se u ovome i sljedećim poglavljima ponajprije oslanjamo na vlastitu procjenu informacijskoga strukturiranja analiziranih rečenica.

3.1. Informacijska struktura

Pojam informacijske strukture uvodi Halliday (1967). Pod utjecajem funkcionalne rečenične perspektive Praške škole Halliday (1967: 200) pretpostavlja kako je diskurs organiziran u informacijske jedinice koje nisu određene sintaktičkom konstituentskom strukturom, već čine konstituente na razini informacijske strukture, koja se potom mapira na sintaktičku strukturu te se fonetski realizira obilježenim ili neobilježenim tonom. Utjecajne teorije informacijske strukture razvijaju i Chafe (1976) te Lambrecht (1994). Chafe (1976: 28) organizaciju informacija u diskursu naziva informacijskim pakiranjem (engl. *information packaging*), kojim „govornici prilagođavaju svoj govor privremenom stanju uma sugovornika“. U suvremenoj se lingvistici informacijska struktura ili informacijsko pakiranje ne promatra samo kao razina raspodjele informacija unutar jezične poruke, već i kao razina koja sudjeluje u oblikovanju forme i sadržaja poruke. Tako Lambrecht (1994: 5) informacijsku strukturu određuje kao sastavnicu gramatike, odnosno „formalni izraz pragmatičkoga strukturiranja propozicije u diskursu“. U takvom određenju, kako ističe Lambrecht (1994: 3) psihološke

pojave poput stanja uma sugovornika važne su samo ukoliko se odražavaju u morfosintaktičkoj i prozodijskoj strukturi. Odrazom informacijske strukture smatra se izbor specifičnih leksičkih jedinica, sintaktičkih konstrukcija, reda riječi i prozodije (Krifka i Musan 2012).

Međutim, lingvističke teorije nisu usuglašene oko položaja informacijske strukture u odnosu na druge jezične razine. S obzirom na odnos prema fonologiji, (morfo)sintaksi, semantici i pragmatici, informacijska struktura može se odrediti kao:

- (1) Zasebna neovisna razina
- (2) Komponenta jedne ili više navedenih jezičnih razina
- (3) Sučelje pojedinih ili svih ostalih jezičnih razina.

Najbliže Hallidajevu (1976) određenju informacijske strukture kao jedinstvene i neovisne razine je Vallduvíjeva (1992) postavka o zasebnom modulu unutar pragmatike koji on naziva informatikom (engl. *informatics*). Informacijski odnosi se u takvom modelu na sintaksu mapiraju preko sučelja informatike i sintakse koje naziva informacijskom strukturom (Vallduví 1992: 142). Ipak, većina suvremenih teorijskih pristupa informacijsku strukturu promatra kao ukupnost formalnih sredstava strukturiranja informacija na razini semantike/pragmatike, sintakse i prozodije, no pristupi se i dalje razlikuju s obzirom na pretpostavke o razini reprezentacije na kojoj su prisutne pojedine kategorije informacijske strukture.

U generativnoj gramatici temeljne kategorije informacijske strukture kao što su danost, topik i fokus u manjoj se ili većoj mjeri smještaju u sintaksu. Prema jednoj skupini pristupa, koje prvenstveno razvijaju semantičari i pragmatičari (Kratzer 1991; Rooth 1992a; Schwarzchild 1999), riječ je prvenstveno o pragmatičkim i semantičkim kategorijama koje se povezuju s određenim konstituentom u sintaktičkoj reprezentaciji, ali ne ulaze u sintaktičke odnose. Prema drugom pristupu (Herburger 2000; Kučerová 2007) kategorije informacijske strukture prisutne su na razini logičke forme te njima obilježene sintaktičke kategorije podliježu sintaktičkim operacijama. Treća skupina pristupa pretpostavlja kako kategorije informacijske strukture, prvenstveno topik i fokus, ulaze u sintaktičke odnose, podliježu sintaktičkim ograničenjima i imaju određen položaj u sintaktičkoj hijerarhiji. Unutar tog pristupa razlikuju se teorije prema kojima su fokus i topik sintaktička obilježja (Miyagawa 2007) te teorije

prema kojima su oni izjednačeni s ostalim sintaktičkim kategorijama kao što su glagol (V), odrednik (D) ili dopuna (C) (Bródy 1995; Rizzi 1997).

Za razliku od 'T' modela generativne gramatike, koji pretpostavlja jednosmjerne procese od sintakse prema fonologiji te od sintakse prema semantici, u modelima razvijenima u okviru gramatike uloga i referenci (Van Valin i LaPolla 1997) te paralelne arhitekture (Jackendoff 1983, 1987, 1990, 1997, 2002), gramatičke sastavnice djeluju usporedno te se mapiranje na njihovim sučeljima odvija u više smjerova. Stoga u takvim pristupima posredovanje sintakse u mehanizmima ostvarivanja informacijske strukture nije nužno te su kategorije informacijske strukture sastavni dio semantike.

Uz pitanje položaja informacijske strukture, u lingvistici postoje i razilaženja oko određenja temeljnih pojmova. Dio nesuglasica oko uporabe termina kao što su fokus, danost (engl. *givenness*), topik (engl. *topic*), tema (engl. *theme*), pozadina (engl. *background*), komentar (engl. *comment*) proizlazi upravo iz različitih viđenja mjesta informacijske strukture u gramatici, dok je dio posljedica raznolikosti metodoloških pristupa određenju ključnih opreka u strukturiranju informacija u rečenici i diskursu. Budući da detaljan pregled pojmova informacijske strukture s obzirom na različite teorijske pristupe nadilazi okvire ovoga rada, usmjerit ćemo se na prikaz odnosa koji se smatraju važnima za objašnjenje mogućnosti ostvarivanja elipse, a to su prvenstveno pojmovi danosti, fokusa i topika, kao i odnosi stare i nove informacije, istaknute i neistaknute informacije te kontrastivnosti. Pri tome se prvenstveno oslanjamo na određenja koja daje Krifka (2007) te Krifka i Musan (2012), a kojima se otklanja velik dio terminoloških nedoumica i preklapanja.

3.1.1. Danost

Jedan od temeljnih odnosa jedinica informacijske strukture je odnos između stare i nove informacije, pri čemu je stara informacija aktivirana u svijesti govornika izvanjezičnom situacijom ili prethodnim uvođenjem u diskurs, dok je nova informacija ono što se uvodi u diskurs. Pojmu stare ili dostupne informacije često odgovara pojam danosti. Pri tome se dano i novo promatraju ili kao apsolutne kategorije (Schwarzschild 1991) ili kao odraz različitih stupnjeva istaknutosti i dostupnosti informacije (Chafe 1976; Prince 1981; Lambrecht 1994).

Kako ističe Rochemont (2016:41), u literaturi se razlikuju najmanje dva smisla danosti. Prvi podrazumijeva poznatost, a drugi istaknutost. Razliku između ta dva smisla danosti Rochemont (20016) ilustrira na primjerima koje daje Chafe (1976):

(3.1.) John and Mary recently went to the beach.

'John i Mary su nedavno otišli na plažu.'

a. They brought some picnic supplies, but they didn't drink the beer because it was warm.

'Ponijeli su nešto za okrepu, no nisu popili pivo jer je bilo toplo.'

b. They brought some beer, but they didn't drink the beer because it was warm.

'Ponijeli su nešto piva, no nisu popili pivo jer je bilo toplo.'

(Chafe 1976: 41)

Kako navodi Rochemont (2016: 42), dano kao poznato u navedenim je primjerima iskazano uporabom osobnih imena ('John', 'Mary') i određenog člana ('the beach', 'the beer'). S druge strane, dano kao istaknuto ostvaruje se u primjeru 3.1.b., gdje će element 'the beer' u prvoj surečenici biti intonacijski istaknut, što omogućuje deakcentuaciju istovjetnog elementa u drugoj surečenici. Kao što je već nagoviješteno u prikazu Merchantove (1999, 2001) teorije semantičke identifikacije u odjeljku 2.2.2.2., upravo je taj tip danosti važan za mogućnost ostvarivanja elipse.

Danost se, kako navode još Halliday (1967) i Chafe (1976), u jeziku izražava anaforičkim izrazima, deakcentuacijom, elipsom i redom riječi. Krifka i Musan (2012: 23-24) napominju kako anaforički izrazi nose obilježje danosti kao dio svog leksičkog određenja. Slijedimo li Rochemonta (2016), možemo utvrditi da takvo obilježje nosi i određeni član. S druge strane, kako navode Krifka i Musan (2012: 24), prozodijska redukcija, izostavljanje i ostvarivanje elemenata na nekanonskom položaju u linearnom redoslijedu (obično prije, odnosno lijevo od kanonskog položaja) gramatička su sredstva kojima se kao dani mogu obilježiti različiti elementi u rečenici.

3.1.2. Fokus

Dva su osnovna smjera određenja fokusa u lingvistici. Fokus se može promatrati kao nova informacija koja je u opreci sa starom informacijom (Halliday 1967; Chomsky 1970, Jackendoff 1972²⁵). Stoga se kao fokus može odrediti i čitava rečenica. Međutim, povezuje li se fokus s intonacijskim isticanjem, kao što to čini već Halliday (1967), opreka između danoga i fokusa kao staroga i novoga isključuje mogućnost isticanja elemenata koji su predhodno dani u diskursu ili izvanjezičnom situacijom. No nerijetko je isti element u rečenici i dan i fokaliziran. Na primjer, anaforički izrazi kojima je informacija obilježena kao dana i dalje mogu biti intonacijski istaknuti:

(3.2.) Mariji su pisali i Stjepan i Marta, ali je odgovorila samo **njemu_F**.

Stoga se u posljednjem desetljeću sve češće preuzima određenje fokusa koje na temelju teorije fokusa razvijene u okviru semantike alternativa (Rooth 1985, 1992b) postavlja Krifka (2007: 19), a prema kojem „fokus ukazuje na prisutnost alternativa relevantnih za interpretaciju jezičnih izraza.“

Takvim određenjem fokusa ukida se nužnost povezivanja fokusa s novom informacijom te se ostavlja prostor za utvrđivanje različitih načina ostvarivanja fokusa u jezicima: intonacijskim isticanjem, redom riječi ili posebnim sintaktičkim konstrukcijama. U hrvatskom se, kao jeziku s relativno slobodnim redom riječi, ostvarivanje fokusa prvenstveno promatra kroz odnos reda riječi i intonacijskog isticanja (Peti-Stantić 2006, 2014; Zovko Dinković 2013).

U nastavku ćemo dati pregled dviju vrsta uporaba fokusa koje razgraničuje Krifka (2007). Potom ćemo, uz primjere na hrvatskome, razmotriti određenja nekoliko vrsta fokusa značajnih za ostvarivanje i interpretaciju elipse.

3.1.2.1. Pragmatička i semantička uporaba fokusa

Polazeći od pojma polazišta (engl. *common ground*), koje podrazumijeva informacije za koje se pretpostavlja da su prisutne u svijesti sudionika u komunikaciji (Stalnaker 1974; Karttunen

²⁵ Chomsky (1970) i Jackendoff (1972) staru informaciju ili dano nazivaju presupozicijom.

1974; Lewis 1979), Krifka (2007: 21) razlikuje dva tipa uporabe fokusa: pragmatičku i semantičku. Pragmatička uporaba fokusa povezana je s komunikacijskim ciljevima sudionika komunikacije i upravljanjem polazištem (engl. *common ground management*) te nema utjecaja na uvjete istinitosti. Semantička uporaba fokusa, s druge strane, utječe na uvjete istinitosti sadržaja polazišta (engl. *common ground content*) (Krifka 2007:21).

Prvi način pragmatičke uporabe fokusa Krifka pretpostavlja za primjere poput 3.3.:

(3.3.) A: Tko je ukrao kekse?

B. **Petar**_F je ukrao kekse.

(prema: Krifka 2007: 22)

Kako navodi Krifka (2007: 22), u primjeru 3.3. pitanjem je određen smjer razvoja polazišta, dok je fokusom istaknuto koji element dodaje informaciju polazištu. Takvo isticanje je primjer informacijskog ili prezentacijskog fokusa, kojim se izražava najvažniji ili novi dio iskaza (Krifka 2007: 23). Budući da se informacijski fokus ostvaruje i kad u komunikaciji nije postavljeno izravno pitanje, brojne teorije (Klein i von Stutterheim 1987; van Kuppevelt 1994; Roberts 1996; Buring 2003) pretpostavljaju kako je diskurs strukturiran implicitnim pitanjima. Tako, kako ističe Krifka (2007: 24), fokus ukazuje na alternativne odgovore na pitanja nagoviještena kontekstom.

Kao drugi tip pragmatičke uporabe fokusa Krifka (2007: 23-24) ističe ispravljanje (3.4.a.) ili potvrđivanje (3.4.b.) informacije:

(3.4.) A: Marija je ukrala kekse.

a. B: Ne, **Petar**_F je ukrao kekse!

b. B: Da, **Marija**_F je ukrala kekse.

(prema: Krifka 2007: 24)

U takvim slučajevima alternative fokusu uključuju i propoziciju postavljenu u polazištu koje neposredno prethodi iskazu te fokus ukazuje na to da se propozicija u drugom iskazu razlikuje (3.4.a.) ili ne razlikuje (3.4.b.) od propozicije prvog iskaza (Krifka 2007: 23).

Treći tip pragmatičke uporabe fokusa je naglašavanje paralelnih elemenata u interpretaciji, pri čemu oni pripadaju istom skupu alternativa (Krifka: 2007:24):

(3.4.) **Marija_F** je ukrala **kekse_F**, a **Petar_F** je ukrao **čokoladu_F**.

(prema: Krifka 2007: 24)

Kako ističe Krifka (2007: 25), uporaba fokusa za izražavanje paralelnih struktura je česta, no ne i obavezna. Krifka (2007: 25) pretpostavlja kako fokus pomaže u izgradnji mentalnih modela situacije povezivanjem kontrastiranih značenja, no napominje kako je riječ o svojstvu fokusa koje nije još dovoljno istraženo i objašnjeno.

Kao posljednji primjer pragmatičke uporabe fokusa Krifka (2007) navodi razgraničenje (engl. *delimitation*), odnosno ukazivanje na to da eksplicitnim ili implicitnim pitanjem nisu izražene sve komunikacijske potrebe te se fokaliziranim elementima ukazuje na alternativna pitanja koja zadovoljavaju komunikacijske potrebe (Krifka 2007: 47). Takav tip pragmatičke uporabe fokusa vezuje se prvenstveno uz kontrastivni topik (3.5.a.) te izraze kojima se uspostavlja okvir (engl. *frame setters*) (3.5.b.), izraze koji ukazuju na ograničenu domenu za koju se iznosi informacija:

(3.5.) a. Kako su ti roditelji?

Mama_{F(KT)} je dobro.

b. Što se tiče **posla_F**, riješit ćemo nešto.

Za sematičku uporabu fokusa Krifka (2007: 46) navodi sljedeći primjer:

(3.6.) Fortunately, Bill spilled **white_F** wine on the carpet.

'Na svu sreću, Bill je prolio **bijelo_F** vino po tepihu.'

U navedenom primjeru fokus ukazuje na interpretaciju 'na svu sreću, nije prolio *crno* vino', a ne interpretaciju 'na svu sreću, prolio je vino'. 'Fortunately' je u tom slučaju semantički operator čija interpretacija ovisi o fokusu, odnosno on se vezuje za fokus.²⁶ Kao najčešći

²⁶ Pojam vezanja uz fokus (engl. *association with focus*) uvodi Jackendoff (1972).

primjeri takvih operatora navode se čestice osjetljive na fokus (engl. *focus-sensitive particles*), kao što je 'only' u engleskome:

(3.7.) John only introduced Mary to Sue.

'John je samo **upoznao_F** Mary sa Sue. / John je upoznao samo **Mary_F** sa Sue. / John je upoznao Mary samo sa **Sue_F**.'

Kako, na temelju analize koju izvodi Rooth (1995), navodi Krifka (2007:15), u dosegu operatora 'only' u danom su primjeru 'introduced', 'Mary' i 'Sue' te će u engleskome interpretacija ovisiti o elementu koji je intonacijski istaknut. Kao što je vidljivo iz prijevoda primjera, u hrvatskom se te interpretacije ostvaruju redom riječi.²⁷

Krifka (2007: 26) napominje kako čestice osjetljive na fokus ne moraju nužno biti povezane sa semantičkom uporabom fokusa. Na primjer, aditivne čestice poput 'too' samo ukazuju na to da je propozicija koja uključuje alternativu fokusu već dio polazišta:

(3.8.) **John_F** stole a cookie, and **Peter too_F** stole a cookie.

'**John_F** je ukrao keks i Petar je **takoder_F/ isto_F** ukrao keks.' / **John** je ukrao keks, a i **Petar_F** je ukrao keks.'

(Krifka 2007: 26)

Kako zaključuje Krifka (2007: 26), intonacijsko isticanje u primjeru 3.9. može se smatrati pragmatičkom uporabom informacijskog fokusa čime se samo dodaje nova informacija polazištu.

3.1.2.2. Uski i široki fokus

Termini uski i široki fokus (engl. *broad focus*, *narrow focus*) koje uvodi Ladd (1980) uglavnom se odnose na veličinu strukture koja je u fokusu. Pri tome široki fokus uključuje više konstituenata te označuje rečenični fokus ili fokus predikata, dok uski fokus uključuje samo jedan konstituent (DP, NP ili AP) (Selkirk 1984; Lambrecht 1994). Prema Lambrechtu

²⁷ I u engleskome se interpretacija 'John je upoznao samo Mary sa Sue' može ostvariti redom riječi: 'John introduced only Mary to Sue' (Horn 1969).

(1994), široki fokus ostvaruje se samo kao informacijski fokus, dok je uski fokus kontrastivan. Međutim, kako ističe Krifka (2007: 31), riječ je o neprecizno određenim pojmovima, s obzirom na to da se naglasak ne ostvaruje nužno na onom elementu za koji se smatra da je u fokusu. Tako se, na primjer, rečenični fokus u rečenicama s prijelaznim glagolima može ostvariti samo naglaskom na objektu, odnosno dolazi do projekcije fokusa (engl. *focus projection*) većeg konstituenta (glagolske skupine) na konstituent koji on sadrži, što može rezultirati višestrukim mogućnostima interpretacije fokusa (Gussenhoven 1983, 1992; Selkirk 1984, 1995).²⁸ Na primjer, u rečenici:

(3.9.) Maja je nazvala **Marka**,

prozodijski istaknut objekt može se interpretirati kao uski fokus, odnosno tako da rečenica odgovara na (implicitno ili eksplicitno) pitanje 'Koga je Maja nazvala?', ali i kao široki rečenični fokus, odnosno tako da rečenica odgovara na pitanje 'Što se dogodilo?'.

Iako se hrvatski smatra jezikom s relativno slobodnim redom riječi, gramatikama hrvatskoga često se razlikuju neutralan i obilježen red riječi.²⁹ Peti-Stantić (2014: 564) ističe kako je pojam 'temelnog' ili 'neutralnog' reda riječi neprecizno određen s obzirom na to da se mogu postaviti različiti kriteriji neutralnosti te se može tvrditi da se rečenicama u kojima je ostvaren neutralan red riječi smatraju one koje su u jeziku najfrekventnije ili one koje odgovaraju na pitanje 'O čemu se radi?'. Zovko Dinković (2013) govori o prototipnom ili neoznačenom te označenom redu riječi te navodi kako se široki fokus u hrvatskom ostvaruje na više konstituenata, dok se uski fokus ostvaruje s obzirom na red riječi. Budući da Zovko Dinković (2013) prvenstveno analizira negaciju u hrvatskome i engleskome te ne obrađuje detaljno informacijsku strukturu hrvatskoga, možemo pretpostaviti kako se njezina tvrdnja o ostvarivanju širokog fokusa na više konstituenata odnosi prvenstveno na semantičku domenu fokusa, a ne na prozodijsku istaknutost pojedinih jedinica. Kako dalje navodi Zovko Dinković

²⁸ Kako sažima Arregi (2016:186), dva su temeljna teorijska pristupa projekciji fokusa. Prema pristupu zadane prozodije (engl. *Default Prosody Approach*) ograničenja kojima podliježe projekcija fokusa proizlaze iz pravila prozodijskog isticanja koja su neovisna o fokusu (i informacijskoj strukturi općenito) te je jedino načelo koje povezuje fokus i prozodiju ograničenje prema kojem fokus mora biti prozodijski istaknut (načelo istaknutosti fokusa, engl. *Focus Prominence Principle*). Pristup F-projekcije (engl. *F-projection Approach*) pretpostavlja izravnu povezanost prozodije i sintaktičkog obilježavanja fokusa.

²⁹ Detaljan pregled opisa reda riječi i termina za red riječi u hrvatskim gramatikama daje Peti-Stantić (2006).

(2013), u rečenicama s prototipnim redom riječi uski fokus ostvaruje se na položaju iza posljednjeg predikatnog argumenta u rečenici (što je često ujedno i posljednji položaj u rečenici) te takav fokus naziva neoznačenim. S druge strane, označeni uski fokus ostvaruje se intonacijskim isticanjem pojedinog konstituenta ili pomakom u redu riječi (Zovko Dinković 2013). Kao primjer rečenice s prototipnim redom riječi Zovko Dinković (2013) navodi sljedeću rečenicu:

(3.10.) Janko nije Steli skuhao kavu.

(Zovko Dinković 2013: 181)

Međutim, uzme li se u obzir općeprihvaćena kategorizacija hrvatskoga kao jezika s dominantnim SVO poretom (Greenberg 1966), prototipnim redom riječi može se smatrati onaj u kojem dijelovi predikata nisu diskontinuirani, već čitav predikat prethodi izravnom i neizravnom objektu. Kada je pak riječ o redosljed u izravnog i neizravnog objekta u hrvatskom i srpskom, Godjevac (2000), kao i Zovko Dinković (2013) u prikazanom primjeru, kanonskim smatra poredak u kojem neizravni objekt u dativu prethodi izravnom objektu u akuzativu. Međutim, primjer poput rečenica (3.11.) pokazuju da to nije uvijek slučaj:

(3.11.) a. Janko piše pismo prijatelju.

b. Janko piše prijatelju pismo.

Možemo utvrditi kako se u primjeru 3.11. rečenicom s neobilježenim redosljedom ipak smatrao primjer 3.11. a. Stoga se priklanjamo tvrdnji Peti-Stantić (2014: 564) kako je uporaba termina 'neutralnog', 'kanonskog', 'temelnog' ili 'neoznačenog' reda riječi (uz dodatnu dvojbu ima li se na umu redosljed riječi ili redosljed sintaktičkih kategorija) te govorenje o 'općenito' neutralnim rečenicama i 'općenito' neutralnom redu riječi problematično utoliko što podrazumijeva gramatiku lišenu konteksta te implicira kako informacijska struktura nije sastavni dio jezične arhitekture, već samo nadodani pragmatički sadržaj. Pri tome ćemo istaknuti još jedan problem vezan uz pokušaj određivanja temeljnog reda riječi u hrvatskome, koji je vidljiv upravo na primjerima 3.10. i 3.11. Čak i ako se kao neutralan odredi onaj red riječi u kojemu rečenica odgovara na pitanje 'O čemu se radi?', odnosno onaj u kojemu se ostvaruje široki fokus, smatramo kako bi, poslužimo li se primjerom Zovko Dinković (2013), prihvatljiv odgovor bio primjer 3.10., ali i primjeri poput 3.12.:

(3.12.) a. Janko **nije skuhao kavu Steli**.

b. Janko **nije skuhao Steli kavu**.

U nastavku ćemo se osvrnuti i na primjere uskog fokusa u prototipnom i neprototipnom redu riječi koje navodi Zovko Dinković (2013). Primjere neoznačenog uskog fokusa u rečenicama s prototipnim redoslijedom riječi u kojima se fokus ostvaruje na elementu nakon argumenta Zovko Dinković (2013) ne daje te ćemo navesti mogući primjer³⁰:

(3.13.) Janko nije skuhao kavu **u petak_F**.

Kao primjere uskog označenog fokusa ostvarenog u prototipnom redu riječi Zovko Dinković (2013) navodi sljedeće rečenice:

(3.14.) a. Janko nije Steli skuhao **kavu_F** (,skuhao joj je čaj).

b. Janko nije Steli **skuhao_F** kavu (,samljeo ju je).

c. Janko nije **Steli_F** skuhao kavu (, skuhao je kavu Sonji).

d. **?Janko_F** nije Steli skuhao kavu (, Vedran joj je skuhao kavu).

(Zovko Dinković 2013: 182)

Ostvarivanje uskog označenog fokusa u označenom redu riječi Zovko Dinković (2013) prikazuje na primjerima poput:

(3.15.) a. Janko nije skuhao kavu **Steli** (,...skuhao ju je Sonji).

b. Janko nije Steli kavu **skuhao**. (,...samljeo ju je)

(Zovko Dinković 2013: 182)

Neovisno o tome prihvate li se rečenice poput onih u primjeru 3.14. kao rečenice u kojima je ostvaren prototipni red riječi, a rečenica 3.15.a. kao pomak u odnosu na prototipni red riječi ili obratno, smatramo kako je, osobito završe li rečenice prije zagrada, ipak riječ o primjerima u kojima se uski fokus ostvaruje prvenstveno intonacijski. Stoga ćemo utvrditi kako je, barem u tom slučaju, distinkcija između označenog i neoznačenog reda riječi manje važna za prikaz mogućnosti ostvarivanja uskog fokusa. Međutim, smatramo kako primjer 3.15.a. pokazuje

³⁰ Kako bi se izbjegla dvojba oko kanonskog reda argumenata, dajemo primjer bez neizravnog objekta.

ulogu reda riječi u ostvarivanju paralelizma kontrastivnog fokusa, što ćemo detaljnije prikazati u odjeljku 3.1.4.1. Ovdje ćemo se osvrnuti na primjer 3.15.b., za koji smatramo da najzornije prikazuje ulogu pomaka u redu riječi za mogućnost ostvarivanja uskog fokusa. Naime, dok je intonacijsko isticanje subjekta na početnom položaju u rečenici Zovko Dinković (2013) procijenila upitno prihvatljivim, istaknut ćemo kako se uski fokus subjekta može ostvariti pomakom u redu riječi:

(3.15.) Nije **Janko** skuhao kavu (, Vedran je skuhao kavu.)

Napomenut ćemo kako je i u ovom slučaju riječ o kontrastivnom fokusu koji detaljnije obrađujemo u odjeljku 3.1.4.2. Uz to, važno je istaknuti kako se i u ovom slučaju taj fokus ostvaruje i intonacijski, odnosno kako red riječi u rečenici 3.13. omogućuje i intonacijsko isticanje drugih elemenata, primjerice objekta, čime bi se dobila interpretacija koja odgovara onoj u primjeru 3.14.a.

Ostvarivanje fokusa u srednjejuznoslavenskom kompleksu detaljnije analizira Godjevac (2000). Kao i Peti-Stantić (2014), Godjevac (2000) u analizi informacijske strukture u srednjejuznoslavenskim jezicima preuzima hijerarhiju prozodijskih domena razrađenu u okviru hipoteze prozodijske strukture (engl. *Prosodic Structure Hypothesis*), prema kojoj je fonološka reprezentacija sastavljena od konstituenata neovisnih o sintaktičkim konstituentima (Selkirk 1978, 1996; Nespor i Vogel 1986, Truckenbrodt 1999). Budući da podjela prozodijskih domena u literaturi nije jedinstvena, a Godjevac (2000) ne navodi izravno koju hijerarhiju slijedi, prikaz prozodijske hijerarhije te prijevod termina preuzimamo od Peti-Stantić (2014: 565):

Izreka (engl. *Utterance*, Utt) > intonacijska cjelina (engl. *Intonational Phrase*, IP) > veća fonološka cjelina (engl. *Major Phonological Phrase*, MaP) > manja fonološka cjelina³¹ (engl. *Minor Phonological Phrase*, MiP) > prozodijska riječ (engl. *Prosodic Word*, PWd) > stopa (engl. *foot*) > slog (engl. *syllable*)

³¹ Kao što napominje i Peti-Stantić (2014: 565), Selkirk (2011) veću i manju fonološku cjelinu spaja u jednu domenu.

Godjevac (2000) na temelju fonetske analize deklarativnih iskaza izvornih govornika³² utvrđuje kako su za ostvarivanje fokusa u srednjejuznoslavenskom važne razine intonacijske cjeline i fonološke riječi.³³ Godjevac (2000) argumentira kao se u južnoslavenskom kompleksu, za razliku od engleskoga, fokalizacija pomoću intonacije ne ostvaruje visinskim naglaskom (engl. *pitch-accent*) kao u engleskome, već fraznim tonom (engl. *phrase accent*). Prema njezinoj analizi, u iskazima sa širokim fokusom prozodijski je uvijek istaknuta krajnja desna jedinica u fonološkoj cjelini, no ujedno i svaka jedinica na tom položaju može biti interpretirana kao uski fokus. No, razlikujući na temelju akustičke analize neutralnu i emotivnu rečeničnu intonaciju, Godjevac (2000: 252) utvrđuje ograničenja projekcije fokusa, prema kojima je ona moguća samo u SVO redoslijedu u neutralnoj intonaciji.

Međutim, važno je istaknuti kako Godjevac (2000) studiju temelji na izgovoru govornika srpskoga. Smiljanić (2004) uspoređuje beogradski i zagrebački govor te zaključuje kako se u zagrebačkom govoru široki i uski fokus ostvaruju fonetski različito s obzirom na mjesto dosezanja visokog tona u uzlaznim obrascima visinskih naglasaka. Za hrvatski standardni govor Ivas (1996: 230) napominje kako se „akcent koji funkcionira kao uski fokus (izrazito pokazuje samo jedan slog unutar riječi ili samo jednu riječ unutar intonacijske jedinice)“ može naći na bilo kojem dijelu te intonacijske jedinice, a „najčešće ističe neku neposljednju riječ“, dok „akcent koji funkcionira kao široki fokus (manje izrazito ističe posljednju riječ)“ pokazuje kako „tekst cijele intonacijske jedinice treba uzeti kao cjelinu, bez izdvajanja bilo kojeg njegova dijela.“ Budući da Ivas (1996) upućuje tek na jedan primjer analize videosnimke televizijske emisije, a detaljnih fonetskih studija prozodijskog ostvarivanja fokusa u hrvatskom standardnom jeziku, koliko nam je poznato, nema, smatramo kako je pitanje prozodijskog ostvarivanja širokog i uskog fokusa, osobito u odnosu prema redu riječi, i dalje otvoreno.

3.1.2.3. Fokus polarnosti

Fokus polarnosti u literaturi se ponekad poistovjećuje s verum fokusom. Jackendoff (1972) kao polarni fokus (engl. *polar focus*) određuje fokus kojim se ističe ona informacija u rečenici

³² Analiziran je izgovor 300 iskaza sastavljenih za potrebe istraživanja. Najkraći iskazi sastojali su se od jedne riječi, a najdulji od nekoliko odlomaka teksta (Godjevac 2000: 95).

za koju govornik pretpostavlja ili zna da slušatelj ne dijeli s njim, dok ga Watters (1979) određuje kao fokus kojim se naglašava istinitost propozicije za koju slušatelj pretpostavlja da je neistinita i obratno. Höhle (1988, 1992) u njemačkome utvrđuje vrstu fokusa koji se ostvaruje na finitnome glagolu ili dopuni u lijevoj periferiji surečenice, a kojim se naglašava istinitost propozicije:

(3.16.) a. Karl **hat**_F den Hund gefüttert.

'Karl **je(st)**_F nahranio psa.'

b. (Aber Maria glaubt,), **dass**_F Karl in Urlaub gefahren ist.

'(Ali Maria misli) da Karl **je(st)**_F otišao na odmor.'

(Höhle 1992: 112)

Höhle pri tome pretpostavlja kako je finitni glagol povezan sa semantičkim operatorom koji naziva VERUM, a koji se ističe naglašavanjem glagola. Pojedini autori prihvaćaju postojanje operatora VERUM, no verum fokus ne smatraju posebnom vrstom fokusa već informacijskim fokusom ostvarenim na operatoru (Büiring 2006), dok ga pojedini autori svode na kontrastivni fokus (Stommel 2011).

Fokus polarnosti u drugom smislu određuje se kao fokalizacija afirmacije ili negacije, obično na pomoćnom glagolu, čime se ne ističe nužno istinitost propozicije (Rooth 1992; Selkirk 1995; Schwarzschild 1999). Budući da je za elipsu glagolske skupine važna upravo fokalizacija pomoćnoga glagola koji prethodi mjestu elipse, termin fokus polarnosti ćemo, slijedeći, između ostalih, Lópeza i Winkler (2000), Winkler (2005) te Gribanovu (2017), koristiti u tom smislu.

3.1.3. Topik

Pojam topika, u opreci s pojmom komentara, može se široko odrediti kao 'ono o čemu se govori' u odnosu na 'ono što se o tome govori'. 'Ono o čemu se govori' predstavnici Praške škole nazivaju temom (Daneš 1970), Chafe (1976) subjektom, a Vallduví (1992) poveznicom (engl. *link*). Reinhart (1982) odnos topika i komentara u odnosu na polazište opisuje usporedbom s knjižničnim katalogom, gdje su knjige, odnosno propozicije pohranjene u

polazištu, raspoređene prema temi, tj. topik. Takav se topik naziva i topik kojim je izraženo ono o čemu je riječ (engl. *aboutness topic*).

Krifka (2007: 41) na temelju metafore knjižničnog kataloga izvodi određenje prema kojem „konstituent koji je topik identificira entitet ili skup entiteta pod koje se informacija izražena u komentaru treba pohraniti u sadržaj polazišta“. Pri tome Krifka (2007) ukazuje na to da se topik ponekad poistovjećuje sa starom informacijom, što ne mora uvijek biti slučaj. Uz to napominje i kako se topik ne može određivati kao opreka fokusu s obzirom na to da i on može biti fokaliziran.

Budući da se u literaturi mogućnosti ostvarivanja elipse povezuju prvenstveno s kontrastivnim topikom, u sljedećem ćemo odjeljku detaljnije promotriti upravo tu vrstu topika.

3.1.4. Kontrastivnost: kontrastivni fokus i kontrastivni topik

Pojam kontrastivnosti u informacijskoj se strukturi povezuje s fokusom i topikom. U odjeljcima 3.1.4.1. te 3.1.4.2. iznijet ćemo određenja i primjere kontrastivnog fokusa i kontrastivnog topika koje daje Krifka (2007), dok ćemo u odjeljku 3.1.4.3. razmotriti pitanje stupnjevitosti ostvarivanja odnosa kontrasta i paralelizma u diskursu.

3.1.4.1. Kontrastivni fokus

Kontrastivni fokus kao posebnu vrstu fokusa izdvajaju Halliday (1967), Chafe (1976), Rooth (1992b), Lambrecht (1994) te brojni drugi autori. Kontrastivni fokus se u jezicima nerijetko obilježava prozodijom ili sintaktičkim konstrukcijama različitim od onih kojima je izražen informacijski fokus (Pierrehumbert i Hirschberg 1990; Molnár 2001; Gussenhoven 2004). U okviru generativne gramatike često se pretpostavlja kako se kontrastivni fokus licencira pomakom fokaliziranih jedinica na odgovarajući položaj, dok se informacijski fokus licencira *in situ*, bez pomaka (Drubig 1994; Kiss 1995, 1998). Kao primjer pragmatičke uporabe kontrastivnog fokusa Krifka (2007: 33) navodi ispravljanje informacije, koje smo prethodno prikazali u primjeru 3.4. Uz korektivnu uporabu kontrastivnog fokusa, Krifka (2007: 23) navodi i primjer aditivne uporabe:

(3.17.) John wants coffee. **Mary**_{KF} wants coffe, **took**_{KF}.

? 'John želi kavu. I **Marija istokF** želi kavu.'

Međutim, takva se analiza može smatrati oprečnoj Krifkinoj (2007) tvrdnji da je u prethodno prikazanom primjeru 'John stole a cookie, and Peter too stole a cookie' na aditivnoj čestici izražen informacijski fokus. Kako napominje Krifka (2007: 33), kontrastivnost se u tom slučaju postiže specifičnim prozodijskim obrascem koji se ne ostvaruje samo mjestom naglaska. Pri tome bi kontrastivni fokus bio ostvaren ako se pretpostavi da je u polazištu tvrdnja da samo John želi kavu.

Krifka (2007:45) uporabu kontrastivnog fokusa ograničava na slučajeve u kojima sadržaj polazišta sadrži propoziciju u odnosu na koju se iskaz ostvaruje, no napominje kako se ponekad smatra da se kontrastivni fokus ostvaruje i u primjerima poput sljedećeg:

(3.18.): A: Želiš li kavu ili čaj?

B: Čaj_F.

Krifka (2007:45) smatra kako u takvim slučajevima nije riječ o kontrastivnom fokusu, već o fokusu s ograničenim skupom alternativa, za koji se ne treba pretpostavljati da se ostvaruje različito od informacijskog fokusa u odgovoru na pitanje 'Što želiš popiti?'.

3.1.4.2. Kontrastivni topik

Kontrastivnim topikom smatra se topik koji sadrži fokus. Kako ističu Krifka (2007) i Krifka i Musan (2012), i kontrastivni topik, kao i svi tipovi fokusa, ukazuje na alternative:

(3.19.) A: Što rade tvoji roditelji?

B: Moja **majka**_K radi u **školi**_F, a **otac**_K je **vatrogasac**_F.

Kako navodi Krifka (2007:44), u primjerima poput 3.19. fokus na topiku 'moja majka' upravo ukazuje na alternativu 'moj otac'. Krifka (2007:44) nadalje napominje kako se isticanjem alternativa uglavnom ukazuje da se u surečenici koja se trenutno ostvaruje ne izražavaju sve očekivane informacije.

Kontrastivnim se topikom može ukazati i na postojanje alternativa koje nisu izravno izražene u diskursu:

(3.19.) A: Gdje ste bili u vrijeme ubojstva?

B: **Яакт** sam bila na **posлу**.

(prema: Krifka 2007: 44)

U danom primjeru fokalizacijom topika 'ja' ukazuje se na to da postoji netko tko nije bio na poslu, odnosno nema alibi.

3.1.4.3. Kontrast i paralelizam

Kao što je već naznačeno u prethodnim odjeljcima, kontrastivnost se ne poima uvijek na isti način. Iako Krifka (2007) u određenju kontrastivnog fokusa i kontrastivnog topika polazi od njihovog svojstva da ukazuju na postojanje alternativa s kojima se postavljaju u odnos, ne ističe ulogu paralelizma u ostvarivanju kontrastivnosti. Repp (2016), s druge strane, ukazuje na to da se odnosi kontrastivnosti kroz ukazivanje na alternative mogu promatrati i kao odnosi koji se uspostavljaju među različitim jedinicama u sličnom okruženju. Na takvo poimanje ostvarivanja kontrasta ukazuju i Culicover i Jackendoff (2012) primjenom općeg kognitivnog načela 'isto, osim' u objašnjenju jezičnih pojava, kao i teorije poput teorije segmentirane reprezentacije diskursa (engl. *Segmented Discourse Representation Theory*, Asher i Lascarides 2003).

Kako navodi Repp (2016: 2), za postizanje kontrastivnosti ponekad je dovoljno i snažno prozodijsko isticanje. Tako se u rečenici:

(3.20.) **Marko** je otputovao u Zagreb.,

ostvarivanjem prozodije karakteristične za kontrastivni fokus može ukazati na postojanje alternativa, odnosno da se implicira da netko drugi nije otputovao u Zagreb. Međutim, kako ističe Repp (2016: 273), za takvu je interpretaciju uglavnom potrebno da je alternativa referent koji je predvidljiv, istaknut u izvanjezičnoj okolini ili ranije u diskursu.

S druge strane, Kiss (1998: 268) kao uvjet ostvarivanja kontrastivnosti postavlja postojanje ograničenog skupa alternativa dostupnih u kontekstu³⁴. Prema takvom određenju će, na primjer, u rečenici:

(3.21.) Marko, Janko i Veljko su ponudili pomoć. Pitat ću **Marka**,
(prema Repp 2016: 273)

'Marko' biti obilježen kontrastivnim fokusom. Kako navodi Repp (2016), u tom je slučaju riječ o asimetričnom kontrastu s obzirom na to da u prvoj surečenici 'Marko', 'Janko' i 'Veljko' ne ukazuju na alternative.

Međutim, kako ukazuju brojni autori (Bolinger 1961; Lambrecht 1994; Molnár 2006; Repp 2010, 2016), kontrastivnost je stupnjevita kategorija te će korektivna uporaba kontrastivnog fokusa biti intuitivno 'kontrastivnija' od aditivne uporabe kontrastivnog fokusa. Repp (2010) na temelju pregleda literature o određenjima i izražavanju kontrastivnog fokusa i kontrastivnog topika u jezicima zaključuje kako se i među tim dvjema kategorijama očituje razlika u stupnju kontrastivnosti te utvrđuje da je kontrastivni fokus u velikoj mjeri povezan s isključivanjem alternativa, dok kontrastivni topik to ne mora biti. Uz to, uz primjer koji navodi Repp (2010: 1339):

(3.22.) John bought chicken and Peter bought veal.
'John je kupio piletinu, a Peter je kupio teletinu.'

napomenut ćemo kako kako se u paralelnim strukturama, ukoliko su uz topike kontrastirani i drugi elementi, kojima je izražena nova informacija, na topicima ostvaruje tek sekundarni fokus, odnosno rečenica (3.22.) interpretirat će se kao:

(3.23.) **John**_{KT} bought **chicken**_{KF} and **Peter**_{KT} bought **veal**_{KF},

Ulogu paralelizma u ostvarivanju kontrastivnosti, kako smo već naveli, ističu Asher i Lascarides (2003), Repp (2010, 2016), Culicover i Jackendoff (2012), ali i Molnár i Winkler (2010), Koinetzko i Winkler (2010) te Horvath (2010). Kako napominje Repp (2010: 1339), u

³⁴ Kontrastivni fokus Kiss (1998) naziva identifikacijskim fokusom.

paralelnim strukturama poput 3.22. , kao i pri korektivnoj uporabi fokusa, ostvaruju se tipične karakteristike kontrastivnog fokusa: ograničeni skup eksplicitno izraženih alternativa pojavljuje se u dva člana koordinacije koji jedan drugome čine neposredni kontekst, pri čemu uspostavljeni paralelizam dodatno potiče kontrastivnu interpretaciju. Takve strukture Repp (2010: 1339-1340) naziva maksimalno paralelnima na razini sintakse, semantike i prozodije te pretpostavlja kako se visok stupanj kontrastivnosti u njima ostvaruje upravo stoga što su elementi alterantivnog skupa istaknuti na isti način, što omogućuje njihovu laku identifikaciju kao članova istog skupa.

Upravo je takvo viđenje odnosa paralelizma i kontrastivnosti u temelju Culicoverove i Jackendoffove (2012) razrade uloge načela 'isto, osim' u jeziku, koje smo ukratko prikazali u drugom poglavlju rada. Uz leksičko izražavanje odnosa sličnosti i razlika (primjerice 'isto', 'kao', 'također' te 'osim' i 'ali'), ti se odnosi prema Culicoveru i Jackendoffu (2012) uspostavljaju i kontrastivnim naglaskom. U paralelnim strukturama su jedinice koje se uspoređuju pronađene i razvrstane te su kontrastivnim naglaskom identificirane razlike. Pri tome se prema odgovarajućim semantičkim obilježjima te sintaktičkom položaju kao članovi istog skupa među kojima se uspostavlja kontrast u primjeru poput 3.22. uparuju 'John' i 'Peter' te 'piletina' i 'teletina'. Primijetiti ćemo kako je u hrvatskome prihvatljiva i rečenica poput:

(3.24). Ivan je kupio piletinu, a teletinu je kupio Petar.

Međutim, smatramo kako tim primjerom nije doveden u pitanje odnos paralelizma i kontrasta. Naime, dok je primjer 3.22. sasvim prihvatljiv i bez šireg konteksta, primjer 3.24. prvenstveno je odgovarajući odgovor na pitanje poput 'Je li Ivan kupio teletinu?':

3.25. A: Je li Ivan kupio teletinu?

B: Ivan je kupio **piletinu**_{KF}, a **Marko**_{KT} je kupio teletinu.

U takvom je odgovoru u prvoj surečenici 'Ivan' na uobičajenom položaju topika kojim se izražava ono o čemu je riječ, dok je 'piletina' kontrastivno fokalizirana u odnosu na alternativu iz pitanja, odnosno 'teletinu', pri čemu je struktura te rečenice ponovno paralelna u odnosu na strukturu pitanja. Budući da, kako napominju i Culicover i Jackendoff (2012: 313), u dijalogu govornik koji, kao u ovom slučaju, izriče pitanje, ne može predvidjeti paralelizam odgovora, 'teletina' ne mora biti kontrastivno fokalizirana. U drugoj je surečenici kontrastivno istaknut

topik 'Marko'. Pretpostavimo li kako je namjera govornika u tom slučaju zajedničkom polazištu dodati informaciju o tome tko je kupio teletinu, a pretpostavka o važnosti te informacije proizlazi iz pitanja, smatramo kako će se i u drugoj surečenici odnos paralelizma uspostaviti prvenstveno u odnosu na pitanje. Stoga se 'Ivan' (iako je riječ o istom referentu u pitanju i odgovoru) ne mora ni u iskazu istog govornika ostvariti kao kontrastivni topik. Zaključit ćemo kako se i primjer 3.26. može analizirati kao uspostavljanje kontrasta u paralelnim strukturama.

Međutim, iako i Repp (2010, 2016) i Culicover i Jackendoff (2012) pojam kontrastivnosti vežu i djelomično određuju uz pojam paralelizma te tvrde kako se u rečenicama poput 3.18. ostvaruje paralelizam na razini sintakse, semantike i informacijske strukture, navedeni autori ističu kako ne mogu ponuditi precizno određenje paralelizma u diskursu. Isti se problem očituje i pri pokušajima određivanja uvjeta ostvarivanja elipse. Kao što je prikazano u prethodnom poglavlju, potpuna sintaktička i semantička podudarnost s antecedentom nije ni nužan ni dovoljan uvjet za prihvatljivu elipsu, kao što ni formalni uvjeti isključivo sintaktičke ili isključivo semantičke identifikacije ne mogu u potpunosti obuhvatiti prihvatljive primjere elipse i istovremeno isključiti neprihvatljive primjere elipse. Stoga je, s jedne strane, termin identifikacija prikladno zamijeniti terminom paralelizam, budući da njime nije pretpostavljeno potpuno podudaranje. Paralelizam se, uz to, može ostvariti na više razina istovremeno, a ta stupnjevitost, kako sugeriraju psiholingvistička istraživanja koja prikazujemo u petom poglavlju rada, utječe i na stupnjevitost prihvatljivosti eliptičnih konstrukcija. Međutim, što se podrazumijeva pod paralelizmom na kojoj jezičnoj razini, koliko nam je poznato, u lingvistici nije jasno definirano. Smatramo kako se, unatoč tomu, strukture poput one prikazane u primjeru 3.21. intuitivno poimaju kao paralelne. Paralelan odnos među surečenicama uspostavljen je koordinacijom te redom riječi, pri čemu termin ovdje koristimo nastojeći obuhvatiti ukupnost sintaktičkih, semantičkih i informacijskostrukturnih kategorija izraženih leksičkim jedinicama koje se u tim surečenicama nižu istim redoslijedom. Takav se paralelizam može uspostaviti i između surečenica u kojima se ne pojavljuju identične leksičke jedinice:

(3.26.) Ivan kupuje piletinu, a Marko prodaje teletinu.

Neke od razina paralelizma koji se ostvaruje u primjeru 3.26. prikazane su Slikom 3.1. :

Ivan	kupuje	piletinu	, a	Marko	prodaje	teletinu.
N	V	N		N	V	N
Subjekt	Predikat	Objekt		Subjekt	Predikat	Objekt
Agens	Predikat	Tema		Agens	Predikat	Tema
Kontrastivni topik		Kontrastivni fokus		Kontrastivni topik		Kontrastivni fokus

Slika 3.1. Paralelizam rečenične strukture.

Detaljnijom analizom mogli bismo utvrditi još niz obilježja prema kojima su jedinice koje se u uspoređenim surečenicama nalaze na istom položaju podudarne, primjerice 'Ivan' i 'Marko' su osobne imenice, dok su 'piletina' i 'teletina' opće imenice, 'kupovati' i 'prodavati' svrstavaju se u istu semantičku skupinu glagola trgovanja i slično. Međutim, već je prikaz na slici 3.1. dovoljan da se utvrdi da se paralelizam u prikazanoj strukturi ostvaruje na više razina, no i da dokidanje paralelizma na jednoj razini često uvjetuje dokidanje paralelizma na drugoj razini, što može rezultirati upitnom semantičkom prihvatljivošću rečenice poput:

(3.27.) Stariji kupuje piletinu, a Marko prodaje teletinu.

Smatramo kako se promjenom, između ostaloga, vrste riječi, otežava identifikacija članova istog skupa alternativa te postaje upitno u kojoj se mjeri 'stariji' i 'Marko' mogu uspostaviti kao kontrastivni topici. S druge strane, primjer poput 3.28. smatramo u potpunosti prihvatljivim:

(3.28.) Stariji kupuje piletinu, a mlađi prodaje teletinu.

Stoga ćemo utvrditi da, iako neprecizno određen, pojam paralelizma treba biti uključen u analizu kontrastivnosti izraženu informacijskom strukturom.

3.2. Informacijska struktura i elipsa

Promatra li se elipsa kao manifestacija načela jezične ekonomije, odnosno kao pojava kojom se težnja za manjim naporom ostvaruje u uvjetima u kojima je očuvana dovoljna razina informativnosti da se zadovolje komunikacijske potrebe, jasno je kako se mogućnost ostvarivanja elipse treba dovesti u vezu upravo s načinima strukturiranja informacija u diskursu. Važnost informacijske strukture za objašnjenje elipse prepoznaje već Halliday (1967), i to upravo u radu u kojem uvodi sam pojam informacijske strukture. Kako on navodi (Halliday 1967: 206), u informacijskoj jedinici koja nije inicijalna u diskursu, informacija koja se može rekonstruirati često je predstavljena anaforički, odnosno referencijom, supstitucijom ili elipsom³⁵. Kako u elipsi jezični materijal nije realiziran, taj se nerealizirani materijal ne može povezati s informacijskim fokusom. Drugim riječima, izostavljeni jezični materijal mora biti prethodno dan u diskursu. Kako smo istaknuli u prethodnom potpoglavlju, Halliday (1967: 200) informacijsku strukturu određuje kao neovisnu razinu čija se konstituentna struktura mapira na sintaktičku strukturu, pri čemu se te dvije strukture međusobno ne određuju. Stoga ne iznenađuje što se rani generativni strukturni pristupi temeljeni na sintaktičkoj identifikaciji i sintaktičkim ograničenjima ostvarivanja elipse (Ross 1969; Hankamer i Sag 1976; Williams 1977) ne bave analizom odnosa elipse i informacijske strukture. U nastojanju da poveže funkcionalni i formalni pristup lingvistici, Kuno (1976) među prvim određuje *gapping* kao konstrukciju u kojoj se izostavljaju dani (odnosno kontekstualno poznati) segmenti, a ističu se kontrastivni parovi informacijskih segmenata. Promotrimo primjere koje navodi (1976: 310) :

(3.29.) a. John persuaded Bill to examine Jane.

'John je nagovorio Billa da ispita/ pregleda Jane.'

b. John persuaded Bill to examine Jane, and Tom, Martha.

'John je nagovorio Billa da ispita/pregleda Jane i Toma (da ispita/pregleda Martu.)'

Polazeći od principa organizacije diskursa prema kojem stara obavijest ili topik u neutralnom redoslijedu dolazi na početku, a nova obavijest na kraju rečenice te je obavijest „novija“ što je

³⁵ Razliku između referencije, supstitucije i elipse (Halliday i Hassan 1976) prikazali smo u odjeljku 2.1.2.1.

bliže finalnoj rečeničnoj poziciji, Kuno (1976: 310) u primjeru 3.29.a. kao staru obavijest određuje 'Johna', a kao novu 'Jane'. Primijeni li se isti princip na primjer 3.29.b., 'John' je „najstarija“, a 'Martha' „najnovija“ obavijest. Kao stara obavijest, 'John persuaded' u drugoj se surečenici može izostaviti, dok će se nove obavijesti u drugoj surečenici, 'Tom' i 'Martha' kontrastivno upariti s novim obavijestima u prvoj surečenici ('Bill' i 'Jane'). Kako tvrdi Kuno (1976), rečenica 3.29.b. prihvatljiva je i jednoznačna: druga surečenica u toj rečenici interpretirat će se kao 'John persuaded Tom to examine Martha', a ne 'Tom persuaded Martha to examine Jane' upravo zbog očekivanog neutralnog redoslijeda novosti informacije.

Iako se tumačenje primjera 3.29.b. koje daje Kuno (1976) ne mora prihvatiti, s obzirom na to da ipak postoji mogućnost da bi rečenica govornicima bila neprihvatljiva ili bi je drukčije interpretirali, određenje gappinga kao konstrukcije u kojoj se izostavlja stara obavijest koja nije u kontrastivnom odnosu s novom obaviješću može se primijeniti i na jednostavniji primjer:

(3.30.) Bill examined Jane, and Tom [examined] Martha.

' Bill je ispitao/ pregledao Jane, a Tom [je ispitao/ pregledao] Marthu.

U generativnoj se gramatici odnos između informacijske strukture i elipse detaljnije razmatra tek od devedesetih godina, kada Tancredi (1992) te Chomsky i Lasnik (1993) postavljaju hipotezu fonološke redukcije (eng. *phonological reduction hypothesis*) kao objašnjenje za elipsu. Chomsky i Lasnik (1993: 564) tvrde kako se eliptične rečenice oblikuju pravilom PF sastavnice koje briše fonološki zalihosnu informaciju obilježenu izrazito niskom ravnom intonacijom. Na taj se način elipsa tumači kao ekstreman slučaj deakcentuacije. Deakcentuaciju, odnosno prozodijsku redukciju, još Chafe (1976: 31) određuje kao jedan od načina izražavanja danosti. Stoga su teorije elipse koje se razvijaju na temelju hipoteze fonološke redukcije, među kojima je najpoznatija Merchantova (1999, 2001), usmjerene na određivanje uvjeta deakcentuacije i brisanja te ostvarivanja elipse pomoću uvjeta e-danosti. Kao što je već istaknuto u odjeljku 2.2.2.2., uvjet e-danosti temeljen je na semantičko-pragmatičkom određenju danosti kao obostranog implikacijskog odnosa između antecedenta i elipse, čime je uklonjen zahtjev sintaktičkog izomorfizma antecedenta i izostavljenog jezičnog materijala.

Iako se uvjetom e-danosti zaobilazi problem prihvatljivih sintaktičkih nepodudaranja antecedenata i elipse, njime nije u potpunosti objašnjena uloga informacijske strukture u elipsi. Kako ističe Winkler (2005: 98–201), takvim se pristupom djelomično objašnjavaju samo eliptične konstrukcije čija se informacijskostrukturna funkcija može odrediti kao obilježavanje konstituenta kao danog. Te su konstrukcije elipsa glagolske skupine (3.31.a.), ispiranje (3.31.b.) te elipsa imenske skupine (3.31.c.):

(3.31.) a. Anna promised to play the piano but she **didn't_{TF}** [play the piano].

'Anna je obećala da će svirati klavir ali **nije_F** [svirala klavir].'

b. Someone's playing the piano but I don't know **who_F** [is playing the piano].

'Netko svira klavir, ali ne znam **tko_F** [svira klavir].

c. First he played solo with one hand and then with **two_F** [hands].

'Prvo je svirao solo jednom rukom, a onda **dvjema_F** [rukama].

(Winkler: 2005: 362)

U Merchantovom (1999, 2001) uvjetu e-danosti, detaljnije prikazanom u odjeljku 2.2.2.2., F-zatvaranje (F-clo) pretpostavlja kako se ostatak interpretira s obzirom na fokalizirani element u antecedentu:

(3.32.) a. **Abby_F** called Ben an idiot, but I don't know who else [called Ben an idiot].

'**Abby_F** je nazvala Bena idiotom, ali ne znam tko još [je nazvao Bena idiotom.]'

b. Abby called **Ben_F** an idiot, but I don't know who else [Abby called an idiot.]

'Abby je nazvala **Ben_F** idiotom, ali ne znam koga još [je Abby nazvala idiotom.]

Međutim, simetrična interpretacija u ispiranju ne mora biti i kontrastivna. S druge strane, kako primjećuje još Kuno (1976), u gappingu ne dolazi samo do izostavljanja dane strukture, već nužno i do uspostavljanja kontrasta između elemenata u antecedentu i elemenata u eliptičnoj strukturi. Takvim se konstrukcijama, između ostalih, smatraju i *stripping* ili elipsa ogoljenog argumenta, (3.33.a.), *pseudogapping* (3.33.b.) te komparativna inverzija (3.33.c.):

(3.33.) a. **Manny_F** plays the piano and **Anna_F** [plays the piano], too.

'**Manny_F** svira klavir. I **Anna_F** također.'

b. They play the **piano_F** better than they **do** the **flute_F**.

'Oni sviraju **klavir_F** bolje nego (što sviraju) **flautu_F**.'

c. **Anna_F** played much faster than could have **Manny_F**.

'**Anna** je svirala puno brže nego što je (to) mogao **Manny**.'

(Winkler 2005: 362-363)

Kako, između ostalih, zaključuju López i Winkler (2000), Depiante (2000) te Hartmann (2000), u eliptičnim konstrukcijama prikazanima u primjeru 3.33. ostatak mora biti kontrastivno fokaliziran. Stoga se one nazivaju kontrastivnom elipsom (engl. *contrastive ellipsis*), dok se konstrukcije prikazane u primjeru 3.32. određuju kao elipsa koja obilježava danost (engl. *givenness marking ellipsis*).

Budući da Merchantov (1999, 2001) uvjet danosti ne govori ništa o zahtjevu kontrastivnog fokusa u kontrastivnoj elipsi, Winkler (2005: 62) tvrdi kako njime nisu obuhvaćena sva ograničenja informacijske strukture koja djeluju na ostvarivanje kontrastivne elipse te formulira načelo kontrastivnog topika i fokusa:

- (i) U *gappingu* je prvi ostatak kontrastivni topik, a drugi ostatak kontrastivni fokus. Izostavljeni elementi moraju biti dani.

Kada je riječ o elipsi koja obilježava danost, uočeno je kako se i u takvim konstrukcijama može uspostaviti kontrastivni fokus. Štoviše, prema pojedinim autorima, u elipsi se uvijek uspostavlja kontrastivni fokus. Kako tvrdi Rooth (1992a), funkcija elipse glagolske skupine je obilježiti kontrastivnost subjekta u eliptičnoj surečenici. Prema Tancrediju (1992) se elipsom glagolske skupine, kao i deakcentuacijom, identificira topik povezan s fokusom. Obje se analize temelje prvenstveno na primjerima poput sljedećeg:

(3.34.) John likes flying planes because **Bill_F** does.

'John voli letjeti avionom zato što (i) **Bill_F** (voli).'

(Tancredi 1992: 12)

Međutim, kao što je vidljivo iz ranije prikazanog primjera 3.31. a., subjekt ne mora uvijek biti fokaliziran. Nadalje, kako ističe Winkler (2005), paralelni fokus na subjektima ne mora uvijek biti kontrastivan:

(3.35.) A: What happend when?

'Što se kada dogodilo?'

B: First a **lion_F** appeared and then a baby **antelope_F** did.

'Prvo se pojavio **lav_F**, a onda (se pojavilo) mladunče **antiloper_F**.'

(Winkler 2005: 101)

Prema Winkler (2005: 102), u primjeru 3.35. nije riječ o kontrastivnom, već o informacijskom ili prezentacijskom fokusu. Kako nadalje navodi Winkler (2005:102), fokus u elipsi glagolske skupine ne samo da ne mora biti kontrastivan, već ne mora biti ni simetričan:

(3.36.) Jan has only offered wine to his **guests_F**, but Ben **hasn't_F**.

'Jan je ponudio vino samo svojim **gostima_F**, ali Ben **nije_F**.'

(Winkler 2005: 103)

Budući da se, kako navodi i Winkler (2005: 103), u primjeru 3.36. sekundarni naglasak ostvaruje na subjektima, moglo bi se reći kako je ipak djelomično ostvarena paralelna struktura fokusa te da se subjekti mogu interpretirati kao kontrastivni topik.

Međutim, u primjerima koji slijede ne može se uspostaviti interpretacija kontrastivnog topika:

(3.37.) a. Ben said he has read Dostoyevsky's *Idiot*, but he **hasn't_F**.

'Ben je rekao da je pročitao *Idiota* Dostojevskoga, ali **nije_F**.'

b. Jan said that he hasn't read Dostoyevsky's *Idiot*, but he **has_F**.

'Jan je rekao da nije pročitao *Idiota* Dostojevskoga, ali **je(st)_F**.'

(Winkler 2005: 139)

Pretpostavimo li kako je u prvoj surečenici informacijski fokus na riječi '*Idiot*', vidljivo je kako se u danom primjeru ne može uspostaviti paralelizam informacijske strukture antecedenta i ostatka. Winkler (2016: 370) napominje kako je riječ o još jednom nedostatku Merchantovog (2001) uvjeta e-danosti. Budući da se elipsa koja obilježava danost može ostvariti i u uvjetima asimetričnog fokusa, zahtjev simetrične interpretacije izražen F-zatvaranjem ne obuhvaća sve primjere prihvatljive elipse.

López i Winkler (2000) tvrde kako se elipsa glagolske skupine prvenstveno ostvaruje s fokusom na pomoćnom glagolu ispred mjesta elipse, a taj tip fokusa određuju kao fokus polarnosti, čija je funkcija potvrditi ili negirati događaj uveden u prvoj surečenici. Dok je negativna polarnost izražena negacijom, López i Winkler (2000), kao i López (2000), pretpostavljaju kako naglašeni pomoćni glagol nosi obilježje afirmacije. Dok se u primjeru 3.37. fokus polarnosti interpretira kao prezentacijski fokus, u sljedećem primjeru on se interpretira kao kontrastivni fokus:

(3.38.) A: Can John solve the problem?

'Može li John riješiti problem?'

B: No, he **can't_F**.

'Ne, **ne može_F**.'

(López i Winkler 2000: 637).

Međutim, kako ističe Winkler (2005: 144), uvjet fokusa polarnosti za elipsu glagolske skupine opovrgava sljedeći primjer, u kojem nije kontrastirana polarnost, već modalnost:

(3.39.) John **might_F** solve the problem, but Mary **will_F**.

'John bi **moga_{oF}** riješiti problem, ali Mary **hoće_F**.'

Winkler (2005: 142) zaključuje kako se u elipsi glagolske skupine glagolska skupina obilježava kao dana, odnosno dostupna, dok informacijska struktura ostatka nije strogo ograničena. Za razliku od Merchanta (2001), koji pretpostavlja detaljnu strukturu na mjestu elipse za sve eliptične konstrukcije, Winkler (2005) tvrdi kako informacijska uloga elipse obilježene danošću odgovara informacijskoj ulozi drugih tipova anafora, što je jedan od temelja pretpostavke kako je ipak riječ o praznim elementima. Stoga tvrdi kako se mogućnosti ostvarivanja takvog tipa elipse s obzirom na informacijsku strukturu mogu povezati s

dostupnošću antecedenta, na koju djeluju faktori koje Ariel (1990: 28) primjenjuje na određivanje dostupnosti antecedenta imenskih anafora:

1. Udaljenost između antecedenta i anafore
2. Broj kandidata za ulogu antecedenta
3. Istaknutost antecedenta određena ulogom topika
4. Jedinstvo – jesu li antecedent i anafora unutar istog okvira/svijeta/segmenta/paragrafa.

Istaknutost antecedenta elipse glagolske skupine ne može biti određena ulogom topika, no može biti određena vrstom sintaktičkog odnosa između surečenica koje sadrže kandidate za antecedenta, što, slijedeći Frazier i Clitona (2005), eksperimentalno istražujemo u petom poglavlju rada.

4. ELIPSA GLAGOLSKE SKUPINE U HRVATSKOME

Elipsa glagolske skupine ili VP elipsa, kao što je već ranije istaknuto, jedan je od najdetaljnije istraženih tipova elipse predikata u engleskom jeziku te se može se odrediti kao sintaktička konstrukcija u kojoj nedostaje surečenični predikat, obično zajedno sa svojim unutarnjim argumentima (van Craenenbroeck 2017: 1). U prototipnim primjerima elipse glagolske skupine u engleskome zadržava se finitni dio složenog glagolskog predikata, odnosno modalni ili pomoćni glagol:

(4.1.) a. Mr HoneyPie was happily eating pumpkins, but his wife certainly wasn't.

'Gospodin Medena Pita je veselo jeo bundeve, ali njegova žena sigurno nije.'

b. Mr HoneyPie will eat the carrots quickly, even though he shouldn't.

'Gospodin Medena Pita će brzo pojesti mrkvu, iako ne bi trebao.'

c. Has Mr HoneyPie given some to his wife? Actually no, he hasn't.

'Je li gospodin Medena Pita dao nešto svojoj ženi? Zapravo ne, nije.'

(Aelbrecht i Harwood 2015: 69)

Ukoliko eliptična surečenica ne sadrži pomoćni glagol, elipsa glagolske skupine ostvaruje se uz 'do'-potporu (engl. *do-support*):

(4.2.) Mr HoneyPie never liked pumpkins, but his wife surely did.

'Gospodin Medena pita nikad nije volio bundeve, ali njegova žena zasigurno je.'

Kako navode Aelbrecht i Harwood (2019), elipsom glagolske skupine ponekad se nazivaju i konstrukcije u kojima nije izostavljen glagolski predikat, već prijedložna (primjer 4.3.a.), pridjevska (primjer 4.3.b.) te imenska skupina (4.3.c.) koje su dio predikata:

(4.3.) a. Sam was already in the kitchen, even though he really shouldn't be.

'Sam je već bio u kuhinji, iako doista ne bi trebao biti.'

b. Ted will be a famous writer some day, and Ed will be, too.

'Ted će jednog dana biti poznati pisac, a Ed (će) također.'

b. Clara has always been pretty, and no doubt her daughter will be, too.

'Clara je uvijek bila lijepa te će nesumnjivo i njezina kći (biti lijepa).

(Aelbrecht i Harwood 2019: 512).

U literaturi (Stjepanović 1998, Godjevac 2000, Todorović 2014) se kao primjeri elipse glagolske skupine u srpskome i hrvatskome navode primjeri poput:

(4.4.) Oni su kupili novine, a i vi ste.

(Stjepanović 1998: 529)

Međutim, kao što ćemo pokazati u nastavku poglavlja, kao elipsa glagolske skupine u drugim se jezicima ne analiziraju samo rečenice poput prikazanih primjera te se, s druge strane, takve rečenice ne analiziraju uvijek kao elipsa glagolske skupine. U potpoglavlju 4.1. ukazuje se na razilaženja u određenju elipse glagolske skupine te ćemo primjere tipova elipse predikata u drugim jezicima usporediti s mogućnostima njihova ostvarivanja u hrvatskome. U potpoglavlju 4.2. utvrđuju se tipovi elipse predikata koji odgovaraju konstituentskoj elipsi glagolske skupine u engleskome. Testovima konstitucije izlučuju se konstrukcije čija se distribucija potom uspoređuje s distribucijom nekonstituentke elipse. U potpoglavlju 4.3. razmatraju se mogućnosti ostvarivanja elipse glagolske skupine s obzirom na informacijski status ostatka. Pri tome se ograničenja informacijske strukture analiziraju u (1) uvjetima maksimalnog paralelizma i kontrasta u kojima se ostvaruje i nekonstituentka elipsa te (2) uvjetima u kojima se ne ostvaruje nekonstituentka elipsa.

4.1. Pitanje određenja elipse glagolske skupine

Uz precizno određenje opsega pojma elipse glagolske skupine vezuju se dva pitanja oko kojih lingvisti nisu usuglašeni. Prvo je pitanje povezano sa samim terminom: smatra li se kako se elipsom glagolske skupine doista izostavlja (samo) glagolska skupina? Drugo pitanje, koje djelomično proizlazi iz prvoga, odnosi se na pretpostavke o ostvarivanju elipse glagolske skupine u drugim jezicima: s obzirom na strukturne razlike među jezicima, za koje će se obrasce ostvarivanja elipse predikata smatrati da pripadaju istom ili sličnom tipu elipse kao što je ona u primjerima 4.1. i 4.2.?

U odjeljku 4.1.1. osvrnut ćemo se na pitanje određenja elipse glagolske skupine iz unutarjezične perspektive engleskoga, s obzirom na to da je riječ o jeziku u kojem je takav tip elipse primarno utvrđen te jeziku koji je u literaturi, opravdano ili ne, često polazište za klasifikaciju eliptičnih konstrukcija. U odjeljku 4.1.1. razmotrit ćemo pretpostavke o ostvarivanju elipse glagolske skupine u drugim jezicima.

4.1.1. Elipsa glagolske skupine u engleskome

Termin elipsa glagolske skupine za sintaktičke konstrukcije poput onih u primjerima 4.1. i 4.2. koristi se od sedamdesetih godina dvadesetog stoljeća. Kao i kod termina brisanje glagolske skupine (engl. *VP deletion*) koji je ranije korišten u okviru generativne gramatike, u nazivu je odražena pretpostavka kako je izostavljeni dio strukture glagolska skupina. Glagolska skupina tada se smatrala jedinom funkcionalnom projekcijom povezanom s glagolom. Porast broja funkcionalnih projekcija glagolske domene dovodi do novih analiza elipse glagolske skupine u engleskome, prema kojima elipsa glagolske skupine nije odgovarajući termin za konstrukciju prikazanu u primjerima 4.1. i 4.2. jer meta elipse nije VP, već neka od hijerarhijski viših funkcionalnih projekcija. Kako navodi van Craenenbroeck (2017), argumenti za tu tvrdnju proizlaze iz tri smjera analize. Veličina mjesta elipse, odnosno meta elipse, u generativnoj gramatici nastoji se odrediti s obzirom na:

- (i) elemente koji se u elipsi glagolske skupine mogu i ne mogu izostaviti
- (ii) elemente koji se mogu vezati na dvije pozicije, uz razliku u značenju
- (iii) prihvatljiva i neprihvatljiva sintaktička nepodudaranja s antecedentom

Prvi ćemo smjer analize ilustrirati na primjeru koji navodi Sag (1976), a prenose, između ostalih, Bošković (2014), van Craenenbroeck (2017) te Aelbrecht i Harwood (2019):

(4.5.) Betsy must have been being hassled in London by the police, and I think that...

- a. *Peter [must have been being hassled in London by the police], too.
- b. *Peter must [have been being hassled in London by the police], too.
- c. Peter must have [been being hassled in London by the police], too.
- d. Peter must have been [being hassled in London by the police], too.
- e. *Peter must have been being [hassled in London by the police], too.

f. *Peter must have been being hassled [in London by the police], too.³⁶

Kao što je vidljivo iz prikazanog primjera, progresivni pomoćni glagol 'being' može i ne mora biti izostavljen. Svi elementi slijeva moraju se zadržati u eliptičnoj rečenici, dok se svi elementi zdesna moraju izostaviti. Kako navodi Craenenbroeck (2017: 9) obaveznost uključivanja pojedinih elemenata iz mjesta elipse, kao i isključivanja, interpretira se na sljedeći način: ako određeni element ne može biti izostavljen, to znači da funkcionalna projekcija kojoj je on pridružen dominira projekcijom koja je meta elipse. S druge strane, ako određeni element mora biti izostavljen u elipsi, tada meta elipse dominira funkcionalnom projekcijom kojoj se on pridružuje. Međutim, kao što smo već utvrdili prema primjerima 4.5.c. i 4.6.5., pojedini elementi mogu, ali ne moraju biti izostavljeni. Jedna skupina pristupa to objašnjava mogućim, ali neobaveznim pomakom elementa iz mjesta elipse na položaj izvan mjesta elipse (Thoms 2011; Sailor 2012; Aelbrecht i Harwood 2015), dok prema drugom pristupu (Bošković 2014) veličina mjesta elipse može varirati. Tako Aelbrecht i Harwood (2015), na temelju analize primjera poput 4.5., pretpostavljaju sljedeću hijerarhiju funkcionalnih projekcija u engleskom:

[_{TP} T° [_{ModP} Mod° [_{InfP} Inf° [_{vPperf} vperf° [_{PerfP} Perf° [_{vPprog} vprog° [_{ProgP} Prog° [_{vPstanje} vstanje° [_{StanjeP} Stanje° [_{VP} V°]]]]]]]]]]

Prema Aelbrechtu i Harwoodu (2015), meta elipse glagolske skupine je vPprog, a progresivni pomoćni glagol iz primjera 4.5. može se pomaknuti iz vprog, a time i iz mjesta elipse.

Bošković (2014), s druge strane, pretpostavlja kako veličina mjesta elipse varira s obzirom na strukturu pojedine rečenice. U okviru minimalističke teorije cikličke derivacije razvija analizu koja ne zahtijeva postavljanje fonološki praznih funkcionalnih projekcija glagolske domene, odnosno pretpostavlja samo one projekcije koje su u određenoj konstrukciji morfološki izražene. Promotrimo sljedeći primjer:

(4.6.) John must be hassled by the police, and Peter must be too.

* 'John mora biti gnjavljen od strane policije, i Peter mora isto biti.' / 'Mora da Johna gnjavi policija. I Petera isto.'

³⁶ ≈ 'Mora da je Betsy u Londonu upala u nepriliku s policijom, i Peter (...) također.'

(Bošković 2014: 36)

Prema Boškovićevoj (2014) analizi, najviša funkcionalna projekcija u proširenoj glagolskoj domeni u ovom je slučaju povezana s pasivom, odnosno stanjem. Budući da, za razliku od primjera 4.5., u primjeru 4.6. nema progresivnog pomoćnog glagola 'being', neće se pretpostaviti ni projekcija vPprog. Tako će meta elipse biti najviša projekcija u proširenoj domeni leksičke kategorije, a što je najviša projekcija ovisit će o pojedinoj rečenici.

Johnson (2004) veličinu mjesta elipse određuje pomoću elemenata koji se mogu vezati na više položaja, kao što je prilog 'again':

(4.8.) a. Jane closed the door, and then Maribel closed it again.

'Jane je zatvorila vrata, a onda ih je Maribel ponovno zatvorila.'

b. The wind blew the door open, and no one closed it. Finally, Maribel closed it again.

'Vjetar je otvorio vrata i nitko ih nije zatvorio. Onda ih je Maribel opet zatvorila.'

(Johnson 2004)

Kako navodi Johnson (2004), u primjeru 4.8.a. prilog 'again' ima repetitivno značenje – netko je zatvorio vrata, a onda je netko drugi ponovio radnju. U primjeru 4.8.b. 'again' ima restitutivno značenje – pretpostavlja se samo da su vrata ranije bila zatvorena, ne i da ih je netko aktivno zatvorio. Johnson (2004) polazi od pretpostavke da se u prvom slučaju prilog vezuje za glagolsku skupinu, a u drugom slučaju za vP ili hijerarhijski još višu projekciju. Pri tome primjećuje kako pri elipsi glagolske skupine ostaje dostupno samo repetitivno čitanje:

(4.9.) a. Jane closed the door, and then Maribel did again.

'Jane je zatvorila vrata, a onda (ih) je Maribel ponovno (zatvorila).'

b. The wind blew the door open, and no one closed it. #Finally, Maribel did again.

'Vjetar je otvorio vrata i nitko ih nije zatvorio. Konačno (ih) je Maribel ponovno (zatvorila).

Budući da restitutivno značenje ne može „preživjeti“ elipsu, Johnson (2004) zaključuje kako strukturna pozicija na koju se restitutivni 'again' vezuje mora biti unutar mete elipse, što upućuje na to da nije meta nije samo VP, već barem vP.

Treći način na koji se u generativnoj gramatici nastoji odrediti veličina mjesta elipse povezan je s mogućnošću ostvarivanja elipse u uvjetima sintaktičkog nepodudaranja s antecedentom. Kao što smo prikazali u drugom poglavlju, elipsa glagolske skupine može biti prihvatjiva i kada je surečenica u kojoj se nalazi antecedent u aktivu, a surečenica u kojoj se nalazi mjesto elipse u pasivu i obratno. Merchant (2013b) tvrdi kako takvo nepodudaranje ne ukazuje na semantičku identifikaciju elipse, već na veličinu mjesta elipse: stanjeP je hijerarhijski više od projekcije koja je meta elipse te struktura koja razlikuje aktivne rečenice od pasivnih nije uključena u mjesto elipse, zbog čega se ne uzima u obzir pri usporedbi izostavljenih elemenata s antecedentom. Takav zaključak u suprotnosti je s onim kojeg iznose Aelbrecht i Harwood (2015).

Uz pitanje određenja elipse glagolske skupine vezana je i klasifikacija eliptične konstrukcije pod nazivom *pseudogapping*:

(4.10.) I don't like Mickey Mouse any more than you do Donald Duck.

'Ne volim Miki Mause ništa više nego što ti (voliš) Paju Patka.'

Budući da se u takvoj konstrukciji zadržava dio glagolske skupine, isprva je analizirana kao podvrsta *gappinga* (Stump 1977; Levin 1978). Međutim, Jayaseelan (1990), Lasnik (1999) te kasnije i brojni drugi autori klasificiraju *pseudogapping* kao podvrstu elipse glagolske skupine u kojoj brisanju glagolske skupine prethodi izvlačenje imenske ili prijedložne skupine iz mjesta elipse. S druge strane, Hardt (1993) i Thoms (2011) ukazuju na distribucijska ograničenja kojima podliježe *pseudogapping*, kao što je nemogućnost ostvarivanja u redoslijedu mjesto elipse – antecedent, te tvrde kako se *pseudogapping* i elipsa glagolske skupine ne mogu smatrati istim tipom elipse. Primijetit ćemo kako se *pseudogapping* može ostvariti i u hrvatskome:

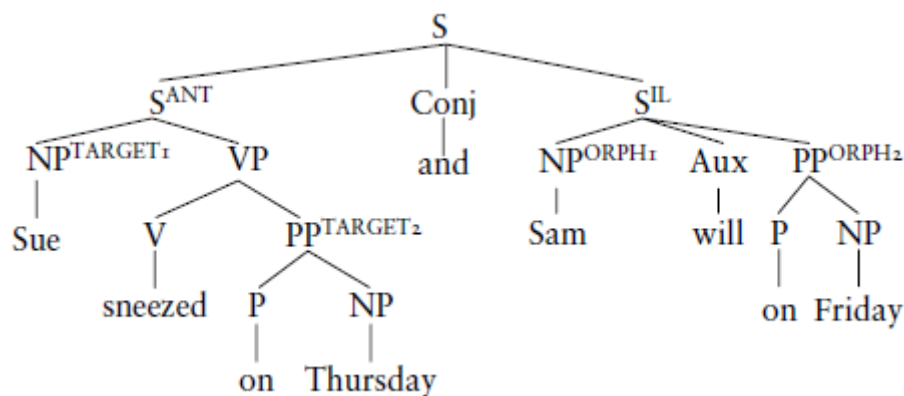
(4.11). Nisam gnjavio Matiju ništa više nego što si ti Mirka.

Pitanje klasifikacije *pseudogappinga* ne utječe u tolikoj mjeri na određenje veličine mjesta elipse, s obzirom na to da autori koji *pseudogapping* smatraju podvrstom elipse glagolske skupine pretpostavljaju potpunu strukturu na mjestu elipse te prethodno izvlačenje elemenata iz mjesta elipse u konačnici ne utječe na određenje mete. No pitanje preciznog određenja mete elipse glagolske skupine u generativnoj gramatici i dalje je otvoreno. Budući da brojni autori pretpostavljaju kako meta elipse ipak nije samo glagolska skupina, elipsa glagolske skupine može se smatrati neodgovarajućim terminom.

Za razliku od generativne sintakse, u modelu jednostavnije sintakse (Culicover i Jackendoff 2005), temeljenom na teoriji paralelne arhitekture, pitanje veličine mjesta elipse glagolske skupine nije u tolikoj mjeri relevantno. Kao prvo, u paralelnoj arhitekturi se u derivaciji eliptičnih rečenica ne polazi od potpune sintaktičke strukture. Eliptične konstrukcije ne razlikuju se prema odsječku sintaktičke strukture koji se briše ili zamjenjuje praznim elementima, već se prvenstveno razlikuju prema tome što je u eliptičnoj strukturi prisutno. Tako Culicover i Jackendoff (2005: 289) ističu kako u elipsi glagolske skupine (ali i 'do X' anafori) preostala, odnosno neizravno licencirana struktura čini konstituent, dok je u *gappingu* ili elipsi ogoljenog argumenta riječ o relativno nestrukturiranom fragmentu. Uz to, kao što je prikazano slikama 2.6. i 2.7. u drugom poglavlju rada, Culicover i Jackendoff (2005) pretpostavljaju relativno plošnu sintaktičku strukturu određenu ograničenjima konstituencije i linearnog redoslijeda, bez funkcionalnih projekcija koje se u generativnoj gramatici navode kao potencijalne mete elipse glagolske skupine. Stoga se elipsa glagolske skupine, odnosno takva eliptična konstrukcija, smatra (su)rečenicom u čijoj se neizravno licenciranoj strukturi ne nalazi glagolska skupina. Tako se struktura rečenice u primjeru 4.12. prikazuje Slikom 4.1.

(4.12.) Sue sneezed on Thursday and Sam will on Friday.

'Sue je kihnula u četvrtak, a Sam će u petak.'

Slika 4.1. Sintaktička struktura elipse glagolske skupine (Culicover i Jackendoff 2005: 291)

Iako se u modelu jednostavnije sintakse koji predlažu Culicover i Jackendoff (2005) u velikoj mjeri eliminira problem klasifikacije eliptičnih konstrukcija, riječ je o teoriji u okviru koje još nisu u dovoljnoj mjeri razrađena konkretna ograničenja koja djeluju na mogućnost ostvarivanja elipse, osobito iz perspektive razlika među jezicima. Stoga ćemo se u sljedećem odjeljku osloniti i na analize iz perspektive generativne sintakse, koje nude okvir za razmatranje distribucijskih ograničenja elipse glagolske skupine i drugih tipova elipse predikata ostvarivih u hrvatskome.

Sag (1976) te kasnije i Miller i Pullum (2013) umjesto termina elipsa glagolske skupine predlažu termin elipsa nakon pomoćnog glagola (engl. *Post-Auxiliary Ellipsis*). Miller i Pullum (2013) smatraju kako temeljna karakteristika prototipnih primjera konstrukcije koja se naziva elipsom glagolske skupine nije izostavljanje glagolske skupine, već izostavljanje konstituenta ili sekvence konstituenata koji u linearnoj strukturi dolaze nakon pomoćnog glagola. Takvo određenje obuhvaća i slučajeve u kojima se sasvim sigurno ne izostavlja glagolska skupina:

- (4.13.) He said there would be results quite soon, and indeed there were. [_{NP} results]
 [_{AdvP} quite soon].
 'Rekao je da će se rezultati uskoro pokazati, i itekako jesu.'

Iako konstrukcija iz prikazanog primjera nema odgovarajući ekvivalent u kojem bi se u hrvatskom ostvarila elipsa nakon pomoćnog glagola, sam termin koji predlažu Sag (1976) i Miller i Pullum (2013) prikladan je za primjere elipse u hrvatskom koje smo naveli u uvodu

ovog poglavlja. Međutim, kako ćemo izložiti u nastavku, elipsa glagolske skupine „engleskog tipa“ u kojoj se mjesto elipse nalazi nakon pomoćnog glagola ponekad se smatra samo jednim od mogućih ostvaraja šire kategorije elipse predikata i njegovih dopuna.

4.1.2. Elipsa glagolske skupine u drugim jezicima

Za razliku od eliptičnih konstrukcija kao što je ispiranje, koje je prisutno u brojnim jezicima, elipsa glagolske skupine smatra se tipološki rjeđom pojavom. Uz engleski, među jezicima u kojima je elipsa glagolske skupine prisutna navode se danski (Houser i sur. 2007), farsi (Toosarvandani 2009), finski (Holmberg 2001), hebrejski (Sherman (Ussishkin) 1998; Doron 1999), mađarski (Bartos 2000), irski (McCloskey 1991), japanski (Otani i Whitman 1991), korejski (Otani i Whitman 1991; Kim 1997) poljski (Szczezielniak 2005), portugalski (Raposo 1986; Martins 1994), ruski (Gribanova 2013a), velški (Rouveret 2012) te srednjejuznoslavenski kompleks (Stjepanović 1998). Međutim, takve analize su nerijetko tema prijevora iz više razloga od kojih neke iznosimo u nastavku. Kako bismo utvrdili obrasce ostvarivanja elipse glagolske skupine u hrvatskom, primjere iz drugih jezika usporedit ćemo s primjerima iz hrvatskoga.

4.1.2.1. *V-stranding* elipsa glagolske skupine

U većini netom navedenih jezika u konstrukcijama koje se analiziraju kao elipsa glagolske skupine zadržava se glagol, zbog čega se one često određuju kao *v-stranding* elipsa glagolske skupine. Navodimo primjere iz hebrejskog (4.14.), portugalskog (4.15.), ruskog (4.16.) i slovenskog (4.17.)

- (4.14.) A: Šalaxt etmol et ha-yeladim le-beit-ha-sefer?
Poslati.2SG. jučer. DET djeca.ACC. u-kuća-DET-knjiga.ACC.
'Jesi li jučer poslao/a? djecu u školu?'
- B. Šalxati.
Poslati.1SG
'Poslao/la (sam ih u školu/ djecu u školu).'

- (4.15.) A Ana não leva o computador para as aulas, porque os amigos
DET Ana ne nosi DET računalno na DET predavanja jer DET prijatelji

também não levam.

također ne nose

'Ana ne nosi računalo na predavanja jer (ga) njezini prijatelji također ne nose.'

(Cyrino i Matos 2002: 180)

(4.16.) A: Eto daže esli ja vody v rot naberu?

To čak ako ja vode u usta skupim

'Čak i ako skupim vode u usta?'

B: Daže esli i naberēte. Da ved' ne naberēte, ne naberēte že!

Čak ako i skupite. Da ali ne skupite ne skupite EMPH

'Čak i ako skupite. Ako ne skupite, ne skupite!'

(Gribanova 2013a: 92)

(4.17.) A: A vidiš ptiča?

'Vidiš li pticu?'

B: Vidim.

(Dvořák i Gergel 2004: 83)

Kao što je vidljivo iz prijevoda primjera 4.16., takav je tip elipse moguć i u hrvatskom jeziku. Međutim, pojedini autori tvrde kako u ruskom (Bailyn 2011; Ertshik-Shir i sur. 2011) te korejskom i japanskom (Goldberg 2005) nije riječ o *verb-stranding* elipsi glagolske skupine, već o ispuštanju objekta (engl. *object drop*) ili topika (engl. *topic drop*). S druge strane, u portugalskom, kao što je vidljivo iz primjera 4.14., ne izostavlja se samo izravni objekt već sve dopune glagola (Raposo 1986). Ostavimo li po strani raspravu o prisutnosti *verb-stranding* elipse glagolske skupine u jezicima u kojima se ona može analizirati kao ispuštanje objekta ili topika te pretpostavimo li kako je *verb-stranding* elipsa glagolske skupine konstrukcija koja se u određenom broju jezika ipak pojavljuje, i dalje ostaje otvoreno pitanje može li se i zašto zbog takav tip elipse smatrati podskupinom elipse glagolske skupine.

Kako ističu Aelbrecht i Harwood (2019), primjeri poput 4.13. ili 4.14. klasificiraju se kao isti tip elipse poput one u primjeru 1. prvenstveno u okviru generativne gramatike, gdje se pretpostavlja kako se *verb stranding* elipsa javlja u jezicima u kojima se finitni glagol podiže iz V u T kako bi dobio fleksiju te na taj način, podizanjem iz mjesta elipse, glagol „preživljava“ elipsu. (Aelbrecht i Harwood 2019: 520). U ovom ćemo se radu posvetiti

prvenstveno eliptičnim konstrukcijama u kojima je izostavljen glagol, stoga argumente za verb-stranding elipsu u hrvatskom nećemo detaljno razmatrati.

4.1.2.2. Elipsa modalne dopune

U nekima od jezika za koje se tvrdi da ne dopuštaju elipsu glagolske skupine pojavljuje se elipsa modalne dopune (engl. *Modal Complement Ellipsis*). Elipsa modalne dopune prisutna je u francuskom, talijanskom i španjolskom (Busquets i Denis 2001; Depiante 2001; Cyrino i Matos 2002; Dagnac 2010) te nizozemskom (Aelbrecht 2010). Iako se u navedenim jezicima elipsa modalne dopune razlikuje s obzirom na distribuciju, većina autora smatra kako je riječ o tipu elipse koji se razlikuje od elipse glagolske skupine.³⁷ Primjerice, u nizozemskom se može izostaviti infinitivna modalna dopuna korijenskih modalnih glagola (4.15.a.), no elipsa se ne može pojaviti nakon epistemičnog modalnog glagola (4.15.b.) ili pomoćnog glagola (4.15.c.):

(4.18.) a. Ik wil wel helpen, maar ik kan niet [helpen].

Ja želim PRT pomoći, ali ja mogu ne pomoći

'Ja želim pomoći, ali ne mogu [pomoći].'

b.*Ik had gezegd dat ik zou helpen, maar ik heb niet [geholpen].

Ja AUX rekao da ja bih pomogao, ali ja sam ne pomogao.

'Rekao sam da bih pomogao, ali nisam [pomogao].'

c.*Hij zegt dat hij al klaar is met zijn huiswerk, maar hij kan

'On kaže da on već spreman je sa njegovom zadaćom, ali on može

toch niet [al klaar zijn met zijn huiswerk]; hij is net thuis.

PRT ne [još spreman biti sa njegovom zadaćom]; on je tek kući.'

'Kaže da je već gotov sa (svojom) domaćom zadaćom, ali nije mogao biti

[gotov sa zadaćom] – tek je stigao kući.'

³⁷ Van Craenenbroeck (2017), druge strane, smatra kako bi se elipsu modalne dopune i elipsu glagolske skupine moglo promatrati i kao jedinstvenu pojavu, no u tom bi se slučaju morale znatno revidirati teorije licenciranja elipse glagolske skupine u generativnoj gramatici.

Kao što vidimo iz prijevoda primjera 4.18.a., i u hrvatskome je moguća elipsa modalne dopune. Osim dopune glagola 'moći', može se izostaviti i dopuna ostalih modalnih glagola:³⁸

(4.19.) Janica mora/ treba / smije / želi/ hoće / pojesti salatu, a Tena /ne mora / ne treba / ne smije / neće.

No čini se kako elipsa dopune glagola 'moći' upotrijebljenog u epistemičkom značenju nije sasvim prihvatljiva:

(4.20.) a. Pričekaj malo. Dinko može stići svaki tren, kao što i Marija može stići svaki tren.

b. ?? Pričekaj malo. Dinko može stići svaki tren, kao što i Marija može.

Međutim, ni u engleskome nije dozvoljena elipsa nakon svih epistemičkih modalnih glagola:

(4.21.) A: Will he be arrested?

'Hoće li biti uhićen?'

B: He might.

Mogao bi (biti).

(Aelbrecht i Harwood 2019: 508)

(4.22.) *Mary must be a successful student, and they say Frances must too.

*Mary mora biti uspješna studentica, a kažu da Frances također mora'.

(Gergel 2009: 197)

S druge strane, moguća je elipsa infinitivne dopune glagola koje Silić i Pranjković (2007: 186) određuju kao modalne glagole u širem smislu:

(4.23.) a. Ivan se ne boji skočiti u more, a Marija se boji.

b. Ne uspijevam pronaći vremena za sebe, ali vidim da ti uspijevaš.

³⁸ Dajemo primjere modalnih glagola „u užem smislu“ (Silić i Pranjković 2007).

Budući da je u hrvatskom moguća i elipsa glagolske skupine „engleskog tipa“, elipsu nakon modalnog glagola razmotrit ćemo i u sljedećem odjeljku.

4.1.2.3. Elipsa glagolske skupine „engleskog tipa“

Elipsa glagolske skupine „engleskog tipa“, kako se u literaturi često nazivaju eliptične konstrukcije u kojima mjesto elipse u linearnoj strukturi dolazi nakon pomoćnog ili modalnog glagola, posvjedočena je u portugalskom:

(4.24.) Ela está a ler livros às crianças, mas ele não está.
Ona je za čitati knjige za.DET djeca ali on ne je
'Ona čita knjige djeci, ali on ne.'
(Cyrino i Matos 2005)

U velškom je moguća eliptična konstrukcija nalik elipsi glagolske skupine s 'do'-potporom u engleskom:

(4.25.) Prynodd Siôn y llyfr hwn a gwnaeth Mair [] hefyd.
Kupio Siôn DET knjiga ova i je Mair također
'Siôn je kupio ovu knjigu. I Mair je također.'
(Rouveret 2012: 898).

Međutim, kako ističe Culicover (2008), engleski se smatra jedinim jezikom s 'do'-potporom. Stoga je u jezicima u kojima se elipsa „engleskog tipa“ s pomoćnim glagolom moguća, ona ograničena na konstrukcije s analitičkim glagolskim oblicima.

U hrvatskom se elipsa glagolske skupine s pomoćnim glagolom može ostvariti u perfektu, futuru, pa i pluskvamperfektu, ali ne i u prezentu:

- (4.26.) a. Marko je čitao rukopis, a Dario nije.
b. Marko će čitati rukopis, a Dario neće.
c. Marko bijaše čitao rukopis, a Dario ne bijaše.
d. *Marko čita rukopis, a Dario.

Kako navodi Kazenin (2006: 22), u ruskom je takav tip elipse moguć u imperfektivnom futuru, a primjer iz poljskog daje Szczegielniak (2005:603):

(4.27.) Ja budu pomagat'Pete, a Kolja ne budet.

Ja AUX pomagati Petji, a Kolja ne AUX

'Ja ću pomagati Petji, a Kolja neće.'

(Kazenin 2006: 22)

(4.28.) Ja będę czytać każdą książkę co ty będziesz

Ja AUX čitati svaku knjigu što ti AUX

'Ja ću čitati svaku knjigu koju ćeš ti.'

(Szczegielniak 2005:603)

Elipsa glagolske skupine nakon pomoćnog glagola u hrvatskom je moguća i u kondicionalu:

(4.28.) Jasna ne bi pogledala sve filmove na festivalu, a Petra bi.

Kao i u hrvatskom, u poljskom (4.29.a.) i ruskom (4.30.b.) se elipsa nakon modalnog glagola može ostvariti u prezentu:

(4.29.) a. Ja mogę przeczytać książkę w bibliotece a Maria może w domu

Ja mogu (pročitati ili čitati?) knjigu u knjižnici, ali Maria može u kući.'

'Ja mogu pročitati knjigu u knjižnici, ali Maria može kod kuće.'

b. Ja mogu čitat' knigu v biblioteke no Maša može doma

Ja mogu čitati knjigu u knjižnici ali Maša može doma.

'Ja mogu čitati knjigu u knjižnici, ali Maša može doma.'

(Szczegielniak 2005:602)

Kada je modalni glagol u perfektu ili futuru, on se u hrvatskom može zadržati u eliptičnoj strukturi, no može se i izostaviti:

(4.30.) a. Marko je mogao dosegnuti policu, a Dario nije (mogao).

b. Marko će moći dosegnuti policu, a Dario neće (moći).

Međutim, kao što pokazuje sljedeći primjer, izostavljanje modalnog glagola može rezultirati višestrukim mogućnostima interpretacije:

(4.31.) Znali smo da je Tina uvijek smjela pozvati dečka u sobu, ali danas ipak nije.

a. [smjela pozvati dečka u sobu]

b. [pozvala dečka u sobu]

U nastavku ćemo prikazati neka od morfosintaktičkih nepodudaranja koja se mogu ostvariti u elipsi nakon pomoćnog glagola, a to su prvenstveno nepodudaranja u (1) phi-obliježjima, (2) vremenu i, kako tvrdimo (suprotno Todorović 2014), (3) aspektu.

Budući da u hrvatskom rod i broj mogu biti izraženi na glagolu, istaknut ćemo kako je elipsa predikata u hrvatskom prihvatljiva i kada se antecedent i pretpostavljena interpretacija ne podudaraju u rodu (4.32.a., 4.43.a.), broju (4.42.b, 4.43.b.) te rodu i broju (4.42.c., 4.43.c.):

(4.32.) a. Stjepan je popio pivo, a Jelena nije [popila pivo].

b. Stjepan je popio pivo, a njegovi prijatelji nisu [popili pivo].

c. Stjepan je popio pivo, a njegove prijateljice nisu [popile pivo].

(4.33.) a. Stjepan je mogao popiti pivo, a Jelena nije (mogla) popiti pivo.

b. Stjepan je mogao popiti pivo, a njegovi prijatelji nisu (mogli) popiti pivo.

c. Stjepan je mogao popiti pivo, a njegove prijateljice nisu (mogle) popiti pivo.

Napomenut ćemo kako su svakako prihvatljivi i sljedeći primjeri:

(4.34.) Vi ste popili pivo, a ja nisam.

Vi ste mogli popiti pivo, a ja nisam (mogla).

Međutim, nećemo ga smatrati primjerom nepodudaranja u licu jer lice nije izraženo na izostavljenom glagolu, već na ostatku.

Elipsa glagolske skupine prihvatljiva je i kada je surečenica u kojoj se nalazi antecedent u perfektu, a surečenica u kojoj se nalazi mjesto elipse u futuru i obratno:

(4.35.) a. Petra je jučer skuhala ručak, a Joško sutra neće [skuhati ručak].

b. Joško će sutra skuhati ručak, a Petra jučer nije [skuhala ručak].

Uz to, prihvatljive su i eliptične rečenice s futurom drugim:

(4.36.) a. Ako ja budem danas radila, Ivana sutra neće [raditi].

b. Ivana sutra neće raditi ako ja danas budem [radila].

Kao što je vidljivo iz sljedećih primjera, antecedent može biti i u prezentu (4.37.), aoristu (4.38.) te imperfektu (4.39.):

(4.37.) a. Borna danas obilazi dućane, a Tonka jučer nije [obilazila dućane]

b. Borna danas obilazi dućane, a Tonka sutra neće [obilaziti dućane].

(4.38.) a. Ja zapjevah na sav glas, ali bilo je jasno da nitko drugi nije [zapjevao na sav glas]

b. Ja zapjevah na sav glas, ali bilo je jasno da nitko drugi neće [zapjevati na sav glas].

(4.39.) Studenti pisahu čitavu noć, a Joško je odlučio da neće [pisati čitavu noć].

U svim su dosadašnjim primjerima prihvatljive i eliptične i neeliptične rečenice. Promotrimo nekoliko primjera u kojima to nije slučaj:

(4.40.) *a. Ako ja budem radila, Ivana nije [radila].

*b. Studenti pisahu čitavu noć, a Joško je odlučio da nije [pisao čitavu noć].

Budući da u danim primjerima nisu prihvatljive ni neeliptične rečenice, možemo utvrditi kako se u hrvatskom antecedent i interpretacija na mjestu elipse ne moraju podudarati s obzirom na vrijeme.

Promotrimo primjere elipse s modalnim glagolom:

- (4.41.) a. Petra je jučer mogla skuhati ručak, a Joško sutra neće moći [skuhati ručak].
b. Joško će sutra moći skuhati ručak, a Petra jučer nije mogla [skuhati ručak].

- (4.42.) a. Petra je jučer mogla skuhati ručak, a Joško sutra neće.
b. Joško će sutra moći skuhati ručak, a Petra jučer nije.

Smatramo kako rečenice u primjeru 4.42. nisu sasvim jednoznačne te možda nisu ni sasvim prihvatljive. Iako su u prvoj surečenici dostupni antecedenti 'mogla skuhati' te 'moći skuhati', smatramo kako nije isključena interpretacija prema kojoj će 'Joško sutra skuhati ručak' te 'Petra jučer nije skuhalo ručak.' Iako bi se potencijalna neprihvatljivost takvih primjera mogla u okviru strukturnih teorija elipse tumačiti kao oblik neprihvatljivog nepodudaranja, a time i argument za uvjet sintaktičke identifikacije, smatramo kako je moguće i drugo objašnjenje. Naime, upravo zato što su određena nepodudaranja prihvatljiva, o zadovoljenju uvjeta mogućnosti interpretacije možemo govoriti tek kada kontekst ili izvanjezična situacija ukazuju na to u kojoj mjeri ona odstupa od interpretacije antedcedenta, što ćemo prikazati i analizom primjera koje daje Todorović (2014).

Todorović (2014) tvrdi kako je elipsa glagolske skupine u srpskom osjetljiva na aspekt, odnosno prihvatljiva je samo u određenim uvjetima aspektualnog nepodudaranja antedcedenta i interpretacije na mjestu elipse. Kao prihvatljiva nepodudaranja navodi sljedeće primjere:

- (4.43.) a. Aca je redovno izbacivao flaše, a Ana je jedanput [izbacila flaše] / će ovaj put [izbaciti flaše].
b. Aca je ovog puta izbacio smeće, a Ana je celog prošlog semestra [izbacivala smeće].
c. Aca je uvek pobeđivao Anu, a Iva je jedanput [pobedio Anu] / će ovaj put [pobediti Anu].

(Todorović 2014: 336-337).

Složit ćemo se kako je riječ o prihvatljivim nepodudaranjima. No, Todorović (2014: 335-337) dalje napominje kako sljedeći primjeri nisu prihvatljivi:

- (4.44.) a.*Aca je u petak izbacio smeće, a Ana je u sredu [bacila smeće] / će [baciti smeće] u sredu.

b.*Aca je redovno izbacivao flaše, a Ana je jedanput [bacila flaše] / će ovaj put [baciti flaše].

Iako navodi kako se primjeri 4. 44. od primjera 4.43. razlikuju prvenstveno prema tome što se antecedent u drugoj skupini primjera ne može rekonstruirati, Todorović (2014) tvrdi kako razlike proizlaze iz sintaktičkih ograničenja na ostvarivanje elipse. Smatramo kako je takav pristup problematičan te da su i eliptične rečenice primjeru 4.44. sasvim prihvatljive. Naime, u primjeru 4.44..a. dostupan kandidat za antecedenta je 'izbacio smeće'. Subjekt 'Ana' u eliptičnoj rečenici sugerira da će se interpretacija na mjestu elipse razlikovati u rodu u odnosu na antecedent, no ništa u eliptičnoj strukturi ne ukazuje na druga morfosintaktička nepodudaranja. Stoga, ako se u komunikaciji razlika između 'baciti' i 'izbaciti' smatra informacijski relevantnom, tada ne možemo govoriti o tome da je zadovoljen uvjet danosti. Za primjer 4.44. vrijedi isto kada je u pitanju prefiks na glagolu. Međutim, u tom primjeru, kao i u primjerima 4.43., za koje smo utvrdili da su prihvatljivi, semantička struktura eliptične rečenice ukazuje na to da se antecedent i interpretacija na mjestu elipse vjerojatno ne podudaraju u aspektu. Boce ćemo svakako 'redovito izbacivati' i 'ovaj put izbaciti', ali možda i 'ovaj put izbacivati'. Elipsu u primjeru 4.44. ćemo vjerojatno ipak interpretirati kao 'Ana je jednom izbacila boce. / Ana će ovaj put izbaciti boce.'

Na temelju prikazanih primjera smatramo kako pitanju morfosintaktičkih nepodudaranja između antecedenta i elipse treba pristupiti promatrajući eliptičnu strukturu, a ne isključivo polaziti od primjera sintaktički potpunih rečenica iz kojih se potom uklanjaju dijelovi strukture. Smatramo kako se o nepodudaranjima može govoriti samo u slučajevima kada jezični kontekst ili izvanjezična okolina ukazuju na to da se na mjestu elipse ne može pretpostaviti semantička i morfosintaktička 'preslika' antecedenta, odnosno da se interpretacija mora prilagoditi s obzirom na semantičku i sintaktičku okolinu u kojoj se ostvaruje elipsa.

4.1.2.4. Elipsa s česticom polarnosti

Primjeri koje smo do sada naveli za hrvatski ukazuju na to da je elipsa glagolske skupine u hrvatskome moguća, no njezina distribucija ovisi o tome izostavlja li se glagolska skupina nakon pomoćnog ili modalnog glagola. Međutim, promotrimo sljedeće primjere:

(4.45.) a. Marko je dosegnoo policu, a Dario nije.

- b. Marko je dosegnuo policu, a Dario ne.
- c. Marko može dosegnuti policu, a Dario ne može.
- d. Marko može dosegnuti policu, a Dario ne.

Kao što je vidljivo iz primjera 4.45.b., umjesto pomoćnog glagola u elipsi se može zadržati samo negacija, što u engleskom nije slučaj:

(4.46.) Mary has bought a book, but Peter *(has) not.

'Mary je kupila knjigu, ali Peter nije.'

S druge strane, kako navodi Laka (1990), u baskijskom se zadržava samo negacija, no ne i pomoćni glagol:

(4.47.) Marik liburua erosi du eta Peruk (*du) ez (*du).

Marik.ERG. knjiga.DET kupila je a Peruk (*je) ne (*je)

'Mari je kupila knjigu, a Peruk nije.'

(Laka 1990: 34)

U španjolskom (4.48.) i, kao što je već prikazano, talijanskom (4.49.) također nije moguća elipsa glagolske skupine „engleskog tipa“, no moguće su konstrukcije poput one u baskijskom:

(4.48.) Susana leyo Guerra y Paz pero Maria no [e]

Susana pročitala Rat i Mir ali Marija ne.'

'Susana read War and Peace but Maria did not

'Susana je pročitala Rat i Mir, ali Maria nije.'

(López 1999: 264)

(4.49.) Carlo è venuto ma Pietro no.

Carlo je došao ali Pietro ne

'Carlo je došao, ali Pietro nije.'

(López 2000: 195)

Nadalje, primjeri iz talijanskog (4.50) i ruskog (4.51.b.) pokazuju kako se elipsa može ostvariti i uz obilježivač pozitivne polarnosti:

(4.50.) Carlo non è venuto ma Pietro sì.
Carlo ne je došao, ali Pietro da
'Carlo nije došao, ali Pietro je(st).'

(López 2000: 195)

(4.51.) a. Petja prišjol, a Vasja net.
Petja došao, a Vasja ne
'Petja je došao, a Vasja ne/nije.'

b. A: 'Ty pogovoril i s Vasej, i s Petej?'
Ti porazgovarao i s Vasjom i s Petjom
'Jesi li porazgovarao i s Vasjom i s Petjom?'
B: S Vasjej da, a s Petjej net.
S Vasjom da, a s Petjom ne
'S Vasjom da/jesam, a s Petjom ne/nisam.'

(Kazenin 2006: 7)

Kao što je vidljivo već iz prijevoda primjera 4.51.b, i u hrvatskom je moguća eliptična konstrukcija s česticom pozitivne polarnosti, no smatramo kako je konstrukcija s pomoćnim glagolom ipak prihvatljivija. Međutim, u navedenim su primjerima u hrvatskom dostupni i antecedenti s pomoćnim glagolom. Promotrimo primjer u kojem nije dostupan antecedent u perfektu, pa tako ni sintaktički paralelna elipsa nakon pomoćnog glagola:

(4.52.) Dolazi li netko od tvoje braće?
Josip da, a Matija ne.

Iz navedenog primjera vidljivo je kako se i u hrvatskome može ostvariti elipsa nakon čestice polarnosti. Takav tip elipse u ruskom Kazenin (2006) naziva 'da/ne' konstrukcijama.

Na temelju do sada prikazanih primjera možemo utvrditi sljedeće:

1. U engleskom je moguća elipsa predikata s pomoćnim glagolom, ali ne i s obilježivačem polarnosti.
2. U baskijskom, talijanskom i španjolskom je moguća elipsa s obilježivačem polarnosti, ali ne i elipsa s pomoćnim glagolom.
3. U hrvatskom i ruskom moguća je elipsa s pomoćnim glagolom te elipsa s obilježivačem polarnosti.

Pojedini sintaktičari elipsu s pomoćnim glagolom i elipsu s obilježivačem polarnosti određuju kao isti tip elipse, no njihove analize te elipse se razlikuju. Laka (1990) smatra kako komplementarna distribucija elipse s pomoćnim glagolom te elipse s obilježivačem polarnosti u engleskom i baskijskom ukazuje na razlike u redoslijedu funkcionalnih projekcija:

(4.53.) a. Mary has bought a book, but Peter [_{TP} has [_{ΣP} not [_{VP} ~~bought a book~~]]].

b. Marik liburua erosi du eta Peruk [_{ΣPEZ} [_{TP} [liburua erosi] du]].

Ne knjiga kupila je

U oba primjera elipse, kako tvrdi Laka (1990), izbrisana je skupina koja je dopuna obilježivača polarnosti (Σ), ali je u engleskom TP iznad projekcije ΣP čija je glava obilježivač polarnosti te se pomoćni glagol zadržava. S druge strane, u baskijskom je ΣP iznad TP, zbog čega mora biti izbrisan i pomoćni glagol.

U odjeljku 2.2.3.2. naveli smo kako López (1999, 2000) tvrdi da elipsu glagolske skupine licencira Σ , odnosno da se elipsa s pomoćnim glagolom u engleskom i elipsa s obilježivačem polarnosti u talijanskom i španjolskom mogu smatrati istim tipom elipse. Međutim, López (1995, 2000) ne smatra kako razlike u njezinom ostvarenju ukazuju na razlike u hijerarhiji funkcionalnih projekcija, već tvrdi kako je ΣP uvijek iznad TP, ali pomoćni glagol u engleskom „preživljava“ elipsu zbog procesa pomicanja glave koji se razlikuju od onih u španjolskom ili talijanskom. Naime, López (1995) argumentira kako se u engleskom pomoćni glagol obavezno pridružuje glavi projekcije ΣP , dok u španjolskom i talijanskom ostaje u T, zbog čega je u prvom slučaju zahvaćen elipsom, a u drugom nije.

Iako se dvije navedene analize razlikuju, Kazenin (2006: 3) ukazuje na to da iz njih proizlazi isto predviđanje: u jednom se jeziku ne mogu supojavljivati elipsa s pomoćnim glagolom i elipsa s obilježivačem polarnosti. Međutim, kao što smo vidjeli na primjerima iz hrvatskog i

ruskog, postoje jezici u kojima se pojavljuju oba obrasca. Kazenin (2006) tvrdi kako elipsa predikata u kojoj se zadržava obilježivač polarnosti ne zahtijeva uvijek da izostavljeni konstituent bude dopuna kategorije polarnosti. U nastavku ćemo iznijeti njegovu analizu elipse predikata u ruskom te usporediti primjere koje navodi s primjerima u hrvatskom.

Prije no što prijedemo na analizu, ukazat ćemo na razlike u izražavanju negacije u ruskom i hrvatskom. U ruskom je u funkciji čestice polarnosti koja može stajati samostalno egzistencijalni glagol 'net', dok se za rečeničnu negaciju, odnosno negaciju glagola koristi 'ne':

(4.54.) a. A: Petja prišjol?

Petja došao

'Je li Petja došao?'

B: Net. / Ne prišjol.

Ne. Ne došao.

'Ne. / Nije došao.'

b. Petja prišjol?

Petja došao

'Je li Petja došao?'

*Ne. / *Net prišjol.

'Ne. / *Ne došao.'

U hrvatskom se, s druge strane, 'ne' koristi i kao samostalna čestica polarnosti koja može zamijeniti čitavu rečenicu, ali i kao negacija glagola u prezentu:

(4.55.) a. Je li Petar došao?

Ne. / Nije. / Nije došao.

b. Dolazi li Petja?

Ne. / Ne dolazi.

Stoga ćemo se, kako bismo utvrdili odgovaraju li uvjeti ostvarivanja 'da/ne' konstrukcije u hrvatskom uvjetima u ruskom, promotriti i konstrukciju s pozitivnom polarnošću, s obzirom

na to da se uporaba 'da' kao čestice polarnosti u hrvatskom i ruskom podudara prema relevantnim kriterijima mogućnosti samostalnog ostvarivanja i nemogućnosti ostvarivanja uz glagol:

(4.56.) a. Petja prihodit?

Petja dolazi

'Dolazi li Petja?'

Da. / Prihodit. / Petja prihodit. / *Petja da prihodit.

'Da. / Dolazi. / Petja dolazi. / *Petja da dolazi.

b. Petja prišjol?

Petja došao

'Je li Petja došao?'

Da. / Prišjol. / Petja prišjol. / *Petja da prišjol.

Da / Došao / Petja došao / Petja da došao

'Da. / Došao je. /Petja je došao. *Petja je da došao.

Rusku 'da/net' konstrukciju Kazenin (2006: 19) analizira kao TP³⁹ elipsu. Smatra kako su da/ne konstrukcije licencirane obilježivačem polarnosti koji je obavezno fokaliziran te je glava svoje funkcionalne projekcije, a u eliptičnoj strukturi je ostatak uvijek kontrastivni topik. Uvjet fokusa na obilježivaču polarnosti Kazenin pokazuje na sljedećim primjerima:

(4.57.) a. A: Pojdjot li Maša v kino?

Ići.će li Maša u kino

'Hoće li Maša ići u kino?'

B: Ona **da_F**.

Ona **da_F**.

'Ona **da_F** / **hoće_F**.'

b. A: Kto iz vas poedet v Moskvu?

Tko od vas ići.će. u Moskvu

³⁹ Da je riječ upravo o TP elipsi Kazenin (2006) argumentira nemogućnošću ostvarivanja 'da/net' konstrukcije kada je antecedent infinitni oblik poput infinitiva ili glagolskog priloga.

Tko će od vas ići u Moskvu?

B: ***Kolja_F** da.

Kolja da.

*'**Kolja_F** da.'

Budući da se u primjeru 4.57.a. u odgovoru implicira kako će ići Maša, ali netko drugi neće, odgovor je prihvatljiv. S druge strane, u primjeru 4.57.b. je, s obzirom na pitanje, 'Kolja' nova informacija koja će biti fokalizirana te je odgovor s 'da/net' konstrukcijom neprihvatljiv.

Da je u takvim konstrukcijama doista riječ o elipsi konstituenta tj. elipsi obilježenoj danošću poput elipse glagolske skupine, a ne nekonstituentskoj ili kontrastivnoj elipsi poput gappinga, Kazenin (2006: 7), između ostaloga, potvrđuje i time što se one mogu pojaviti i u subordinaciji:

(4.58.) Do Peti mojo pis'mo došlo, poetomu stranno, što do Koli eščo net.

Do Petje moje pismo stiglo zato čudno što do Kolje još ne

'Petji je stiglo moje pismo, zato je čudno što Kolji još nije.'

Primijetiti ćemo kako u hrvatskom prijevodu navedenog primjera elipsom s nije prihvatljiv u perfektu. U sljedećim primjerima elipsu s 'da' i 'ne' smatramo prihvatljivijom:

(4.59.). a. ?Petru stižu moja pisma, zato me čudi da Nikoli ne.

b. ??Petru ne stižu moja pisma, zato me čudi da Nikoli da.

c. Petru stižu moja pisma, ali mislim da Nikoli ne.

d. Petru ne stižu moja pisma, ali mislim da Nikoli da.

U primjeru 4.59.a. te 4.59.c., koji smatramo najprihvatljivijim, 'ne' prethodi glagolu kada je on zadržan, stoga ne mora biti riječ o zamjeni predikata i njegovih dopuna česticom. Međutim, smatramo li primjer 4.59.d. prihvatljivim, može se tvrditi da je 'da/ne' konstrukcija i u hrvatskom moguća u subordinaciji.

Određujući da u 'da/net' konstrukciji mora biti riječ o elipsi konstituenta nekog tipa, Kazenin (2006) argumentira kako je riječ o TP elipsi. Pretpostavlja da je u ruskom finitni glagol glava kategorije TP, a 'da/ne' konstrukcije se ne mogu pojaviti s infinitnim oblicima poput infinitiva

ili glagolskog priloga. Kao i elipsa glagolske skupine „engleskog tipa“, 'da/net' konstrukcije mogu pojaviti u subordinaciji. Uz to, obilježivač polarnosti u 'da/net' konstrukcijama mora biti fokaliziran, što López i Winkler (2000) pretpostavljaju i za elipsu glagolske skupine. Stoga Kazenin (2006) zaključuje kako i VP elipsu u engleskom i 'da/ne' konstrukcije u ruskom licencira obilježivač polarnosti (Σ) te pretpostavlja kako je hijerarhija funkcionalnih projekcija u engleskom i ruskom različita. Za engleski pretpostavlja redoslijed kategorija $TP > \Sigma P > VP$, zbog čega se u elipsi s obilježivačem polarnosti zadržava pomoćni glagol, a za ruski redoslijed $TP > \Sigma P > VP$.

Kao što smo vidjeli u primjeru 4.57. a, u ruskom se u 'da/net' konstrukcijama može zadržati subjekt. Kako navodi Kazenin (2006: 12), pretpostavi li se da se subjekt nalazi na mjestu specifikatora TP, očekuje se da će takvom elipsom i on biti izbrisan. Kazenin (2006) tvrdi kako je riječ o izvlačenju kontrastivnog topika, te napominje da u 'da/net' konstrukcijama ostatak uvijek mora biti kontrastivni topik:

(4.60). a. V Moskvu ja hoću ehat', a v Peterburg net.

U Moskvu ja hoću ići a u Peterburg ne.'

'U Moskvu hoću ići, a u Peterburg ne.'

b. *Kogda Petja prišjol, ja obradovalsja, a Vasja net.

Kada Petja došao, ja obradovao.se, a Vasja ne.

'Kada je Petja došao ja sam se obradovao, a Vasja ne.'

(Kazenin 2006: 12-13)

Ponovno ćemo primijetiti kako bi u hrvatskom mogla biti prihvatljiva oba primjera. Stoga ćemo provjeriti prihvatljivost rečenica s česticom 'da':

(4.61.) a. ? U Split neću ići, a u Zagreb da.

b. ?? Kada je Pero došao ja se nisam obradovao, a Vinko da.

Smatramo kako je primjer 4.61.a. donekle prihvatljiv, osobito u razgovornom jeziku. S druge strane, primjer 4.61.b. možda bi mogao biti prihvatljiv pojedinim govornicima u onoj mjeri u kojoj je prihvatljiv primjer 4.59.b. Zbog razlike u uporabi čestice 'ne' u ruskom i hrvatskom, prihvatljivost prijevoda rečenica koje su u ruskom neprihvatljive mogla se očekivati. No, kako

Kazenin (2006) uz primjere elipse s negativnom polarnošću ne daje uvijek odgovarajuće primjere s pozitivnom polarnošću, ne možemo odrediti očekuje li u ruskom potpunu simetriju u prihvatljivosti elipse s pozitivnim i negativnim obilježivačem polarnosti te na temelju toga zaključiti u kojoj je mjeri ostvarivanje 'da' konstrukcije u hrvatskom ograničeno u odnosu na ruski. U primjeru 4.59.d, za koji smatramo da je sasvim prihvatljiv, elipsa se u odgovoru ostvaruje u koordinaciji, u objema surečenicama, te su čestice suprotne polarnosti kontrastivno fokalizirane.

Kontrastivnost kao važnu karakteristiku 'da/net' konstrukcija ističe i Kazenin. Naime, ukoliko je u ostatku više konstituenata, oni su obavezno kontrastivno interpretirani u odnosu na odgovarajuće konstituente u prethodnoj (su)rečenici te se ostvaruju istim redoslijedom:

(4.62.) **Petja_KT** v Moskvu **poedet_{KF}**, a **Kolja_KT** v Peterburg **net_{KF}**.

Petja u Moskvu će.otići, a Kolja u Peterburg ne.

'**Petja_KT** će u Moskvu otići, a **Kolja_KT** u Peterburg **ne/neće_{KF}**.'

Do sada smo već utvrdili kako se 'da/ne' konstrukcija u hrvatskom ne ostvaruje uvijek u istim uvjetima kao i 'da/net' konstrukcije u ruskom. Budući da razlike mogu proizlaziti iz razlika u obliku antecedenta, ostvarivanja reda riječi ili drugih razloga, detaljniji uvid u mogućnosti ostvarivanja 'da/ne konstrukcije' dat ćemo u nastavku rada.

Da sažmemo: Kazenin (2006) određuje tri uvjeta za 'da/ne' konstrukcije u ruskom:

- (i) Čestice polarnosti moraju biti fokalizirane.
- (ii) Barem jedan element u ostatku mora biti kontrastivni topik.
- (iii) Elementi u ostatku moraju biti u kontrastivnom odnosu s odgovarajućim elementima ostvarenima prethodno u diskursu.

Kako smo istaknuli ranije, u ruskom je, kao i u hrvatskom, moguća i elipsa nakon pomoćnog glagola. Kazenin (2006) tvrdi kako je u ruskom zapravo riječ o dva različita tipa elipse, koji se razlikuju s obzirom na informacijsku strukturu. Naime, u elipsi u kojoj se zadržava pomoćni glagol, subjekt ne mora biti kontrastivni topik, već se na njemu može ostvariti informacijski (4.63.a.) i kontrastivni fokus (4.63.b), :

(4.63.) a. A: Kto budet ezdit' v Moskvu?

Tko će putovati u Moskvu

'Tko će putovati u Moskvu?'

B: **Petja**_{IF} budet.

Petja će

'**Petja**_F ??(će).'

b. A: Kto budet ezdit' v Moskvu?

Tko će putovati u Moskvu

'Tko će putovati u Moskvu?'

B: Tol'ko **Petja**_{KF} budet.

Samo Petja ??(će)

'Samo **Petja**_F.'

(Kazenin 2006: 25)

Kazenin (2006) pokazuje kako isto vrijedi za vremenske i mjesne adjunkte. Prijevodi primjera 4.63. ukazuju na to da se ruski i hrvatski razlikuju kada je riječ o ostvarivanju informacijskog fokusa na ostatku, s obzirom na to da bi govornicima hrvatskog i u primjeru 4.63.a. bila prihvatljivija elipsa ogoljenog argumenta. Iako je elipsa ogoljenog argumenta prihvatljiva i u ruskom, Kazenin (2006) tvrdi da je i elipsa s pomoćnom glagolom gramatična. Međutim, elipsa nakon pomoćnog glagola u ruskom se ne može ostvariti kada je informacijski fokus na imenskoj skupini koja je objekt (4. 64.a.) ili na prijedložnoj skupini (4.64.b.):

(4. 64.) a. A: Kakoj kurs ty budeš čitat' v etom semestre?

Koji kolegij ti ćeš držati u ovom semestru

'Koji kolegij ćeš držati ovaj semestar?'

B: Kurs **tipologii**_{IF} (*budu).

Kolegij tipologije ću

'Kolegij **tipologije**_F (*ću).'

b. A: Kuda Vasja bol'se ne budet ezdit'?

Kamo Vasja više neće putovati

'Kamo Vasja više neće putovati?'

B: V **Moskvu**_F (*ne budet).

U Moskvu neće
 U **Moskvu_F** (*neće).

(Kazenin 2006: 21)

S druge strane, ostatak se u elipsi s pomoćnim glagolom te skupine uvijek mogu biti kontrastivni topik:

(4.65.) A: Kako kurs ty budeš čitat' v etom semestre?

Koji kolegij ti ćeš držati u ovom semestru

'Koji kolegij ćeš držati ovaj semestar?'

B: Kurs **tipologii_{KT}** **budu_{KF}**, a kurs **sintaksisa_{KT}** ne **budu_{KF}**.

Kolegij tipologije hoću, a kolegij sintakse neću

'Tipologiju_{KT} **hoću_{KF}**, a sintaksu_{KT} **neću_{KF}**.'

(4.66.) A: Kuda Vasja bol'she ne budet ezdit'?

'Kamo Vasja više neće putovati?'

B: V Moskvu_{KT} ne **budet_{KF}**, a v Peterburg **budet_{KF}**.

'U Moskvu_{KT} **neće_{KF}**, a u Peterburg_{KT} **hoće_{KF}**.'

(Kazenin 2006: 26)

Uz daljnje primjere Kazenin (2006) dolazi do sljedećeg obrasca mogućnosti ostvarivanja informacijskog statusa za konstituente u ostatku elipse nakon pomoćnog glagola:

Tablica 4.1. Obrazac ostvarivanja informacijskog statusa konstituenata u ostatku elipse nakon pomoćnog glagola u ruskome (Kazenin 2006).

	Kontrastivni fokus	Kontrastivni topik	Informacijski fokus	Pozadina
Subjekt (NP)	+	+	+	+
Objekt (NP)	+	+	-	-
Adjunkt (PP)	+	+	+	+
Objekt (PP)	+	+	-	-

Kazenin (2006) tvrdi kako su u ruskom prisutna dva tipa elipse nakon pomoćnog glagola. Prvi se ostvaruje kada je pomoćni glagol fokaliziran. Kazenin (2006:31) tvrdi kako je u tom slučaju uvijek riječ o fokusu polarnosti. Uz to, u tim se primjerima elipsa nakon pomoćnog glagola može zamijeniti 'da/net' konstrukcijom. Stoga pretpostavlja kako se fokalizirani pomoćni glagol pomiče na položaj obilježivača polarnosti, odnosno Σ . Dakle, određene slučajeve elipse „engleskog tipa“, kao i 'da/ne' konstrukcije, analizira kao TP elipsu. Za elipsu u kojoj pomoćni glagol nije fokaliziran Kazenin (2006) pretpostavlja kako on ostaje na položaju T i doista predstavlja slučaj elipse glagolske skupine. Distribuciju informacijskog statusa konstituenata prikazanu u Tablici 4.1. objašnjava time da su objekti, (koji mogu biti samo kontrastivno fokalizirani ili kontrastivno topikalizirani) unutar VP, a subjekti i adjunkti izvan VP. Tako Kazenin (2006) izvodi sljedeće zaključke:

1. Kontrastivni topik može se ostvariti na svim elementima u TP elipsi jer je položaj za kontrastivni topik izvan mjesta elipse.
2. Informacijski fokus može se ostvariti samo u VP elipsi, jer je u TP elipsi položaj za informacijski fokus unutar mjesta elipse. Informacijski fokus ostvaruje se samo na elementima koji nisu zahvaćeni VP elipsom (subjekti i adjunkti).
3. Kontrastivni fokus može se ostvariti na svim elementima u VP elipsi jer je položaj za kontrastivni fokus izvan mjesta elipse.
4. Nenaglašenost elemenata može se ostvariti samo u VP elipsi te nenaglašeni mogu biti samo oni elementi koji su izvan mjesta elipse (subjekti i adjunkti).

Kao što smo već naveli, dosadašnja usporedba ruskih primjera s hrvatskima ukazuje na to da se u hrvatskom konstrukcije u kojima se zadržava samo čestica polarnosti ne mogu ostvariti u istim uvjetima kao i u ruskom. Uz to, čini se kako se kod elipse nakon pomoćnog glagola razlikuju mogućnosti ostvarivanja informacijskog fokusa na ostatku. Budući da se ruski i hrvatski razlikuju i prema mogućnostima ostvarivanja reda riječi te u hrvatskom postoje naglašeni i nenaglašeni oblici pomoćnih glagola čijom se uporabom i mimo intonacijskog isticanja signalizira fokus te usmjerava interpretacija, možemo očekivati kako će u hrvatskom informacijski status elemenata u eliptičnoj strukturi biti uvjetovan drukčijim ograničenjima, što će se odraziti na distribuciju dviju spomenutih konstrukcija, elipse nakon čestice polarnosti i elipse nakon pomoćnog glagola.

Utvdili smo kako se u hrvatskome može ostvariti elipsa modalne dopune (4.67.b.), elipsa nakon pomoćnog glagola (4.67.c.) te elipsa nakon čestice polarnosti (4.67.d). U rečenicama poput onih u primjeru 4.68., uz zadržavanje značenja neeliptične rečenice, može se ostvariti elipsa modalne dopune (4.68.b.) ili elipsa nakon čestice polarnosti (4.68.c.):

(4.67.) a. Joško je mogao pojesti ćevape, a Ivana nije mogla pojesti ćevape.

b. Joško je mogao pojesti ćevape, a Ivana nije mogla.

c. Joško je mogao pojesti ćevape, a Ivana nije.

d. Joško je mogao pojesti ćevape, a Ivana ne.

(4.68.) a. Joško može pojesti ćevape, a Ivana ne može pojesti ćevape.

b. Joško može pojesti ćevape, a Ivana ne može.

c. Joško može pojesti ćevape, a Ivana ne.

Zovko Dinković (2013: 176) ističe kako norma hrvatskog standardnog jezika ne prihvaća primjere poput 4.67.d., već je elipsa nakon čestice polarnosti gramatična samo kada je antecedent sintetski glagolski oblik, kao u primjeru 4.68.c. Tako bi se za antecedent koji je analitički glagolski oblik prihvatljivom smatrala samo elipsa nakon pomoćnog ili modalnog glagola. Međutim, kako dalje navodi Zovko Dinković (2013), rečenice poput 4.67.d. česte su u svakodnevnom govoru te potvrđene u korpusu.

U primjerima 4.67. i 4.68. mjesto elipse nalazi se u surečenici s rečeničnom negacijom. No, kako smo zaključili na temelju usporedbe s primjerima 'da/net' konstrukcija u ruskome, mogućnosti ostvarivanja elipse s pozitivnom polarnošću nisu potpuno simetrične:

(4.69.) a. Joško nije mogao pojesti ćevape, a Ivana je mogla pojesti ćevape.

b. Joško nije mogao pojesti ćevape, a Ivana je mogla.

c. Joško nije mogao pojesti ćevape, a Ivana je(st).

d. ? Joško nije mogao pojesti ćevape, a Ivana da.

(4.70.) a. Joško ne može pojesti ćevape, a Ivana može pojesti ćevape.

b. Joško ne može pojesti ćevape, a Ivana može.

c. ?Joško ne može pojesti ćevape, a Ivana da.

Iako ovaj rad nije usmjeren na korpusnu analizu, u ovom ćemo slučaju, kao i Zovko Dinković (2013), procjenu nešto manje prihvatljivosti elipse nakon čestice pozitivne polarnosti potkrijepiti podacima iz korpusa. Naime, pretragom korpusa hrWac (Ljubešić i Klubička 2014) naišli smo samo na samo tri primjera elipse predikata u izjavnoj rečenici koja završava česticom polarnosti 'da':

- (4.71.) a. Nacionalnost ne mogu birati-tj. ona je mene izabrala : cool :, a vjeru da.
- b. (...) tako se i Bog objasniti ne može, ali realno spoznati da.
- c. Prvi me uopće ne zanimaju, ali zato drugi, DA.

U svim je rečenicama primjera 4.71. ispunjen Kazeninov (2006) uvjet ostvarivanja 'da/net' konstrukcija prema kojem čestice polarnosti ispred elipse moraju biti fokalizirane te je antecedent u sva tri primjera u prezentu.

S druge strane, izjavne rečenice koje završavaju česticom 'ne' ukazuju na raznolikiji obrazac izostavljanja. U korpusu se pojavljuju rečenice prikazane u primjeru 4.72.:

- (4.72.) a. Narod zna da tekućina curi dolje, a moron poput tebe ne.
- b. U tome i je problem što on nju voli, a ona njega ne.
- c. (...) Neki u novu sezonu grijanja ulaze s dugom. Karlovačka toplana ne.

Eliptične rečenice poput onih u primjeru 4.72. možda bi se i mogle ostvariti s pozitivnom polarnošću u eliptičnoj surečenici:

- (4.73.) a. ?Moron poput tebe ne zna da tekućina curi dolje, a narod da.
- b. ?U tome i je problem, što ona njega ne voli, a on nju da.
- c. ?Neki u novu sezonu grijanja ne ulaze s dugom. Karlovačka toplana da.

Smatramo li da su rečenice u primjeru 4.73. jednako prihvatljive kao rečenice u primjeru 4.72, možemo jednostavno ustanoviti kako se u hrvatskome i ruskome 'da/ne' konstrukcije ostvaruju pod istim uvjetima. Smatramo li rečenice u primjeru 4.73. manje prihvatljivima od onih u primjeru 4.72., ponovno možemo zaključiti kako se 'da/ne' konstrukcije ostvaruju u uvjetima koje postavlja Kazenin (2006), a razlika u prihvatljivosti navedenih primjera proizlazi iz razlike između hrvatskoga 'ne' i ruskoga 'net'. Naime, može se reći kako su u

primjerima 4.72. jednostavno izostavljeni glagoli 'zna', 'voli' i 'ulazi', a zadržana negacija koja je prisutna i u neeliptičnoj rečenici, kao u primjeru 4.68.c. Za primjere 'ne' konstrukcija u kojima se čestica ne može supojavljivati s glagolom u neeliptičnoj surečenici (primjer 67.d.) moglo bi se pretpostaviti da su generirani na isti način kao i primjeri poput 6.73. a-c., na što se osvrće Zovko Dinković (2013: 179) u okviru rasprave o mjestu generiranja negacije u hrvatskom. Prema mogućem tumačenju koje navodi, do elipse dolazi u sintaksi, prije klitizacije pomoćnog glagola na negaciju te se izostavlja pomoćni glagol, a zadržava negacija u onom obliku u kojem se ona može pojavljivati samostalno. Međutim, kako dalje ističe Zovko Dinković (2013: 179), činjenica da u hrvatskom supostoje elipsa nakon pomoćnog glagola i elipsa nakon čestice negativne polarnosti ne ide u prilog toj tvrdnji. Promotrimo sljedeće primjere:

(4.74.) a. To nije pošteno prema Sagadinu bez obzira sviđao se on nekome ili ne.

b. To nije pošteno prema Sagadinu bez obzira sviđao se on nekome ili ne sviđao.

(4.75.) a. *To nije pošteno prema Sagadinu bez obzira ne sviđao se on nekome ili da.

b. ??To nije pošteno prema Sagadinu bez obzira ne sviđao se on nekome ili sviđao.

Kao što vidimo iz primjera 4.75.a., 'da' konstrukcija u ovom slučaju nije prihvatljiva, a upitna je i prihvatljivost neeliptične rečenice u kojoj je u linearnom redoslijedu prvo izražena negativna, a potom pozitivna polarnost. To je još uočljivije u sljedećem primjeru iz korpusa (4.76.a):

(4.76.) a. Raspisali se svi o tom valntinovu po forumima i blogovima i na čemu sve ne.

b. *Raspisali se svi o tom Valentinovu po forumima i na blogovima i na čemu sve ne raspisali se.

c. Svi su se raspisali o tom Valentinovu po forumima i na blogovima i na čemu već ne.

d. *Svi su se raspisali o tom Valentinovu po forumima i na blogovima i na čemu sve ne su se raspisali.

- e. ?Svi su se raspisali o tom Valentinovu po forumima i na blogovima i na čemu se sve nisu raspisali.

U primjeru 4.76.a. elipsa nakon čestice polarnosti ostvaruje se i kada se ne može ostvariti odgovarajuća neeliptična rečenica, već bi prihvatljiviji bio primjer 4.76.e., što ukazuje na to da nije riječ samo o izostavljanju glagola nakon negacije. Kako bismo bili sigurni da uzrok tomu nije pozicija antecedenta, dajemo i primjer 4.76.c. Budući da se rusko 'net' također ne može pojaviti u strukturi u kojoj je zadržan glagol, možemo zaključiti kako primjer 4.74.a. zadovoljava taj kriterij 'da/ne' konstrukcija. Promotrimo sljedeće primjere:

- (4.77.) a. *Ne raspisali se svi o tom Valentinovu po forumima i na blogovima i na čemu sve da.
b. *Ne raspisali se svi o tom Valentinovu po forumima i na blogovima i na čemu sve raspisali.
c. *Nisu se svi raspisali o tom Valentinovu po forumima i na blogovima i na čemu sve da.
d. ?? Nisu se svi raspisali o tom Valentinovu po forumima i na blogovima i na čemu sve su se raspisali.

Primjeri 4.77.a. i 4.77.b. negramatični su bez obzira na elipsu. U primjeru 4.77.c., za razliku od primjera 4.76.c., 'da/ne konstrukcija' nije prihvatljiva, stoga smatramo kako nema potrebe provjeravati može li se ona supojavljivati s glagolom. Međutim, neeliptičnu rečenicu u primjeru 4.77.d. smatramo manje prihvatljivom, ili barem obilježenom u odnosu na rečenicu 4.76.e. u kojoj je u linearnom redoslijedu prvo izražena pozitivna, a potom negativna polarnost.

Utvdimo li da u primjeru 4.76.a. ne dolazi samo do izostavljanja glavnog glagola već da je riječ o konstrukciji koja odgovara 'da' konstrukciji, možemo primijetiti i da se u tom primjeru ne ostvaruje kontrastivni fokus, no on je ipak prihvatljiv. Prema Kazeninu (2006), uvjet za ostvarivanje 'da/ne' konstrukcije je fokus na čestici polarnosti. Međutim, kada se na čestici polarnosti 'da' ne može ostvariti kontrastivni fokus, elipsa s pozitivnom polarnošću je neprihvatljiva. Promatramo li, kao što je istaknuto u prethodnom poglavlju, kontrastivnost u diskursu kao stupnjevitu kategoriju, možemo pretpostaviti kako se samim uvođenjem negacije

ostvaruje određeni stupanj kontrasta između negacije i antecedenta s pozitivnom polarnošću te se kontrastivnost koja omogućuje elipsu ne mora ostvariti samo kontrastivnim fokusom.

4.1.2.5. „Ogoljena“ elipsa glagolske skupine

U odjeljku 4.1.2.3. utvrdili smo kako je hrvatskom, ruskom i poljskom moguća elipsa nakon pomoćnog ili modalnog glagola. U nastavku ćemo razmotriti još jedan tip elipse predikata prisutan u slavenskim jezicima. Szczegielniak (2005: 603) navodi kako se u poljskom (4.78.a.) i ruskom (4.78.b.) može ostvariti „ogoljena“ elipsa glagolske skupine, u kojoj se, kada je antecedent modalni ili pomoćni glagol, on u eliptičnoj strukturi može izostaviti:

(4.78.) a. Ja mogę przeczytać książkę w bibliotece a Maria w domu.

Ja mogu pročitati knjigu u knjižnici a Maria u kući.

b. Ja mogu čitat' knigu v biblioteke no Maša doma.

Ja mogu čitati knjigu u knjižnici, ali Maša doma.

'Ja mogu čitati knjigu u knjižnici, a Maria/Maša kod kuće.'

(Szczegielniak 2005: 603)

Takva elipsa, kako navodi, nije ostvariva u engleskom:

(4.79.)* I can read a book in the library but Mary at home.

*'Ja mogu čitati knjigu u knjižnici, ali Maša kod kuće.'

(Szczegielniak 2005: 604)

Kao što vidimo iz prijevoda primjera 4.78., u hrvatskom se modalni glagol ne može izostaviti kada su rečenice povezane suprotnim veznikom 'ali' i 'no', no može se izostaviti kada je veznik 'a'.

Kako dalje navodi Szczegielniak (2005: 604), elipsa u kojoj se zadržava modalni ili pomoćni glagol te elipsa u kojoj se on izostavlja, u poljskom i ruskom razlikuju se s obzirom na mogućnost ostvarivanja u različitim vrstama relativnih rečenica. Prvi tip elipse može se

ostvariti u 'cto/čto' relativnim rečenicama (4.80.) te u 'który/kotoryj' relativnim rečenicama (4.81.):

(4.80.) a. Ja będę czytać każdą książkę co ty będziesz.

Ja ću čitati svaku knjigu što ti ćeš

b. Ja budu čitat' každuju knigu čto ty budeš.

Ja ću čitati svaku knjigu što ti ćeš

'Ja ću čitati svaku knjigu koju ćeš (i) ti.'

.(Szczegielniak 2005: 604)

(4.81.) a. Ja będę czytać każdą książkę którą ty będziesz

Ja ću čitati svaku knjigu koju ti ćeš

b. Ja budu čitat' každuju knigu ktoruju ty budeš.

Ja ću čitati svaku knjigu koju ti ćeš

'Ja ću čitati svaku knjigu koju ćeš (i) ti.'

.(Szczegielniak 2005: 604)

S druge strane, kako pokazuju primjeri 4.82. i 4.83., u poljskom i ruskom je ogoljena elipsa glagolske skupine ograničena na 'co/čto' relativne rečenice:

(4.82.) a. Ja przeczytałem każdą książkę co ty.

Ja sam.pročitaó svaku knjigu što ti

b. Ja pročitál každuju knigu čto ty.

Ja sam.pročitaó svaku knjigu što ti

'Ja sam pročitaó svaku knjigu koju si ti.'

(4.83.) a. * Ja przeczytałem każdą książkę którą ty.

Ja pročitáo svaku knjigu koju ti

- b. * Ja pročitao každyu knigu ktoruju ty
Ja pročitao svaku knjigu koju ti.

*'Ja sam pročitao svaku knjigu koju ti.'

(Szczegielniak 2005: 604)

Promotrimo u hrvatskom primjere 'što' relativne rečenice:

- (4.84.) a. Ja sam pročitao sve što si (i) ti pročitao.
b. ??Ja sam pročitao sve što si ti.
c. Ja sam pročitao sve što si i ti.
d. Ja sam pročitao sve što i ti.
e. *Ja sam pročitao sve što ti.

Kao što vidimo, ostvariva su oba tipa elipse: elipsa s pomoćnim glagolom (4.84.a.) te ogoljena elipsa glagolske skupine (4.84.b.). Promotrimo odgovarajući primjer s 'koji' relativnom rečenicom:

- (4.85.) U ovoj knjižnici je mnogo knjiga.
a. Ja sam pročitao sve koje si (i) ti pročitao.
b. ??Ja sam pročitao sve koje si ti.
c. Ja sam pročitao sve koje si i ti.
d. ??Ja sam pročitao sve koje i ti.
e. *Ja sam pročitao sve koje ti.

Primjer 4.84.d. i označili smo prihvatljivim od primjera 4.85.d., iz čega bi se moglo zaključiti kako se i u hrvatskom ostvaruje sličan obrazac. Međutim, neformalno prikupljene procjene informanata ukazuju na to da su dijelu govornika oba primjera podjednako prihvatljiva te smatramo kako je ipak riječ o pitanju koje bi se trebalo istražiti eksperimentalno.

4.2. Elipsa glagolske skupine u hrvatskome: određenje i distribucija

U ovom smo poglavlju utvrdili kako razilaženja u sintaktičkoj analizi ostavljaju otvorenim pitanje određenja elipse glagolske skupine već u engleskome, a na dodatne se probleme nailazi pri pokušaju utvrđivanja odgovarajuće konstrukcije u drugim jezicima. Pokazali smo i kako se u hrvatskom javlja barem nekoliko tipova elipse predikata koji se u literaturi analiziraju kao elipsa glagolske skupine ili kao konstrukcije za koje se smatra da u drugim jezicima odgovaraju elipsi glagolske skupine „engleskog tipa“. Izdvojit ćemo nekoliko mogućnosti:

1. Elipsa nakon pomoćnog glagola kojom se izostavlja:

- (a) glavni glagol i njegove dopune
- (b) modalni glagol i njegove dopune.

Takva se elipsa ostvaruje samo u rečenicama s analitičkim vremenima i načinima.

2. Elipsa modalne dopune koja se može ostvariti neovisno o vremenu i načinu

3. Elipsa nakon čestice „ne“ kojom se izostavlja:

- (a) glavni glagol u prezentu i njegove dopune
- (b) modalni glagol u prezentu i njegove dopune.

Godjevac (2000) i Todorović (2014) kao primjere elipse glagolske skupine u srpskom daju eliptične rečenice koje smo ubrojili u skupinu 1a. Kazenin (2006), kao što je već istaknuto, elipsu nakon pomoćnog glagola u ruskom razlikuje s obzirom na to je li pomoćni glagol fokaliziran. Ukoliko je polarnost fokalizirana, izostavljanje glavnog glagola i njegovih dopuna te elipsu nakon čestice polarosti analizira kao TP elipsu, dok kao VP elipsu određuje izostavljanje glavnog glagola s dopunama u slučajevima kada pomoćni glagol nije fokaliziran. Elipsa nakon modalnog glagola u engleskome smatra se elipsom glagolske skupine, dok se u drugim jezicima (u kojima se ne ostvaruje elipsa nakon pomoćnog glagola) često navodi kao poseban tip elipse, koji se naziva elipsa modalne dopune. Stoga se postavlja pitanje koje se od navedenih konstrukcija i prema kojim kriterijima mogu smatrati elipsom glagolske skupine u hrvatskome. U ovom ćemo radu prvenstveno prihvatiti kriterij konstituencije, koji je prihvaćen u najvećem broju pristupa elipsi, neovisno o tome smatra li se on u tim pristupima

relevantnim za opis pojave ili ne. Pri tome ćemo poći od uvriježenog naziva konstrukcije te u odjeljku 4.2.1. testovima konstituenције ispitati koji od prikazanih tipova elipse predikata u hrvatskome odgovaraju konstituentu VP. Potom ćemo u odjeljku 4.2.1. prikazati distribuciju elipse glagolske skupine kao elipse konstituenta.

4.2.1. Testovi konstituenције

Iako smo utvrdili kako većina strukturnih pristupa danas smatra kako meta elipse glagolske skupine nije samo VP, već neka od hijerarhijski viših funkcionalnih kategorija, i u strukturnim i u nestrukturnim pristupima se pretpostavlja kako je minimalna struktura koja je takvom elipsom izostavljena konstituent VP. Drugim riječima, u mjesto elipse uključena je barem glagolska skupina. Međutim, prepreka teorijski neutralnom određenju elipse glagolske skupine kao elipse kojom se izostavlja glagolska skupina je pitanje univerzalnosti sintaktičke skupine VP koja uključuje glagol i (barem) izravni objekt. Dok se u generativističkoj tradiciji uglavnom pretpostavlja kako je riječ o univerzalnom konstituentu, pojedini teorijski pristupi, primjerice gramatika uloga i referenci (Van Valin i LaPolla 1997) odbacuju tu postavku. Kako ističe Matasović (2005: 85), u hrvatskom se, za razliku od engleskoga, testovima konstituenције ne može jasno utvrditi postojanje posebne sintaktičke skupine VP. Promotrimo sljedeći primjer:

(4.86.) Marta piše pismo.

Test rečeničnog fragmenta (4.87.) i test koordinacije (4.88.) sugeriraju da glagol i izravni objekt iz primjera 4.86. čine konstituent:

(4.87.) Što Marta radi?

Piše pismo.

(4.88.) Marta piše pismo i sluša glazbu.

Test pomicanja, s druge strane, rezultira rečenicom koju ne smatramo neosporno prihvatljivom:

(4.89.) ?Piše pismo Marta.

Međutim, smatramo kako rečenica nije sasvim neprihvatljiva ostvaruje li se fokalizacija objekta ili čitave (potencijalne) glagolske skupine. Stoga možemo utvrditi kako provedeni testovi konstitucije ipak navode na zaključak da je riječ o sintaktičkoj skupini. Međutim, jedan od testova konstitucije je i elipsa glagolske skupine, a, kao što smo već utvrdili, smatra se kako se u hrvatskome ona ne ostvaruje u prezentu:

(4.90.) a. Ivana ne piše pismo, a Marta piše pismo.

b. *Ivana ne piše pismo, a Marta.

Međutim, skupina 'piše pismo' može se izostaviti u sljedećem primjeru:

(4.91.) a. Ivana sigurno piše pismo, a možda i Marta piše pismo.

b. Ivana sigurno piše pismo, a možda i Marta.

Možemo utvrditi kako razlika u prihvatljivosti primjera 4.90.b. i 4.91.b. nije povezana s pitanjem konstitucije, već prvenstveno s ograničenjima informacijske strukture: ukoliko je, kao u primjeru 4.90.a. u neeliptičnoj rečenici kontrastivno fokalizirana polarnost, jasno je da se izostavljanjem elementa na kojem se realizira fokus polarnosti ne može ostvariti odgovarajuća interpretacija.

Uzmu li se u obzir svi provedeni testovi, smatramo kako se ne može sa sigurnošću odbaciti pretpostavka da glagol i objekt u prikazanim primjerima čine konstituent. No, smatramo li elipsom glagolske skupine upravo one konstrukcije u kojima je izostavljena glagolska skupina, prihvaćanjem primjera 'piše pismo' kao glagolske skupine nameće se zaključak kako se elipsa glagolske skupine u hrvatskome ipak može ostvariti u prezentu. S druge strane, i neprihvatljiva elipsa u primjeru 4.90.b., ali i prihvatljiva elipsa u primjeru 4.91.b. mogu se analizirati kao *stripping* ili elipsa ogoljenog argumenta u kojoj je ostatak samo jedan konstituent, dok ono što je izostavljeno ne mora činiti konstituent. Prihvaćanjem takve analize u ovom bismo slučaju morali odbaciti test elipse kao argument za konstituciju. Stoga, ukoliko je primarni cilj utvrditi kojom se eliptičnom konstrukcijom izostavlja glagolska skupina, testom elipse nailazimo na problem kružnog određenja.

Za razliku od finitne glagolske skupine, infinitna glagolska skupina može se utvrditi testovima konstituenције.⁴⁰ Promotrimo primjere elipse modalne dopune u prezentu i perfektu:

(4.92.) a. Marta ne može napisati pismo, a Ivana može napisati pismo.

b. Marta ne može napisati pismo, a Ivana može.

(4.93.) a. Marta nije mogla napisati pismo a Ivana je mogla napisati pismo.

b. Marta nije mogla napisati pismo a Ivana je mogla.

U oba se slučaja 'napisati pismo' može izostaviti, a i testovi rečeničnog fragmenta (4.94.), koordinacije (4.95.) i pomicanja (4.96.) upućuju na zaključak da infinitiv i izravni objekt čine konstituent:

(4.94.) a. A: Što Marta može? / Što je Marta mogla?

B: Napisati pismo.

(4.95.) Marta može / je mogla napisati pismo i poslati razglednicu.

(4.96.) ? Napisati pismo Marta može.

Iako test pomicanja rezultira rečenicom koja bi govornicima mogla biti manje prihvatljiva od primjera 4.94. i 4.95., smatramo kako ona nije negramatična.

U primjeru koji slijedi također se izostavlja nefinitna glagolska skupina te ćemo se u ovom slučaju testovima konstituenције poslužiti kako bismo ukazali na važno obilježje elipse glagolske skupine u hrvatskom koje, koliko nam je poznato, do sada nije istaknuto u literaturi, a koje ćemo detaljnije obraditi u sljedećem potpoglavlju. Naime, smatramo kako je u eliptičnoj rečenici u futuru u kojoj je polarnost kontrastivno fokalizirana nužna je uporaba naglašenog oblika pomoćnog glagola, dok u odgovarajućoj neeliptičnoj rečenici nije:

⁴⁰ Napominjemo kako konstituenti u hrvatskome mogu biti i diskontinuirani te se, na primjer, klitika može naći između pridjeva i imenice koji čine konstituent NP: 'Mlađa su djeca strpljivo čekala da starija djeca završe s igrom.'

(4.97.) a. Marta neće napisati pismo, a Ivana će napisati pismo.

b. Marta neće napisati pismo, a Ivana *će / hoće.

Budući da je u tradicionalnim gramatikama uvriježeno navoditi kako se futur prvi u hrvatskome tvori od nenaglašenog oblika pomoćnog glagola 'htjeti' i infinitiva, postavlja se pitanje interpretira li se rečenica 4.97.b. kao rečenica u budućem vremenu. Smatramo kako je opravdano tvrditi da je i u primjeru 4.97. b. riječ o futuru te da se naglašenim oblikom glagola u ovom slučaju izražava kontrastivni fokus polarnosti, što detaljnije argumentiramo u odjeljku 4.3.1., dok ovdje dajemo primjer testa pomicanja i testa rečeničnog fragmenta:

(4.98.) Napisati pismo Marta *će /? hoće.

Smatramo kako je ranije prikazani primjer 4.96., donekle prihvatljiv samo s uskim fokusom na modalnom glagolu. Kako rečenice u primjerima 4.96. i 4.98. čine minimalne parove, usporedive su s obzirom na informacijsku strukturu. Budući da nenaglašeni oblik pomoćnog glagola ne može biti fokaliziran, a procijenili smo da u prikazanim primjerima mora biti fokaliziran posljednji element u rečenici, fokus se ostvaruje uporabom naglašenog oblika. Pretpostavit ćemo kako je uski fokus u primjerima 4.96. i 4.98. kontrastivan:

(4.99.) a. ? Napisati pismo Marta **može**_{KF} (, a Ivana **ne može**_{KF}).

b. ? Napisati pismo Marta **hoće**_{KF} (, a Ivana **neće**_{KF}).

Međutim, kao što je vidljivo iz primjera testa rečeničnog fragmenta koji slijedi, fokalizirana polarnost ne mora biti kontrastivna:

(4.100.) Hoće li Marta napisati pismo?

Hoće. / *Će.

Napomenut ćemo kako u pojedinim hrvatskim govorima i kratki oblik glagola 'htjeti' može biti prozodijski istaknut i stajati samostalno, a u tom slučaju ni za fokalizaciju polarnosti nije nužna uporaba dugog oblika. Smatramo kako je opravdano tvrditi da u standardu, kao i u ostalim varijetetima u kojima je neprihvatljiva uporaba kratkog oblika u primjeru 4.100., ona neprihvatljiva i u primjeru 4.97.

Do sada smo utvrdili kako testovi konstituenције ne daju čvrste argumente da glagol u prezentu i izravni objekt čine konstituent, dok se s većom pouzdanošću može tvrditi da infinitiv i izravni objekt čine konstituent. U nastavku ćemo promotriti skupinu koju čine particip i izravni objekt na primjeru elipse nakon pomoćnog glagola 'biti':

(4.101.) a. Marta nije napisala pismo, a Ivana je napisala pismo.

b. Marta **nije**_{KF} napisala pismo, a Ivana **je(st)**_{KF}.

Smatramo kako je, kao i u primjeru eliptične rečenice u budućem vremenu, elipsa prihvatljiva ukoliko je polarnost kontrastivno fokalizirana te pomoćni glagol mora biti naglašen. Za razliku od glagola 'htjeti', kratki oblik trećeg lica glagola 'biti' može biti naglašen:

(4.102.) A: Je li Marta napisala pismo?

B: **Je.** / **Jest.**

U prikazanom primjeru rečeničnog fragmenta oba su oblika prihvatljiva, što smatramo potvrdom da se njima ostvaruje fokus polarnosti, no da, osobito u razgovornom jeziku, dugi oblik izlazi iz uporabe te se zamjenjuje prozodijski istaknutim kratkim oblikom, što nije slučaj s, primjerice, prvim licem:

(4.103.) a. Marta nije napisala pismo, a ja *sam/ **jesam**_F.

b. A: Jesi li napisala pismo?

B: *Sam. / **Jesam.**

Vratimo li se na testove konstituenције kojima utvrđujemo može li se u primjeru 'napisala pismo' govoriti o sintaktičkoj skupini, možemo utvrditi kako test rečeničnog fragmenta (4.104.), test koordinacije (4.105.) i test pomicanja (4. 106)daju rezultate koji odgovaraju rezultatima testa s infinitivom:

(4.104.) A: Što je Marta učinila?

B: Napisala pismo.

(4. 105.) Marta je napisala pismo i poslala razglednicu.

(4.106.) ?? Napisala pismo Marta **je**_F. / ? Napisala pismo Marta **nije**_F.

Čini se kako je u testu pomicanja rečenica s negativnom polarnošću nešto prihvatljivija od rečenice s pozitivnom polarnošću, što bi mogao biti rezultat prozodijskih ograničenja, odnosno mogućnosti prozodijskog isticanja 'je', koji je u pravilu prvenstveno klitika. No kako je riječ o strukturama koje nismo eksperimentalno ispitivali, nemamo potvrdu da se rečenice u primjeru 4.106. razlikuju prema prihvatljivosti. Budući da eventualne razlike vjerojatno nisu povezane s pitanjem konstitucije pomaknute skupine te su testom pomicanja i u prethodnim primjerima dobivene strukture koje nisu neosporno prihvatljive, smatramo kako testovi pomicanja, koji se još nazivaju i testovima topikalizacije, ukazuju prvenstveno na to da se topikalizacija glagolske skupine u prikazanim primjerima ne ostvaruje pomakom glagolske skupine na početak rečenice.

Stoga možemo utvrditi kako particip i izravni objekt, kao i infinitiv i izravni objekt, čine konstituent. Međutim, kao što smo utvrdili, mogući su i primjeri poput sljedećih:

(4.107.) a. Marta nije mogla napisati pismo, a Ivana je mogla.

b. Marta nije mogla napisati pismo, a Ivana **je**_{KF}.

U prikazanim primjerima elipsa nakon modalnog glagola (4.107.a.) i elipsa nakon pomoćnog glagola (4.107.b.) ostvaruju se u istoj okolini te zadržavanje ili izostavljanje modalnog glagola ne utječe na interpretaciju. Budući da smo utvrdili kako je u primjeru 4.107.a. riječ o elipsi konstituenta, u nastavku ćemo utvrditi izostavlja li se konstituent i u primjeru 4.107.b. Promotrimo testove konstitucije:

(4.108.) a. A: Što je Marta mogla?

B: *Mogla napisati pismo.

b. A: Što će Marta moći?

B: *Moći napisati pismo.

(4.109.) ? a. Marta je mogla napisati pismo i mogla poslati razglednicu.

? b. Marta će moći napisati pismo i moći poslati razglednicu.

(4.110.) ? a. Mogla napisati pismo Marta **je**.

? b. Moći napisati pismo Marta **hoće**.

Kao što vidimo, na temelju provedenih testova konstituenције ne možemo sa sigurnošću utvrditi čine li u prikazanim primjerima particip te infinitiv modalnog glagola sa svojim dopunama konstituent. Iako test pomicanja ni u prethodnim slučajevima nije rezultirao neupitno prihvatljivom strukturom, ovoga puta je sasvim prihvatljiva struktura dobivena tek elipsom.

Kako su pokazali testovi konstituenције, argumenti za analizu određene konstrukcije kao elipse konstituenta VP najčvršći su upravo u slučaju onih konstrukcija koje su u dosadašnjoj literaturi o srednjojnoslavenskom kompleksu (Stjepanović 1998; Godjevac 2000; Todorović 2014) navođene kao primjeri elipse glagolske skupine. Međutim, u tim radovima nisu analizirane druge mogućnosti izostavljanja predikata ili dijelova predikata te, osim djelomično u Godjevac (2000) pitanje određenja glagolske skupine i klasifikacije tipova elipse. Iako je riječ o pitanju važnom za potpuniji opis elipse u hrvatskom, smatramo kako je njegova detaljnija razrada moguća tek jasnim odabirom teorijskog okvira sintaktičke analize, za što se nismo odlučili u ovom radu. Stoga ćemo se u nastavku prvenstveno usmjeriti na primjere elipse „engleskog tipa“, za koje smo s najvećom pouzdanošću utvrdili da se mogu analizirati kao elipse glagolske skupine. U sljedećem potpoglavlju na tim ćemo primjerima prikazati opća obilježja distribucije elipse konstituenta, dok ćemo završni dio poglavlja posvetiti mogućnostima ostvarivanja elipse glagolske skupine u hrvatskom s obzirom na ograničenja informacijske strukture.

4.2.2. Distribucija elipse konstituenta

Iako se s pravom može tvrditi kako su jasno određenje tipova elipse prema sintaktičkom kriteriju „veličine“ izostavljene strukture te pokušaji univerzalne klasifikacije eliptičnih konstrukcija prema obrascima utvrđenima za engleski jezik odraz upravo onih nedostataka generativnih pristupa koji su izloženi najoštrijoj kritici te je nerijetko riječ o raspravama koje su relevantne samo u okviru generativne gramatike, smatramo kako je u okviru takvih pristupa prikupljeno mnogo podataka na temelju kojih je opravdano govoriti o postojanju određenih tipova elipse prisutnih u različitim jezicima. Stoga ćemo u ovom potpoglavlju

promotriti distribuciju elipse glagolske skupine u hrvatskome s obzirom na kriterije prema kojima se u engleskom razlikuje kontrastivna ili nekonstituentska elipsa od elipse koja obilježava danost, odnosno elipse konstituenata.

U nastojanju da se odrede ograničenja koja djeluju na različite tipove eliptičnih konstrukcija, brojne analize (Jackendoff 1971; Williams 1977; Chao 1988; Lobeck 1995; Winkler 2005) polaze od utvrđivanja razlika u distribuciji tipova elipse. U engleskom jeziku distribucija elipse glagolske skupine uspoređena je s distribucijom *gappinga* te su utvrđene razlike u mogućnostima ostvarivanja s obzirom na rečeničnu poziciju, udaljenost antecedenta i mjesta elipse, sintaktičke strukture unutar koje se elipsa može pojaviti te mogućnost pragmatičke kontrole⁴¹. U nastavku ćemo prema tim kriterijima prikazati distribuciju elipse glagolske skupine u hrvatskome.

4.2.2.1. Položaj mjesta elipse u rečenici

Jackendoff (1971: 31) navodi kako se u *gappingu* izostavlja glava skupine, sav materijal lijevo od glave te sav jezični materijal desno od glave osim jednog konstituenta koji je kontrastiran, dok se u elipsi glagolske skupine izostavlja glava skupine te sav materijal desno od glave. Lobeck (1995: 21) na temelju te analize formulira uvjete za ostvarivanje *gappinga* i elipse glagolske skupine s obzirom na položaj mjesta elipse u sintaktičkoj skupini:

- (i) U *gappingu* praznina (engl. *gap*) mora biti okružena leksičkim materijalom.
- (ii) U elipsi glagolske skupine mjesto elipse može biti na kraju skupine.

Kao primjere za uvjet (i) Lobeck (1995: 21) navodi sljedeće rečenice:

(4.111.) a. Mary met Bill at Berkeley and Sue [_{VP} [] at Harvard].

'Mary je upoznala Billa na Berkeleyu i/,a Sue [_{VP}[] na Harvardu.]'

b. *Mary met Bill at Berkeley and Sue [_{VP}[]].

*'Mary je upoznala Billa na Berkeleyu i/,a Sue [_{VP}[]].'

⁴¹ Kao što je navedeno u odjeljku 2.1.2.3., prema tim kriterijima se od *gappinga* razlikuju i ostali tipovi elipse konstituenata ili elipse u najužem smislu (elipsa imenske skupine te ispiranje ili TP elipsa).

(Lobeck 1995: 21)

Kao što je vidljivo iz prijevoda primjera 4.111.a., *gapping* je pod istim uvjetom ostvariv i u hrvatskom jeziku.

S druge strane, mjesto elipse glagolske skupine u engleskom, kao što je utvrđeno u uvjetu (ii.), može, ali ne mora biti okruženo leksičkim materijalom:

(4.112.) a. John talked to Bill but Mary didn't [VP []].

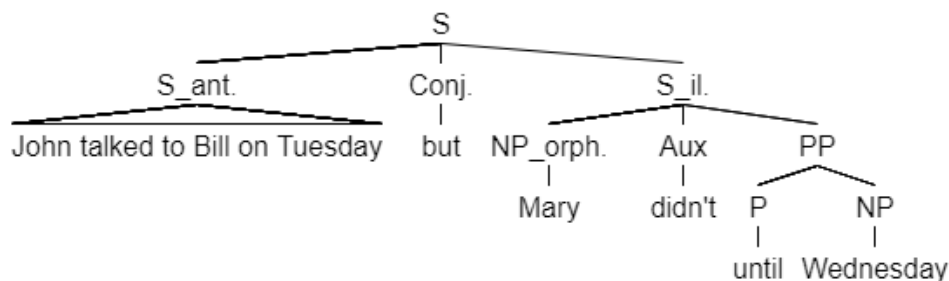
'John je razgovarao s Billom, ali Mary nije [VP []].

b. John talked to Bill on Tuesday but Mary didn't [VP [] until Wednesday].

'John je razgovarao s Billom u utorak, ali Mary nije [VP [] do srijede].'

(Lobeck 1995: 21)

Kao i u slučaju *gappinga*, mogućnosti ostvarivanja elipse nakon pomoćnog glagola u hrvatskom s obzirom na položaj mjesta elipse u skupini vidljive su već iz prijevoda engleskih primjera. Pri tome Lobeck (1995) izostavljenju VP (praznu kategoriju) smješta unutar više VP. S druge strane, u nestrukturnoj teoriji neizravnog licenciranja elipse koju predlažu Culicover i Jackendoff (2005), u eliptičnoj rečenici poput one u primjeru 4.112.b. PP 'do srijede' nije dio VP, već se rečenici pridružuje kao *siročće* (engl. *orphan*). Tako se sintaktička struktura primjera 4.112.b. u okviru teorije neizravnog licenciranja prikazuje na sljedeći način:

Slika 4.2. Sintaktička struktura elipse glagolske skupine u teoriji neizravnog licenciranja

4.2.2.2. Udaljenost antecedenta i elipse

Uz pitanje položaja mjesta elipse u rečenici, distribucija elipse glagolske skupine promatra se i s obzirom na položaj u odnosu na antecedent. U ovom ćemo odjeljku elipsu glagolske skupine te *gapping* u hrvatskom i engleskom usporediti prema mogućnosti ostvarivanja s obzirom na udaljenost antecedenta i mjesta elipse, dok ćemo u sljedećem odjeljku prikazati mogućnosti ostvarivanja redoslijeda antecedenta i elipse u diskursu.

Budući da smo u engleskome već prikazali primjere elipse glagolske skupine s antecedentom izvan rečenice, ovdje ih nećemo ponavljati. Utvrdit ćemo kako je isto moguće i u hrvatskome:

- (4.113.) a. Marija je predala izvještaj u predviđenom roku, a Ivana nije. [predala izvještaj u predviđenom roku].
b. Marija je predala izvještaj u predviđenom roku. Nažalost, Ivana nije. [predala izvještaj u predviđenom roku]
c. Marija je predala izvještaj u predviđenom roku. Nažalost, iz pouzdanih izvora saznajemo kako Ivana nije [predala izvještaj u predviđenom roku].
d. A: Marija je predala izvještaj u predviđenom roku.
B: Odlično! Nažalost, čujem da Ivana nije [predala izvještaj u predviđenom roku].

Uz to što može prekoračiti granicu rečenice, elipsa glagolske skupine u hrvatskom može prekoračiti i granicu iskaza, kao što je vidljivo iz primjera 4.113.d. Kako uočavaju Hankamer i Sag (1976) te Williams (1977), a prenosi Lobeck (1995), to je moguće i u engleskom:

- (4.114.) A: John caught a big fish.
'John je ulovio veliku ribu.'
B: Yes, but Mary didn't [].
'Da, ali Mary nije [].

(Lobeck 1995: 25)

Gapping se, s druge strane, u takvim slučajevima u engleskom uglavnom smatra neprihvatljivim:

(4.115.) A: John likes fish.

'John voli ribu.'

B: *Yes, and Mary [] meat.

'Da, a Marija meso.'

U prethodno navedenom primjeru prijevod odgovarajućom konstrukcijom smatramo gramatičnim, što dovodi do zaključka kako u hrvatskom i *gapping* može prelaziti granicu iskaza. Međutim, kako utvrđuju Jackendoff i Culicover (2012), *gapping* se ipak i u engleskom u određenim situacijama može ostvariti izvan rečenice u kojoj se nalazi antecedent:

(4.116.) A: Who plays what instrument?

'Tko svira koji instrument?'

B: Katie the kazoo, and Robin the rebec.

'Katie kazoo, a Robin rebek.'

(Jackendoff i Culicover 2012: 327)

Jackendoff i Culicover (2012: 327) napominju kako su mogućnosti *gappinga* izvan rečenice u kojoj se nalazi antecedent ograničene, no ne razrađuju ih detaljnije. Kao i u hrvatskome, takvi primjeri ukazuju na to da se prema kriterijima distribucije ne mogu uvijek uspostaviti sasvim čvrste granice između tipova elipse, što smo u hrvatskome uočili i na primjeru elipse s česticom polarnosti koja je u određenim slučajevima prihvatljiva i u subordinaciji.

Na kraju valja primijetiti kako elipsa glagolske skupine u primjerima 4.113. nije samo moguća, već bi govornicima mogla biti i prihvatljivija od neeliptične rečenice. Međutim, kao i kod drugih tipova anaforičkih odnosa, umetanje leksičkog materijala te povećanje udaljenosti između antedecenta i mjesta elipse utječe na mogućnost interpretacije, a time i prihvatljivost elipse glagolske skupine:

(4.117.) a. Marija je predala izvještaj u predviđenom roku, kao što se i moglo pretpostaviti na temelju prethodnog uvida u njezin rad. Nažalost, iz pouzdanih izvora saznajemo kako Ivana nije.

b. Marija je predala izvještaj u predviđenom roku, kao što se moglo

pretpostaviti na temelju prethodnog uvida u njezin rad. Takve uspjehe očekujemo i u budućnosti. ?Nažalost, iz pouzdanih izvora saznajemo kako Ivana nije.

Smatramo da je otežana interpretacija primjera poput 4.117.b.. prvenstveno pitanje ograničenja u jezičnom procesiranju. Pregled psiholingvističkih istraživanja utjecaja udaljenosti i složenosti antecedenta na interpretaciju elipse dajemo u petom poglavlju rada.

4.2.2.3. Redoslijed antecedenta i mjesta elipse

Jackendoff (1971) i Lobeck (1995) nadalje ističu kako mjesto elipse glagolske skupine u određenim okolnostima može prethoditi antecedentu (12.a.), što u *gappingu* nije moguće (12.b.):

- (4.118.) a. Because Sue didn't [], John ate meat.
? 'Zato što Sue nije, [], John je jeo meso.
b. *Because Sue [] meat, John ate fish.
*Zato što Sue [] meso, John je jeo ribu.

Dok je gramatičnost prijevoda primjera 4.118.a. upitna, smatramo kako je primjer 4.119. prihvatljiv te i u hrvatskom mjesto elipse može prethoditi antecedentu:

- (4.119.) Ivana možda neće [], ali Marija će sigurno predati izvještaj u predviđenom roku.

Međutim, takav redoslijed antecedenta i mjesta elipse teže je ostvariv preko granice rečenice ili iskaza:

- (4.120.) a. ?Ivana možda neće. Ali Marija će sigurno predati izvještaj u predviđenom roku.
b. ??Ivana možda neće. Međutim, kako doznajemo iz pouzdanih izvora, Marija će sigurno predati izvještaj u predviđenom roku.

c. *A: Ivana možda neće.

B: Šteta! Na sreću, čujem da će Ivana predati izvještaj u predviđenom roku.

Pretpostavimo li u primjeru 4.120.a. rečeničnu stanku, govornicima bi već takva elipsa mogla biti manje prihvatljiva od one u primjeru 4.119., dok je interpretacija primjera 4.120. b. i c. zasigurno otežana.

Lobeck (1995: 22) kao uvjet ostvarivanja elipse u redoslijedu antecedent – mjesto elipse preuzima Langackerovo (1969) ograničenje unatražne anafore (tj. katafore) (engl. *backwards anaphora constraint*), koje ćemo nazvati ograničenjem kataforične elipse:

- (i) Elipsa glagolske skupine može prethoditi antecedentu, ali ne i komandirati njime.

Stoga je, kako tvrdi Lobeck (1995: 22), gramatičan primjer 4.118.a. u kojemu se mjesto elipse nalazi u zavisnoj surečenici, no ne i sljedeći primjer, u kojemu se mjesto elipse, kako navodi, nalazi u glavnoj surečenici:

(4.121.) *Sue didn't [] but John ate meat.

'Sue nije, ali John je jeo meso.'

(Lobeck 1995: 22)

Kako je u navedenom primjeru ipak riječ o koordinaciji, a ne o subordinaciji, ostvarivanje kataforične elipse glagolske skupine u engleskom s obzirom na uvjet (ii) prikazat ćemo i u primjerima koje navodi Ha (2008: 122):

(4.122.) a. Because Jeff did [], his children had to go to church last Sunday.

*Zato što Jeff je, njegova djeca su morala ići u crkvu prošle nedjelje.'

b. *Jeff did [] because his children had to go to church last Sunday.

*Jeff je [] zato što su njegova djeca morala ići u crkvu prošle nedjelje.'

(Ha 2008: 122)

Primjeri upućuju na zaključak kako elipsa glagolske skupine u engleskom može prethoditi antecedentu samo u zavisnosloženim rečenicama, i to samo kada je mjesto elipse u zavisnoj surečenici. S druge strane, na prvi se pogled čini kako je u hrvatskom obrazac suprotan. Kako je vidljivo iz primjera 4.121., elipsa može prethoditi antecedentu u nezavisnosloženoj rečenici, dok prijevodi primjera 4.122. upućuju na nemogućnost takvog ostvarivanja elipse u zavisnosloženim rečenicama. Međutim, promotrimo sljedeće primjere:

4.123. a. Iako Ivana neće, Marija će sigurno predati izvještaj.

b. ??Ivana neće, iako će Marija sigurno predati izvještaj.

Ovi su primjeri u skladu s ograničenjem kataforične elipse – izostavljanje glagolske skupine iz zavisnosložene surečenice prihvatljivije je od izostavljanja glagolske skupine iz glavne surečenice.

Međutim, kako primjećuje Ha (2008: 123), takvo ograničenje predviđa negramatičnost sljedećih primjera:

(4.124.) a. Bill **doesn't**_{KF} [], but John **does**_{KF} admire his teacher.

?'Bill ne, ali John se divi svom učitelju.

b. The journalists want to know **if**_{KF} [], and (the police wondered) **when**_{KF} the suspect will make a statement.

'Novinari žele znati **hoće li**_F [], a policija se pitala **kada**_{KF} će osumnjičeni dati izjavu.'

(Ha 2008: 123)

Ha (2008: 123) primjećuje kako je kataforična elipsa glagolske skupine te ispiranja prihvatljiva kada je na konstituentu koji prethodi elipsi kontrastivni fokus: primjeru 4.124.a. pomoćni glagoli različite su polarnosti, a u primjeru 4.124.b. 'if' je u kontrastivnom odnosu prema 'when'. Ukoliko se u rečenici ne uspostavlja kontrastivni fokus, elipsa koja prethodi antecedentu znatno je manje prihvatljiva:

(4.125.) a. ***Bill** did [], and **Sally** called 911, too.

?'Bill je, a i Sally je (također) nazvala hitnu pomoć.'

b. *The journalists have already concluded who [], but the police still investigates who the suspect killed the other night.'

?Novinari su već zaključili koga [], ali policija još istražuje koga je osumnjičeni ubio neku večer.⁴²

(Ha 2008: 123)

Na temelju iznesenog zapažanja formulirat ćemo ograničenje kontrastivnog fokusa za ostvarivanje elipse glagolske skupine koja prethodi mjestu elipse:

- (ii) U elipsi glagolske skupine mjesto elipse može se nalaziti ispred antecedenta ukoliko je na konstituentu koji prethodi elipsi ostvaren kontrastivni fokus.

4.2.2.4. Pragmatička kontrola

Kao što je istaknuto u pregledu teorijskih pristupa u drugom poglavlju rada, pojedini autori navode kako elipsa glagolske skupine ne mora uvijek imati jezični antecedent, odnosno u iznimnim slučajevima može biti pragmatički kontrolirana.⁴³ Možemo zamisliti situaciju u kojoj je elipsa glagolske skupine bez izravnog jezičnog antecedenta ostvariva i u hrvatskom. Primjerice, začuju li umorni roditelji iz dječje sobe plač bebe koju su već nekoliko puta te večeri uspavljivali, jedno od njih može reći:

(4.126.) Neću opet ja!

Kao i u engleskom, takvi su primjeri zamislivi prvenstveno u izvanjezičnim situacijama iz kojih je jasan raspon radnji te načina na koje bi one mogle biti jezično izražene, naprimjer [ustati], [ići u dječju sobu], [uspavati bebu], a možda i sve nabrojeno.

⁴² Smatramo kako, barem u hrvatskom, primjer 4.125.b. nije u potpunosti neprihvatljiv. Međutim, razlog tomu može biti upravo mogućnost kontrastiranja glagola ('zaključili' i 'istražuje'), što ide u prilog uvjetu kontrastivnog fokusa za ostvarivanje elipse koja prethodi antecedentu. Budući da je u tom primjeru riječ o ispiranju, a ne o elipsi glagolske skupine, nećemo ga detaljno analizirati.

⁴³ Primjer koji smo ranije naveli za engleski je: 'Yes, we can!'

4.2.2.5. Mogućnost pojavljivanja u subordinaciji

S obzirom na tip rečenične strukture, elipsa glagolske skupine u engleskom se može javljati u koordinaciji i subordinaciji. S druge strane, *gapping* se, kako navodi Lobeck (1995: 22), ne može pojaviti u subordinaciji:

(4.128.) a. *Mary met Bill at Berkeley although Sue [] at Harvard.

*'Mary je upoznala Billa na Berkeleyju, iako Sue [] na Harvardu.'

b. *Charlie thinks that Mary met Bill at Berkeley, and Sarah knows that Sue [] at Harvard.

*'Charlie misli da je Mary upoznala Billa na Berkeleyju, a Sarah zna da Sue [] na Harvardu.'

Isto se ograničenje navodi za ostale tipove kontrastivne elipse (Winkler 2016). Kao što smo utvrdili još u prethodnim primjerima, elipsa glagolske skupine u engleskom može se pojaviti i u koordinaciji i u subordinaciji.

Iz brojnih dosadašnjih primjera elipse glagolske skupine vidljivo je kako se ona i u hrvatskom ostvaruje u koordinaciji. Budući da smo uglavnom prikazali primjere suprotnih rečenica, u nastavku dajemo nekoliko primjera drugih vrsta nezavisnosloženih rečenica:

(4.129.) a. Joško će sutra ići u kino, zato danas neće.

b. Svi su učenici već napisali zadaću, jedino još Tena nije.

c. Marija je predala izvještaj direktorici pa je i Ivana.

Kao i u engleskom, i u hrvatskom se elipsa glagolske skupine pojavljuje i u zavisnosloženim rečenicama te se mjesto elipse može nalaziti i u zavisnoj surečenici (4.130.) i u glavnoj surečenici (4.131.), kao i u umetnutoj surečenici (4.132.):

(4.130.) a. Petra će sutra oprati posuđe ako Josip danas neće.

b. Tihana je pozorno pratila predavanje baš zato što Kata nije.

(4.131.) a. Ako će Petra sutra oprati posuđe, Josip danas neće.

b. Baš zato što je Tihana pozorno pratila predavanje, Kata nije.

(4.132.) Nazvali ste, a mislili smo da nećete.

Međutim, kako ćemo detaljnije pokazati u sljedećem odjeljku, distribucija elipse glagolske skupine s antecedentom i mjestom elipse unutar rečenice usko je povezana s mogućnostima izražavanja semantičkih odnosa i odnosa informacijske strukture u određenoj vrsti rečenice.

4.3. Ograničenja informacijske strukture

Kao što je već nekoliko puta istaknuto, eliptične konstrukcije koje se prema sintaktičkom kriteriju svrstavaju u elipsu konstituenta, prema kriteriju funkcije koju vrše u informacijskom strukturiranju nazivaju se, prvenstveno prema Winkler (2005, 2016), elipsom koja obilježava danost te se razlikuju od kontrastivne elipse. Kako tvrdi Winkler (2005), u elipsi glagolske skupine informacijska struktura nije strugo ograničena. Premda Winkler (2005, 2016) prvenstveno govori o ostvarivanju paralelne strukture kontrastivnog fokusa koji je nužan za eliptične konstrukcije poput *gappinga*, ali ne i za elipsu glagolske skupine, a ne o tome da je distribucija elipse glagolske skupine s obzirom na informacijsku strukturu ostatka komplementarna distribuciji takozvanih kontrastivnih tipova elipse, smatramo kako ni u elipsi glagolske skupine informacijska struktura ostataka nije u potpunosti neograničena. Kako ćemo argumentirati u nastavku poglavlja, elipsa glagolske skupine unutar rečenice pojavljuje se prvenstveno u onim strukturama u kojima se ostvaruje:

- (1) Kontrastivni fokus
- (2) Kontrastivni topik
- (3) Fokus polarnosti ili modalnosti

Pri tome ćemo kontrastivnost i paralelizam, prvenstveno slijedeći Repp (2010, 2016) i Culicovera i Jackendoffa (2012) promatrati kao kategorije koje se ostvaruju isprepleteno. Uz to, iako smo u trećem poglavlju rada utvrdili kako se paralelizam može ostvarivati u „snopovima“ koje nije uvijek moguće razdvojiti, i paralelizam i kontrastivnost smatrati kategorijama koje se mogu ostvariti stupnjevito te ćemo prikazati kako se:

- (1) u strukturama koje, slijedeći Repp (2010) te Culicovera i Jackendoffa (2012), određujemo kao maksimalno paralelne i maksimalno kontrastivne svi elementi u

ostatku glagolske skupine interpretiraju kontrastivno, osim dijelova glagolskog predikata na kojima nije izražen fokus polarnosti.

- (2) U strukturama koje nisu maksimalno paralelne u elipsi glagolske skupine barem se jedan element u ostatku ostvaruje kontrastivno ili se ostvaruje informacijski fokus polarnosti ili modalnosti.

Pri tome pod uvjetima maksimalnog paralelizma i kontrastivnosti podrazumijevamo one rečenične strukture u kojima u jednoj surečenici nema elementa koji nije paralelan ili kontrastivan u odnosu na neki element druge surečenice te da postoji više mogućnosti ostvarivanja maksimalnog paralelizma i kontrastivnosti, primjerice:

- (4.133.) a. Marko je kupio piletinu, a Petar je kupio teletinu.
b. Marko je kupio piletinu, a Petar nije kupio piletinu.
c. Marko je kupio piletinu, a Petar nije kupio teletinu.

Pod uvjetima stupnjevanja paralelizma i kontrastivnosti podrazumijevamo strukture u kojima prije svega nije ostvaren takav maksimalni paralelizam i kontrastivnost, no određeni stupanj paralelizma mora biti ostvaren samim time što glagolska skupina koja se elipsom izostavlja mora biti dana.

Distribuciju elipse glagolske skupine dodatno ćemo usporediti s distribucijom drugih tipova elipse predikata u hrvatskome.

4.3.1. Elipsa u uvjetima maksimalnog paralelizma i kontrastivnosti

Iz dosadašnjih je primjera elipse dijelova predikata u hrvatskom vidljivo kako se svi tipovi mogu ostvariti u uvjetu sintaktičkog paralelizma u nezavisnosloženoj rečenici sa simetrično kontrastivno fokaliziranom suprotnom polarnošću te subjektima kao kontrastivnim topicima. Možemo utvrditi kako je u tom slučaju riječ o uvjetu maksimalnog paralelizma i kontrastivnosti. U takvim se slučajevima (uz iznimku fokusa polarnosti) ostvaruje i kontrastivna ili nekonstituentska elipsa kao što je *gapping* (4.134.). te *pseudogapping*

(4.135.), konstrukcija koja se ponekad smatra podvrstom gappinga, a ponekad podvrstom elipse glagolske skupine:

- (4.134.) a. Marko_{KT} zove Ivanu_{KF}, a Petar_{KT} Mariju_{KF}.
b. Marko_{KT} je zvao Ivanu_{KF}, a Petar_{KT} Mariju_{KF}.
c. Marko_{KT} će zvati Ivanu_{KF}, a Petar_{KT} Mariju_{KF}.

- (4.135.) a. Marko_{KT} zove Ivanu_{KF}, a Petar_{KT} Ø Mariju_{KF}.
b. Marko_{KT} je zvao Ivanu_{KF}, a Petar_{KT} je Mariju_{KF}.
c. Marko_{KT} će zvati Ivanu_{KF}, a Petar_{KT} će Mariju_{KF}.

Kao što vidimo iz prikazanih primjera, ni *pseudogapping* se, kao ni elipsa glagolske skupine „engleskog tipa“, ne ostvaruje u prezentu, već se izostavljanjem glagola ostvaruje *gapping*. U ovom ćemo potpoglavlju razmotriti mogućnosti ostvarivanja ostalih tipova elipse predikata, osobito elipse glagolske skupine „engleskog tipa“ s obzirom na ograničenja informacijske strukture.

Kao što smo već utvrdili, u prezentu se može ostvariti elipsa modalne dopune:

- (4.136.) a. Toni_{KT} mora_{KF} učiti matematiku, a Josip_{KT} {ne mora}_{KF} učiti matematiku.
b. Toni_{KT} mora_{KF} učiti matematiku, a Josip_{KT} {ne mora}_{KF}.
(4.137.) a. Toni_{KT} {ne mora}_{KF} učiti matematiku, a Lana_{KT} mora_{KF} učiti matematiku.
b. Toni_{KT} {ne mora}_{KF} učiti matematiku, a Lana_{KT} mora_{KF}.

Kao što je vidljivo iz danih primjera, i u neeliptičnim i u eliptičnim rečenicama je u surečenici s pozitivnom polarnošću intonacijski istaknut prvi slog glagola, a u surečenici s negativnom polarnošću negacija.

Promotrimo primjere elipse nakon modalnog glagola koje značenjski odgovaraju rečenicama u primjerima 4.136. te 4.137.:

- (4.138.) a. Toni_{KT} mora_{KF} učiti matematiku, a Lana_{KT} ne_{KF}.
b. Toni_{KT} {ne mora}_{KF} učiti matematiku, a Lana_{KT} *[]/da_{KF}.

Kako smo već ranije utvrdili, elipsa nakon čestice polarnosti ostvaruje se samo uz fokalizaciju čestice polarnosti. U primjerima s česticom negativne polarnosti u drugoj surečenici (4.136.a., 4.136.b. te 4.138.a.) ona je intonacijski istaknuta. Dakle, u takvim se slučajevima elipsa (1) ne mora ostvariti, (2) može ostvariti nakon modalnog glagola, (3) može ostvariti nakon čestice polarnosti, pri čemu izostavljanje ili zadržavanje modalnog glagola ne utječe na značenje. Budući da se, kada je glagol prisutan, fokus pozitivne polarnosti ostvaruje na glagolu te nema drugog elementa na kojemu bi se on mogao ostvariti, glagol se može izostaviti samo ako je nadomješten fokaliziranom česticom 'da'.

Promotrimo drugi slučaj elipse u prezentu:

(4.139.) a. Toni_{KT} **uči**_{KF} matematiku, a Lana_{KT} {ne **uči**}_{KF} matematiku.

b. Toni_{KT} **uči**_{KF} matematiku, a Lana_{KT} **ne**_{KF}.

(4.140.) a. Toni_{KT} {ne **uči**}_{KF} matematiku, a Lana_{KT} **uči**_{KF} matematiku.

b. Toni_{KT} {ne **uči**}_{KF} matematiku, a Lana_{KT} *[] /**da**_{KF}.

U primjerima 4.139.a. i 4.140.a. se kontrastivni fokus u drugoj surečenici ostvaruje na glagolu, neovisno o tome je li riječ o pozitivnoj ili negativnoj polarnosti, a u oba je primjera prihvatljiva elipsa s česticom polarnosti. S obzirom na to da se u neeliptičnoj rečenici u primjeru 4.139.a. fokus ne ostvaruje na čestici polarnosti kao u primjeru 4.136., možemo utvrditi kako za ostvarivanje kontrastivne elipse predikata u prezentu nije nužno da se kontrastivni fokus ostvaruje na istim elementima na kojima se ostvaruje i u neeliptičnim rečenicama, već samo da se može ostvariti.

U nastavku ćemo promotriti primjere kontrastivne elipse predikata u futuru. I ovoga ćemo puta krenuti od modalnih glagola:

(4.141.) a. Toni_{KT} će **morati**_{KF} učiti matematiku, a Lana_{KT} **neće**_{KF} morati učiti matematiku.

b. Toni_{KT} će **morati**_{KF} učiti matematiku, a Lana_{KT} **neće**_{KF} (morati) / **ne**_{KF}.

- (4.142.) a. Toni_{KT} **neće**_{KF} morati učiti matematiku, a Lana_{KT} će **morati**_{KF} učiti matematiku.
- b. Toni_{KT} **neće**_{KF} morati učiti matematiku, a Lana_{KT} će *[**morati**_{KF}].
- c. Toni_{KT} **neće**_{KF} morati učiti matematiku, a Lana_{KT} **hoće**_{KF}/?**da**.

U primjeru 4.141. kontrastivni fokus ostvaruje se na negaciji te je moguće (1) zadržavanje modalnog glagola, odnosno elipsa modalne dopune, (2) izostavljanje modalnog glagola, odnosno elipsa nakon pomoćnog glagola te (3) elipsa s česticom polarnosti. S druge strane, u primjeru 4.142. elipsa je prihvatljiva ili ako se (1) zadrži intonacijski istaknuti glagol ili ako se (2) upotrijebi naglašeni oblik glagola htjeti. Iako nismo sigurni u potpunu prihvatljivost elipse nakon čestice pozitivne polarnosti, smatramo kako ona nije potpuno neprihvatljiva.

Kao što smo već istaknuli, smatramo kako se u primjeru 4.142.c. 'hoće' ne interpretira kao modalni glagol, već kao naglašeni oblik pomoćnog glagola. Naime, u neeliptičnim rečenicama s glagolom 'morati' ne može se ostvariti naglašeni oblik glagola 'htjeti' i interpretacija '≈ želi morati', kao što se ni u prvoj surečenici 'neće morati' ne može parafrazirati kao 'ne želi morati':

- (4.143.) *Toni neće morati učiti matematiku, a Lana hoće morati učiti matematiku.

Pretpostavimo li da će se na mjestu elipse u primjeru 4.142.c. izostavljeni jezični materijal interpretirati tako da odgovara antecedentu, a ne kao '≈ Lana želi učiti matematiku', možemo utvrditi kao je primjer 4.142.c. rečenica u futuru u kojoj se fokalizacija polarnosti ostvaruje naglašenim oblikom pomoćnog glagola.

Kako bismo dodatno argumentirali tvrdnju da se naglašenim oblikom glagola 'htjeti' u elipsi izražava fokus polarnosti te da je riječ o pomoćnom glagolu, poslužit ćemo se primjerima koje analizira Stanojević (2015: 340):

- (4.144.) a. Marko hoće doći.
- b. *Stol hoće doći.

Kako navodi Stanojević (2015: 340), neprihvatljivost primjera 4.144.b. ukazuje na to da prvi argument leksičkog glagola 'htjeti' mora biti visoko u hijerarhiji agentivnosti (Givón 1984).

Referentu subjekta 'Marko' se, za razliku od neživog fizičkog objekta poput stola, pripisuje sposobnost izražavanja htijenja, stoga je primjer 4.144.a. semantički prihvatljiv. Međutim, uporaba naglašenog oblika glagola 'htjeti' u elipsi je semantički prihvatljiva neovisno o tome je li subjekt 'Marko' ili 'stol':

(4.145.) a. Ivana neće doći, ali Marko hoće.

b. Ormar neće doći, ali stol hoće.

Stoga utvrđujemo kako se u primjeru 4.143. naglašeni oblik glagola 'htjeti' ne interpretira kao modalni, već kao kontrastivno fokalizirani pomoćni glagol. Međutim, napomenut ćemo kako Stanojević (2015) agrumentira da buduće vrijeme u hrvatskom i dalje nije u potpunosti gramatikalizirano te da se i uporabom nenaglašenog oblika glagola 'htjeti' može djelomično ostvariti značenje htijenja.

Ponovno ćemo promotriti i elipsu u rečenicama u kojima antecedent ne sadrži modalni glagol:

(4.146.) a. Toni_{KT} će **učiti**_{KF} matematiku, a Lana_{KT} **neće**_{KF} učiti matematiku.

b. Toni_{KT} će **učiti**_{KF} matematiku, a Lana_{KT} **neće**_{KF}./ **ne**_{KF}.

(4.147.) a. Toni_{KT} **neće**_{KF} učiti matematiku, a Lana_{KT} će **učiti**_{KF} matematiku.

b. Toni_{KT} **neće**_{KF} učiti matematiku, a Lana_{KT} će *[**učiti**_{KF}].

c. Toni_{KT} **neće**_{KF} učiti matematiku, a Lana_{KT} **hoće**_{KF}.

Kao i za prethodne primjere, za elipsu nakon pomoćnog glagola u ovom je slučaju nužan kontrastivni fokus polarnosti te se ona u surečenici s pozitivnom polarnošću (4.147.a.) može ostvariti samo uz naglašeni oblik glagola htjeti. Međutim, za razliku od primjera 4.145.c., rečenica 4.147. ipak se može parafrazirati kao 'Toni ne želi učiti matematiku, a Lana želi učiti matematiku' te interpretacija ovisi o kontekstu.

Promotrimo na kraju i elipsu predikata u perfektu:

(4.149.) a. Toni_{KT} je **morao**_{KF} učiti matematiku, a Lana_{KT} **nije**_{KF} morala učiti matematiku.

b. Toni_{KT} je **morao**_{KF} učiti matematiku, a Lana_{KT} **nije**_{KF} [morala]. / **ne**_{KF}

- (4.150) a. Toni_{KT} **nije**_{KF} morao učiti matematiku, a Lana_{KT} je **moral**_{aKF}.
 b. Toni_{KT} **nije**_{KF} morao učiti matematiku, a Lana_{KT} je *[**moral**_{aKF}].
 c. Toni_{KT} **nije**_{KF} morao učiti matematiku, a Lana_{KT} **je(st)**_{KF}/ ?**da**_{KF}.

- (4.151.) a. Toni_{KT} je **učio**_{KF} matematiku, a Lana_{KT} **nije**_{KF} učila matematiku.
 b. Toni_{KT} je **učio**_{KF} matematiku, a Lana_{KT} **nije**_{KF}.

- (4.152.) a. Toni_{KT} **nije**_{KF} učio matematiku, a Lana je **učila**_{KF} matematiku.
 b. Toni_{KT} **nije**_{KF} učio matematiku, a Lana_{KT} je *[**učila**_{KF}].
 c. Toni_{KT} **nije**_{KF} učio matematiku, a Lana_{KT} **je(st)**_{KF}/ ?**da**_{KF}.

Kao i u prethodnim primjerima, mogućnosti ostvarivanja elipse u perfektu ovise o mogućnostima ostvarivanja kontrastivnog fokusa u eliptičnoj strukturi. Međutim, ukoliko je u surečenici s pozitivnom polarnošću prisutan i glavni glagol, kontrastivni fokus se može ostvariti na glavnom glagolu ili na naglašenom pomoćnom glagolu te se postavlja pitanje je li u slučaju intonacijskog isticanja glavnog glagola riječ o fokusu polarnosti. Budući da se u prikazanim surečenicama glavni glagoli ponavljaju, oni ne mogu biti u kontrastivnom odnosu, no mogu biti u kontrastivnom odnosu prema implicitnoj alternativni:

- (4.153.) Toni je pjevao, a Lana nije **pjevala** (...nego je zavijala).

Međutim, smatramo kako će se u tom slučaju i drukčije prozodijski ostvariti. Budući da za to ipak nemamo potvrdu, utjecaj simetričnog ostvarivanja kontrastivnog fokusa polarnosti na prihvatljivost elipse ispitat ćemo eksperimentalno.

U svim se prethodno prikazanim primjerima mjesto elipse nalazi na kraju rečenice, no subjekt koji ostaje u eliptičnoj surečenici mora biti kontrastivni topik:

- (4.154.) Toni je učio matematiku, a Toni nije.

Ova je rečenica prihvatljiva samo ako je riječ o dva različita referenta. Iako u elipsi s kontrastivnim fokusom polarnosti u koordniranim surečenicama ne mora uvijek ostati

kontrastivni topik koji je ujedno i subjekt, već u ostatku mogu biti i prilozi ili prijedložne skupine, oni moraju biti u kontrastivnom odnosu prema odgovarajućim elementima u surečenici u kojoj se nalazi antecedent:

(4.155.) a. Gore smo počistili, a dolje nismo.

b. Jučer nisi pogledala film, ali danas hoćeš.

c. Kod kuće je mogla učiti, a u knjižnici nije (mogla).

Smatramo kako se 'gore' i 'dolje', 'jučer' i 'danas' te 'kod kuće' i 'u knjižnici' u takvim primjerima identificiraju kao članovi istog skupa alternativa jednako kao i tipični kontrastivni topici / subjekti. Međutim, taj kontrastivni odnos, kao i u slučaju kontrastivnog topika u dosadašnjim primjerima, nije izražen primarnim kontrastivnim fokusom, koji se i dalje ostvaruje na elementima na kojima je izražena polarnost.

Iako smo u ovom odjeljku prikazali isključivo primjere u kojima se ostvaruje kontrastivni fokus polarnosti, još ćemo jednom istaknuti kako se ispred mjesta elipse može kontrastivno fokalizirati i modalnosti:

(4.156.) a. Toni_{KT} je **mora**_{oKF} učiti matematiku, a Lana_{KT} je **htjela**_{KF} [učiti matematiku].

b. Toni_{KT} je morao učiti matematiku, a Lana_{KT} nije **moral**_{aKF} [učiti matematiku].

Primjere poput 4.156.a., kako smo naveli u trećem poglavlju rada, navodi i Winkler (2005). Smatramo kako su prihvatljivi i primjeri poput 4.165.b. u kojima, kao i u primjeru 4.153. alternativa fokusu nije nužno izražena u prvoj surečenici, već je implicitna (, nego je **htjela**). Smatramo kako samim time kontrastivni fokus modalnosti u primjeru 4.156.b. ne mora biti simetrično ostvaren, već se u prvoj rečenici može ostvariti i široki fokus. U tom slučaju modalnost u surečenicama sa suprotnom polarnošću nije kontrastivno uparena te smatramo kako više nije riječ o uvjetu maksimalnog paralelizma i kontrasta među surečenicama. Također, smatramo kako prethodno prikazani primjeri s kontrastivnom polarnošću ne dopuštaju takvu mogućnost s obzirom na to da čitav skup alternativa čine upravo dvije izražene vrijednosti pozitivne i negativne polarnosti.

Dakle, utvrdit ćemo, kontrastivna interpretacija ostatka uvjetovana je paralelizmom koordiniranih surečenica te se, kao i u kontrastivnoj elipsi, u uvjetima maksimalnog paralelizma i kontrasta ostatak u elipsi glagolske skupine ostvaruje kontrastivno. Međutim, za razliku od *gappinga*, u elipsi glagolske skupine ne moraju svi elementi ostatka biti kontrastivno interpretirani. Budući da su jedinice koje mogu ostati u ostatku, a da se ne ostvaruju kontrastivno, upravo oni glagolski elementi prema čijoj se prisutnosti razlikuju tipovi elipse predikata u prikazanim minimalnim parovima, možemo zaključiti kako je nekonstituentna elipsa prema kriteriju obaveznosti kontrastivne interpretacije ostatka nužno kontrastivnija od elipse konstituenata.

4.3.2. Elipsa u uvjetima stupnjevanja paralelizma i kontrastivnosti

U prethodnom smo odjeljku prikazali ograničenja informacijske strukture na ostvarivanje elipse u uvjetu maksimalnog paralelizma i kontrastivnosti. U ovom ćemo odjeljku prikazati pojedina ograničenja informacijske strukture na ostvarivanje elipse glagolske skupine u rečenicama u kojima se ne ostvaruje kontrastivni fokus polarnosti. Prisjetimo se ranije prikazanog primjera iz engleskoga:

(4.157.) **Sue**_{KT} sneezed on **Thursday**_{KF} and **Sam**_{KT} will on **Friday**_{KF}.

(Culicover i Jackendoff 2005: 291).

Iako se u prikazanom primjeru ne ostvaruje kontrastivni fokus polarnosti, i dalje se u surečenicama ostvaruje paralelna struktura fokusa:

(4.158.) a. **Suzana**_{KT} je kihnula u **četvrtak**_{KF}, a **Samir**_{KT} će u **petak**_{KF}.

b. **Suzana**_{KT} će kihnuti u **četvrtak**_{KF}, a **Samir**_{KT} će u **petak**_{KF}.

Mogućnost izostavljanja pomoćnog glagola koji nije fokaliziran u tom je slučaju uvjetovana isključivo danošću: ukoliko se izostavi pomoćni glagol, eliptična rečenica interpretirat će se kao futur samo u primjeru u kojem je antecedent u futuru:

(4.159.) a. **Suzana**_{KT} je kihnula u **četvrtak**_{KF}, a **Samir**_{KT} u **petak**_{KF}.

b. **Suzana**_{KT} će kihnuti u **četvrtak**_{KF}, a **Samir**_{KT} u **petak**_{KF}.

Budući da se izostavljanjem pomoćnog glagola prvi ostatak ostvaruje kao kontrastivni topik, a druga kao kontrastivni fokus te u ostatku nema elemenata koji se ne interpretiraju kontrastivno, takva se elipsa od ranije prikazanih primjera *gappinga* razlikuje samo prema tome što drugi ostatak nije argument.

Međutim, kao što smo pokazali na brojnim primjerima u radu, elipsa glagolske skupine u engleskom tipično se prikazuje u uvjetima u kojima se ne može ostvariti *gapping*:

(4.159.) Tom_{KT} threw a ball, and Harry_{KT} did **too**_F.

(Hardt 1993: 106)

Ukoliko elipsu glagolske skupine nastojimo prevesti upravo elipsom glagolske skupine, u hrvatskom će se ostvariti strukture poput:

(4.160.) a. Tomo_{KT} je bacio loptu. (I) Hrvoje_{KT} je **takoder**_F / **isto**.⁴⁴

b. Tomo je bacio loptu, kao što je i **Hrvoje**_{KT}.

U primjeru 4.160. i u hrvatskome i u engleskome se u ostatku ostvaruje kontrastivni topik, dok je primarno fokalizirana aditivna čestica. U trećem smo poglavlju rada naveli kako Krifka (2007) utvrđuje da u takvim primjerima u engleskom fokalizacija aditivne čestice može biti ostvarena informacijski ili kontrastivno. Budući da bi se ne možemo pozvati na akustičke studije koje potvrđuju prozodijsku razliku u osvarivanju informacijskog i kontrastivnog fokusa u takvim strukturama, a već smo utvrdili da se kontrastivni fokus u elipsi glagolske skupine svakako može ostvariti, za potvrdu pretpostavke da se u ostatku elipsi glagolske skupine ostvaruje ili kontrastivnost ili fokus polarnosti / modalnosti ili oboje, dovoljno je utvrditi da se 'Hrvoje' svakako ostvaruje kao kontrastivni topik. S druge strane, 'Tomo' u primjeru 4.160.b. ne mora biti fokaliziran, već se u toj rečenici može ostvariti široki fokus. Pri tome ćemo istaknuti kako se pomoćni glagol koji nije fokaliziran u primjeru 4.160.a. može i izostaviti:

(4.161.) Tomo je bacio loptu. I Hrvoje isto.

⁴⁴ Smatramo kako su sljedeći prijevodi jednom rečenicom ipak neprihvatljiviji. 'Tomo je bacio loptu i Hrvoje je isto.' / 'Tomo je bacio loptu, a Hrvoje je isto.' Budući da je i engleskom prihvatljiv primjer 'Tom threw a ball. Harry did too.' kojim se ne mijenja informacijska struktura, odlučili smo se za iznad prikazani prijevod.

U primjeru 4.160.b. se na subjektu 'Hrvoje', kojeg smo označili kao kontrastivni topik, ostvaruje primarni fokus u ostatku te je primjer neprihvatljiv bez fokusne čestice 'i':

(4.162.) a. *Tomo je bacio loptu, kao što je **Hrvoje**кт.

Iako smo u objema rečenicama u primjeru 4.160. 'Hrvoje' označili kao kontrastivni topik, jasno je da informacijski status subjekta u tim rečenicama nije sasvim jednak te da se određenjem kontrastivnog topika kao kombinacije topika i fokusa ne razlikuje stupanj istaknutosti topika.

U nastavku ćemo promotriti nekoliko primjera elipse glagolske skupine u kojoj se ne ostvaruje kontrastivni fokus polarnosti, ali ni kontrastivni topik. Kao i u ruskom, što je utvrdio Kazenin (2006), u hrvatskom se u elipsi glagolske skupine može ostvariti i samo kontrastivni fokus adjunkta:

(4.163.) a. Počistila sam stan u **srijedu**_{KF}, a vjerojatno ću i u **subotu**_{KF}.

b. * Počistila sam stan u srijedu, a vjerojatno ću u subotu.

c. Iako sam u **srijedu**_{KF} počistila stan, znam da ću i u **subotu**_{KF}.

d. *Iako sam u srijedu počistila stan, znam da ću u subotu.

Kao što je prikazano ovim primjerima, fokusna čestica 'i' s jedne strane ukazuje na danost, a s druge strane se veže uz fokus. Smatramo kako se u oba prihvatljiva primjera kontrastivni fokus mora simetrično ostvariti na prijedložnoj skupini, no ta prijedložna skupina ne mora biti na istom položaju u odnosu na glagolsku skupinu u neeliptičnim rečenicama:

(4.164.) a. Počistila sam stan **u srijedu**_{KF}, a vjerojatno ću počistiti stan i **u subotu**_{KF}.

b. Počistila sam stan **u srijedu**_{KF}, a vjerojatno ću i **u subotu**_{KF} počistiti stan.

c. Iako sam **u srijedu**_{KF} počistila stan, znam da ću i **u subotu**_{KF} počistiti stan.

d. Iako sam **u srijedu**_{KF} počistila stan, znam da ću počistiti stan i **u subotu**_{KF}.

Međutim, postavlja se pitanje mora li fokus prijedložne skupine biti kontrastivan. Naime, primjer poput sljedećeg nije u potpunosti neprihvatljiv:

(4.165.) ? Počistila sam stan, ali vjerojatno ću i **u subotu**_F.

Utvrđiti ćemo da se na prijedložnoj skupini svakako ostvaruje fokus. Međutim, u rečenici nema eksplicitne alternative s kojom bi 'subota' bila u kontrastivnom odnosu. Prihvatimo li kako svaki fokus ukazuje na postojanje alternativa, možemo utvrditi da je riječ o fokusu kojim se samo dodaje informacija polazištu. Međutim, i u tom je slučaju rečenica prihvatljivija uz kontrast, pri čemu on ne mora biti izražen simetričnim kontrastivnim fokusom:

(4.166.) Već sam počistila stan, ali vjerojatno ću i u subotu.

Na temelju prikazanih primjera možemo utvrditi da prihvatljivost elipse glagolske skupine, iako nije strogo ograničena ostvarivanjem kontrastivnog fokusa ili kontrastivnog topika u ostatku, ipak u određenoj mjeri ovisi o mogućnostima ostvarivanja kontrastivnosti u diskursu.

Međutim, ukazat ćemo i na mogućnost ostvarivanja elipse glagolske skupne i u uvjetima za koje nemamo osnovu tvrditi da su kontrastivni:

(4.167.) Rekli su da će **nazvati**_{IF}, stoga se nadam da (i) **hoće**_{IF}.

Budući da polarnost u surečenicama nije suprotna, ostvareni fokus polarosti interpretirat ćemo kao informacijski. Time u ostatku nema ni jednog elementa koji bi se smatrao kontrastivnim. Da polarosti ipak mora biti fokalizirana pokazuje sljedeći primjer:

(4.168.) *Rekli su da će nazvati, stoga se nadam da će.

Na sličan se način ostvaruje informacijski fokus modalnosti:

(4.169.) Rekli su da **moгу**_F nazvati, stoga se nadam da (i) **moгу**_F.

Kako određenje kontrastivnog fokusa ne bismo proširili do te mjere da se on u potpunosti izjednači s pojmom fokusa, zaključiti ćemo kako je doista riječ o primjerima informacijskog fokusa se da se u elipsi glagolske skupine u hrvatskome u ostatku ne mora ostvariti kontrastivni fokus ili kontrastivni topik. Ipak, možemo utvrditi i kako se fokusom u primjerima 4.167. i 4.169. snažnije prizivaju alternative fokusu (npr. '...stoga se nadam da

mogu, a ne da ipak neće moći / stići) nego što je to u slučaju širokog informacijskog fokusa u primjeru 4.170.:

(4.170.) Jasna **čita knjigu**.

Ostaje vidjeti ostvaruje li se u elipsi glagolske skupine informacijski fokus subjekta. Kao što smo već utvrdili usporedbom s primjerom u ruskome, smatramo kako on nije sasvim prihvatljiv:

(4.171). Tko će doći?

??Ivana će. / Ivana.

4.4. Elipsa glagolske skupine u hrvatskom: zaključak poglavlja

U ovom smo poglavlju razmotrili pristupe određenju elipse glagolske skupine te smo prema kriteriju izostavljanja strukture za koju se može utvrditi da je se u hrvatskom kao elipsa glagolske skupine prvenstveno ostvaruju one konstrukcije u kojima se izostavlja particip i objekt te infinitiv i objekt nakon pomoćnog ili modalnog glagola. Pri tome smo utvrdili kako se u hrvatskome ostvaruju i brojne druge konstrukcije koje se se u raznim jezicima analiziraju kao ekvivalenti glagolske skupine „engleskog tipa“. Usporedbom distribucije elipse glagolske skupine i *gappinga* utvrdili smo kako se elipsa glagolske skupine u hrvatskom ostvaruje u onim uvjetima u kojima se ostvaruje i elipsa konstituenta u engleskome.

U drugom smo dijelu poglavlja polazeći od pretpostavki o odnosu paralelizma i kontrastivnosti utvrđenih u Repp (2010, 2016) te Culicover i Jackendoff (2012) prikazali pojedina ograničenja informacijske strukture na mogućnosti ostvarivanja elipse glagolske skupine, pri čemu smo se posebno usmjerili na pitanje kontrastivnosti ostatka elipse. Iako je analiza potvrdila postavku Winkler (2005, 2016) prema kojoj informacijski status ostatka elipse glagolske skupine nije strogo ograničen, prikazali smo kako on nije ni u potpunosti neograničen te je uvjetovan stupnjem paralelizma i kontrasta ostvarenog u rečeničnoj strukturi. Osnovna pretpostavka koja proizlazi iz te analize je da se u elipsi glagolske skupine u hrvatskome mora ostvariti ili (1) kontrastivni fokus ili (2) kontrastivni topik ili (3) informacijski fokus polarnosti ili modalnosti, pri čemu je, dakako, moguće i istovremeno ostvarivanje više navedenih kategorija. Uzme li se u obzir da se i samim izostavljanjem

glagolske skupine ograničuje njezina fokalizacija, jasno je da preostalih mogućnosti ostvarivanja informacijske strukture ostatka nema mnogo. Međutim, smatramo da su i minimalna ograničenja ipak ograničenja te se njihovim utvrđivanjem može ostvariti korak prema potpunijem razumijevanju odnosa između informacijske strukture i elipse. Iako smo svjesni kako smo analizom izoliranih konstruiranih primjera ipak i dalje daleko od razumijevanja tog odnosa, u sljedećem ćemo poglavlju učiniti dodatan korak te ga ispitati i eksperimentalno.

5. EKSPERIMENTALNI PRISTUP ISTRAŽIVANJU ELIPSE GLAGOLSKE SKUPINE U HRVATSKOME: OGRANIČENJA INFORMACIJSKE STRUKTURE

U prethodnim su poglavljima prikazana temeljna pitanja i teorijski pristupi elipsi te je elipsa glagolske skupine u hrvatskome analizirana s obzirom na ograničenja koja informacijska struktura postavlja na njezinu distribuciju. U ovom poglavlju iznosimo rezultate psiholingvističkog istraživanja elipse glagolske skupine kojim se ispituje (1) uloga informacijske strukture u mogućnostima ostvarivanja kontrastivne elipse glagolske skupine te (2) uloga informacijske strukture u razumijevanju elipse glagolske skupine s mogućnošću višestruke interpretacije. U potpoglavlju 5.1. daje se prikaz prethodnih psiholingvističkih istraživanja elipse. U potpoglavlju 5.2. iznose se rezultati ispitivanja procjena prihvatljivosti koordiniranih eliptičnih rečenica. U strukturama koje smo ranije u radu utvrdili kao maksimalno paralelne i maksimalno kontrastivne predviđamo kako se u elipsi mora ostvariti kontrastivni fokus polarnosti, pri čemu ispituje i ograničenje kontrastivnog fokusa ispred mjesta elipse za ostvarivanje kataforične elipse. U potpoglavlju 5.3. iznose se rezultati ispitivanja odabira antecedenta elipse glagolske skupine koja otvara mogućnost višestruke interpretacije. Ispitivanjem strategija odabira antecedenta istražuje se drugi aspekt odnosa informacijske strukture i elipse: utjecaj istaknutosti i dostupnosti antecedenta na interpretaciju.

5.1. Pregled psiholingvističkih istraživanja elipse

Dok su teorijske rasprave o derivaciji i interpretaciji elipse vrlo brojne i iscrpne, eksperimentalnih studija znatno je manje. Budući da se teorijski modeli gramatike ne preslikavaju izravno na modele jezičnog procesiranja, pitanje mogućnosti eksperimentalnog potvrđivanja pojedinih teorijskih pretpostavki i precizne interpretacije rezultata i dalje je otvoreno. U nastavku se daje pregled psiholingvističkih studija usmjerenih na istraživanje elipse s obzirom na dva područja: (1) pitanje strukture i sintaktičke identifikacije te (2) ograničenja na razini diskursa i informacijske strukture.

Istraživanja usmjerena na pitanje strukture i identifikacije polaze od pretpostavke kako se eventualno postojanje sintaktičke strukture na mjestu elipse i nužnost sintaktičkog podudaranja između antecedenta i elipse kao uvjeta ostvarivanja elipse odražava na razlike u procesiranju. Među njima se izdvajaju tri skupine studija:

- (1) Nepodudaranja antecedenta i elipse (Tanenhaus i Carlson 1990; Arregui i sur 2006; Kim i sur. 2011) – jesu li eliptične konstrukcije u kojima nema sintaktičkog izomorfizma između antecedenta i elipse prihvatljive govornicima i u kakvom je to odnosu s teorijskim pitanjem sintaktičke odnosno semantičke identifikacije?
- (2) Pristup antecedentu (Shapiro i Hestvik 1995; Garnham i sur. 1998.; Shapiro i sur. 2003; Snider i Runner 2011; Yoshida i sur. 2012a; 2012b) – kojim se svojstvima antecedenta u procesiranju pristupa na mjestu elipse, što se iz takvih podataka može zaključiti o reprezentacijama uključenima u proizvodnju i razumijevanje elipse i pitanju sintaktičke strukture na mjestu elipse?
- (3) Efekti složenosti (Murphy 1985; Frazier i Clifton 2000, 2001; 2005; Martin i McElree 2008, 2011) – utječe li složenost antecedenta na brzinu procesiranja i mogućnost rekonstrukcije elipse i na koji su način efekti složenosti povezani s pretpostavkama o strukturi na mjestu elipse?

Drugo područje istraživanja prvenstveno je usmjereno na ulogu strukture diskursa te informacijske strukture u licenciranju i razumijevanju elipse. S obzirom na raznolikost teorijskih pristupa elipsi, takve su studije ponekad usmjerene na objašnjenje istih pojava kao i istraživanja iz prve skupine, no hipoteze o uvjetima sintaktičkog izomorfizma u zamjenjuju hipotezama o paralelizmu na razini strukture diskursa ili informacijske strukture, dok dio studija ograničenja diskursa i informacijske strukture istražuje kao faktore ključne u procesiranju, no ne nužno i gramatici elipse. Budući da su takva istraživanja za sada malobrojna te se temelje na različitim teorijskim pristupima odnosu između informacijske strukture, strukture diskursa i sintaktičke strukture, nije moguće u potpunosti razgraničiti skupine studija s obzirom na uže područje istraživanja. U ovom poglavlju prikazujemo tri psiholingvistička istraživanja uloge strukture diskursa i informacijske strukture na procesiranje elipse, kojima se ispituju:

- (4) Paralelizam diskursa i prozodijski paralelizam (Carlson 2001)
- (5) Ograničenja informacijske strukture na prihvatljivost elipse (Kertz 2013)
- (6) Razlike između procesiranja elipse unutar rečenice i u strukturama većima od razine rečenice (Frazier i Clifton 2005).

5.1.1. Psiholingvistička istraživanja strukture i identifikacije elipse

5.1.1.1. Nepodudaranja antecedenta i elipse

Pitanje paralelizma ili uvjeta identičnosti između antecedenta i elipse u engleskom je jeziku eksperimentalno ispitivano na eliptičnim rečenicama u kojima se antecedent i pretpostavljena interpretacija na mjestu elipse sintaktički ne podudaraju. Polazeći od podjele na dubinske i površinske anafore (Hankamer i Sag 1976), Tanenhaus i Carlson (1990) proveli su niz eksperimenata procjene prihvatljivosti rečenica s dubinskim i površinskim anaforama u kojima se glagolsko stanje u prvoj i drugoj surečenici razlikuje. Faktori istraživanja i primjeri materijala prikazani su u Tablici 5.1.⁴⁵

-

Tablica 5.1. Tanenhaus i Carlson (1990: 264)

	Paralelni antecedent (aktiv/aktiv)	Neparalelni antecedent (pasiv/aktiv)
Površinska anafora (VP elipsa)	(5.1.a.) Someone had to take out the garbage. But Bill refused to. ⁴⁶	(5.1.b) The garbage had to be taken out. But Bill refused to. ⁴⁷
Dubinska anafora ('do it')	(5.1.c) Someone had to take out the garbage. But Bill refused to do it. ⁴⁸	(5.1.d) The garbage had to be taken out. But Bill refused to do it. ⁴⁹

Dok sintaktičko nepodudaranje s antecedentom nije utjecalo na prihvatljivost dubinske anafore, elipsa glagolske skupine bila je značajno prihvatljivija nakon sintaktički paralelnog antecedenta.

⁴⁵ Primjeri u tablicama su u ovom poglavlju radi preglednosti prevedeni u bilješkama. Budući da je riječ o eksperimentalnim materijalima, nastojat ćemo što vjernije slijediti izvornik.

⁴⁶ 'Netko je morao iznijeti smeće. Ali Bill je (to) odbio.'

⁴⁷ 'Smeće je moralo biti izneseno. Ali Bill je to odbio.'

⁴⁸ 'Netko je morao iznijeti smeće. Ali Bill je (to) odbio učiniti.'

⁴⁹ 'Smeće je moralo biti izneseno. Ali Bill je (to) odbio učiniti.'

Arregui i sur. (2006). ispitali su prihvatljivost različitih tipova sintaktičkog nepodudaranja metodom procjene veličine (engl. *magnitude estimation*). Tipovi nepodudaranja s primjerima i rezultati prikazani su u Tablici 5.2.⁵⁰

Tablica 5.2. Arregui i sur. (2006)

Eksperiment 1. A. dostupna glagolska skupina > b. umetnuta glagolska skupina > c. glagolska skupina s tragom > d. pridjev s negativnim značenjem

(5.2.) a. None of the astronomers saw the comet, but John did.⁵¹ > b. Seeing the comet was nearly impossible, but John did.⁵² > The comet was nearly impossible to see, but John did.⁵³ > d. The comet was nearly unseeable, but John did.⁵⁴

Eksperiment 2. Neeliptične rečenice iz Eksperimenta 1., nema statistički značajne razlike među uvjetima

Eksperiment 3. A. glagolski gerund > imenski gerund

(5.3.) a. Singing the arias tomorrow night will be difficult, but Maria will.⁵⁵ > b. Tomorrow night's singing of the arias will be difficult, but Maria will.⁵⁶

Eksperiment 4. Neeliptične rečenice iz Eksperimenta 3., nema statistički značajne razlike s obzirom na tip gerunda.

Eksperiment 5. A. Pasiv – aktiv > b. aktiv – pasiv

(5.4.) a. The dessert was praised by the customer after the critic did already.⁵⁷ > b. The customer praised the dessert after the appetizer was already.⁵⁸

Zabilježenu stupnjevitost prihvatljivosti sintaktički nepodudarnih antecedenata i elipse Arregui i sur. (2006) interpretiraju kao potvrdu hipoteze o recikliranju glagolske skupine (engl. *VP recycling hypothesis*): elipsa glagolske skupine zahtijeva sintaktički paralelan antecedent, no u nedostatku paralelizma procesor će „reciklirati“ dostupni antecedent i stvoriti

⁵⁰ Rezultati su označeni na sljedeći način: prihvatljivije > manje prihvatljivo

⁵¹ 'Nitko od astronoma nije vidio komet, ali John je(st).'

⁵² 'Vidjeti komet je bilo gotovo nemoguće, ali John je(st).'

⁵³ 'Komet je bilo gotovo nemoguće vidjeti, ali John je(st).'

⁵⁴ Komet je bio gotovo nevidljiv, ali John je(st).

⁵⁵ 'Pjevanje arija sutra navečer će biti teško, ali Maria hoće.'

⁵⁶ ≈ 'Sutrašnje pjevanje arija će biti teško, ali Maria hoće.'

⁵⁷ 'Desert je pohvaljen od strane gosta nakon što kritičar već je(st).

⁵⁸ 'Gost je pohvalio desert nakon što predjelo već je(st) bilo.'

odgovarajuću sintaktičku strukturu tj. „popraviti“ negramatičnu strukturu. Stupanj prihvatljivosti elipse ovisi o tipu nepodudaranja odnosno o broju koraka do stvaranja sintaktički paralelnog antecedenta (Arregui i sur. 2006: 234). Na taj je način zadržan uvjet sintaktičke identifikacije elipse, a relativna prihvatljivost nepodudarnosti pripisana je karakteristikama procesiranja. Primijetiti ćemo kako takav zaključak otvara pitanje mogućnosti odbacivanja pretpostavke sintaktičkog paralelizma: ako se prihvatljiva nepodudaranja pripisuju ulozi procesora, kakvi bi rezultati eksperimenata osporili nužnost sintaktičkog podudaranja s antecedentom kao uvjeta ostvarivanja elipse glagolske skupine u gramatici? Arregui i sur. (2006: 243) na to se pitanje osvrću neizravno, ističući kako se dobivena stupnjevitost u prihvatljivosti s obzirom na eksperimentalne uvjete ne može iskazati na razini semantičkih reprezentacija, niti se time rezultati mogu objasniti uvjetom semantičke identifikacije.

Kim i sur. (2011), s druge strane, pretpostavljaju kako su nepodudaranja koja su ispitivali Arregui i sur. (2006) gramatična te da razlike u prihvatljivosti proizlaze iz broja derivacijskih koraka koje procesor mora pretražiti pri rekonstrukciji odgovarajućeg antecedenta, a koji su određeni hijerarhijom glagolskih projekcija prema minimalističkom programu. Kao što je prikazano u četvrtom poglavlju rada, prema pojedinim analizama (Merchant 2008, 2013; Aelbrecht i Harwoord 2015; Bošković 2014) meta elipse glagolske skupine nije isključivo VP, već viša glagolska projekcija. Merchant (2008:141) formulira sintaktičko ograničenje maksimalnog izostavljanja (engl. *MaxElide*), prema kojem su preferirane mete VP elipse konfiguracioni viši čvorovi. Kim i sur. (2011) na temelju maksimalnog izostavljanja predviđaju sljedeću hijerarhiju prihvatljivosti izostavljanja: $v > \text{stanje} > V$. Drugo predviđanje, hipoteza kanonske realizacije (engl. *canonical realization*) proizlazi iz literature o perceptivnim strategijama (Kaplan 1972; Townsend i Bever 2001) i hijerarhiji padeža u procesiranju (Stevenson i Smolensky 2006): preferiraju se konstrukcije u kojima su površinski subjekti (na mjestu specifikatora TP) u strukturu izvorno uvedeni na mjestu specifikatora vP odnosno površinske strukture u kojima je tematska uloga agensa pripisana elementu koji se u lineranoj strukturi nalazi ispred predikata. Hipoteze su ispitane na materijalima prikazanim u Tablici 5.3. U istom su eksperimentu testirane eliptične i odgovarajuće neeliptičnih rečenica. U tablici su uglatim zagradama označeni elementi koje su sadržavale neeliptične rečenice.

Tablica 5.3. Kim i sur. (2011: 333).

	Podudaranje	Nepodudaranje
Stanje	(5.5) a. Jill betrayed Abby, and Matt did [betray Abby], too. (aktiv – aktiv) ⁵⁹ b. Abby was betrayed by Jill, and Matt was [betrayed by Jill], too. (pasiv – pasiv) ⁶⁰	(5.6.) a. Jill betrayed Abby, and Matt was [betrayed by Jill], too. ⁶¹ (aktiv – pasiv) b. Abby was betrayed by Jill, and Matt did [betray Abby], too. (pasiv – aktiv) ⁶²
Kategorija antecedenta	(5.7.) a. Everyone criticized Roy, but Kate didn't [criticize Roy]. (VP – VP) ⁶³ b. The report criticized Roy, but Kate didn't [criticize Roy]. (VP – VP) ⁶⁴	(5.8.) a. The criticism of Roy was harsh, but Kate didn't [criticize Roy]. (N – VP) ⁶⁵ b. The report was critical of Roy, but Kate didn't [criticize Roy]. ⁶⁶ (A – VP)

U uvjetima podudaranja u stanju rečenice u aktivu prihvatljivije su od rečenica u pasivu, dok je ukupno podudaranje u stanju prihvatljivije od nepodudaranja. Budući da se izomorfizam strukture u primjeru 5.6. (za razliku od primjera 5.5.) ne može uspostaviti na razini projekcije stanja, Kim i sur. (2011: 337) nižu prihvatljivost objašnjavaju poništavanjem nižeg čvora V, čime se krši ograničenje maksimalnog izostavljanja. U uvjetima nepodudaranja u kategoriji prihvatljivima su se pokazale konstrukcije u kojima je antecedent elipse imenska skupina nego one koje sadrže pridjev. Budući da većina primjera s pridjevima nije imala strukturu primjera (5.8.b), već strukturu primjera (5.9.), Kim i sur (2011) zaključuju kako razlika u prihvatljivosti ne proizlazi iz razlike u kategoriji antecedenta, već iz razlike u ostvarivanju

⁵⁹ 'Jill je izdala Abby i Matt je [izdao Abby] također.'

⁶⁰ 'Abby je bila izdana od strane Jill i Matt je bio [izdan od strane Jill] također.'

⁶¹ 'Jill je izdala Abby i Matt je bio [izdan od strane Jill] također.'

⁶² 'Abby je bila izdana od strane Jill i Matt je [izdao Abby] također.'

⁶³ 'Svi su kritizirali Roya, ali Kate nije [kritizirala Roya].'

⁶⁴ 'Izvještaj je kritizirao Roya, ali Kate nije [kritizirala Roya].'

⁶⁵ 'Kritika Roya je bila oštra, ali Kate nije [kritizirala Roya]. (U prijevodu se ne ostvaruje nepodudaranje.)'

⁶⁶ 'Izvještaj je bio kritičan prema Royu, ali Kate nije [kritizirala Roya]. (U prijevodu se ne ostvaruje nepodudaranje.)'

kanonskog linearnog redoslijeda agens – glagol – tema. Dok je u primjeru (3.8.) taj redoslijed očuvan u objema surečenicama, u primjeru (5.9) dolazi do odstupanja u rečenici koja sadrži antecedent.

(5.9.) The cookies were burnt, but Lucy didn't [burn the cookies],
'Keksi su se prepekli, ali Lucy nije prepekla kekse.'
(Kim i sur. 2011: 339)

Dodatnim eksperimentima potvrđuju razlike u prihvatljivosti elipse s obzirom na podudaranje u kanonskoj realizaciji.

5.1.1.2. Pristup obilježjima antecedenta na mjestu elipse

Na pitanja strukture te odnosa antecedenta i elipse eksperimentalno nastoje odgovoriti *on-line* studije usmjerene na istraživanje tipa informacija o antecedentu kojima se u procesiranju pristupa na mjestu elipse.

Shapiro i Hestvik (1995) u eksperimentu provedenom metodom multimodalnoga prajmiranja (engl. *cross-modal lexical priming task*) pokazali su kako se elipsa glagolske skupine u engleskome različito procesira u subordiniranim i koordiniranim strukturama. Ispitanicima su auditivno prezentirane eliptične rečenice (Tablica 5.4.) dok su istovremeno na računalu rješavali zadatak leksičke odluke u kojem su prikazivane riječi semantički bliske subjektu mogućeg antecedenta.⁶⁷ Zadatak leksičke odluke na ekranu je prikazivan: (1) prije mjesta elipse u auditivnom stimulusu, (2) na mjestu elipse i (3) nakon mjesta elipse. U zadatku modalnog prajmiranja skraćeno vrijeme reakcije za donošenje leksičke odluke interpretira se kao efekt prajminga, u ovom slučaju kao reaktivacija antecedenta u prisutnosti semantički povezanog stimulusa. Pokazalo se da su ispitanici prilikom procesiranja nezavisnosloženih eliptičnih rečenica leksičku odluku za semantički povezane, ali ne i kontrolne stimuluse donosili brže kad su se oni pojavljivali na poziciji (2), odnosno reaktivirali su antecedent na samom mjestu elipse, dok su u primjerima sa zavisnosloženim rečenicama pristupali antecedentu tek nakon mjesta elipse. Shapiro i Hestvik (1995) smatraju kako takvi rezultati

⁶⁷ Budući da su eksperimentalne rečenice otvarale mogućnost čvrstog i labavog čitanja, važno je napomenuti kako je u eksperimentu testirano samo čvrsto čitanje, odnosno riječi u zadatku leksičke odluke bile su semantički bliske subjektu antecedenta prema čvrstom čitanju.

ukazuju na automatsko, sintaktičko uspostavljanje koreferencije u koordiniranim strukturama, dok se u subordiniranim najprije uspostavlja razumijevanje odnosa među surečenicama, što se može dovesti u vezu s Kehlerovom (2002) hibridnom teorijom identifikacije (v. odjeljak 2.2.1.3.)

Tablica 5.4. Shapiro i Hestvik (1995).

Leksem – mjesto pristupa		
Koordinacija	(5.10) a . The <u>policeman</u> defended himself, and the fire [1] man did [2] too, according to someone [3] who was there. ⁶⁸	robber [2]
Subordinacija	(5.10) b. The <u>policeman</u> defended himself because the fire [1] man did [2], according to someone [3] who was there. ⁶⁹	robber [3]

Shapiro i sur. (2003) istom su metodom ustanovili kako se subjekti prve surečenice (čvrsto čitanje) i druge surečenice (labavo čitanje) reaktiviraju na mjestu elipse u eliptičnim rečenicama s povratnim glagolima (u kojima su oba čitanja dostupna, v.pr. 5.11.), ali i u rečenicama u kojima zamjenica označava neotuđivu posvojnost te labavo čitanje ne bi trebalo biti dostupno (v. pr. 5.12). Budući da takvi rezultati ostavljaju otvorenim pitanje reaktiviraju li se na mjestu elipse 1) čitave reprezentacije rečenica koje sadrže antecedent, 2) svi argumenti predikata ili 3) subjekti predikata, ispitana je i reaktivacija subjekta i objekta na mjestu elipse u eliptičnim rečenicama bez anafora (pr. 5.13.). S obzirom na to da je u posljednjem eksperimentu zabilježena samo reaktivacija objekta, Shapiro i sur. (2003: 11) zaključuju kako se na mjestu elipse rekonstruira samo antecedent, no u slučaju mogućnosti višeznačne interpretacije paralelno se aktiviraju sve moguće sintaktičke analize.

⁶⁸*'Policajac se branio , a i vatrogasac je također, prema nekome tko je bio ondje.' – 'pljačkaš'

⁶⁹*'Policajac se branio zato što je i vatrogasac, prema nekome tko je bio ondje.' – 'pljačkaš'

Tablica 5.5. Shapiro i sur. (2003).

		Leksem – mjesto pristupa	
		Čvrsto čitanje	Labavo čitanje
Povratnost	(5.11) The <u>optometrist</u> who had signed the release form [1] asserted himself [2], and the <u>pilot</u> who needed to pass [3] the training exam did [4] too. ⁷⁰	eye [4]	plane [4]
Neotuđiva posvojnost	(5.12) The <u>gambler</u> who won 10 hands in a row [1] winked his [2] eyes, and the pit <u>boss</u> who was in on [3] the elaborate scheme did [4] too. ⁷¹	money [4]	employer [4]
		Subjekt	Objekt
Imenska skupina bez anafore	(5.13.) The <u>mailman</u> bought a <u>tie</u> for Easter, and his brother, who was [1] playing volleyball, did [2] too, according to the sales clerk. ⁷²	stamp	neck [2]

Garnham i sur. (1998) su procjenama prihvatljivosti elipse glagolske skupine istraživali razlike u dostupnosti reprezentacija glavnih i zavisnih surečenica. Primjeri uvjeta prikazani su u Tablici 5.6.

⁷⁰ 'Optometrist koji je potpisao obrazac suglasnosti se odlučno postavio, i/a pilot koji je trebao proći praktični ispit je također. – 'oko' – 'zrakoplov'

⁷¹ 'Kockar koji je ostvario deset dobitnih kombinacija zaredom je namignuo (*svojim očima), i/a menadžer kockarnice koji je bio uključen u pomno razrađenu prijevaru je također. – 'novac' – 'poslodavac'

⁷² 'Poštar je kupio kravatu za Uskrs, a njegov brat, koji je igrao odbojku, je također, prema tvrdnji prodavača. – 'markica' – 'vrat'

Tablica 5.6. Garnham i sur. (1998).

Redoslijed surečenica:	Antecedent:
Glavna – zavisna (5.14.) a. The art thieves might have taken both the Van Gogh's from the gallery, if they hadn't set the alarm off, but fortunately they didn't. ⁷³	U glavnoj
b. The art thieves might have taken both the Van Gogh's from the gallery, if they hadn't set the alarm off, but fortunately they did. ⁷⁴	U zavisnoj
Zavisna – glavna (5.15.) a. If the art thieves hadn't set the alarm off, they might have taken both the Van Gogh's from the gallery, but fortunately they didn't. ⁷⁵	U glavnoj
b. If the art thieves hadn't set the alarm off, they might have taken both the Van Gogh's from the gallery, but fortunately they did. ⁷⁶	U zavisnoj

Prihvatljivije su i brže ocijenjene eliptične rečenice s antecedentom u zavisnoj surečenici te one s antecedentom u surečenici bližoj elipsi. Uz to, u uvjetu daljeg antecedenta u zavisnoj surečenici elipsa je bila prihvatljivija nego u uvjetu daljeg antecedenta u glavnoj surečenici, što autori interpretiraju kao zadržavanje forme zavisne surečenice kako bi se ona mogla interpretirati s obzirom na glavnu koja slijedi.

Snider i Runner (2012) ispitali su reaktivaciju antecedenta u elipsi glagolske skupine i 'do it' anafori metodom praćenja pokreta očiju pri čemu su ispitanici slušali rečenice dok su im slikovno prikazivani (1) referenti objekta antecedentna; (2) semantički povezani objekti; fonološki povezani objekti i (4) nepovezani objekti odnosno distraktori. Budući da su pri slušanju eliptičnih rečenica ispitanici fiksirali stimuluse iz skupina (1), (2) i (3), dok kod 'do it' anafore nisu fiksirani fonološki povezani stimulusi (3), Snider i Runner (2012) zaključuju kako rezultati opovrgavaju teorije isključivo semantičkog paralelizma elipse i antecedenta.

⁷³ 'Kradljivci umjetnina su možda mogli uzeti oba Van Gogha iz galerije da nisu aktivirali alarm, ali nažalost nisu.'

⁷⁴ 'Kradljivci umjetnina su možda mogli uzeti oba Van Gogha iz galerije da nisu aktivirali alarm, ali nažalost jesu.'

⁷⁵ 'Da kradljivci umjetnina nisu aktivirali alarm, možda su mogli uzeti oba Van Gogha iz galerije, ali nažalost nisu.'

⁷⁶ 'Da kradljivci umjetnina nisu aktivirali alarm, možda su mogli uzeti oba Van Gogha iz galerije, ali nažalost jesu.'

Yoshida i sur. (2012a; 2012b.) istraživali su reaktivaciju sintaktičkih informacija o antecedentu u ispiranju metodom čitanja vlastitom brzinom (engl. *self-paced reading*). Kao i Shapiro i sur. (2003), autori skraćeno vrijeme reakcije interpretiraju kao mogući dokaz detaljne strukture na mjestu elipse. Međutim, kako ističu Phillips i Parker (2014: 87), slični rezultati eksperimenata s drugim tipovima konstrukcija, kao što su pomaknute upitne skupine, u literaturi (Gibson i Hickok 1993; Phillips i Wagers 2007; Kempen 2010) se ne interpretiraju kao dokaz postojanja strukture odnosno tragova, s obzirom na to da teorijski pristupi ne razrađuju jasna predviđanja o očekivanim razlikama u vremenu procesiranja s obzirom na određenu sintaktičku analizu. Budući da se ista argumentacija može primijeniti i na rezultate istraživanja reaktivacije informacija o antecedentu na mjestu elipse, složiti ćemo se kako je pitanje strukture u elipsi i dalje otvoreno te istaknuti kako treba uzeti u obzir brojna istraživanja koja pokazuju kako ni produkcija i interpretacija nisu potpuno zrcalni procesi te s osobitim oprezom pristupati zaključcima o derivaciji koji se temelje isključivo na eksperimentima razumijevanja.

Eksperiment Xiang i sur. (2014) jedan je od rijetkih koji pristup obilježjima antecedenta elipse glagolske skupine ispituju iz perspektive produkcije. U zadatku sintaktičkog prajminga ispitanicima su prikazane rečenice, a zatim slike koje je bilo potrebno opisati. Vodeći se argumentom da je za efekt sintaktičkog priminga nužna prisutnost sintaktičke strukture koja ga može izazvati, Xiang i sur. (2014) testirali su utjecaj izloženosti elipsi glagolske skupine te neeliptičnim rečenicama na sintaktičke strukture upotrijebljene pri opisu slika:

Tablica 5.7. Xiang i sur. (2014: 8).

Prva surečenica		Druga surečenica
	(5.16.) First Ralph sang a song to Sheila, and then	
NP PP	a. Marcus sang one to her.	Neeliptična
	b. Marcus did.	Eliptična
	c. Marcus groaned. ⁷⁷	Kontrolna

⁷⁷ Prvo je Ralph otpjevao pjesmu Sheili, a onda

- a. joj (je) Marcu otpjevao jednu.
- b. je Marcus.
- c. (je) Marcus zajecao. '

(5.17.) First Ralph sang Sheila a song, and then

NP NP

a. Marcus sang her one.

Neeliptična

b. Marcus did.

Eliptična

c. Marcus groaned.⁷⁸

Kontrolna

Slika 5.1. Xiang i sur. (2014: 9)

Analiza opisa slika poput (5.1.) pokazala je kako su strukture s prijedložnom skupinom (NP PP), znatno frekventnije od struktura s dvostrukim objektom (NP NP) te je zabilježen utjecaj strukture druge surečenice na frekvenciju njihove uporabe: u uvjetima s neeliptičnim surečenicama koje su sadržavale anaforu (5.16.a.) te eliptičnim surečenicama (5.16.b.) struktura s prijedložnim skupinama značajno je češće korištena nego nakon surečenica s neprijelaznim glagolima (5.16.c.). S obzirom na odsutnost efekta priminga isključivo u kontrolnom uvjetu, autori zaključuju kako je na frekvenciju utjecalo upravo ponavljanje sintaktičke strukture uslijed pristupanja antecedentu, no ističu kako se na temelju provedenog eksperimenta ne može razlučiti je li riječ o procesu ponovnog prizivanja antecedenata, kopiranja antecedenata ili izgradnje strukture (Xiang i sur. 2014: 13).

⁷⁸ 'Prvo je Ralph otpjevao Sheili pjesmu, a onda

a. joj (je) Marcu otpjevao jednu.

b. je Marcus.

c. (je) Marcus zajecao.'

(U prijevodu nije ostvarena odgovarajuća razlika između eksperimentalnih uvjeta.)

5.1.1.3. Efekti složenosti

U studijama koje pitanju strukture pristupaju ispitivanjem utjecaja složenosti antecedenta na brzinu procesiranja polazi se od pretpostavke da je, ukoliko je na mjestu elipse prisutna detaljna sintaktička struktura, mehanizam kopiranja ili rekonstrukcije osjetljiv na duljinu i sintaktičku složenost antecedenta, što se očituje u duljem vremenu procesiranja.

Murphy (1985) je u jednom od prvih radova u kojima se eksperimentalno istraživala elipsa zabilježio efekt duljine antecedenta na vrijeme reakcije. Ispitanicima je bilo potrebno manje vremena za potvrdu razumijevanja elipse glagolske skupine kada je antecedent bio kraći (5.17. a.):

(5.17.) a. Jimmy swept the floor. Later, his uncle did too.

'Jimmy je počistio pod. Kasnije je i njegov ujak također.'

b. Jimmy swept the tile floor behind the chairs free of hair and cigarettes.

Later, his uncle did too.

'Jimmy je počistio podne pločice iza stolaca od dlaka i cigareta. Kasnije je i njegov ujak također.'

(Murphy 1985: 294)

S druge strane, u eksperimentu koji su proveli Frazier i Clifton (2000) nije zabilježen utjecaj duljine antecedenta VP elipse na vrijeme procesiranja. Nedostatak studija temeljenih na mjerenju vremena čitanja je ograničena mogućnost razlučivanja utjecaja poteškoća u pamćenju ili potpunom razumijevanju duljih i složenijih struktura od eventualnih efekata kopiranja jezičnog materijala na trajanje procesiranja.⁷⁹ Stoga Martin i McElree (2008, 2009, 2011) ispituju utjecaj udaljenosti odnosno lokalnosti i sintaktičke složenosti antecedenta na interpretaciju elipse glagolske skupine metodom procjene prihvatljivosti s binarnim izborom uz primjenu procedure ravnoteže brzine i točnosti (engl. *speed-accuracy tradeoff*, SAT), kojom se mjeri stupanj osjetljivosti na semantičku podudarnost s obzirom na tijek procesiranja. Na taj se način brzina procesiranja i točnost ispunjavanja zadatka razdvajaju u

⁷⁹ Kako ističu Martin i McElree (2008:884), uključivanje pitanja s ciljem ispitivanja razumijevanja ne otklanja nužno problem, s obzirom na to da se pitanje postavlja tek nakon izmjerenog vremena čitanja te su ispitanici tek naknadno primorani na potpunu interpretaciju.

nezavisne parametre. U zadatku procjene prihvatljivosti elipse glagolske skupine s obzirom na udaljenost antecedenta (Martin i McElree 2008) ispitanicima su rečenice prikazivane u dijelovima te su procjene dane nakon svakog prikazanog dijela rečenice. U Tablici 5.8. prikazani su eksperimentalni uvjeti s primjerima.

Tablica 5.8. Martin i McElree: prvi eksperiment (2008: 886)

Eksperiment 1: Utjecaj udaljenosti antecedenta na procjenu prihvatljivosti elipse	
1. Elipsa, bliži antecedent (5.18.) a. The editor/ admired the author's writing,/ but the critics/ did not. ⁸⁰	
b. *The editor/ admired the author's writing,/ but the binding/ did not. ⁸¹ – pragmatički neprihvaljivo	
2. Elipsa, dalji antecedent (5.19) a. The editor/ admired the author's writing,/ but everyone/ at the publishing house/ was shocked to hear that/the critics/ did not. ⁸²	
b. *The editor/ admired the author's writing,/ but everyone/ at the publishing house/ was shocked to hear that/the binding/ did not. – pragmatički neprihvaljivo ⁸³	
Kontrolne neeliptične rečenice za 1. (5.20.) a. The editor/ admired the author's writing,/ but the binding/ did not last. ⁸⁴	
b.*The editor/ admired the author's writing,/ but the critics/ did not rip. ⁸⁵ – pragmatički neprihvaljivo	
Kontrolne neeliptične rečenice za 2. (5.21.) a. The editor/ admired the author's writing,/ but everyone/ at the publishing house/ was shocked to hear that/the binding/ did not last. ⁸⁶	
b.*The editor/ admired the author's	

⁸⁰ 'Urednik se divio autorovom pisanju, ali kritičar nije.' (Prijevod je prilagođen kako bi se ujednačili uvjeti.)

⁸¹ 'Urednik se divio autorovom pisanju, ali uvez nije.'

⁸² 'Urednik se divio autorovom pisanju, ali svi u izdavačkoj kući su bili iznenađeni kad su čuli da kritičar nije.' (Prijevod je prilagođen kako bi se ujednačili uvjeti.)

⁸³ 'Urednik se divio autorovom pisanju, ali svi u izdavačkoj kući su bili iznenađeni kad su čuli da uvez nije.'

⁸⁴ 'Urednik se divio autorovom pisanju, ali uvez nije potrajao.'

⁸⁵ 'Urednik se divio autorovom pisanju, ali se kritičar nijepoderao. (Prijevod je prilagođen kako bi se ujednačili uvjeti.)

⁸⁶ 'Urednik se divio autorovom pisanju, ali svi u izdavačkoj kući su bili iznenađeni kad su čuli da uvez nije potrajao.'

writing,/ but everyone/ at the publishing house/ was shocked to hear that/ the critics/ did not rip.⁸⁷

Rezultati eksperimenta ukazuju na utjecaj udaljenosti antecedenta na prisjećanje, s obzirom na to da je u drugom uvjetu snižena točnost procjene, no nije zabilježen efekt udaljenosti na brzinu procesiranja, što Martin i McElree (2008: 887) interpretiraju kao odsutnost procesa pretrage u pri pristupu antecedentu. Radi usporedbe s rezultatima eksperimentata u kojima su korištene tradicionalnije metode proveden je dodatni eksperiment u kojem su na istim materijalima ispitani pokreti očiju pri čitanju rečenica prikazanih bez stanki. Budući da na mjestu elipse nije produljeno vrijeme čitanja u rečenicama s udaljenijim antecedentom, Martin i McElree (2008) zaključuju kako rezultati potvrđuju zaključak prethodnog eksperimenta o procesu pretraživanja. Uz to, ispitanici su dulje ponovno čitali rečenice s udaljenijim antecedentom, što je interpretirano u skladu s pretpostavkom o poteškoćama u prisjećanju udaljenijih struktura.

Budući da se na temelju rezultata prethodno opisanih eksperimenata ne mogu donositi zaključci o eventualnim razlikama u vremenu procesiranja uslijed djelovanja mehanizama kopiranja na mjestu elipse, Martin i McElree (2008) testirali su hipotezu kopiranja SAT eksperimentima na materijalima u kojima je varirana duljina samog antecedenta. Polazi li se od pretpostavke da vrijeme procesiranja ukazuje na vrijeme potrebno za rekonstrukciju, produljeno vrijeme procesiranja očekuje se kod duljih antecedenata.⁸⁸ U Tablici 5.9. prikazani su primjeri materijala dvaju eksperimenata kojima je ispitan utjecaj duljine odnosno složenosti antecedenta na brzinu i točnost procjene prihvatljivosti, pri čemu se materijali u trećem i četvrtom eksperimentu razlikuju s obzirom na ukupnu duljinu rečenica.⁸⁹

⁸⁷ 'Urednik se divio autorovom pisanju, ali svi u izdavačkoj kući su bili iznenađeni kad su čuli da se kritičar nije poderao.' (Prijevod je prilagođen kako bi se ujednačili uvjeti.)

⁸⁸ Kao što primjećuju Martin i McElree (2008: 894), može se pretpostaviti i kako kopiranje veće količine jezičnog materijala ne zahtijeva više vremena, no u tom slučaju nije jasno što se točno podrazumijeva pod pojmom kopiranja i na koji se način hipoteza o kopiranju može eksperimentalno potvrditi ili opovrgnuti. Phillips i Parker (2014), s druge strane, smatraju kako se može pretpostaviti i da se elementi antecedenta kopiraju paralelno, što se ne bi odrazilo na vrijeme procesiranja.

⁸⁹ U 3. eksperimentu rečenice s jednostavnim antecedentom po duljini su ujednačene s rečenicama sa složenijim antecedentom na način da je dodan jezični materijal izvan antecedenta, dok je u 4. eksperimentu dodatni materijal uklonjen. Elementi koji su u 4. eksperimentu uklonjeni u tablici su označeni vitičastim zagradama.

Tablica 5.9. Martin i McElree: 3. i 4. eksperiment (2008: 898-899)

Eksperimenti 3. I 4. Utjecaj složenosti antecedenta na procjenu prihvatljivosti	
1. Elipsa, jednostavni antecedent (5.22.)	
a. The history professor/ understood Roman mythology,/ but {the principal/ was displeased to learn that/} the over-worked students/ {attending summer session}/ did not. ⁹⁰	
b. *The history professor/ understood Roman mythology,/ but {the principal/ was displeased to learn that/} the overly worn books/ {used in summer session} did not. ⁹¹	– pragmatički neprihvatljivo
2. Elipsa, složeni antecedent (5.23.)	
a. The history professor/ understood Rome's swift and brutal/ destruction of Carthage/, but {the principal knew} the over-worked students/ {attending summer session}/ did not. ⁹²	
b. *The history professor/ understood Rome's swift and brutal/ destruction of Carthage/, but {the principal knew} the overly worn books/ {used in summer session}/ did not. ⁹³	– pragmatički neprihvatljivo
3. Kontrolne neeliptične rečenice za 1. (5.24.)	
a. The history professor/ understood Roman mythology,/ but the principal/ was displeased to learn that/ the over-worked students/ attending summer session/ looked mystified. // The history professor/ understood Roman mythology,/ but the overly worn books/ did not last. ⁹⁴	
b. *The history professor/ understood Roman mythology,/ {but the principal/ was displeased to learn that/ the overly worn books/	

Budući da su se razlikovale i kontrolne rečenice, prvo su navedene kontrolne rečenice iz 3., a potom iz 4. eksperimenta.

⁹⁰ 'Profesor povijesti je razumio rimsku mitologiju, ali {je ravnatelj bio nezadovoljan kada je saznao da} preopterećeni učenici {koji su pohađali ljetnu nastavu} nisu.'

⁹¹ 'Profesor povijesti je razumio rimsku mitologiju, ali {je ravnatelj bio nezadovoljan kada je saznao da} rabljene knjige {koje su korištene u ljetnoj nastavi} nisu.'

⁹² 'Profesor povijesti je razumio rimsko brzo i okrutno uništenje Kartage, ali {je ravnatelj znao da} preopterećeni učenici {koji su pohađali ljetnu nastavu} nisu.'

⁹³ 'Profesor povijesti je razumio rimsko brzo i okrutno uništenje Kartage, ali {je ravnatelj znao da} rabljene knjige {koje su korištene u ljetnoj nastavi} nisu.'

⁹⁴ 'Profesor povijesti je razumio rimsku mitologiju, ali je ravnatelj bio nezadovoljan kad je saznao da su preopterećeni studenti koji su pohađali ljetnu nastavu bili zbunjeni.' // 'Profesor povijesti je razumio rimsku mitologiju, ali rabljene knjige nisu potrajale.'

used in summer session/ looked mystified. // *The history professor/ understood Roman mythology,/ the over-worked students/ did not wrinkle.⁹⁵ – **pragmatički neprihvatljivo**

(7) **Kontrolne neeliptične rečenice za 2. (5.25).** a. The history professor/ understood Rome's swift and brutal/ destruction of Carthage,/ but the principal knew the over-worked students/ attending summer session/ looked mystified. // The history professor/ understood Rome's swift and brutal/ destruction of Carthage,/ but the overly worn books/ did not last.⁹⁶

b. *The history professor/ understood Rome's swift and brutal/ destruction of Carthage,/ but the principal knew the overly worn books/ used in summer session/ looked mystified. // *The history professor/ understood in Rome's swift and brutal/ destruction of Carthage,/ but the over-worked students/ did not wrinkle.⁹⁷ – **pragmatički neprihvatljivo**

U trećem eksperimentu složenost imenske skupine u antecedentu te ujedno i duljina antecedenta nisu utjecali na razlike u brzini i točnosti procjena prihvatljivosti kod eliptičnih i neeliptičnih rečenica. S obzirom na to da su složeni antecedenti bili bliži mjestu elipse te je na rezultate mogao utjecati efekt recentnosti⁹⁸, u četvrtom je eksperimentu udaljenost ujednačena te su rezultati ponovno ukazali na odsutnost utjecaja složenosti. Budući da inicijalna hipoteza mehanizma kopiranja nije potvrđena, Martin i McElree (2008) zaključuju kako rezultati govore u korist nestrukturnih pristupa koji pretpostavljaju mehanizam pokazivača (engl. *pointer*) u interpretaciji elipse (Culicover i Jackendoff 2005).

Phillips i Parker (2014) propituju relevantnost rezultata prikazane studije za razumijevanje odnosa složenosti antecedenta i pretpostavki o mehanizmima interpretacije elipse te tvrde da

⁹⁵ 'Profesor povijesti je razumio rimsku mitologiju, ali je ravnatelj bio nezadovoljan kad je saznao da su pohabane knjige koje su korištene u ljetnoj nastavi bile zbunjene. // Profesor povijesti je razumio rimsku mitologiju, ali se preopterećeni studenti nisu pohabali.'

⁹⁶ 'Profesor povijesti je razumio rimsko brzo i okrutno uništenje Kartage, ali je ravnatelj znao da su preopterećeni studenti koji su pohađali ljetnu nastavu bili zbunjene.' // 'Profesor povijesti je razumio rimsko brzo i okrutno uništenje Kartage, ali rabljene knjige nisu potrajale.'

⁹⁷ 'Profesor povijesti je razumio rimsko brzo i okrutno uništenje Kartage, ali je ravnatelj znao da su rabljene knjige koje su korištene u ljetnoj nastavi bile zbunjene. // 'Profesor povijesti je razumio rimsko brzo i okrutno uništenje Kartage, ali se preopterećeni studenti nisu pohabali.'

⁹⁸ Načelo recentnosti u procesiranju sintakse detaljnije se obrađuje u odjeljku 5.1.2.3.

u eksperimentima koje su proveli Martin i McElree procjene prihvatljivosti ovise o odnosu između subjekta umetnutih rečenica (npr. 'students' u primjerima 5.22.a i 5.23.a te 'books' u primjerima 5.22.b. i 5.23.b.) i glagola u surečenici koja sadrži antecedent ('understood' u primjerima 5.22. i 5.23.) te se selekcijska nepodudarnost može detektirati i bez procesiranja ostatka antecedenta, što manipulaciju složenošću čini irelevantnom za zadatak (Phillips i Parker 2014: 91).

Uz elipsu glagolske skupine, utjecaj složenosti i udaljenosti antecedenta na interpretaciju elipse ispitan je i za ispiranje. Frazier i Clifton (2005). Za procesiranje ispiranja postavljaju hipotezu domene koordinacije (engl. *Conjunction Domain Hypothesis*), prema kojoj je u obradi koordinirane strukture dostupna čitava koordinirana struktura ili samo recentna sastavnica, no ne i linearno najudaljenija sastavnica koordinacije.⁹⁹ Hipoteza djelomično proizlazi iz mogućnosti izvlačenja upitnih skupina u engleskom, gdje je izvlačenje iz najudaljenije sastavnice, kako tvrde Frazier i Clifton (2005: 128), najmanje prihvatljivo:

(5. 26.) a. Who did John see [] at the party and Mary see [] at the office?

'Koga je John vidio [] na zabavi i Mary vidjela [] u uredu?'

b. ?Who did John see [] at the party and Mary see him at the office?

'? Koga je John vidio [] na zabavi i Mary ga vidjela u uredu?'

c. *Who did John see him at the party and Mary see [] at the office?

*'Koga je John vidio ga na zabavi i Mary vidjela [] u uredu?'

Kako bi ispitali pretpostavku o postojanju strukture na mjestu elipse u ispiranju, Frazier i Clifton (2005) ispituju procjenu prihvatljivosti ispranih rečenica u kojima je prijelazni glagol, koji otvara mjesto izravnom objektu, smješten u koordinaciju s neprijelaznim glagolom, koji ne otvara sintaktičku poziciju iz koje se upitna skupina može izvući. Polazeći od pretpostavke da je u sintaksi za izvlačenje dostupan bliži, ali ne i dalji član koordinacije, Frazier i Clifton (2005) očekuju asimetriju u prihvatljivosti primjera (5.27.) i (5.29). u odnosu na (5.28.) i (5.30.).

Tablica 10. Frazier i Clifton (2005: 129): prvi eksperiment

	Bliži član koordinacije	Udaljeniji član koordinacije
VP	(5.27.) a. ¹⁰⁰ Michael slept and studied but he didn't tell me what. ¹⁰¹	(5.28.) a. Michael studied and slept but he didn't tell me what. ¹⁰²
S	(5.29.) Michael slept and he studied but he didn't tell me what. ¹⁰³	(5.30.) Michael studied and he slept but he didn't tell me what. ¹⁰⁴

Budući da su eksperimentu procjene prihvatljivosti isprane rečenice s prijelaznim glagolom kao bližim članom koordinacije ocijenjene kao prihvatljivije, a u eksperimentu čitanja vlastitom brzinom procesirane brže, Frazier i Clifton (2005) zaključuju kako rezultati govore u prilog strukturnim teorijama, osobito usporede li se s rezultatima istraživanja anafora, koji ukazuju na drukčije obrasce: prihvatljive su i velike udaljenosti između antecedenta i anafore (Clifton i Ferreira 1987) te se u koordinaciji kao antecedent zamjenice preferira prvi član (Gernsbacher 1989; Gordon i Hendrick 1998).

Martin i McElree (2011) primjećuju kako u eksperimentima koje su proveli Frazier i Clifton (2005) nije ispitan mogući utjecaj interferencije bližeg člana koordinacije na interpretaciju prvog člana.¹⁰⁵ Utjecaj recentnosti i interferencije na interpretaciju ispiranja Martin i McElree (2011) ispitali su SAT eksperimentom te metodom mjerenja pokreta očiju. Eksperimentalni uvjeti s primjerima prikazani su u Tablici 5.11.¹⁰⁶

¹⁰⁰ Budući da je dio materijala preuzimaju Martin i McElree (2011), primjeri koji su u ovoj tablici označeni slovom ponavljaju se u Tablici 5.11.

¹⁰¹ 'Michael je spavao i učio, ali mi nije rekao što.'

¹⁰² 'Michael je učio i spavao, ali mi nije rekao što.'

¹⁰³ 'Michael je spavao i on je učio, ali mi nije rekao što.'

¹⁰⁴ 'Michael je učio i on je spavao, ali mi nije rekao što.'

¹⁰⁵ Brojna istraživanja (Gordon, Hendrick i Johnson 2001; Gordon, Hendrick i Levine 2002; Lewis i Vasishth 2005; Van Dyke i Lewis 2003; Van Dyke 2007) pokazala su kako na poteškoće u sintaktičkom procesiranju uvelike utječe interferencija pri ponovnom prizivanju.

¹⁰⁶ Za primjere preuzete iz Frazier i Clifton (2005) navodi se samo broj.

Tablica 5.11. Martin i McElree (2011: 332)

Utjecaj recentnosti i interferencije na interpretaciju ispiranja: SAT	
1. Ispiranje, recentni dvostruki VP (5.27.) a. (v. Tablicu 10.)	b. * Michael slept and studied, but he didn't tell me which. ¹⁰⁷
2. Ispiranje, udaljeni dvostruki VP (5.28.) a. (v. Tablicu 10.)	b. *Michael studied and slept, but he didn't tell me which. ¹⁰⁸
3. Ispiranje, nedavni VP (5.31.) a. In the morning, Michael studied but he didn't tell me what. ¹⁰⁹	b. * In the morning, Michael studied, but he didn't tell me which. ¹¹⁰
4. Ispiranje, udaljeni VP (5.32.) a. Michael studied in the morning, but he didn't tell me what. ¹¹¹	b. *Michael studied in the morning, but he didn't tell me which. ¹¹²
5. Kontrolne rečenice, recentni dvostruki VP (5.33.) a. Michael slept and studied, but he didn't tell me much / b. *must. ¹¹³	
6. Kontrolne rečenice, udaljeni dvostruki VP (5.34.) a. Michael studied and slept, but he didn't tell me much/ b. *must. ¹¹⁴	
7. Kontrolne rečenice, recentni VP (5.35.) a. In the morning, Michael studied, but he didn't tell me much. / b. *must. ¹¹⁵	
8. Kontrolne rečenice, udaljeni VP (5.36.) a. Michael studied in the morning, but he didn't tell me much./ b. *must. ¹¹⁶	

¹⁰⁷ *'Michael je spavao i učio, ali mi nije rekao koji.'

¹⁰⁸ *'Michael je učio i spavao, ali mi nije rekao koji.'

¹⁰⁹ Ujutro je Michael učio, ali mi nije rekao što.'

¹¹⁰ 'Ujutro je Michael učio, ali mi nije rekao koji.'

¹¹¹ 'Michael je ujutro učio, ali mi nije rekao što.'

¹¹² 'Michael je ujutro učio, ali mi nije rekao koji.'

¹¹³ 'Michael je spavao i učio, ali mi nije rekao mnogo / * mora.'

¹¹⁴ 'Michael je učio i spavao, ali mi nije rekao mnogo / *mora.'

¹¹⁵ 'Ujutro je Michael učio, ali mi nije rekao mnogo / * mora.'

U SAT eksperimentu recentnost je utjecala na uspješnost pristupa odgovarajućem antecedentu, no ne i na brzinu. Uz to, prisutnost druge glagolske skupine je uslijed interferencije snizila točnost, ali ne i brzinu interpretacije. Budući da nije zabilježena razlika u vremenu procesiranja za uvjete dvostruke glagolske skupine u odnosu na rečenice s jednom glagolskom skupinom, Martin i McElree (2011:336) zaključuju kako se rezultati podudaraju s rezultatima ispitivanja elipse glagolske skupine (Martin i McElree 2008) te je ponovno potvrđena pretpostavka kako u rekonstrukciji elipse ne dolazi do pretrage vođene sintaktičkim sadržajem.

U eksperimentu s praćenjem pokreta očiju (Martin i McElree 2011) materijalima su dodane rečenice u kojima je kao antecedent elipse dostupna čitava koordinacija:

Tablica 5.12. Martin i McElree (2011: 338)

Utjecaj recentnosti i interferencije na interpretaciju ispiranja: praćenje pokreta očiju	
1. Recentni dvostruki VP	(5.37.) Michael/ slept and/ studied,/ but he didn't tell me/ what,/ because/ he was/ still tired./ ¹¹⁷
2. Udaljeni dvostruki VP	(3.38.) Michael / studied/ and slept,/ but he didn't tell me/ what,/ because/ he was/ still tired./ ¹¹⁸
3. Recentni VP	(5. 39). In the morning,/ Michael/ studied/,/ but he didn't tell me/ what,/ because/ he was/ still tired. / ¹¹⁹
4. Udaljeni VP	(5.40.) Michael// studied/ in the morning,/ but he didn't tell me/ what,/ because/ he was/ still tired. / ¹²⁰
5. Dostupna koordinacija, recentni VP	(5.41.) Michael/ slept and/ studied/,/ but he didn't tell me/ where,/ because/ he was/ still tired./ ¹²¹
6. Dostupna koordinacija, recentni VP	(5.41.) Michael// studied/ and slept,/ but he didn't tell me/ where,/ because/ he was/ still tired./ ¹²²

¹¹⁶ 'Michael je ujutro studirao, ali mi nije rekao mnogo. / *mora.'

¹¹⁷ 'Michael je spavao i učio, ali mi nije rekao što jer je još bio umoran.'

¹¹⁸ 'Michael je učio i spavao, ali mi nije rekao što jer je još bio umoran.'

¹¹⁹ 'Ujutro je Michael učio, ali mi nije rekao što jer je još bio umoran.'

¹²⁰ 'Michael je ujutro učio, ali mi nije rekao što jer je još bio umoran.'

¹²¹ 'Michael je spavao i učio, ali mi nije rekao gdje jer je još bio umoran.'

Ispitanici su dulje ponovno čitali udaljeniji odgovarajući antecedent nego recentni, što Martin i McElree (2011) interpretiraju kao poteškoće u ponovnom prizivanju reprezentacije antedcedenta uslijed utjecaja udaljenosti i interferencije. Usporedba uvjeta s dostupnom i nedostupnom čitavom koordinacijom pokazala je kako odabir čitave koordinacije za antedcedenta ne utječe na razlike u vremenu čitanja u odnosu na odabir samo jednog člana koordinacije.

5.1.2. Psiholingvistička istraživanja uloge strukture diskursa i informacijske strukture na procesiranje elipse

Iako smatramo kako su i studijama usmjerenima na istraživanje efekata udaljenosti i složenosti antedcedenta na interpretaciju elipse (Garnham i sur. 1998; Martin i McElree 2011) ispitani odnosi dostupnosti i istaknutosti antedcedenta, a time i aspekti informacijskog strukturiranja, te se studije ne pozivaju izričito na odnos informacijske strukture i elipse. Uz to, u njima se elipsa prvenstveno istražuje unutar rečenice. Psiholingvističkih istraživanja izravno usmjerenih na odnos informacijske strukture i elipse te na procesiranje elipse u diskursu znatno je manje. U nastavku prikazujemo tri takve studije.

5.1.2.1. Paralelizam argumenata i prozodijski paralelizam

Carlson (2001) je ispitala utjecaj paralelizma na interpretaciju rečenica eksperimentom u kojem su stimuli bile rečenice koje su se mogle analizirati kao gapping ili kao koordinacija glagolskih skupina te su ispitanici odabirali odgovarajuću parafrazu. Iako Carlson (2001) navodi kako je riječ o istraživanju paralelizma diskursa, ističemo kako su se ispitni materijali sastojali isključivo od jedne rečenice. Stoga pretpostavljamo kako Carlson (2001) ne govori o paralelizmu koji se ostvaruje samo u strukturama većima od razine rečenice, već o paralelizmu koji se ne ostvaruje samo na jednoj jezičnoj razini. Polazeći od razlika u semantičkim obilježjima argumenata koje određeni predikati uobičajeno uzimaju, Carlson (2001) pretpostavlja kako će stupanj paralelizma koji se može uspostaviti između subjekta ili objekta prve surečenice utjecati na interpretaciju imenice u drugoj surečenici kao subjekta (*gapping*) ili objekta (koordinacija glagolskih skupina):

¹²² 'Michael je učio i spavao, ali mi nije rekao gdje jer je još bio umoran.'

Tablica 5.13. Carlson (2001: 5)

Glagol	Primjer	Paralelizam	Očekivana analiza
'bake' Argumenti: S [ljudsko+] O [ljudsko+/-]	5.42. a. <u>Alice</u> bakes <u>cakes</u> for tourists and <u>Caroline</u> for her family. ¹²³	S: živost, rod, broj, određenost	<i>gapping</i>
	b. <u>Alice</u> bakes <u>cakes</u> for tourists and <u>brownies</u> for her family. ¹²⁴	O: živost, rod, broj, određenost	VP + VP
'visit' Argumenti: S [ljudsko+] O [ljudsko-]	5.43. a. <u>Josh</u> visited <u>the office</u> during the vacation and <u>Sarah</u> during the week. ¹²⁵	S: živost, rod, broj, određenost O: broj	<i>gapping</i>
	b. <u>Josh</u> visited <u>Marjorie</u> during the vacation and <u>Sarah</u> during the week. ¹²⁶	S: živost, broj, određenost O: živost, rod, broj, određenost	VP +VP
'amaze' S [ljudsko +/-] O [ljudsko+]	5.44. <u>Dan</u> amazed <u>the judges</u> with his talent and <u>James</u> with his musicality. ¹²⁷	S: živost, rod, broj, određenost O: živost	<i>gapping</i>

Iako su se kao *gapping* mogle interpretirati rečenice 5.43.a. i 5.44.b., rezultati eksperimenta pokazali su kako je takva analiza dominantna samo u uvjetu maksimalnog paralelizma potencijalnih subjekata i potpune odsutnosti paralelizma objekata (5.42.a). Budući da sama mogućnost uspostavljanja višeg stupnja paralelizma nije uvijek dovela do interpretacije imenica u drugoj surečenici kao subjekata te su rečenice za koje se očekivala takva analiza

¹²³ 'Alice peče torte za turiste, a Caroline za svoju obitelj.'

¹²⁴ 'Alice peče torte za turiste, a kolače za svoju obitelj.'

¹²⁵ 'John je posjetio ured tijekom praznika, a Sarah/ Saru tijekom tjedna.'

¹²⁶ 'John je posjetio Marjorie tijekom praznika, a Sarah/ Saru tijekom tjedna.'

¹²⁷ 'Dan je zapanjio suce svojim talentom, a James/ Jamesa svojom muzikalnošću.'

procesirane s više poteškoća, Carlson (2001: 11) zaključuje kako paralelizam diskursa, koji poima kao paralelizam argumenata, nije temeljni faktor u interpretaciji eliptičnih rečenica te da se preferira rekonstrukcija manje, jednostavnije strukture.

Drugim eksperimentom Carlson (2001) je ispitala utjecaj prozodijskog paralelizma na interpretaciju materijala korištenih u prvom eksperimentu. U zadatku interpretacije slušnih stimulusa ispitanicima su rečenice poput (5.43.a.) prezentirane bez kontrastivnog naglaska, dok su u rečenicama poput (5.44.) intonacijski istaknuti elementi koji potiču na interpretaciju rečenica kao *gappinga* (5.45.a) ili koordinacije glagolskih skupina (5.45.b):

- (5.45) a. **Bob** insulted the guests during **dinner** and **Sam** during the **dance**.
'**Bob** je uvrijedio goste tijekom **večere**, a **Sam / Sama** tijekom **plesa**.'
- b. Bob insulted the **guests** during **dinner** and **Sam** during the **dance**.
'Bob je uvrijedio **goste** tijekom **večere**, a **Sam / Sama** tijekom **plesa**.'
- (Carlson 2001: 14)

Predviđeno je kako će sudionici interpretirati rečenice prema principu prozodijskog paralelizma: rečenice u kojima su intonacijski istaknuti elementi 'Bob' i 'Sam' te 'dinner' i 'dance' ti će se elementi interpretirati kontrastivno te će se rečenica 5.45.a. razumjeti kao 'Bob je uvrijedio goste tijekom večere, a Sam tijekom plesa.', dok će se rečenica 5.45.b. razumjeti kao 'Bob je uvrijedio goste tijekom večere a Sama tijekom plesa.'

Iako su u eksperimentu rečenice poput 5.45.a. značajno češće analizirane kao *gapping* nego rečenice s neutralnom prozodijom, takve su rečenice tek neznatno češće analizirane kao *gapping* nego rečenice poput 5.45.b. Stoga Carlson (2001) zaključuje kako zabilježena razlika između interpretacija rečenica ne ukazuje na središnju ulogu prozodijskog paralelizma u usmjeravanju interpretacije.

5.1.2.2. Ograničenja informacijske strukture na prihvatljivost elipse glagolske skupine

U odjeljku 5.1.1.1. prikazana su psiholingvistička istraživanja nepodudaranja elipse glagolske skupine u engleskom jeziku s obzirom na glagolsko stanje. Dok se u ranije opisanim istraživanjima (Tanenhaus i Carlson 1990; Arregui i sur 2006; Kim i sur. 2011) prihvatljivost

ili neprihvatljivost tavih nepodudaranja povezuje prvenstveno s pitanjem sintaktičke identifikacije elipse, Kertz (2013) nepodudaranja istražuje kao ograničenja informacijske strukture. Pri tome polazi od hipoteze kako su na nepodudaranja osjetljive one strukture u kojima se ostvaruje odnos kontrastivnog topika te da je neprihvatljivost nepodudaranja u glagolskom stanju rezultat narušavanja paralelizma kontrastivnih topika pasivizacijom. Uz to, pretpostavlja kako je riječ o općem ograničenju informacijske strukture koje nije vezano isključivo uz elipsu. Te pretpostavke ispituje metodom procjene prihvatljivosti nepodudaranja u glagolskom stanju u uvjetima kontrastivnog topika i uvjetima jednostavnog fokusa. U stupcima 1 i 2 u Tablici 5.14. prikazani su primjeri materijala prvog eksperimenta, dok su u stupcima 2 i 3 prikazani materijali drugog eksperimenta.

Tablica 5.14. Kertz (2013)

1. eksperiment			
	1	2	3
	Podudaranje	Nepodudaranje	
Kontrastivni topik	(5.46.). a. <u>Venomous snakes</u> are easy to identify, and <u>poisonous plants</u> are as well. ¹²⁸	(5.47.) a. It's easy to identify <u>venomous snakes</u> , and <u>poisonous plants</u> are as well. ¹²⁹	(5.48.) a. It's easy to identify <u>venomous snakes</u> , and <u>poisonous plants</u> are easy to identify as well. ¹³⁰
Jednostavni fokus	(5.46.) b. It's easy to identify venomous snakes, and most experienced hikers can. ¹³¹	(5.47.) b. Venomous snakes are easy to identify, and most experienced hikers can. ¹³²	(5.48.) b. Venomous snakes are easy to identify, and most experienced hikers can identify them. ¹³³
	Elipsa		Bez elipse
	2. eksperiment		

U prvom je eksperimentu zabilježena interakcija efekta nepodudaranja i fokusa, odnosno utvrđeno je kako u najneprihvatljivije eliptične strukture u uvjetu nepodudaranja

¹²⁸ 'Otrovne zmiје su lake za prepoznati, i otrovne biljke su također.'

¹²⁹ 'Lako je prepoznati otrovne zmiје, i otrovne biljke su također.'

¹³⁰ 'Lako je prepoznati otrovne zmiје, i otrovne biljke su također lake za prepoznati.'

¹³¹ 'Lako je prepoznati otrovne zmiје i većina iskusnih planinara zna.'

¹³² 'Otrovne zmiје su lake za prepoznati i većina iskusnih planinara zna.'

¹³³ 'Otrovne zmiје su lake za prepoznati i većina iskusnih planinara ih zna prepoznati.'

kontrastivnog topika. Drugim je eksperimentom utvrđena značajna razlika između prihvatljivosti nepodudaranja u uvjetu kontrastivnog fokusa i za strukture koje nisu eliptične, no zabilježen je i efekt elipse: narušavanje paralelizma kontrastivnog topika u većoj mjeri utječe na prihvatljivost eliptičnih struktura. Rezultati dvaju eksperimenata potvrđeni su i eksperimentom provedenim metodom zadatka čitanja vlastitom brzinom (engl. *self-paced reading task*) u kojem je kraće vrijeme zabilježeno pri čitanju paralelno ostvarenih kontrastivnih topika nego za nepodudaranja u uvjetu kontrastivnih topika, dok isti efekt nije zabilježen za uvjete jednostavnog fokusa.

5.1.2.3. Procesiranje elipse u diskursu

Frazier i Clifton (2005) provode opsežnu studiju kojom istražuju procesiranje elipse glagolske skupine u engleskom unutar jedne rečenice te u dvorečeničnim diskursima. Cilj istraživanja bio je utvrditi razlike između sintaktičkog i diskurzivnog procesiranja elipse. Frazier i Clifton (2005) polaze od pretpostavke da se nakon rečenične granice mijenja dostupnost sintaktičke reprezentacije u odnosu na reprezentaciju diskursa te su tu pretpostavku ispitali na primjeru elipse glagolske skupine koja otvara mogućnost višestruke interpretacije, kao što su rečenice:

(5.49.) a. John said that Fred went to Europe and Mary did too.

'John je rekao da je Fred otišao u Europu i Mary je također.'

b. John said that Fred went to Europe. Mary did too.

'John je rekao da je Fred otišao u Europu. Mary je također. '

(Frazier i Clifton 2005: 140)

Istraživanje je pokazalo kako govornici češće biraju linearno bližu glagolsku skupinu kao antecedenta elipse u primjeru (5.49.a.), dok je za primjere poput (5.49.b.) dominantna interpretacija prema kojoj je antecedent glagolska skupina glavne rečenice. Odabir linearno bliže glagolske skupine u uvjetu u kojem se antecedent i mjesto elipse nalaze u istoj rečenici u skladu je s istraživanjima sintaktičkog procesiranja koja su pokazala preferenciju povezivanja novog jezičnog materijala s recentnim materijalom (Kimball 1973; Frazier 1979; Gibson 1998).

Odabir antecedenta koji nije vođen načelom recentnosti u uvjetu elipse u dvorečeničnom diskursu Frazier i Clifton (2005) pripisuju važnosti informacijske strukture za reprezentaciju diskursa te primateljevim očekivanjima o tome da se najvažnije informacije nalaze u glavnoj surečenici. Time Frazier i Clifton (2005) pripisuju različita obilježja sintaktičkom procesiranju i procesiranju diskursa. Za procesiranje diskursa formuliraju hipotezu glavne tvrdnje, prema kojoj se novi jezični materijal povezuje s glavnom tvrdnjom prethodne rečenice ukoliko je ona lako dostupna (Frazier i Clifton 2005: 127-139). Hipotezu glavne tvrdnje eksperimentalno potvrđuju ispitivanjem odabira antecedenta elipse glagolske skupine s mogućnošću višestruke interpretacije u dvorečeničnim diskursima:

(5.50.) a. Sam sat down after he introduced himself. Then Fred did.

'Sam je sjeo nakon što se predstavio. Onda je i Fred.'

b. After Sam sat down he introduced himself. Then Fred did.

Nakon što je Sam sjeo, predstavio se. Onda je i Fred.

(Frazier i Clifton 2005: 147)

Frazier i Clifton (2005) utvrđuju kako se '*did*' češće interpretira kao 'sat down' kada je ta glagolska skupina dio glavne surečenice (5.50.a.). Kada je eliptičnoj rečenici prethodila nezavisnosložena rečenica te se nije mogla odrediti lako dostupna glavna tvrdnja, rezultati ispitivanja odabira antecedenta potvrdili su hipotezu domene koordinacije (Frazier i Clifton 2005: 127). Uz to, utjecaj recentnosti na interpretaciju elipse nakon koordinirane strukture potvrđuju na primjerima poput:

(5.51.) a. Sam sat down and he was unhappy. Then Fred did.

'Sam je sjeo i bio je nesretan. Onda je i Fred.'

b. Sam was unhappy and he sat down. Then Fred did.

'Sam je bio nesretan i sjeo je. Onda je i Fred.'

(Frazier i Clifton 2005: 168)

U primjeru (5.51.a) odgovarajući antecedent elipse je udaljenija glagolska skupina, dok je u primjeru (5.51.b) odgovarajući antecedent bliža, odnosno recentna glagolska skupina. U zadatku čitanja vlastitom brzinom (engl. *self-paced reading task*) zabilježene su poteškoće u

procesiranju primjera poput (5.51.a) u kojima recentna glagolska skupina nije bila odgovarajući antecedent.

Iako su hipoteze koje postavljaju Frazier i Clifton (2005) eksperimentalno potvrđene, njihove polazišne pretpostavke o preferencijama u sintaktičkom procesiranju proizlaze iz prethodnih istraživanja provedenih s govornicima engleskog jezika. Budući da su postojeća istraživanja uloge recentnosti u procesiranju drugih, neeliptičnih struktura u hrvatskome pokazala kako se preferencije govornika hrvatskoga ne podudaraju uvijek s preferencijama govornika engleskoga, u ovome radu eksperimentalno istražujemo odabir antecedenata elipse s mogućnošću višestruke interpretacije u hrvatskome.

5.2. Eksperimentalno istraživanje elipse glagolske skupine u hrvatskome

U ovome potpoglavlju donosimo rezultate eksperimentalnog istraživanja odnosa informacijske strukture i elipse u hrvatskome. Istraživanje je podijeljeno na dva dijela. Prvi se dio nadovezuje na analizu uvjeta ostvarivanja elipse glagolske skupine u maksimalno paralelnim i maksimalno kontrastivnim strukturama te se procjenama prihvatljivosti eliptičnih i neeliptičnih rečenica ispituju predviđanja ograničenja kontrastivnog fokusa polarnosti na ostvarivanje elipse glagolske skupine u hrvatskome koja smo postavili u četvrtom poglavlju rada. Uz to se ispituje i ograničenje kontrastivnog fokusa ostvarenog neposredno ispred mjesta elipse na prihvatljivost unatražne ili kataforične elipse.

Drugi je dio usmjeren na aspekte informacijske strukture koji su prema Winkler (2005; slijedeći Ariel 1990 za anafore) važni za mogućnosti interpretacije elipse glagolske skupine, a to su prvenstveno dostupnost i istaknutost antecedenata. Utjecaj istaknutosti ispituje se eksperimentom provedenim programom E-prime uz mjerenje vremena reakcije u kojem se zadatkom čitanja rečenica i odabira ponuđenog odgovora ispituju strategije interpretacije višeznačne elipse glagolske skupine. Pri tome polazimo od pretpostavki o obilježjima procesiranja diskursa i hipoteza glavne tvrdnje i domene koordinacije utvrđenih u Frazier i Clifton (2005) te testiramo interpretaciju elipse u dvorečeničnim diskursima u kojima eliptičnoj rečenici prethodi zavisnosložena ili nezavisnoločena rečenica.

5.2.1. Ograničenja informacijske strukture: eksperimenti prihvatljivosti rečenica

Trima eksperimentima ispitan je utjecaj kontrastivnog fokusa polarnosti i redoslijeda antecedenta i elipse na prihvatljivost eliptičnih i odgovarajućih sintaktički potpunih koordiniranih rečenica. U eksperimentima je korišten tradicionalni zadatak procjene prihvatljivosti rečenice (engl. *acceptability judgement task*) u pisanom obliku bez unaprijed zadanog vremenskog ograničenja za ispunjavanje upitnika.¹³⁴ Budući da je očekivano kako je prihvatljivost ispitivanih rečenica s obzirom na faktore istraživanja stupnjevita, odnosno kako u eksperimentalnim materijalima nema uvijek oštrog kontrasta između apsolutno prihvatljivih i apsolutno neprihvatljivih rečenica (Kraš i Miličević 2015: 83-84), u istraživanju je korištena Likertova ljestvica s pet razina. Kako bi se utvrdilo može li se doista očekivati da će sudionici istraživanja procjenjivati rečenice čija je prihvatljivost stupnjevita, odnosno da će pri procjenama biti korišten čitav raspon Likertove ljestvice, provedeno je preliminarno istraživanje u kojem je dio eksperimentalnih materijala ispitan putem internetske ankete.

Cilj provedenih eksperimenata bio je ispitati suodnos kontrastivnog fokusa i mjesta elipse na mogućnosti ostvarivanja elipse glagolske skupine te utvrditi jesu li i u kojim uvjetima eliptične rečenice govornicima prihvatljivije od odgovarajućih sintaktički potpunih rečenica. U istraživanju je ispitana prihvatljivost koordiniranih rečenica sa suprotnom polarnošću u prvoj i drugoj surečenici u kojima se subjekt svake surečenice ostvaruje kao kontrastivni topik, kao što su rečenice:

(5.52.) Marija neće pročitati knjigu, a Ivana (ho)će [pročitati knjigu].

Polazeći od pretpostavke kako dugi ili naglašeni oblik pomoćnog glagola u hrvatskom standardnom jeziku mora biti fokaliziran, dok kratki ili nenaglašeni ne može¹³⁵, za ispitivanje

¹³⁴ Iako se metoda primijenjena u ovom istraživanju ponekad naziva i zadatakom procjene gramatičnosti (engl. *grammaticality judgement task*), u ovom radu prihvaćamo argument kako je gramatika mentalni konstrukt, a gramatičnost značajka jezičnoga sustava kojoj se u zadatku procjene pristupa neizravno mjerenjem zabilježenih prosudbi govornika o prihvatljivosti jezičnih podražaja (Chomsky 1965; Cowart 1997; Schütze i Sprouse 2013; Kraš i Miličević 2015).

¹³⁵ Problem za tavku operacionalizaciju varijable predstavljaju pojedini lokalni i regionalni govori (npr. u Istri) u kojima kratki oblik pomoćnog glagola htjeti može biti prozodijski istaknut. Stoga su u prikazu podataka o sudionicima eksperimenata navedeni i podaci o mjestu u kojem su sudionici proveli najveći dio života.

su odabrane nezavisnosložene rečenice u budućem vremenu u kojima je variran oblik pomoćnog glagola u surečenici s pozitivnom polarnošću. Budući da se, kako je istaknuto u prethodnom poglavlju, kontrastivni fokus u takvim rečenicama hrvatskom jeziku može ostvariti prozodijskim isticanjem na pomoćnom ili glavnom glagolu, eksperimentima je dodatno ispitan i utjecaj prozodijski simetrične, odnosno paralelne fokalizacije polarnosti na prihvatljivost elipse glagolske skupine.

Ispitni materijali eksperimenata prikazani su u Prilogu A¹³⁶, primjerak upitnika u Prilogu B, a primjerak informiranog pristanka u Prilogu E.

5.2.1.1. Preliminarno istraživanje

Jedan od ciljeva preliminarnog istraživanja, kao što je istaknuto u prethodnom odjeljku, bio je ispitati je li uporaba Likertove ljestvice od pet razina odgovarajuća metoda za procjenu prihvatljivosti rečenica korištenih u istraživanju. Ukoliko sudionici koriste samo krajnje ocjene na ljestvici, to upućuje na zaključak kako variranje proučavanih faktora rezultira strukturama među kojima se može uspostaviti jasna opreka između prihvatljivosti i neprihvatljivosti te je za njihovo ispitivanje prikladniji zadatak binarnog izbora u kojem se sudionicima daju samo dvije mogućnosti odgovora („prihvatljivo / neprihvatljivo“, „prirodno / neprirodno“) (Kraš i Miličević 2015: 83). S druge strane, korištenje manjeg raspona ocjena no što je predviđeno ljestvicom, na primjer ocjenjivanje rečenica u svim uvjetima vrlo visokm, vrlo niskim ili isključivo srednjim ocjenama, može upućivati ne samo na nedostatak utjecaja istraživanih faktora na razlike u prihvatljivosti rečenica, već i na neadekvatnost uporabe Likertove ljestvice s više od tri razine za ispitivanje razlika između struktura koje su govornicima načelno dominantno prihvatljive ili dominantno neprihvatljive.

Drugi cilj preliminarnog istraživanja je steći uvid u reprezentativnost uzorka populacije. Naime, kao i kod većine psiholingvističkih eksperimenata koji nisu usmjereni na specifičnu populaciju (kao što su istraživanja dječjeg jezika ili jezičnih poremećaja), sudionici eksperimenata opisanih u ovome radu su studenti društvenohumanističkih znanosti. S obzirom na odabrani uzorak, rezultati istraživanja provedenoga i opisanoga u ovome radu usporedivi

¹³⁶ Budući da su eksperimentalne rečenice kroz sva tri eksperimenta varirane samo s obzirom na eksperimentalne uvjete, prikazujemo ih na primjeru prvoga uvjeta Eksperimenta 1.

su s rezultatima psiholingvističkih istraživanja elipse u drugim jezicima. Međutim, važno je istaknuti kako je riječ o uglavnom homogenoj populaciji s obzirom na dob, kao i o populaciji na čiju metalingvističku svijest u velikoj mjeri može utjecati okruženje u kojem se o jeziku učestalo raspravlja te se jezična uporaba preispituje i korigira. Stoga smatramo kako je generalizaciji dobivenih rezultata potrebno pristupiti s oprezom. Naime, rezultati studije usmjerene na istraživanje razlika u procjeni prihvatljivosti rečenica s obzirom na sročnost glagola s najbližim konjunktom u južnoslavenskim jezicima (Malenica i sur. 2019) pokazali su značajan utjecaj dobi i lingvističkog obrazovanja na razlike u procjenama prihvatljivosti različitih skupina ispitanika.¹³⁷ Kako bi se utvrdio mogući utjecaj odabira specifične skupine ispitanika na rezultate eksperimenata, u preliminarnom istraživanju sudjelovali su ispitanici koji ne pripadaju toj skupini.

Treći cilj preliminarnog istraživanja bio je postaviti osnovu za predviđanja koja nisu obrađena u navedenoj teorijskoj literaturi, kao što je odnos između prihvatljivosti eliptičnih i neeliptičnih rečenica koje prema teorijskoj literaturi zadovoljavaju uvjete gramatičnosti. Naime, moguće je kako će takve rečenice govornicima biti podjednako prihvatljive, no postoji i mogućnost da će govornici u određenim slučajevima eliptične rečenice smatrati prirodnijima.

5.2.1.1.1. Materijali i metode

U preliminarnom istraživanju korišten je dio ispitnih stimulusa sastavljenih za testiranje u glavnim eksperimentima te su materijali uključivali rečenice koje odgovaraju svim istraživačkim uvjetima triju eksperimenata. Ispitni podražaji podijeljeni su u dva upitnika, pri čemu su se u jednom upitniku nalazile sve rečenice s pozitivnom polarnošću u prvoj surečenici i negativnom polarnošću u drugoj surečenici (+ / -), dok su se u drugom upitniku nalazile sve rečenice s negativnom polarnošću u prvoj surečenici i pozitivnom polarnošću u drugoj surečenici (- / +). Unutar svakog upitnika ispitni stimulusi varirani su prema sljedećim kriterijima:

1. Eliptičnost: rečenice su bile sintaktički potpune (E -) ili eliptične (E +)

¹³⁷ U navedenom su istraživanju eksperimentalnim stimulusima značajno niže ocjene dodjeljivali doktori znanosti i magistri lingvistike i kroatistike u odnosu na studente preddiplomskog studija, dok su rezultati sličnih studija provedenih za druge jezike pokazali suprotan obrazac (Dąbrowska 2008, 2010).

2. Oblik pomoćnog glagola: u rečenicama je upotrebljen nenaglašeni (NAG -) ili naglašeni (NAG +) oblik pomoćnog glagola 'htjeti'
3. Mjesto elipse: mjesto elipse nalazilo se u prvoj surečenici tj. prethodilo je antecedentu (1) ili u drugoj surečenici tj. nakon antecedenta (2).

Budući da se mjestom elipse moglo manipulirati samo u eliptičnim rečenicama, svakim su upitnikom ispitane rečenice raspoređene u šest uvjeta. Eksperimentalni uvjeti s primjerima prikazani su u Tablici 5.15. i Tablici 5.16.

Tablica 5.15. Procjena prihvatljivosti rečenica. Preliminarno istraživanje: eksperimentalni uvjeti s primjerima – Upitnik 1 (redoslijed polarnosti + / -)

Eksperimentalni uvjeti i primjeri	
(1) E-/NAG+:	Marija hoće pročitati članak, a Ivana neće pročitati članak.
(2) E-/NAG- :	Jelena će pojesti kolač, a Franka neće pojesti kolač.
(3) E+ /2/ NAG + :	Tina hoće kupiti torbu, a Dunja neće.
(4) E+ / 2/ /NAG - :	Sara će posjetiti baku, a Mirna neće.
(5) E+ /1/ NAG +:	Tanja hoće, a Dina neće predati izvještaj.
(6) E+/ 1/ /NAG -:	Marko će, a Teo neće prevariti djevojku.
Tipovi popunjivača i primjeri	
P1:	Miro nije htio obući odijelo, a Vesna nije htjela obuti salonke, ali ipak jesu.
P2:	Tihana nije htjela privući pažnju, a Jerko nije htio započeti svađu, ali ipak su.

Tablica 5.16. Procjena prihvatljivosti rečenica. Preliminarno istraživanje: eksperimentalni uvjeti s primjerima – Upitnik 2 (redoslijed polarnosti - / +)

Eksperimentalni uvjeti i primjeri	
(1) E-/NAG+:	Marija neće pročitati članak, a Ivana hoće pročitati članak
(2) E-/NAG- :	Jelena neće pojesti kolač, a Franka će pojesti kolač.
(3) E+ /2/ NAG + :	Tina neće kupiti torbu, a Dunja hoće.
(4) E+ / 2/ /NAG - :	Sara neće posjetiti baku, a Mirna će.

(5) E+ /1/ NAG +: Tanja neće, a Dina hoće predati izvještaj.

(6) E+/ 1/ /NAG -: Marko neće, a Teo će prevariti djevojku.

+ Popunjivači (v. Tablicu 5.15.)

Svaki je upitnik sadržavao pet eksperimentalnih stimulusa po uvjetu, ukupno 30 eksperimentalnih stimulusa, te deset primjera svakog tipa popunjivača (engl. *filler*), ukupno 20 popunjivača. Kao što je vidljivo iz Tablica 5.15. i 5.16., primjeri koji su u različitim upitnicima odgovarali istom uvjetu razlikovali su se samo prema redoslijedu surečenica.

Ispitivanje je provedeno metodom internetskog upitnika uporabom računalnog alata *Google obrasci* te su rečenice prikazivane slučajnim redoslijedom. Oba su upitnika sadržavala upute jednake onima u glavnim eksperimentima (v. Prilog B). Sudionici su zamoljeni da pažljivo pročitaju prikazane rečenice te procijene njihovu prihvatljivost ocjenama od 1 do 5. Budući da *Google obrasci* ne nude mogućnost odgovora s negativnim vrijednostima, u preliminarnom istraživanju korištena je Likertova ljestvica s pozitivnim vrijednostima, dok je u glavnim eksperimentima, provedenima metodom olovke i papira, korištena Likertova ljestvica s rasponom vrijednosti od -2 do + 2.

5.2.1.1.2. Sudionici

U preliminarnom istraživanju sudjelovalo je ukupno 32 ispitanika. Svaki upitnik ispunilo je 16 sudionika. Sudjelovanje u istraživanju bilo je anonimno i dobrovoljno te sudionici nisu dobili nikakvu naknadu za sudjelovanje. Svi su sudionici osobno kontaktirani i zamoljeni da ispune upitnik te su odabrani sudionici čije zvanje i zanimanje nije vezano uz analizu ili podučavanje jezika, pisanje ili prevođenje. Svaki je sudionik procijenio 50 rečenica te nitko od sudionika nije ispunio oba upitnika ili sudjelovao u glavnim eksperimentima. Podaci o dobi i spolu sudionika prikazani su u Tablici 5.17.

Tablica 5. 17. Procjena prihvatljivosti rečenica. Preliminarno istraživanje: podaci o sudionicima

	SPOL		Prosječna dob	DOB	
	M	Ž		Min	Max
Upitnik 1 (N = 16)	4	12	33,46	22	55
Upitnik 2 (N = 16)	7	9	33,18	22	56

5.2.1.1.3. Prikupljanje i obrada podataka

Zabilježeni odgovori sudionika za eksperimentalne uvjete uneseni su u računalni program Excel te analizirani u programu JASP 0.10.0. Analiza je temeljena na aritmetičkim sredinama procjena prihvatljivosti rečenica svakog sudionika za svaki eksperimentalni uvjet. Budući da je riječ o preliminarnom istraživanju, izrađena je samo deskriptivna statistika. Popunjavači nisu analizirani.

5.2.1.1.4. Rezultati

U Tablici 5.18. prikazani su rezultati prvoga upitnika, u kojem su se svi eksperimentalni stimulusi pojavljivali u redoslijedu polarnosti + / -. U Tablici 5.19. prikazani su rezultati drugoga upitnika, u kojem su se svi eksperimentalni stimulusi pojavljivali u redoslijedu polarnosti - /+. U tablicama su navedeni podaci o aritmetičkoj sredini (M), standardnoj devijaciji (SD), najvišoj i najnižoj prosječnoj ocjeni (Min / Max) te broju ispitanika na temelju čijih su procjena izračunate prikazane vrijednosti. *Boxplot* prikazi distribucije procjena po pojedinom eksperimentalnom uvjetu nalaze se u Prilogu C.

Tablica 5.18: Procjena prihvatljivosti rečenica. Preliminarno istraživanje: rezultati – Upitnik 1 (polarnost: + / -)

Uvjet	M	SD	Min	Max	N
(1) E-/NAG+	3,750	1,165	1,00	5,00	16
(2) E-/NAG-	4,000	1,088	1,80	5,00	16

(3) E+ /2/ NAG +	3,850	1,097	1,60	5,00	16
(4) E+ / 2/ /NAG -	4,287	0,900	2,80	5,00	16
(5) E+ /1/ NAG +	4.013	0,967	2,00	5,00	16
(6) E+ / 1/ /NAG -	1.887	0,845	1,00	4,20	16

Kao što je vidljivo iz Tablice 5.18., rečenice koje su odgovarale posljednjem uvjetu ('Marko će, a Teo neće prevariti djevojku.') procijenjene su kao znatno neprihvatljivije u odnosu na rečenice u svim ostalim uvjetima. Budući da je riječ o jedinom uvjetu u prvom upitniku u kojem nije ostvaren kontrastivni fokus polarnosti u objema surečenicama, zabilježena razlika je očekivana. Za razliku od posljednjeg uvjeta, visoke ocjene dodijeljene su odgovarajućim neeliptičnim rečenicama u drugom uvjetu ('Jelena će pojesti kolač, a Franka neće pojesti kolač.'), rečenicama s mjestom elipse u drugoj surečenici u četvrtom uvjetu ('Sara će posjetiti baku, a Mirna neće.') te rečenicama s naglašenim oblikom pomoćnog glagola u petom uvjetu ('Tanja hoće, a Dina neće predati izvještaj.').

Usporede li se međusobno procjene eliptičnih rečenica koje sadrže naglašeni oblik pomoćnog glagola te se razlikuju s obzirom na mjesto elipse, odnosno rečenica u trećem ('Tina hoće kupiti torbu, a Dunja neće.') i petom ('Tanja hoće, a Dina neće predati izvještaj.') uvjetu, rezultati sugeriraju da su takve rečenice nešto prihvatljivije kada mjesto elipse prethodi antecedentu. Usporedimo li, s druge strane, prva dva uvjeta, odnosno neeliptične rečenice s naglašenim ('Marija hoće pročitati članak, a Ivana neće pročitati članak.') i nenaglašenim ('Jelena će pojesti kolač, a Franka neće pojesti kolač.') oblikom pomoćnog glagola, vidljivo je kako govornici malu prednost daju rečenicama s nenaglašenim oblikom glagola. Iako je preliminarno istraživanje provedeno na malom uzorku te nije izrađena inferencijalna statistika na temelju koje bi se mogli donositi zaključci o značajnosti dobivenih razlika, smatramo kako takvi rezultati sugeriraju da je uporaba naglašenog oblika pomoćnog glagola izlišna u slučajevima u kojima se kontrastivni fokus može ostvariti na glavnom glagolu.

Izuzev ranije spomenute razlike između aritmetičkih sredina procjena za drugi i peti uvjet, usporedba neeliptičnih i eliptičnih rečenica ukazuje na neznatnu prednost eliptičnih rečenica. Naime, rečenice u trećem uvjetu ('Tina hoće kupiti torbu, a Dunja neće.') uz malu su razliku procijenjene prihvatljivijima od rečenica u prvom uvjetu ('Marija hoće pročitati članak, a

Ivana neće pročitati članak.'), kao i rečenice u četvrtom uvjetu ('Sara će posjetiti baku, a Mirna neće.' u odnosu na rečenice u drugom uvjetu (Jelena će pojesti kolač, a Franka neće pojesti kolač.'). Uz vrlo male razlike prihvatljivijima su procijenjene eliptične rečenice iz petog uvjeta, u kojima mjesto elipse prethodi antecedentu ('Tanja hoće, a Dina neće predati izvještaj.') u odnosu na odgovarajuće neeliptične rečenice u drugom uvjetu.

Promotrimo li dobivene rezultate s obzirom na mjesto elipse, možemo zaključiti kako su rečenice u kojima mjesto elipse prethodi antecedentu govornicima razmjerno prihvatljive ukoliko je u rečenici ostvaren kontrastivni fokus polarnosti. Štoviše, u preliminarnom su istraživanju takvim rečenicama ('Tanja hoće, a Dina neće predati izvještaj.') dodijeljene nešto više ocjene nego rečenicama u kojima antecedent prethodi mjestu elipse ('Tina hoće kupiti torbu, a Dunja neće.'), što ponovno može ukazivati na izlišnost uporabe naglašenog oblika pomoćnog glagola u uvjetima u kojima se kontrastivni fokus polarnosti može ostvariti na drugom elementu.

Promotrimo rezultate drugoga upitnika:

Tablica 5.19: Procjena prihvatljivosti rečenica. Preliminarno istraživanje: rezultati – Upitnik 2 (polarnost: - / +)

Uvjet	M	SD	Min	Max	N
(1) E-/NAG+	3,087	1,078	1,60	4,80	16
(2) E-/NAG-	3,263	1,040	1,40	5,00	16
(3) E+ /2/ NAG +	4,275	0,943	2,20	5,00	16
(4) E+/ 2/ /NAG -	1,700	0,673	1,00	3,40	16
(5) E+ /1/ NAG +	3,612	0,976	1,80	5,00	16
(6) E+/ 1/ /NAG -	3,163	1,155	1,00	4,80	16

Kao što je vidljivo iz Tablice 5.19., kao najmanje prihvatljive procijenjene su rečenice u četvrtom uvjetu ('Sara neće posjetiti baku, a Mirna će.'). Kao i u prvom upitniku, riječ je o rečenicama u kojima nije ostvaren kontrastivni fokus polarnosti. Kao najprihvatljivije

ocijenjene su rečenice u trećem uvjetu ('Tina neće kupiti torbu, a Dunja hoće.') koje se s obzirom na rečenice iz četvrtoga uvjeta razlikuju samo s obzirom na oblik pomoćnog glagola. Takvim su rečenicama dodijeljene više ocjene u odnosu na odgovarajuće neeliptične rečenice u prvom uvjetu ('Marija neće pročitati članak, a Ivana hoće pročitati članak.'), što, kao i u prvom upitniku, sugerira prednost prihvatljivih eliptičnih rečenica u odnosu na neeliptične rečenice. Također, rečenice iz trećeg uvjeta ocijenjene su višim ocjenama nego rečenice iz petog uvjeta u kojima mjesto elipse prethodi antecedentu ('Tanja neće, a Dina hoće predati izvještaj.'). S druge strane, u prvom se upitniku pokazalo kako su kod eliptičnih rečenica s naglašenim oblikom pomoćnog glagola nešto prihvatljivije one s redoslijedom mjesto elipse – antecedent. Budući da su u drugom upitniku rečenicama za sve uvjete izuzev trećega i petoga dodijeljivane niže ocjene nego u prvom upitniku, ta razlika može biti rezultat općenito niže prihvatljivosti rečenica s redoslijedom polarnosti - / + ili rezultat razlika između skupina ispitanika.

Kao i u prvom upitniku, neeliptične rečenice s nenaglašenim oblikom pomoćnog glagola ('Jelena neće pojesti kolač, a Franka će pojesti kolač.') nešto su prihvatljivije od neeliptičnih rečenica s naglašenim oblikom pomoćnog glagola ('Marija neće pročitati članak, a Ivana hoće pročitati članak.'). Također, eliptične rečenice s naglašenim oblikom pomoćnih glagola prihvatljivije su od odgovarajućih neeliptičnih rečenica ('Tina neće kupiti torbu, a Dunja hoće.' te 'Tanja neće, a Dina hoće predati izvještaj.' u odnosu na 'Marija neće pročitati članak, a Ivana hoće pročitati članak.'). S druge strane, eliptične rečenice s nenaglašenim oblikom pomoćnog glagola manje su prihvatljive u odnosu na neeliptične rečenice s nenaglašenim oblikom pomoćnog glagola. Dok se, kao što je već istaknuto, niska prihvatljivost rečenica u petom uvjetu može pripisati nedostatku kontrastivnog fokusa, nešto niža prihvatljivost rečenica poput 'Marko neće, a Teo će prevariti djevojku.' u odnosu na 'Jelena neće pojesti kolač, a Franka će pojesti kolač.' mogla bi ukazivati na ulogu interakcije mjesta elipse i oblika pomoćnog glagola u prihvatljivosti, no mogla bi se pokazati i statistički zanemarivom.

5.2.1.1.4. Preliminarno istraživanje: zaključak

Budući da su preliminarnim istraživanjem zabilježene procjene na čitavom rasponu Likertove ljestvice, smatramo kako se među rečenicama sastavljenima s obzirom na faktore kojima se u istraživanju manipulira može razlikovati više razina prihvatljivosti. Stoga je u glavnim eksperimentima zadržana Likertova ljestvica s pet razina.

Kao drugi cilj preliminarnog istraživanja istaknuto je stjecanje uvida u mogućnosti generalizacije rezultata istraživanja provedenoga sa studentima društvenohumanističkih znanosti. Razlike u broju ispitanika, rasporedu i količini ispitnog materijala te načinu provođenja preliminarnog istraživanja u odnosu na glavne eksperimente onemogućuju pouzdane zaključke o razlikama koje proizlaze upravo iz karakteristika skupina ispitanika. Međutim, smatramo kako zabilježena odstupanja, koja će biti raspravljena uz rezultate glavnih eksperimenata, ukazuju na varijacije među skupinama ispitanika koje je potrebno uzeti u obzir pri interpretaciji rezultata zadatka procjene prihvatljivosti rečenica.

Ipak, smatramo kako rezultati dobiveni preliminarnim istraživanjem daju smjernice za predviđanje rezultata daljnjih eksperimenata. Stoga na temelju dobivenih procjena postavljamo sljedeća predviđanja:

- (1) Elipsa glagolske skupine u koordiniranim rečenicama sa suprotnom polarnošću govornicima hrvatskoga jezika prihvatljiva je ukoliko je u rečenici ostvaren kontrastivni fokus polarnosti.
- (2) Ukoliko je u eliptičnoj rečenici ostvaren kontrastivni fokus polarnosti, eliptične će rečenice govornicima biti prihvatljive barem u onoj mjeri u kojoj su im prihvatljive i odgovarajuće neeliptične rečenice.

5.2.1.2. Eksperiment 1

Cilj prvoga eksperimenta bio je ispitati uvjet kontrastivnog fokusa za mogućnost ostvarivanja elipse glagolske skupine u hrvatskome. Kao i u preliminarnom istraživanju, ovim se eksperimentom ispituje uvjet kontrastivnog fokusa polarnosti. Testirana je prihvatljivost eliptičnih rečenica u kojima antecedent prethodi mjestu elipse te se mjesto elipse nalazi u surečenici s pozitivnom polarnošću (5.53.), kao i prihvatljivost odgovarajućih neeliptičnih rečenica (5.54.):

- (5.53.) a. Marija neće pročitati članak, a Ivana će.
b. Marija neće pročitati članak, a Ivana hoće.

(5.54.) a. Marija neće pročitati članak, a Ivana će pročitati članak.

b. Marija neće pročitati članak, a Ivana hoće pročitati članak.

Na temelju analize mogućnosti ostvarivanja kontrastivne elipse glagolske skupine u koordiniranim strukturama u hrvatskome, koja je razrađena u 4. poglavlju rada te se djelomično oslanja na analize koje za engleski predlažu López i Winkler (2000) te Winkler (2016), a za ruski Kazenin (2006), kao i na temelju rezultata preliminarnog istraživanja, postavlja se prva hipoteza:

(1) H1

Govornicima hrvatskoga jezika elipsa glagolske skupine u kojoj antecedent prethodi mjestu elipse nije prihvatljiva u koordiniranim rečenicama sa suprotnom polarnošću u kojima se ne ostvaruje kontrastivni fokus polarnosti.

Iz prve hipoteze proizlazi predviđanje da će rečenice poput onih u primjeru 5.53.a. biti procijenjene kao manje prihvatljive u odnosu na rečenice poput onih u primjerima 5.53.b. te 5.54. a.

Na temelju rezultata preliminarnog istraživanja postavlja se druga hipoteza:

(2) H2

Govornicima hrvatskoga jezika elipsa glagolske skupine u koordiniranim rečenicama sa suprotnom polarnošću u kojima se ostvaruje kontrastivni fokus polarnosti te u kojima antecedent prethodi mjestu elipse prihvatljivija je od odgovarajuće sintaktički potpune strukture.

Iz druge hipoteze proizlazi predviđanje kako će sudionici više ocjene dodijeliti rečenicama poput onih u primjeru 5.54.b. u odnosu na rečenice poput 5.55.b. Važno je istaknuti kako ovako formulirana druga hipoteza prvim eksperimentom može biti tek djelomično potvrđena ili opovrgnuta. Naime, ovim su eksperimentom ispitane samo rečenice s redosljedom polarnosti + / - te se, s obzirom na prvu hipotezu, predviđanja temeljena na drugoj hipotezi odnose samo na rečenice s naglašenim oblikom pomoćnog glagola. Uz to, u preliminarnom istraživanju nisu zabilježene velike razlike u procjenama uvjeta relevantnih za drugu hipotezu,

stoga, ukoliko se razlika pokaže statistički značajnom, očekujemo manju veličinu efekta nego za hipotezu H1.

5.2.1.2.1. Metode

5.2.1.2.1.1. Materijali i dizajn

Za potrebe istraživanja prethodno su pripremljene četiri skupine od 40 rečenica, ukupno 160 ispitnih stimulusa. Svaka je skupina ispitnih stimulusa odgovarala jednom istraživačkom uvjetu te je, uz preinake s obzirom na faktore istraživanja, ostatak leksičkog materijala ponovljen u svim skupinama. U istraživanju je korišten složeni eksperimentalni nacrt 2 x 2. Faktori istraživanja bili su:

1. Eliptičnost rečenica: rečenice su bile eliptične (E+) ili sintaktički potpune (E-). U eliptičnim rečenicama antecedent je prethodio mjestu elipse.
2. Oblik pomoćnog glagola: u rečenicama je korišten naglašeni (NAG+) ili nenaglašeni (NAG-) oblik glagola htjeti.

Ispitni stimulusi ujednačeni su prema sljedećim kriterijima:

1. Sve su rečenice bile nezavisnosložene suprotne rečenice s veznikom 'a'.
2. U svim se rečenicama obilježivač negativne polarnosti nalazio u prvoj surečenici.
3. Sve su rečenice bile u jednini.
4. Prva surečenica sastojala se od subjekta S₁ sa semantičkim obilježjem [+živo], predikata u formi 'neće' + infinitiv₁ te izravnog objekta O₁.
5. Druga surečenica neeliptičnih rečenica sastojala se od subjekta S₂ sa semantičkim obilježjem [+živo], predikata u formi 'će'/'hoće' + infinitiv₁ te izravnog objekta O₁.
6. Druga surečenica eliptičnih rečenica sastojala se od subjekta S₂ sa semantičkim obilježjem [+živo] i ostatka glagolske skupine u formi 'će'/'hoće'.

Kako bi se smanjila repetitivnost ispitnog materijala, uz varijacije vezane uz faktore istraživanja, subjekti rečenica varirani su kombinacijom sljedećih kriterija:

1. Variranje subjekata u rodu:

- a. S_1 (m), S_2 (m)
- b. S_1 (ž), S_2 (ž)
- c. S_1 (m), S_2 (ž)
- d. S_1 (ž), S_2 (ž)

2. Variranje subjekata prema opsegu značenja imenice:

- a. S_1, S_2 : opće imenice
- b. S_1, S_2 : osobna imena

Broj eksperimentalnih jedinica za svaku varijaciju ujednačen je po ispitnim uvjetima.

Budući da je svaki ispitni stimulus unutar pojedine skupine odgovarao po jednom ispitnom stimulusu iz ostalih skupina, odnosno leksički se razlikovao samo onoliko koliko je nužno za variranje faktora, eksperimentalni stimulusi podijeljeni su u četiri liste u kojima je svaki od odgovarajućih stimulusa prikazan u samo jednom uvjetu.

Kako ispitanici ne bi lako prepoznali svrhu ispitivanja, smišljene su četiri skupine od 10 popunjivača prema sljedećim kriterijima:

- 1. skupina: nezavisnosložene suprotne rečenice s veznikom 'a' u perfektu; prva surečenica u jednini, druga surečenica u množini; negativna polarnost u drugoj surečenici
- 2. skupina: eliptične nezavisnosložene surečenice s veznikom 'a' u perfektu; obje surečenice u jednini; elipsa glagolske skupine i negativna polarnost u prvoj surečenici
- 3. skupina: eliptične višestruko nezavisnosložene suprotne rečenice s veznicima 'a' i 'ali' u perfektu; samo posljednja surečenica u množini; negativna polarnost u prvim dvjema surečenicama; elipsa glagolske skupine u posljednjoj surečenici; nenaglašeni oblik pomoćnog glagola ispred mjesta elipse
- 4. skupina: eliptične višestruko nezavisnosložene suprotne rečenice s veznicima 'a' i 'ali' u perfektu; samo posljednja surečenica u množini; negativna polarnost u prvim dvjema

surečenicama; elipsa glagolske skupine u posljednjoj surečenici; naglašeni oblik pomoćnog glagola ispred mjesta elipse.

Subjekti u popunjačima varirani su na isti način kao i u eksperimentalnim rečenicama.

Faktori istraživanja i eksperimentalni uvjeti s primjerima prikazani su u Tablici 5.20.

Tablica 5.20. Procjena prihvatljivosti rečenica. Eksperiment 1: faktori istraživanja, eksperimentalni uvjeti i primjeri stimulusa.

Faktori istraživanja
F1: Eliptičnost [E -; E +]
F2: Oblik pomoćnog glagola [NAG -; NAG +]
Eksperimentalni uvjeti i primjeri
(1) E-/NAG- : Marija neće pročitati članak, a Ivana će pročitati članak
(2) E-/NAG+ : Marija neće pročitati članak, a Ivana hoće pročitati članak
(3) E+/NAG- : Marija neće pročitati članak, a Ivana će.
(4) E+/NAG+ : Marija neće pročitati članak, a Ivana hoće.
Tipovi popunjivača i primjeri
P1: Jan je završio fakultet, a roditelji nisu završili fakultet.
P2: Kneginje nisu, a Pepeljuga je zavela princa.
P3: Starica nije htjela otvoriti vrata, a razbojnik nije htio ostaviti trag, ali ipak su.
P4: Miro nije htio obući odijelo, a Vesna nije htjela obuti salonke, ali ipak jesu.

Ispitivanje je provedeno metodom papira i olovke (engl. *pen-and-paper*, PAP). Tiskani upitnici sastavljeni su s obzirom na četiri liste ispitnih stimulusa te je svaki upitnik sadržavao 40 ispitnih stimulusa, odnosno 10 stimulusa po uvjetu te 40 popunjivača koji su bili jednaki u svim verzijama upitnika. Svi su stimulusi za svaku listu raspoređeni nasumičnim redoslijedom čime je dobivena A verzija pojedinog upitnika, dok su za B verziju stimulusi iz A verzije podijeljeni u dva bloka kojima je zamijenjen redoslijed. Na taj je način izrađeno ukupno 8 verzija upitnika koji su sadržavali po 80 stimulusa.

Rečenice su u upitniku numerirane te je uz svaki stimulus ponuđena Likertova ljestvica s pet razina, u rasponu od -2 do +2. Pojedine razine označavale su sljedeće procjene:

Tablica 5.21. Procjena prihvatljivosti rečenica. Eksperiment 1: Likertova ljestvica – vrijednosti

-2	-1	0	+1	+2
Potpuno neprihvatljivo	Donekle neprihvatljivo	Ne mogu odlučiti	Donekle prihvatljivo	Potpuno prihvatljivo

5.2.1.2.1.2. Sudionici

U istraživanju su sudjelovale su 32 osobe, studenti i studentice Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Svi su sudionici izvorni govornici hrvatskoga jezika, uredna jezična statusa, bez povijesti neuroloških oštećenja i razvojnih odstupanja te neoštećena ili korigirana vida. Socioekonomski status nije kontroliran. Svi su sudionici prethodno upoznati s postupkom i predviđenim trajanjem ispitivanja te su potpisali suglasnost za sudjelovanje i ispunili kratki demografsko-sociolingvistički upitnik. Zajamčena im je anonimnost, a u svakom su se trenutku mogli povući iz ispitivanja bez obveze navođenja razloga povlačenja. Sudionici su nakon sudjelovanja upoznati sa svrhom istraživanja te su dobili odgovore na eventualna pitanja. Ostali podaci o sudionicima (spol, dob, mjesto u kojem su proveli najveći dio života) prikazani su u Tablici 5.22.

Tablica 5.22. Procjena prihvatljivosti rečenica. Eksperiment 1: Sudionici

Sudionici N=32				
SPOL		DOB		
M	Ž	Prosječna dob	Min.	Maks.
6	26	23,22	19	30

Mjesto u kojem su sudionici proveli najveći dio života:

Duga Resa (1)¹³⁸, Karlovac (3), Lobar (2), Ludbreg (1), Marija Bistrica (1), Novi Marof (1),

¹³⁸ U zagradi je naveden broj sudionika.

5.2.1.2.1.3. Postupak

Istraživanje se provodilo skupno u prostorijama Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Sudjelovanje je bilo dobrovoljno, prethodno je predstavljen opći cilj istraživanja te su pristanak za sudjelovanje i demografsko-sociolingvistički upitnik. Upute u upitniku bile su sastavljene prema Miličević (2012), sudionici su zamoljeni da pažljivo pročitaju ponuđene rečenice te procijene njihovu prihvatljivost s obzirom na vrijednosti prikazane u Tablici 5.21. Upute su sadržavale po jedan primjer pozitivno i negativno ocijenjenih rečenica strukturno različitih od ispitnih stimulusa. Vrijeme ispitivanja nije bilo unaprijed određeno, čitav postupak ispunjavanja suglasnosti, sociolingvističko-demografskog upitnika i testa trajao je oko 20 minuta te je svaku verziju upitnika ispunilo četvero sudionika.

5.2.1.2.1.4. Prikupljanje i obrada podataka

Prikupljene procjene prihvatljivosti na ljestvici od -2 do +2 unesene su u program Microsoft Excel te pretvorene u vrijednosti od 1 do 5. Statistička analiza podataka provedena je u programu JASP 0.10.0. Analiza je temeljena na aritmetičkim sredinama procjena prihvatljivosti rečenica svakog sudionika za svaki eksperimentalni uvjet. Uz deskriptivnu statistiku korištena je dvofaktorska analiza varijance (eliptičnost x naglašenost) za ponovljena mjerenja (engl. *repeated measures ANOVA*). Popunjivači nisu analizirani.

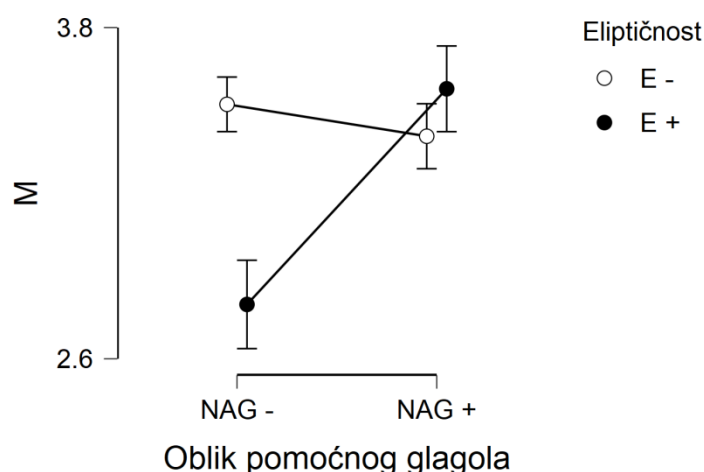
5.2.1.2.2. Rezultati

U Tablici 5.23. prikazana je deskriptivna statistika za procjene prihvatljivosti rečenica po eksperimentalnim uvjetima. U tablici su navedeni podaci o aritmetičkoj sredini (M), standardnoj devijaciji (SD), najvišoj i najnižoj prosječnoj ocjeni (Min / Max) te broju ispitanika na temelju čijih su procjena izračunate prikazane vrijednosti. *Boxplot* prikazi distribucije procjena po pojedinom eksperimentalnom uvjetu nalaze se u Prilogu C.

Tablica 5.23. Procjena prihvatljivosti rečenica. Eksperiment 1: rezultati – deskriptivni pokazatelji

Uvjet	1. E - / NAG -	2. E - / NAG +	3. E + / NAG -	4. E + / NAG +
M	3,522	3,406	2,797	3,578
SD	0,6272	0,8758	1,0130	0,9079
Min	2,30	1,30	1,00	2,20
Max	4,60	4,80	4,80	5,00
N	32	32	32	32

Rezultati po eksperimentalnim uvjetima s prikazom standardne pogreške grafički su prikazani Slikom 5.2,

Slika 5.2. Procjena prihvatljivosti rečenica. Eksperiment 1: rezultati – prosječne ocjene po uvjetima sa standardnom pogreškom.

Kao što je vidljivo iz Tablice 5.23. te Slike 5.2., najmanje su prihvatljivima ocijenjene eliptične rečenice s nenaglašenim oblikom pomoćnog glagola ('Marija neće pročitati članak, a Ivana će'), dok su kao najprihvatljivije procijenjene eliptične rečenice s naglašenim oblikom pomoćnog glagola ('Marija neće pročitati članak, a Ivana hoće.')

Međutim, neeliptične rečenice ukupno su ocijenjene prihvatljivijima nego eliptične rečenice te provedena statistička analiza upućuje na efekt eliptičnosti ($F(1/31) = 9,236$; $p = ,005$; $\eta^2 = ,023$; $\eta^2_p = ,230$), efekt oblika pomoćnog glagola ($F(1/31) = 14,136$; $p < ,001$; $\eta^2 = ,034$; $\eta^2_p = ,314$), kao i na efekt interakcije između oblika pomoćnog glagola i eliptičnosti ($F(1/31) = 5,170$; $p = ,03$; $\eta^2 = ,061$; $\eta^2_p = ,143$).

Dodatnom analizom zabilježen je statistički značajan efekt oblika pomoćnog glagola za eliptične rečenice ($F(1) = 9,209$; $p = ,005$), dok se efekt oblika pomoćnog glagola nije pokazao statistički značajnim za neeliptične rečenice.¹³⁹ Uz to, efekt eliptičnosti pokazao se značajnim za rečenice s nenaglašenim oblikom pomoćnog glagola ($F(1) = 11,613$; $p = 0,002$), ali ne i za rečenice s naglašenim oblikom pomoćnog glagola.¹⁴⁰ Takvi rezultati upućuju na sljedeće zaključke:

1. S obzirom na eliptičnost, govornicima su prihvatljivije neeliptične rečenice s nenaglašenim oblikom pomoćnoga glagola od eliptičnih rečenica s nenaglašenim oblikom pomoćnoga glagola.
2. S obzirom na oblik pomoćnoga glagola, govornicima su prihvatljivije eliptične rečenice s naglašenim oblikom pomoćnog glagola od eliptičnih rečenica s nenaglašenim oblikom pomoćnog glagola.

Budući da se pokazalo kako su eliptične rečenice s nenaglašenim oblikom pomoćnog glagola u kojima se ne ostvaruje kontrastivni fokus govornicima znatno manje prihvatljive i od eliptičnih rečenica s naglašenim oblikom pomoćnog glagola, kao i od neeliptičnih rečenica s nenaglašenim oblikom pomoćnog glagola, odnosno od uvjeta u kojima se ostvaruje kontrastivni fokus, smatramo kako je eksperimentom potvrđena prva hipoteza. S druge strane, statistička analiza pokazala je kako razlika u prihvatljivosti između eliptičnih i neeliptičnih rečenica nije značajna, stoga se druga hipoteza ne može smatrati potvrđenom.

Usporede li se rezultati relevantni za postavljene hipoteze s rezultatima preliminarnog istraživanja, vidljivo je kako su oni djelomično podudarni. U oba su slučaja rečenice u kojima nije ostvaren kontrastivni fokus procijenjene kao znatno neprihvatljivije u odnosu na sve

¹³⁹ $F(1) = 0,492$; $p = ,488$

¹⁴⁰ $F(1) = 0,602$; $p = ,444$

ostale uvjete u upitniku.¹⁴¹ Međutim, zabilježena razlika u procjenama eliptičnih i neeliptičnih rečenica koje odgovaraju uvjetima relevantnima za drugu hipotezu nešto je veća u preliminarnom istraživanju nego u ovome eksperimentu.

5.2.1.3. Eksperiment 2

Drugim eksperimentom ispitana je prihvatljivost eliptičnih rečenica u kojima se, kao i u prethodno prikazanom eksperimentu, mjesto elipse nalazi u surečenici s pozitivnom polarnošću. Rezultati prvog eksperimenta sugeriraju kako je za ostvarivanje elipse glagolske skupine u koordiniranoj rečenici sa suprotnom polarnošću u prvoj i drugoj surečenici nužan kontrastivni fokus polarnosti. Međutim, taj je uvjet prvim eksperimentom ispitan samo na primjerima rečenica u kojima antecedent prethodi mjestu elipse. Stoga je cilj drugoga eksperimenta istražiti vrijedi li uvjet kontrastivnog fokusa i za elipsu glagolske skupine koja prethodi antecedentu. Ovim je eksperimentom testirana prihvatljivost eliptičnih (5.55.) te neeliptičnih (5.56.) rečenica poput:

(5.55.) a. Marija će, a Ivana neće pročitati članak.

b. Marija hoće, a Ivana neće pročitati članak.

(5.56.) a. Marija će pročitati članak, a Ivana neće pročitati članak.

b. Marija hoće pročitati članak, a Ivana neće pročitati članak.

Na temelju ograničenja kontrastivnog fokusa za kataforičnu elipsu glagolske skupine koju smo u četvrtom poglavlju formulirali prema Ha (2008), a prema kojoj se u elipsi glagolske skupina mjesto elipse može nalaziti ispred antedecenta ukoliko je na konstituentu koji prethodi elipsi ostvaren kontrastivni fokus, kao i na temelju preliminarnog istraživanja, postavlja se treća hipoteza:

¹⁴¹ Međutim, dok je u preliminarnom istraživanju riječ o uvjetu za koji je zabilježena najmanja standardna devijacija u odnosu na standardne devijacije za ostale uvjete u upitniku, u glavnom je eksperimentu standardna devijacija za odgovarajući uvjet veća od standardnih devijacija u ostalim uvjetima.

(1) H3

Govornicima hrvatskoga jezika elipsa glagolske skupine u kojoj mjesto elipse prethodi antecedentu nije prihvatljiva u koordiniranim rečenicama sa suprotnom polarnošću u kojima se ne ostvaruje kontrastivni fokus polarnosti.

Iz hipoteze H3 proizlazi predviđanje da će eliptične rečenice s nenaglašenim oblikom pomoćnog glagola poput onih u primjeru 5.55.a. sudionici istraživanja procijeniti neprihvatljivijima u odnosu na eliptične rečenice s naglašenim oblikom pomoćnog glagola (5.55.b.) te neeliptične rečenice s nenaglašenim oblikom pomoćnog glagola (5.56.a.)

Iako se u prethodnom eksperimentu relativno prihvatljive eliptične rečenice nisu pokazale značajno prihvatljivijima od, također relativno prihvatljivih, odgovarajućih neeliptičnih rečenica, istaknuli smo kako se hipoteza H2 prvim eksperimentom može potvrditi ili opovrgnuti samo za rečenice u kojima antecedent prethodi mjestu elipse. Stoga ćemo na temelju rezultata preliminarnog istraživanja formulirati sljedeću hipotezu:

(2) H4

Govornicima hrvatskoga jezika kataforična elipsa glagolske skupine u koordiniranim rečenicama sa suprotnom polarnošću u kojima se ostvaruje kontrastivni fokus polarnosti te u kojima antecedent prethodi mjestu elipse prihvatljivija je od odgovarajuće sintaktički potpune strukture.

Iz hipoteze H4 proizlazi predviđanje da će eliptične rečenice poput onih u primjeru 5.55. b. ispitanici procijeniti kao prihvatljivije od neeliptičnih rečenica poput onih u primjeru 5.56. b.

5.2.1.3.1. Metode

5.2.1.2.3.1.1. Materijali i dizajn

Ispitni stimulusi korišteni u prvom eksperimentu (4 skupine od 40 rečenica, ukupno 160 ispitnih stimulusa) preinačeni su tako da odgovaraju istraživačkim uvjetima drugog eksperimenta. U istraživanju je korišten složeni eksperimentalni nacrt 2 x 2. Faktori istraživanja bili su:

1. Eliptičnost rečenica: rečenice su bile eliptične (E+) ili sintaktički potpune (E-). U eliptičnim rečenicama mjesto elipse prethodilo je antecedentu.

2. Oblik pomoćnog glagola: u rečenicama je korišten naglašeni (NAG+) ili nenaglašeni (NAG-) oblik glagola htjeti u prvoj surečenici.

Ispitni stimulusi ujednačeni su prema sljedećim kriterijima:

1. Sve su rečenice bile nezavisnosložene suprotne rečenice s veznikom 'a'.
2. U svim se rečenicama obilježivač negativne polarnosti nalazio u drugoj surečenici.
3. Sve su rečenice bile u jednini.
4. Druga surečenica sastojala se od subjekta S_2 sa semantičkim obilježjem [+živo], predikata u formi 'neće' + infinitiv te izravnog objekta O_1 .
4. Prva surečenica neeliptičnih rečenica sastojala se od subjekta S_1 sa semantičkim obilježjem [+živo], predikata u formi 'će'/'hoće' + infinitiv₁ te izravnog objekta O_1 .
5. Prva surečenica eliptičnih rečenica sastojala se od subjekta S_2 sa semantičkim obilježjem [+živo] i ostatka glagolske skupine u formi 'će'/'hoće'.

40 popunjivača iz prethodnog eksperimenta korišteno je i u ovom eksperimentu.

U Tablici 5.24. prikazani su faktori istraživanja i eksperimentalni uvjeti s primjerima.

Tablica 5.24. Procjena prihvatljivosti rečenica. Eksperiment 2: Faktori istraživanja, eksperimentalni uvjeti i primjeri stimulusa.

Faktori istraživanja
F1: Eliptičnost [E+; E-]
F2: Oblik pomoćnog glagola [NAG+.; NAG-]
Eksperimentalni uvjeti i primjeri
(1) E-/NAG- : Marija će pročitati članak, a Ivana neće pročitati članak.
(2) E-/NAG+ : Marija hoće pročitati članak, a Ivana neće pročitati članak.
(3) E+/NAG- : Marija će, a Ivana neće pročitati članak.
(4) E+/NAG+ : Marija hoće, a Ivana neće pročitati članak.
Tipovi popunjivača i primjeri

P1: Jan je završio fakultet, a roditelji nisu završili fakultet.

P2: Kneginje nisu, a Pepeljuga je zavela princa.

P3: Starica nije htjela otvoriti vrata, a razbojnik nije htio ostaviti trag, ali ipak su.

P4: Miro nije htio obući odijelo, a Vesna nije htjela obuti salonke, ali ipak jesu.

Kao i u prvom eksperimentu, sastavljene su četiri liste od 40 ispitnih stimulusa i 40 popunjivača raspoređenih nasumičnim redoslijedom u A i B verziji te je tiskani upitnik (ukupno osam verzija) sadržavao 80 rečenica i pridružene Likertove ljestvice s pet razina s vrijednostima prikazanim u Tablici 5.21.

5.2.1.3.1.1.2. Sudionici

U istraživanju su sudjelovale su 32 osobe, studenti i studentice Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Svi su sudionici izvorni govornici hrvatskoga jezika, uredna jezična statusa, bez povijesti neuroloških oštećenja i razvojnih odstupanja te neoštećena ili korigirana vida. Socioekonomski status nije kontroliran. Svi su sudionici prethodno upoznati s postupkom i predviđenim trajanjem ispitivanja te su potpisali suglasnost za sudjelovanje i ispunili kratki demografsko-sociolingvistički upitnik. Zajamčena im je anonimnost, a u svakom su se trenutku mogli povući iz ispitivanja bez obveze navođenja razloga povlačenja. Sudionici su nakon sudjelovanja upoznati sa svrhom istraživanja te su dobili odgovore na eventualna pitanja. Ostali podaci o sudionicima (spol i dob) prikazani su u Tablici 5.25.

Tablica 5.25. Procjena prihvatljivosti rečenica. Eksperiment 2: sudionici

Sudionici N=32				
SPOL		DOB		
M	Ž	Prosječna dob	Min.	Maks.
3	29	20,37	19	27

Mjesto u kojem su sudionici proveli najveći dio života:

Čakovec (1), Dubrovnik (1), Jastrebarsko (1), Karlovac (2), Koprivnica (1), Kutjevo (1), Pregrada (1), Rovinj (1), Sisak (1), Valpovo (1), Varaždin (3), Velika Gorica (1), Virovitica (1), Zagreb (14), Zaprešić (2)

5.2.1.3.1.3. Postupak

Istraživanje se provodilo skupno u prostorijama Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Upute, postupak i trajanje ispitivanja bili su jednaki kao za Eksperiment 1. Svaku verziju upitnika ispunilo je četvero ispitanika.

5.2.1.3.1.4. Prikupljanje i obrada podataka

Kao i u prvom eksperimentu, prikupljene procjene prihvatljivosti na ljestvici od -2 do +2 pretvorene su u vrijednosti od 1 do 5, a statistička analiza podataka, provedena u programu JASP 0.10.0., temeljena je na aritmetičkim sredinama procjena prihvatljivosti rečenica svakog sudionika za svaki eksperimentalni uvjet. Uz deskriptivnu statistiku korištena je dvofaktorska analiza varijance (eliptičnost x naglašenost) za ponovljena mjerenja (engl. *repeated measures ANOVA*).

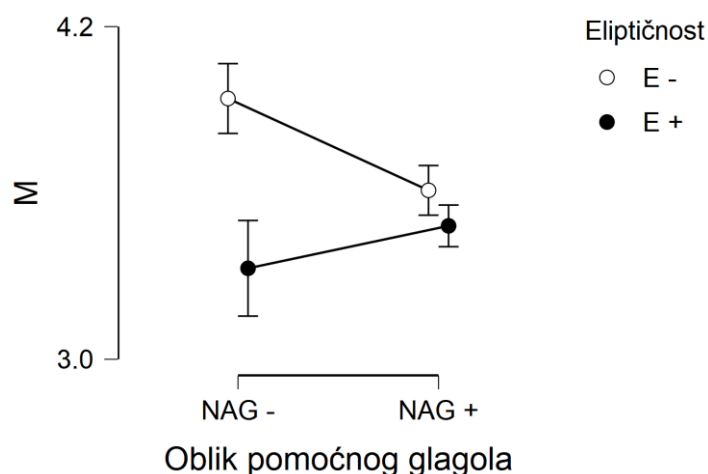
5.2.1.3.2. Rezultati

U Tablici 5.26. prikazana je deskriptivna statistika za procjene prihvatljivosti rečenica po eksperimentalnim uvjetima s podacima o aritmetičkoj sredini (M), standardnoj devijaciji (SD), najvišoj i najnižoj prosječnoj ocjeni (Min / Max) te broju sudionika. *Boxplot* prikazi distribucije procjena po pojedinom eksperimentalnom uvjetu nalaze se u Prilogu C.

Tablica 5.26. Procjena prihvatljivosti rečenica. Eksperiment 2: rezultati – deskriptivni pokazatelji

Uvjet	1. E - / NAG -	2. E - / NAG +	3. E + / NAG -	4. E + / NAG +
M	3,941	3,609	3,328	3,481
SD	0,7286	0,7226	1,061	0,7459
Min	1,900	2,00	1,00	2,10
Max	5,00	4,800	4,90	5,00
N	32	32	32	32

Rezultati po eksperimentalnim uvjetima grafički su prikazani Slikom 5.3.:

Slika 5.3. Procjena prihvatljivosti rečenica. Eksperiment 2: rezultati – prosječne ocjene po uvjetima sa standardnom pogreškom.

Kao što je prikazano u Tablici 5.26. i na Slici 5.3., sudionici su kao najprihvatljivije ocijenili neeliptične rečenice s nenaglašenim oblikom pomoćnog glagola ('Marija će pročitati članak, a Ivana neće pročitati članak.'), dok su najniže prosječne ocjene zabilježene za eliptične rečenice s nenaglašenim oblikom pomoćnog glagola ('Marija će, a Ivana neće pročitati članak.') Zabilježen je statistički značajan efekt eliptičnosti ($F(1/31) = 6,388$; $p = ,017$; $\eta^2 = ,048$ $\eta_p^2 = ,171$): neeliptične rečenice ocijenjene su prosječno višim ocjenama od eliptičnih rečenica. Efekt oblika pomoćnog glagola te efekt interakcije eliptičnosti i oblika pomoćnog glagola nisu se pokazali statistički značajnima.¹⁴² Budući da nije zabilježen efekt interakcije eliptičnosti i oblika pomoćnog glagola, nije izvršena dodatna statistička analiza.

S obzirom na to da se eliptične rečenice u kojima nije ostvaren kontrastivni fokus polarnosti nisu pokazale značajno manje prihvatljivima od odgovarajućih rečenica u ostalim uvjetima relevantnima za provjeru hipoteze H3, zaključujemo kako ona provedenim eksperimentom nije potvrđena.

¹⁴² Efekt oblika pomoćnog glagola: $F(1/31) = 1,083$; $p = ,306$; efekt interakcije eliptičnosti i oblika pomoćnoga glagola: $F(1/31) = 3,748$; $p = ,062$.

Budući da je već iz prikaza deskriptivnih pokazatelja u Tablici 5.26. vidljivo kako eliptične rečenice s naglašenim oblikom pomoćnoga glagola nisu procijenjene prihvatljivijima od neeliptičnih rečenica s naglašenim oblikom pomoćnoga glagola, zaključujemo kako eksperimentom nije potvrđena ni hipoteza H4.

Usporede li se aritmetičke sredine procjena sudionika preliminarnog istraživanja (Tablica 5.18.) s aritmetičkim sredinama procjena sudionika za odgovarajuće uvjete u drugom eksperimentu, vidljivo je kako je razlika u prihvatljivosti rečenica u kojima nije ostvaren kontrastivni fokus u odnosu na ostale uvjete kod sudionika preliminarnog istraživanja znatno veća te kako su sudionici preliminarnog istraživanja rečenicama u kojima je ostvaren kontrastivni fokus polarnosti dodjeljivali više ocjene nego sudionici glavnog eksperimenta.

5.2.1.4. Eksperiment 3

Rezultati prvoga i drugoga eksperimenta sugeriraju kako prihvatljivost elipse glagolske skupine u koordiniranim rečenicama sa suprotnom polarnošću nije uvjetovana isključivo općim ograničenjem ostvarivanja kontrastivnog fokusa polarnosti. U prvom su se eksperimentu eliptične rečenice u kojima antecedent prethodi mjestu elipse te u kojima nije zadovoljeno ograničenje kontrastivnog fokusa pokazale neprihvatljivima. S druge strane, u drugom su eksperimentu rečenice u kojima nije ostvaren kontrastivni fokus, no u kojima mjesto elipse prethodi antecedentu, procijenjene kao razmjerno prihvatljive. Budući da je riječ o procjenama dviju različitih skupina ispitanika čime je onemogućena izravna usporedba, prvi cilj trećega eksperimenta bio je dodatno istražiti utjecaj mjesta elipse na prihvatljivost elipse glagolske skupine.

Za razliku od prethodna dva eksperimenta, trećim je eksperimentom ispitana prihvatljivost eliptičnih rečenica u kojima se mjesto elipse uvijek nalazi u rečenici s negativnom polarnošću:

(5.57.) a. Marija neće, a Ivana će pročitati članak.

b. Marija će pročitati članak, a Ivana neće.

(5.58.) a. Marija neće, a Ivana hoće pročitati članak.

b. Marija hoće pročitati članak, a Ivana neće.

Kako niječni oblik pomoćnog glagola htjeti ima samo jedan oblik, u ovom je eksperimentu variran oblik pomoćnoga glagola u surečenici u kojoj se ne nalazi mjesto elipse te se uvijek ostavlja kontrastivni fokus. Na taj je način omogućena izravna usporedba prihvatljivosti eliptičnih rečenica u kojima je kontrastivni fokus u objema surečenicama ostvaren simetrično na pomoćnom glagolu i rečenica u kojima se kontrastivni fokus u jednoj surečenici ostvaruje na naglašenom pomoćnom glagolu, a u drugoj surečenici na glavnom glagolu.

U preliminarnom istraživanju uvjeti relevantni za usporedbu prihvatljivosti rečenica poput 5.57.a u odnosu na rečenice poput 5.57.b. te rečenica poput 5.58.a. u odnosu na rečenice poput 5.58.b. ispitani su različitim upitnicima te su rečenice u kojima antecedent prethodi mjestu elipse u oba slučaja ocijenjene nešto višim ocjenama nego rečenice u kojima mjesto elipse prethodi antecedentu. S druge strane, kao što je već istaknuto, među eliptičnim rečenicama u kojima nije ostvaren kontrastivni fokus polarnosti više su ocjene dodijeljene onima u kojima mjesto elipse prethodi antecedentu. Budući da je riječ tek o neizravnoj usporedbi rezultata različitih eksperimenata koji, čak i uzmu li se u obzir, navode na suprotne zaključke, smatramo kako nema osnove za opća predviđanja o izoliranom utjecaju mjesta elipse na prihvatljivost eliptičnih struktura u kojima je u nekom obliku ostvaren kontrastivni fokus.

U preliminarnom su istraživanju, u okviru istoga upitnika, nešto prihvatljivijima ocijenjene rečenice poput 5.58. a. u odnosu na rečenice poput 5.57.a., dok su u drugom upitniku nešto više prosječne ocjene zabilježene za rečenice poput 5.57.b. u odnosu na rečenice poput 5.58.b. Takvi rezultati sugeriraju kako se ne može postaviti ni opće predviđanje veće prihvatljivosti maksimalnog stupnja paralelizma, odnosno rečenica u kojima je kontrastivni fokus simetrično ostvaren na pomoćnom glagolu. Stoga u ovom eksperimentu polazimo od nulte hipoteze:

(1) H₀

Razlike među eksperimentalnim uvjetima neće se pokazati značajnima.

Potvrdi li se nulta hipoteza, smatramo kako na temelju provedenog eksperimenta nema osnove za zaključke da:

- (1) Mjesto elipse utječe na prihvatljivost eliptičnih koordiniranih rečenica u kojima je ostvaren kontrastivni fokus polarnosti.

- (2) Simetričnost ostvarivanja fokusa polarnosti utječe na prihvatljivost eliptičnih koordiniranih rečenica.

5.2.1.4.1. Metode

5.2.1.4.1.1. Materijali i dizajn

Treći eksperiment dizajniran je na isti način kao i prethodna dva. Eksperimentalni stimulusi iz prvog i drugog eksperimenta preinačeni su s obzirom na četiri uvjeta u trećem eksperimentu. U istraživanju je korišten složeni eksperimentalni nacrt 2 x 2.

Faktori istraživanja bili su:

1. Mjesto elipse: elipsa glagolske skupine bila je smještena u prvoj surečenici tj. prethodila je antecedentu (ME1) ili je bila smještena u drugoj surečenici tj. antecedent je prethodio mjestu elipse (ME2).
2. Oblik pomoćnog glagola: u rečenicama je korišten naglašeni (NAG+) ili nenaglašeni (NAG-) oblik glagola htjeti u surečenici koja nije eliptična.

Ispitni stimulusi bili su ujednačeni prema sljedećim kriterijima:

1. Sve su rečenice sadržavale elipsu glagolske skupine.
2. Sve su rečenice bile nezavisnosložene suprotne rečenice s veznikom 'a'.
3. Sve su rečenice bile u jednini.
4. Rečenice u kojima antecedent prethodi mjestu elipse sastojale su se od subjekta S_1 [+živo], predikata u formi 'će/' 'hoće' + infinitiv₁ i izravnog objekta O_1 u prvoj surečenici te S_2 [+živo] i ostatka glagolske skupine u formi 'neće' u drugoj surečenici.
5. Rečenice u kojima mjesto elipse prethodi antecedentu sastojale su se od S_1 [+živo] i ostatka glagolske skupine u formi 'neće' u prvoj surečenici te S_2 [živo], predikata u formi 'će/' hoće + infinitiv₁ i O_1 u drugoj surečenici.

Za ovaj eksperiment smišljene su četiri skupine od 10 popunjivača. Rečenice ujednačene prema sljedećim kriterijima:

1. Sve su rečenice bile eliptične nezavisnosložene suprotne rečenice s veznikom 'a'.

2. Sve su rečenice sadržavale da/ne konstrukciju.
3. Sve su rečenice bile u perfektu.
4. Sve su rečenice bile u jednini.

Skupine popunjivača razlikovale su se u strukturi:

1. skupina – prva surečenica: $S_1 - P - O$; druga surečenica: $S_2 - 'ne'$
2. skupina – prva surečenica: $S_1 - P - O$; druga surečenica: $S_2 - 'da'$
3. skupina – prva surečenica: $S_1 - 'ne'$; druga surečenica: $S_2 - P - O$
4. skupina – prva surečenica: $S_1 - 'da'$; druga surečenica: $S_2 - P - O$

Upitnici su sastavljeni na jednak način kao u prethodna dva eksperimenta.

U Tablici 5.27. prikazani su faktori istraživanja i eksperimentalni uvjeti s primjerima.

Tablica 5.27. Procjena prihvatljivosti rečenica. Eksperiment 3: Faktori istraživanja, eksperimentalni uvjeti i primjeri stimulusa.

Faktori istraživanja
F1: Mjesto elipse [ME1;ME2]
F2: Oblik pomoćnog glagola [NAG+.; NAG-]
Eksperimentalni uvjeti i primjeri
(1) ME1/NAG- : Marija neće, a Ivana će pročitati članak.
(2) ME1/NAG+ : Marija neće, a Ivana hoće pročitati članak.
(3) ME2/NAG- : Marija će pročitati članak, a Ivana neće.
(4) ME2/NAG+ : Marija hoće pročitati članak, a Ivana neće.
Tipovi popunjivača i primjeri
ME2/-: Branimir je ostvario san, a neprijatelj ne.
ME2/+: Političar nije rekao istinu, a Ratko da.
ME1/-: Zmaj ne, a patuljak je razorio utvrdu.
ME1/+: Jerko da, a Daniel nije razbio vazu.

5.2.1.4.1.2. Sudionici

U istraživanju su sudjelovale su 32 osobe, studenti i studentice Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Svi su ispitanici izvorni govornici hrvatskoga jezika, uredna jezična statusa, bez povijesti neuroloških oštećenja i razvojnih odstupanja te neoštećena ili korigirana vida. Socioekonomski status nije kontroliran. Svi su sudionici prethodno upoznati s postupkom i predviđenim trajanjem ispitivanja te su potpisali suglasnost za sudjelovanje i ispunili kratki demografsko-sociolingvistički upitnik. Zajamčena im je anonimnost, a u svakom su se trenutku mogli povući iz ispitivanja bez obveze navođenja razloga povlačenja. Ispitanici su nakon sudjelovanja upoznati sa svrhom istraživanja te su dobili odgovore na eventualna pitanja. Ostali podaci o ispitanicima (spol i dob) prikazani su u Tablici 5.28.

Tablica 5.28. Procjena prihvatljivosti rečenica. Eksperiment 3: Sudionici

Sudionici N=32				
SPOL		DOB		
M	Ž	Prosječna dob	Min.	Maks.
3	29	20,37	19	27
Mjesto u kojem su sudionici proveli najveći dio života:				
Čakovec (1), Dubrovnik (1), Jastrebarsko (1), Klanjec (1), Konjščina (1), Krk (1), Lič (1), Metković (1), Požega (2), Sveta Nedelja (1), Šibenik (3), Velika Gorica (2), Vinkovci (1), Virovitica (1), Zadar (1), Zagreb (13)				

5.2.1.4.1.3. Postupak

Istraživanje se provodilo skupno u prostorijama Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Upute, postupak i trajanje ispitivanja bili su jednaki kao i za eksperimente 1. i 2. Svaku verziju upitnika ispunilo je četvero ispitanika.

5.2.2.4.1.4. Prikupljanje i obrada podataka

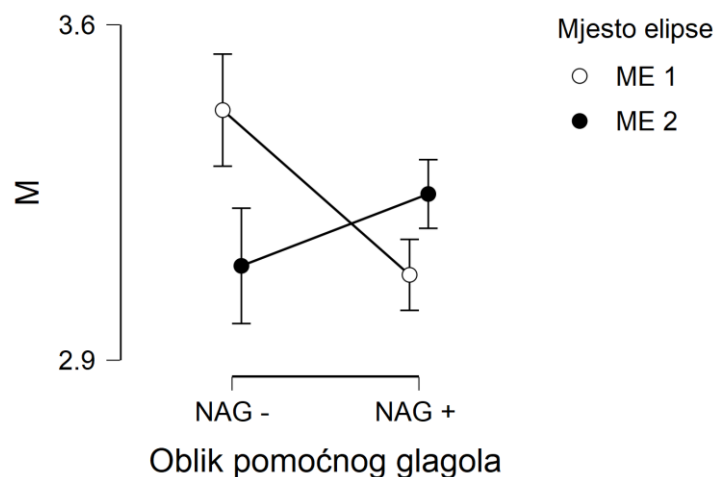
Procjene za eksperimentalne uvjete su prikupljene i obrađene na isti način kao i u prethodnim eksperimentima. U ovom su eksperimentu analizirani i popunjivači.

5.2.1.4.2. Rezultati

U Tablici 5.29. prikazana je deskriptivna statistika za procjene prihvatljivosti rečenica po eksperimentalnim uvjetima s podacima o aritmetičkoj sredini (M), standardnoj devijaciji (SD), najvišoj i najnižoj prosječnoj ocjeni (Min / Max) te broju ispitanika. *Boxplot* prikazi distribucije procjena po pojedinom eksperimentalnom uvjetu nalaze se u Prilogu C.

Tablica 5.29. Procjena prihvatljivosti rečenica. Eksperiment 3: rezultati – deskriptivni pokazatelji

Uvjet	1. ME 1/ NAG -	2. ME 1/ NAG +	3. ME 2 / NAG -	4. ME 2 / NAG +
M	3,422	3,078	3,097	3,247
SD	0,9269	0,8739	0,6832	0,7742
Min	1,90	1,80	1,50	2,00
Max	5,00	5,00	4,40	5,00
N	32	32	32	32

Slika 5.4. Procjena prihvatljivosti rečenica. Eksperiment 3: rezultati – prosječne ocjene po uvjetima sa standardnom pogreškom.

Iz Tablice 5.29. te Slike 5.4. vidljivo je kako su sudionici kao najprihvatljivije procijenili rečenice s nenaglašenim oblikom pomoćnog glagola u kojima mjesto elipse prethodi antecedentu ('Marija neće, a Ivana će pročitati članak'), dok su najmanje prihvatljivima ocijenjene rečenice s naglašenim oblikom pomoćnog glagola u kojima mjesto elipse prethodi antecedentu ('Marija neće, a Ivana hoće pročitati članak.'). Efekti mjesta elipse te oblika pomoćnog glagola nisu se pokazali statistički značajnima¹⁴³, no statistički je značajna interakcija efekta mjesta elipse i oblika pomoćnog glagola ($F(1/31) = 8,872$; $p = ,006$; $\eta^2 = 0,023$; $\eta_p^2 = ,223$).

Budući da se interakcija faktora pokazala statistički značajnom, izvršena je dodatna statistička analiza kojom utvrđeno kako efekt mjesta elipse nije značajan ni za rečenice s naglašenim oblikom pomoćnog glagola ni za rečenice s nenaglašenim oblikom pomoćnog glagola.¹⁴⁴ Efekt oblika pomoćnog glagola zabilježen je za rečenice s mjestom elipse u prvoj surečenici, odnosno rečenice u kojima mjesto elipse prethodi antecedentu: razlika između prihvatljivosti rečenica u prvom i drugom uvjetu statistički je značajna ($F(1) = 9,485$; $p = ,004$). S druge strane, nije zabilježen statistički značajan efekt oblika pomoćnog glagola za rečenice u kojima antecedent prethodi mjestu elipse.¹⁴⁵

¹⁴³ Efekt mjesta elipse: $F(1/31) = ,375$; $p = 0,5$; efekt oblika pomoćnog glagola: $F(1/31) = 1,582$; $p = ,218$

¹⁴⁴ NAG - : $F(1) = 2,907$; $p = ,098$; NAG +: $F(1) = 2,851$; $p = 0,101$

¹⁴⁵ $F(1) = 1,712$; $p = ,200$

Budući da je zabilježena statistički značajna razlika između uvjeta s najvišom prosječnom ocjenom te uvjeta s najnižom prosječnom ocjenom, nulta hipoteza je opovrgnuta. Međutim, odsutnost glavnih efekata mjesta elipse i oblika pomoćnog glagola ukazuju na to da se na temelju provedenog eksperimenta ne mogu formulirati opća ograničenja mjesta elipse te simetričnog kontrastivnog fokusa.

Istaknut ćemo kako se jedina dobivena značajna razlika nije mogla predvidjeti na temelju rezultata preliminarne istraživanja, u kojem rezultati za odgovarajuće uvjete ukazuju na suprotan obrazac. Kako se u rečenicama s mjestom elipse u drugoj surečenici razlika između dugog i kratkog oblika pomoćnog glagola nije pokazala značajnom, ne možemo zaključiti da su govornicima prihvatljivije rečenice u kojima se, kada je to moguće, kontrastivni fokus ostvaruje na glavnom glagolu. Međutim, ostavljamo otvorenu mogućnost utjecaja različitih semantičkih interpretacija na rezultate istraživanja.

5.2.1.4.3. Rezultati: popunjivači

Budući da su u trećem eksperimentu kao popunjivači korištene eliptične rečenice s da/ne konstrukcijama, odnosno primjeri konstrukcija koje smo u četvrtom poglavlju klasificirali kao drugi tip kontrastivne elipse polarnosti koji se, uz elipsu glagolske skupine, može ostvariti u hrvatskom, u nastavku prikazujemo rezultate procjena prihvatljivosti 'da / ne' konstrukcija s obzirom na polarnost te mjesto elipse. Kao što je prikazano u Tablici 5.27., sudionici su procjenjivali rečenice poput:

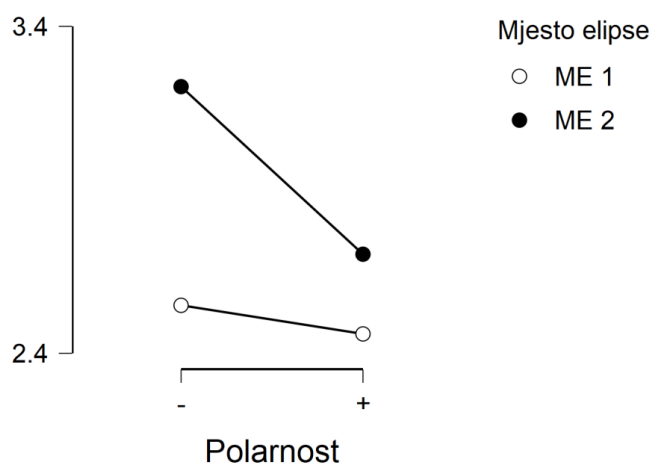
- (5.59.) a. Branimir je ostvario san, a neprijatelj ne.
- b. Političar nije rekao istinu, a Ratko da.
- c. Zmaj ne, a patuljak je razorio utvrdu.
- d. Jerko da, a Daniel nije razbio vazu.

Kako su popunjivači, za razliku od rečenica u eksperimentalnim uvjetima, bili sasvim jednaki u svim verzijama upitnika te nisu ujednačeni u svim uvjetima, veća je mogućnost da je na rezultate utjecala semantika rečenica. Stoga je za popunjivače izrađena samo deskriptivna statistika te smatramo kako dobiveni rezultati mogu poslužiti tek kao smjernice za daljnja istraživanja.

U Tablici 5.30. i na Slici 5.5. prikazani su rezultati procjene prihvatljivosti popunjivača u trećem eksperimentu.

Tablica 5.30. Procjena prihvatljivosti rečenica. Eksperiment 3: rezultati – popunjivači

Uvjet	1. ME 2/ -	2. ME 2/ +	3. ME 1 / -	4. ME 1 / +
M	3,216	2,073	2,547	2,459
SD	0,8633	0,7060	0,9367	0,8273
Min	1,50	1,20	1,00	1,00
Max	4,80	4,20	4,00	4,00
N	32	32	32	32

Slika 5.5. Procjena prihvatljivosti rečenica. Eksperiment 3: rezultati – popunjivači

Deskriptivni pokazatelji ukazuju na općenito nižu prihvatljivost elipse nakon čestice pozitivne polarnosti u odnosu na elipsu nakon čestice negativne polarnosti, što je u skladu sa zaključcima iznesenima u četvrtom poglavlju. Međutim, rezultati sugeriraju kako bi, za razliku od rečenica s elipsom glagolske skupine, mjesto elipse moglo utjecati na prihvatljivost rečenica s elipsom nakon čestice polarnosti. Uz to, kao što je vidljivo iz grafičkog prikaza, dobivene procjene upućuju na interakciju polarnosti i mjesta elipse. Usporede li se rezultati procjena popunjivača s rezultatima eksperimentalnih uvjeta, uočava se kako su da / ne konstrukcijama ukupno dodijeljene niže ocjene nego rečenicama s elipsom glagolske skupine.

No, uzme li se u obzir da su svi popunjivači, za razliku od rečenica u eksperimentalnim uvjetima, zaključit ćemo kako zabilježene razlike mogu biti izazvane drugim faktorima neovisnima o tipu elipse.

5.2.1.5. Eksperimenti procjene prihvatljivosti rečenica: rasprava i zaključak

Rezultati provedenih eksperimenata ukazuju na to kako se ne može utvrditi opće ograničenje kontrastivnog fokusa na prihvatljivost elipse glagolske skupine u maksimalno paralelnim i, kako smo inicijalno pretpostavili, maksimalno kontrastivnim strukturama. U prvom su eksperimentu, u kojem je ispitana prihvatljivost eliptičnih rečenica s redoslijedom antecedent – mjesto elipse te odgovarajućih neeliptičnih rečenica kao najneprihvatljivije procijenjene upravo eliptične rečenice u kojima nije ostvaren paralelni kontrastivni fokus polarnosti, čime postavljenu pretpostavku o obaveznosti kontrastivne interpretacije ostatka smatramo potvrđenom. Međutim, predviđeno ograničenje kontrastivnog fokusa neposredno ispred mjesta elipse za kataforičnu elipsu nije potvrđeno. Iako su eliptične rečenice u kojima se ne ostvaruje paralelni kontrastivni fokus ocijenjene nižim ocjenama u odnosu na ostale uvjete, ta se razlika nije pokazala značajnom.

U oba je eksperimenta zabilježen efekt eliptičnosti koji ukazuje na to da su govornicima ipak prihvatljivije potpune strukture. Međutim, u prvom se eksperimentu taj efekt djelomično može pripisati činjenici da je u neliptičnim strukturama svakako bilo moguće ostvariti kontrastivni fokus čiji je izostanak rezultirao sniženom prihvatljivošću eliptičnih rečenica. S druge strane, u drugom eksperimentu nije zabilježen sam ujecaj kontrastivnog fokusa, što navodi na zaključak da se općenito preferiraju neeliptične strukture u odnosu na kataforičnu elipsu.

No rezultati trećega eksperimenta, kojim su izravno uspoređene eliptične rečenice u kojima mjesto elipse prethodi antecedentu i one u kojima ono slijedi antecedent, sugeriraju kako sam redoslijed mjesta elipse u uvjetima u kojima je ostvaren kontrastivni fokus ne utječe na prihvatljivost elipse. Pri tome iznenađuje zabilježena razlika između kataforične elipse s nenaglašenim oblikom pomoćnog glagola u surečenici u kojoj nije mjesto elipse i anaforične elipse s naglašenim oblikom pomoćnog glagola u surečenici u kojoj se ne nalazi mjesto elipse. Moguće bi objašnjenje tih rezultata bila redundantnost uporabe naglašenog oblika pomoćnog glagola u uvjetima u kojima on nije nužan, odnosno kada se fokus polarnosti može ostvariti

na glavnom glagolu. No rezultati ostalih eksperimenata u kojima u neeliptičnim rečenicama, uporaba naglašenog oblika pomoćnog glagola nije penalizirana, sugeriraju kako to ipak nije odgovarajuća interpretacija dobivenih rezultata.

Iako su provedenim eksperimentima djelomično potvrđene postavljene hipoteze ili barem utvrđene tendencije, opći raspon ocjena, izuzev znatno snižene prihvatljivosti kršenja ograničenja kontrastivnog fokusa u prvom eksperimentu, nije velik.

5.2.2. Preferencije odabira antecedenta elipse glagolske skupine u diskursu: utjecaj glavne tvrdnje i recentnosti

U ovom se dijelu rada prikazuju rezultati istraživanja preferencija govornika pri odabiru antecedenta elipse glagolske skupine s mogućnošću višestruke interpretacije, čime se ispituje utjecaj istaknutosti antecedenta na interpretaciju elipse. Eksperimentom provedenim s govornicima hrvatskoga jezika testirane su razlike u strategijama odabira antecedenta elipse u dvorečeničnim diskursima s obzirom na to prethodi li elipsi zavisnosložena rečenica (5.60.) ili nezavisnosložena rečenica (5.61.):

(5.60.) a. Tina je otišla kući nakon što je popila piće. I Marija je.

b. Nakon što je popila piće, Tina je otišla kući. I Marija je.

(5.61.) Tina je popila piće i otišla kući. I Marija je.

Kao što je prikazano u pregledu psiholingvističkih istraživanja elipse, studije provedene u engleskom jeziku (Shapiro i Hestvik 1995; Garnham i sur. 1998; Frazier i Clifton 2005) pokazuju kako na procesiranje i interpretaciju elipse utječe tip sintaktičke strukture koji joj prethodi. Iako su Garnham i sur. (1998) utvrdili kako je za procjenu prihvatljivosti elipse glagolske skupine potrebno kraće vrijeme kada je antecedent u zavisnoj surečenici nego kada je u glavnoj, u ovom se istraživanju u najvećoj mjeri oslanjamo na rezultate eksperimenata koje su u engleskom jeziku proveli Frazier i Clifton (2005), a kojima se ispituje procesiranje elipse u dvorečeničnim diskursima. Iz psiholingvističke je literature poznato kako procesiranje jedinica većih od razine rečenice nije uvijek vođeno istim načelima kao i obrada unutar jedne rečenice. Istraživanja jezičnog procesiranja pokazala su kako se sintaktička struktura, za razliku od značenja iskaza, vrlo kratko zadržava u pamćenju, osobito nakon

rečenične granice (Caplan: 1972; Jarvella: 1971). Stoga se u istraživanju polazi od hipoteze glavne tvrdnje i hipoteze domene koordinacije utvrđenih u Frazier i Clifton (2005: 127, 139):

(i.) Hipoteza glavne tvrdnje:

Novi jezični materijal povezuje se s glavnom tvrdnjom prethodne rečenice ukoliko je ona lako dostupna.

(ii.) Hipoteza domene koordinacije:

U obradi koordinirane strukture dostupna je čitava koordinirana struktura ili samo recentna sastavnica, no ne i linearno najudaljenija sastavnica koordinacije.

Pri tome ćemo istaknuti kako se načelo recentnosti ne vezuje se isključivo uz interpretaciju elipse. Istraživanja utjecaja recentnosti na sintaktičko procesiranje ponajprije su usmjerena na ispitivanje odabira antecedenta relativnih rečenica. Istraživanje koje su proveli Cuetos i Mitchell (1988) pokazalo je da u rečenicama koje otvaraju mogućnost višestrukih interpretacija govornici redovito vežu relativnu surečenicu uz linearno bližu imenicu:

(5.62.) Someone shot the female servant of the actress who was on the balcony.

'Netko je upucao služavku glumice koja je bila na balkonu.'

Na pitanje 'Tko je bio na balkonu?' sudionici su češće odgovarali „glumica“. Međutim, istraživanja u brojnim drugim jezicima pokazuju kako načelo recentnosti u odabiru antecedenta višeznačne relativne rečenice nije univerzalno, već vezanje relativne rečenice ovisi o strukturi jezika te obilježjima istraživanih sintaktičkih struktura. Za hrvatski je jezik uočen efekt duljine relativne surečenice pa tako Lovrić i Fodor (2000)¹⁴⁶ tvrde da se kraće relativne surečenice češće vezuju uz linearno bližu imenicu u složenoj imenskoj skupini nego što je to slučaj s duljim relativnim surečenicama. Pokazalo se kako na vezivanje relativnih surečenica u hrvatskom utječe i tip složene imenske skupine unutar koje se odabire antecedent. U istraživanjima sročnosti s koordiniranom skupinom (Willer-Gold i sur. 2016; 2018; Matić i sur. 2019) pokazalo da recentnost igra ulogu u gramatičkom slaganju u rodu, broju i padežu takvih struktura. Međutim, u tim se istraživanjima uz slaganje s čitavom koordiniranom strukturom pokazao i znatan broj slaganja s bližim konjunktom.

¹⁴⁶ Lovrić i Fodor (2000) efekt duljine pripisuju utjecaju prozodijskih obilježja na jezično procesiranje.

Budući da istraživanja vezanja relativnih rečenica u engleskom i hrvatskom ne ukazuju na potpunu podudarnost preferencija odabira antecedenata u tim jezicima, moguće je pretpostaviti kako ni odabir antecedenata elipse neće biti vođen istim načelima. No, s obzirom na to da su navedena istraživanja relativnih rečenica bila usmjerena na gramatičku sročnost unutar jedne rečenice, predviđanja preferencija govornika pri odabiru antecedenata elipse glagolske skupine u diskursu postavljamo na temelju istraživanja koja su proveli Frazier i Clifton (2005):

1. Hipoteza glavne tvrdnje u hrvatskom će biti potvrđena u elipsi koja slijedi nakon zavisnosloženih rečenica neovisno o redoslijedu surečenica.
2. Hipoteza domene koordinacije u hrvatskom će biti potvrđena u elipsi koja slijedi nakon nezavisnosloženih rečenica.

5.2.2.1. Metode

5.2.2.1.1. Materijali i dizajn

Korišten je jednostavan zavisni eksperimentalni nacrt s jednom nezavisnom varijablom – vrstom neeliptične rečenice. Ta je varijabla imala tri razine:

- (1) subordinirana struktura (zavisnosložena rečenica) u kojoj je prva surečenica glavna, a druga zavisna (S, G-Z),
- (2) subordinirana struktura (zavisnosložena rečenica) u kojoj je prva surečenica zavisna, a druga je glavna (S, Z-G)
- (3) koordinirana struktura (nezavisnosložena rečenica, K).

Eksperimentalni uvjeti odgovarali su razinama nezavisne varijable. Redoslijedom surečenica ispitivao se utjecaj recentnosti na odabir antecedenata elipse, dok se tipom surečenice zavisnosloženih rečenica ispitivao utjecaj glavne tvrdnje na odabir antecedenata.

Za potrebe istraživanja prethodno su pripremljene četiri skupine od 40 dvorečeničnih diskursa sastavljenih od jedne neeliptične i jedne eliptične rečenice, ukupno 160 eksperimentalnih stimulusa. Eksperimentalni stimulusi ujednačeni su prema sljedećim kriterijima:

1. Sve su rečenice su bile u perfektu.
2. Subjekti rečenica uvijek su bila osobna imena.

Rečenice koje su sadržavale moguće antecedente sastavljene su tako da:

1. su sve nezavisnosložene rečenice bile sastavne rečenice s veznikom 'i'
2. su sve zavisnosložene rečenice bile vremenske s veznikom 'nakon što'.

3. je prva polovica zavisnosloženih rečenica imala strukturu:

subjekt S_1 – predikat P_1 – objekt O_1 – 'nakon što' – P_2 – O_2

4. je druga polovica zavisnosloženih rečenica imala strukturu:

'nakon što' – P_2 – O_2 – S_1 – P_1 – O_1

5. je prva polovica nezavisnosloženih rečenica imala strukturu:

S_1 – P_1 – O_1 – 'i' – P_2 – O_2

6. je druga polovica nezavisnosloženih rečenica imala strukturu:

S_1 – P_2 – O_2 – 'i' – P_1 – O_1

Sve su eliptične rečenice imale strukturu: 'i' – S_2 – 'je'.

Budući da je svaki eksperimentalni stimulus unutar pojedine skupine odgovarao po jednom eksperimentalnom stimulusu iz ostalih skupina, odnosno leksički se razlikovao samo onoliko koliko je nužno za variranje faktora, izrađene su četiri verzije upitnika u kojima je svaki od odgovarajućih stimulusa prikazan u samo jednom uvjetu. Time je oblikovan skup od deset stimulusa po uvjetu, ukupno 40 eksperimentalnih stimulusa koji su se ispitanicima prikazivali nasumičnim redoslijedom.

Kako ispitanici ne bi lako prepoznali svrhu ispitivanja te kako bi se pratilo čitaju li s razumijevanjem, smišljeno je 40 popunjivača koji su bili jednaki u svim verzijama upitnika.

Svi su popunjivači su ujednačeni prema sljedećim kriterijima:

1. sastojali su se od jedne složene rečenice u perfektu,
2. sadržavali su koordiniranu strukturu sastavljenu od imenice ženskog i muškog roda.

Polovicu popunjivača činile su nezavisnosložene suprotne rečenice s veznikom „a“, a drugu polovicu činile su zavisnosložene vremenske rečenice s veznikom „prije nego što“, od kojih je 10 započinjalo glavnom, a 10 zavisnom surečenicom. U polovici popunjivača glagol se slagao

s koordiniranom sastavnicom u ženskom rodu, a u drugoj polovici sa sastavnicom u muškom rodu.

Tablica 5.31. prikazuje eksperimentalne uvjete s primjerima. S obzirom na to da je u trećem uvjetu variran redoslijed sastavnica u koordiniranoj skupini, primjeri su prikazani kao 3a i 3b. Eksperimentalni materijali nalaze se u Prilogu D.

Tablica 5.31. Odabir antecedenta elipse glagolske skupine: eksperimentalni uvjeti i primjeri stimulusa.

Eksperimentalni uvjeti i primjeri	
(1) S/ G – Z	Robi je otvorio restoran nakon što je prodao vikendicu. I Nikola je.
(2) S/Z – G	Nakon što je prodao vikendicu, Robi je otvorio restoran. I Nikola je.
(3a) K	Robi je otvorio restoran i prodao vikendicu. I Nikola je.
(3b) K	Robi je prodao vikendicu i otvorio restoran. I Nikola je.
Tipovi popunjivača i primjeri	
P1	Prije nego što su djedovi i bake otišle, Monika se jako naljutila. Janica je došla prije nego što su se igrači i sutkinje posvađali.
P3	Dječaci i djevojčice su se zabavljale, a Kristina je plakala. Ljiljana je organizirala radionicu, a volonteri i volonterke su pripremili materijale.

Nakon svakog stimulusa slijedilo je isto pitanje: „Što se dogodilo s X?“ te su bila ponuđena tri odgovora. Za eksperimentalne stimuluse prvi je odgovor uvijek činila glagolska skupina linearno udaljenija od mjesta elipse (prva po redoslijedu), drugi odgovor glagolska skupina linearno bliža po redoslijedu, dok je treći ponuđeni odgovor sadržavao koordinaciju sastavljenu od glagolskih skupina iz prve rečenice stimulusa. Cilj istraživanja bio je utvrditi koje će odgovore sudionici odabrati u kojem uvjetu.

Budući da je u uvjetu u kojem eliptičnoj rečenici prethodi nezavisnosložena rečenica koordinirana struktura prisutna i u stimulusu i u trećem ponuđenom odgovoru, dok je u prvim dvama uvjetima sintaktička struktura odgovora izmijenjena u odnosu na stimulus, materijali u

tom pogledu nisu u potpunosti ujednačeni. Koordiniranu strukturu kao ponuđeni odgovor i nakon stimulusa koji sadrži zavisnosloženu rečenicu smatramo opravdanim s obzirom na semantičku kompatibilnost stimulusa i ponuđenog odgovora. Uz to, na taj je način ujednačena sintaktička složenost ponuđenih odgovora u svim uvjetima.

Redoslijed odgovora nakon popunjivača bio je jednak kao i za eksperimentalne stimuluse, no samo je jedan odgovor bio točan. Budući da su se rečenice sintaktički razlikovale, točan odgovor nije uvijek bio pod istim rednim brojem.

Ispitivanje je provedeno metodom upitnika u računalnom programu E-Prime 2.0. uz mjerenje vremena reakcije od početka čitanja odgovora. Budući da se kod istraživanja oblikovanog na opisani način ne može jasno razlučiti ukazuje li produljeno vrijeme reakcije na poteškoće u procesiranju ili dulji proces donošenja odluke, mjerenje vremena reakcije korišteno je samo kao dodatna informativna mjera.

5.2.2.1.2. Sudionici

U istraživanju su sudjelovale su 32 osobe, studenti i studentice Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Svi su ispitanici izvorni govornici hrvatskoga jezika, uredna jezična statusa, bez povijesti neuroloških oštećenja i razvojnih odstupanja te neoštećena ili korigirana vida. Socioekonomski status nije kontroliran. Svi su sudionici prethodno upoznati s postupkom i predviđenim trajanjem ispitivanja te su potpisali suglasnost za sudjelovanje i ispunili kratki demografsko-sociolingvistički upitnik. Zajamčena im je anonimnost, a u svakom su se trenutku mogli povući iz ispitivanja bez obveze navođenja razloga povlačenja. Ispitanici su nakon sudjelovanja upoznati sa svrhom istraživanja te su dobili odgovore na eventualna pitanja. Ostali podaci o ispitanicima (spol i dob) prikazani su u Tablici 5.32.

Tablica 5.32. Odabir antecedenta elipse glagolske skupine: sudionici

Sudionici N=32					
SPOL		DOB			
M	Ž	Prosječna dob		Min.	Maks.
14	18	22,5		20	29

5.2.2.1.3. Postupak

Istraživanje je provedeno individualno u prostorijama Filozofskog fakulteta u Zagrebu. Sudjelovanje je bilo dobrovoljno, prethodno je predstavljen opći cilj istraživanja te su sudionici ispunili tiskani demografsko-sociolingvistički upitnik i pristanak za sudjelovanje (Prilog E). Ispitanici nisu primili nikakvu naknadu za sudjelovanje. Upute u upitniku bile su jednostavne, sudionici su zamoljeni da pažljivo pročitaju prikazane rečenice te pritisnu razmaknicu na računalu, nakon čega je slijedilo pitanje s tri ponuđena odgovora. Sudionici su upućeni na to da pritiskom odgovarajuće tipke na računalu odaberu onaj odgovor za koji smatraju da najbolje odgovara značenju prethodno pročitanih rečenica. Rečeno im je kako će se pratiti i brzina reakcije od trenutka prikazivanja pitanja s ponuđenim odgovorima. Svakom je ispitaniku prikazano ukupno 80 stimulusa, a ispitivanje je trajalo oko 25 minuta. Primjer postupka prikazan je u nastavku:

(Na ekranu se prikazuje stimulus.)

Nakon što je promijenio trenera, Sven je osvojio medalju. I Damjan je.

(Pritiskom razmaknice stimulus nestaje te se na ekranu pojavljuje pitanje s tri ponuđena odgovora.)

Što se dogodilo s Damjanom?

- 1) Promijenio je trenera.
- 2) Osvojio je medalju.
- 3) Promijenio je trenera i osvojio medalju.

(Pritiskom odgovarajuće tipke tekst nestaje s ekrana te se nakon kratke stanke pojavljuje novi stimulus.)

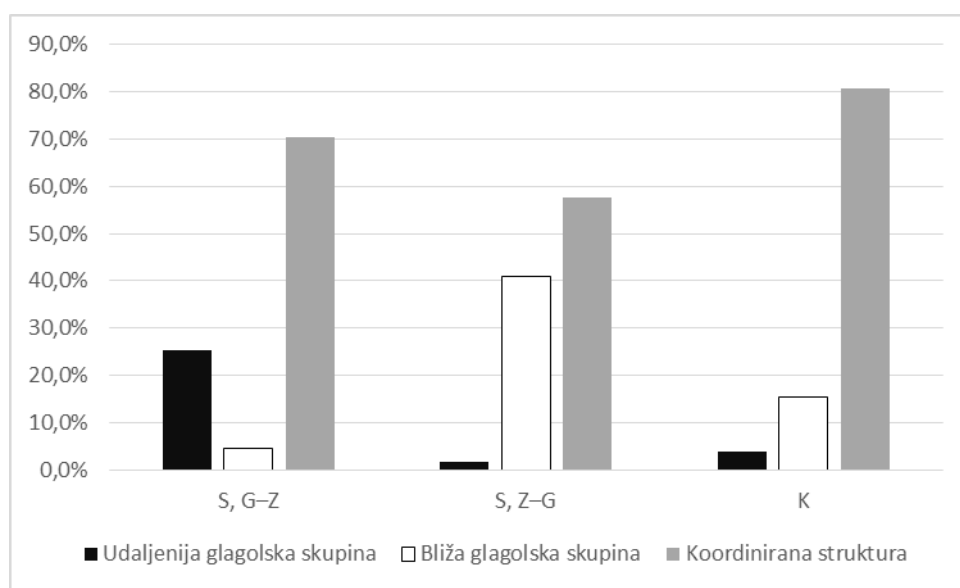
5.2.2.1.4. Prikupljanje i obrada podataka

Za svakog sudionika izračunat je broj odabira svake vrste odgovora u svakom od eksperimentalnih uvjeta. Kako je u trećem eksperimentalnom uvjetu u kojem je neeliptična rečenica bila nezavisnosložena koordinirana struktura bilo po 20 primjera, a u ostalim eksperimentalnim uvjetima po 10, rezultati sudionika izraženi su kao postotak odabira svake

vrste odgovora u svakom od eksperimentalnih uvjeta. Dodatna statistička analiza podataka (ANOVA, t-testovi) izvršena je programom SPSS 23.0. Popunjivači nisu analizirani.

5.2.2.2. Rezultati

Rezultati preferencija odabira antecedenta elipse glagolske skupine grafički su prikazani na Slici 5.6.:

Slika 5.6. Prosječni postotci (aritmetičke sredine) odabira antecedenta elipse u različitim eksperimentalnim uvjetima.

Rezultati ispitivanja odabira antecedenta elipse glagolske skupine koja otvara mogućnost višestruke interpretacije pokazuju kako sintaktička struktura prethodne rečenice utječe na strategiju odabira antecedenta. Naime, iako je u svim trima uvjetima u najvećem broju slučajeva kao antecedent elipse birana čitava koordinirana skupina, vidljivi su efekti glavne tvrdnje i recentnosti.

Kao što se vidi na Slici 5.6., u prvom uvjetu, u kojem je eliptičnoj rečenici prethodila zavisnosložena rečenica s redoslijedom surečenica glavna – zavisna, prosječan postotak odabira čitave koordinirane strukture je najviši (70.3%), slijedi glagolska skupina iz glavne surečenice, udaljenija od mjesta elipse (25%), dok je glagolska skupina bliža mjestu elipse u prosjeku birana samo u 4.4% slučajeva. Razlika između odabira udaljenije i bliže glagolske

skupine u skladu je s hipotezom glavne tvrdnje, osobito uzme li se u obzir da je u ovom slučaju glagolska skupina iz surečenice koja sadrži glavnu tvrdnju udaljenija od mjesta elipse, no ipak je odabirana znatno češće nego glagolska skupina iz surečenice bliže mjestu elipse. Odabir čitave koordinirane skupine nije bio predviđen hipotezom glavne tvrdnje

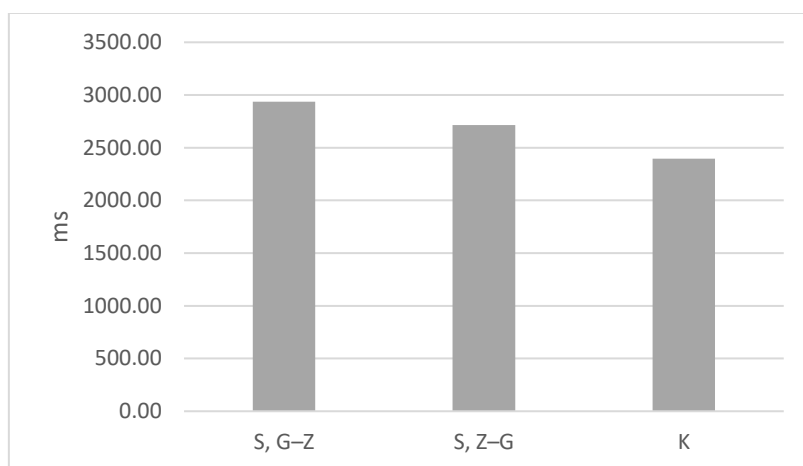
U drugom uvjetu, u kojem je eliptičnoj rečenici prethodila zavisnosložena rečenica s redoslijedom zavisna – glavna, čitava koordinirana struktura birana je u prosjeku u 57.5% slučajeva, bliža glagolska skupina u 40.9% slučajeva, dok je u najmanjem postotku odabrana udaljenija glagolska skupina koja nije bila dio glavne tvrdnje (1.6%). Budući da je razlika između odabira udaljenije i bliže glagolske skupine znatna, i taj rezultat ukazuje na istaknutost glavne tvrdnje u procesiranju.

Međutim, razlika između postotka odabira glavne surečenice kad je ona prva ili druga, dakle udaljenija ili bliža mjestu elipse (40.9% naspram 25%), ukazuje i na utjecaj recentnosti na odabir antecedenta elipse nakon zavisnosloženih rečenica. Ta je razlika u prosječnom broju odabira antecedenta iz glavne surečenice u uvjetima kada je ona bila prva ili druga po redu testirana t-testom za zavisne uzorke te se pokazala statistički značajnom ($t(31) = 3.69$; $p < 0.01$; *Cohenov d* = 0.65). Dodatno je uspoređen prosječan broj odabira odgovora glagolske skupine zavisne surečenice u uvjetu kada je ona bila prva (1.6%) i u uvjetu kada je ona bila druga (4.4%) koji je pokazao statistički značajnu razliku ($t(31) = 2.18$; $p < 0.05$; *Cohenov d* = 0.39).

U trećem uvjetu, u kojem je eliptičnoj rečenici prethodila nezavisnosložena sastavna rečenica, kao antecedent elipse najčešće je u prosjeku birana čitava koordinirana struktura (80.8%), potom bliža glagolska skupina (15.3%) te u najmanjem broju slučajeva udaljenija glagolska skupina (3.9%), što je u skladu s hipotezom domene koordinacije.

Na Slici 5.7. prikazani su rezultati mjerenja vremena reakcije. U svakom eksperimentalnom uvjetu zabilježeno je prosječno vrijeme koje je ispitaniku bilo potrebno za davanje odgovora. Rezultati sudionika u različitim uvjetima uspoređeni su analizom varijance koja je pokazala da postoji statistički značajna razlika u vremenu koja je potrebno za davanje odgovora u različitim uvjetima ($F(2,62) = 4.87$; $p < 0.05$; $\eta_p^2 = 0.136$). Post-hoc usporedba t-testovima za zavisne uzorke uz Bonferronijevu korekciju pokazala je da je vrijeme zabilježeno uz nezavisnosložene rečenice bilo statistički značajno kraće od vremena koja je bilo potrebno za davanje odgovora u rečenicama u kojima je glavna surečenica bila prva, a zavisna druga

($t(31) = 2.73$; $p < 0.05$ *Cohenov* $d = 0.48$). Razlika između vremena potrebnog za davanje odgovora na nezavisnoložene rečenice i one u kojima je zavisna surečenica prva, a glavna druga nije bila statistički značajna ($t(31) = 2.04$; $p > 0.05$) kao ni razlika u vremenu reakcije na dvije vrste subordiniranih rečenica ($t(31) = 1.34$; $p > 0.05$). Budući da u vrijeme reakcije nije uključeno vrijeme potrebno za čitanje stimulusa, možemo zaključiti kako je na razlike utjecala struktura, a ne duljina rečenice koja sadrži antecedent. Međutim, kao što je već navedeno, nije sasvim jasno utječe li struktura na produljeno vrijeme odluke ili prisjećanja.

Slika 5.7. Prosječno vrijeme reakcije izraženo u milisekundama (aritmetičke sredine) u različitim eksperimentalnim uvjetima.

5.2.2.3. Rasprava

Budući da je u uvjetima u kojima je elipsi prethodila zavisnosložena rečenica antecedent u višem prosječnom postotku odabran iz glavne surečenice nego iz zavisne surečenice, neovisno o njihovom redoslijedu, hipotezu glavne tvrdnje smatramo djelomično potvrđenom. Međutim, iako je na temelju eksperimenta u engleskome predviđeno kako redoslijed surečenica u zavisnosloženim rečenicama neće utjecati na odabir antecedenta provedeni statistički testovi ukazuju na utjecaj recentnosti čak i u slučaju zavisnih rečenica. Kako je u uvjetu koordinacije u najnižem postotku odabran antecedent iz surečenice udaljenije od mjesta elipse, hipotezu domene koordinacije smatramo potvrđenom.

Kao dominantna strategija odabira antecedenta glagolske skupine s mogućnošću višestruke interpretacije ipak se pokazao odabir čitave koordinirane strukture. Iako hipoteza domene koordinacije ne predviđa razlike između odabira recentne sastavnice i čitave koordinirane skupine, smatramo kako se u uvjetu koordinacije takav rezultat ipak mogao očekivati. Naime, iako sintaktička struktura odgovora nije u potpunosti odgovarala sintaktičkoj strukturi antecedenta, zadržan je sintaktički i semantički odnos koordinacije predikata veznikom 'i'. Uz to, rečenice u uvjetu koordinacije nisu bile duge i složene. Stoga možemo pretpostaviti kako ih sudionici do trenutka odabira nisu zaboravili te su odabrali čitavu semantički i djelomično sintaktički podudarnu koordiniranu skupinu. Međutim, dominantan odabir čitave koordinacije pokazao se i kod elipse kojoj je prethodila zavisnosložena rečenica, pri čemu sintaktički odnos glagola u eksperimentalnim primjerima i odgovorima zasigurno nije bio podudaran. Utvrdit ćemo i kako rečenice 'Nakon što je promijenio trenera, X je osvojio medalju.' i 'X je promijenio trenera i osvojio medalju' nisu semantički identične, što ukazuje na to da su u interpretaciju elipse opći mehanizmi zaključivanja uključeni barem u toj mjeri da se pri procesiranju ne odbacuje interpretacija koja nije sasvim sintaktički i semantički podudarna s antecedentom.

6. ZAKLJUČAK RADA

Cilj je ovoga rada bio istražiti uvjete ostvarivanja elipse glagolske skupine u hrvatskome, s posebnim naglaskom na ograničenja informacijske strukture. Budući da većina studija posvećenih elipsi ima za cilj razriješiti specifičan problem u analizi konstrukcija koje su unutar danog teorijskog okvira (najčešće generativne gramatike), unaprijed određene kao eliptične prema kriterijima koji proizlaze iz samog teorijskog okvira ili se pak u tim studijama polazi od kritike generativnih pristupa, a time i kritike kriterija određenja eliptičnih konstrukcija postavljenih u okviru generativističkih teorija, u raspravama o određenju i opsegu pojma elipse rijetko se razmatraju pogledi na elipsu jezikoslovaca koji su djelovali prije druge polovice dvadesetog stoljeća. Stoga smo u drugom poglavlju iznijeli pregled povijesnih određenja i primjera elipse te prikaz elipse u hrvatskim gramatikama, kao i probleme u određenju elipse u lingvistici dvadesetog i dvadeset i prvoga stoljeća. Na temelju iznesenog pregleda zaključujemo kako se pojam jezične elipse od najstarijih poznatih zapisa do danas vezuje uz predodžbu o nepotpunosti iskaza i izostavljanju jezičnih jedinica pri čemu se taj iskaz i dalje razumije kao da je potpun te da je zajedničko obilježje svih prikazanih primjera elipse redundantnost izostavljenih jedinica. Utvrdili smo i kako, u odnosu na ranija bavljenja elipsom, od dvadesetog stoljeća dolazi do pomaka u poimanju elipse te se eliptičnima ponajprije smatraju oni iskazi koji su 'nepotpuni' s obzirom na pretpostavljenu obveznost gramatičkih jedinica u rečenici te se jednim od osnovnih obilježja elipse smatra anaforičnost, odnosno mogućnost interpretacije izostavljenih elemenata s obzirom na antecedent prisutan prethodno u diskursu. Budući da su kriterijem anaforičnosti isključene pojave poput pragmatički kontrolirane elipse, odnosno elipse bez izravnog jezičnog antecedenta te s obzirom na to da interpretacija na mjestu elipse ne mora biti u potpunosti sintaktički i semantički podudarna s antecedentom, smatramo kako je brojnim jezičnim pojavama koje se u suvremenoj lingvistici nazivaju elipsom zajedničko ponajprije izostavljanje informacija koje su dostupne u neposrednoj jezičnoj ili izvanjezičnoj okolini. Te su informacije dane, odnosno aktivirane u svijesti govornika izvanjezičnom situacijom ili prethodnim uvođenjem u diskurs. No kriteriji danosti za određenje elipse koji među prvim spominje Kuno (1976) nije istovjetan kriteriju danosti koji artikulira Merchant (2001) te, danošću, poima li se ona prvenstveno kao stara informacija, nisu obuhvaćeni slučajevi u kojima mjesto elipse prethodi antecedentu. Stoga danost ne promatramo kao apsolutnu, već kao stupnjevitu kategoriju te zaključujemo kako je zajedničko obilježje svih iskaza koji se

smatraju eliptičnima neprisutnost u vidljivoj gramatičkoj strukturi onih jedinica kojima je izražena neposredno dostupna informacija. Ta se neprisutnost, o kojoj se uvriježilo govoriti kao o izostavljanju, odnosi prvenstveno na jedinice kojima su izražene sintaktičke kategorije, a koje odgovaraju barem razini riječi. U radu se navode i primjeri najčešće analiziranih eliptičnih konstrukcija te se utvrđuje kako se one u literaturi razvrstavaju u dvije skupine. U prvu se skupinu ubrajaju konstrukcije među kojima je i elipsa glagolske skupine, a koje se prema sintaktičkom kriteriju nazivaju elipsom konstituenta, dok se prema kriteriju informacijske strukture nazivaju elipsom koja obilježava danost. Drugu skupinu čine konstrukcije koje se određuju kao nekonstituentna elipsa, odnosno kontrastivna elipsa.

U radu su prikazana temeljna pitanja u istraživanju elipse te teorijske pristupe elipsi koji se ponajprije razilaze oko pitanja postoji li na mjestu elipse sintaktička struktura te na kojoj se reprezentacijskoj razini uspostavlja odnos između izostavljenih jedinica i antecedenta s obzirom na koji se te jedinice interpretiraju na mjestu elipse. Budući da se pretpostavka o brisanju dijela potpune sintaktičke strukture u sintaksi te u uvjetima potpune sintaktičke identičnosti s antecedentom, koja je prvenstveno vezana uz Rossa (1967, 1969) pokazala neadekvatnom za objašnjenje elipse, dio modela derivacije eliptičnih struktura u okviru generativne gramatike odbacuje pretpostavku o potpunoj strukturi koja se briše u sintaksi te u sintaktičkoj derivaciji na mjestu elipse pretpostavlja prazne elemente (Williams 1977, Lobeck 1995), dok je u utjecajnom Merchantovom (2001) modelu zadržana potpuna sintaktička struktura koja se izostavlja tek na razini fonetske forme, no uvjet sintaktičke identifikacije zamijenjen je uvjetom semantičke identifikacije. Među pristupima koji odbacuju pretpostavku o nevidljivoj sintaktičkoj strukturi na mjestu elipse najutjecajniji je onaj Culicovera i Jackendoffa (2005) razrađen u okviru teorije paralelne arhitekture, a prema kojem su eliptične strukture bazno derivirane te je njihova interpretacija dijelom vođena općim procesima zaključivanja, čime se zaobilazi problem utvrđivanja formalnih uvjeta sintaktičke ili semantičke identifikacije antecedenta i elipse. U radu je prikazano i kako je jedan od najvećih izazova nestrukturnih pristupa objašnjenje morfosintaktičkih efekata konektivnosti koji su u okviru strukturnih pristupa očekivani, dok, s druge strane, za strukturne pristupe problem predstavlja objašnjenje izostanka efekata konektivnosti. Kada je riječ o identifikaciji antecedenta, brojne eliptične strukture koje se i dalje smatraju prihvatljivima ne zadovoljavaju uvjete stroge sintaktičke identifikacije, dok se uvjetima semantičke identifikacije predviđa gramatičnost i onih struktura koje govornicima nisu prihvatljive. Drugo poglavlje rada završava osvrtom na sintaktičke i diskursne modele licenciranja elipse, koji su, s obzirom na

specifične uvjete koje određene eliptične konstrukcije moraju zadovoljiti, uglavnom usmjerene na detaljnu analizu tih konstrukcija u danom jeziku te pitanje njihove primjenjivosti nije povezano samo s pitanjima strukture i identifikacije elipse, već i strukture pojedinih jezika. Utvrdit ćemo kako su podjele teorija elipsa na strukturne i nestrukturne pristupe, pristupe sintaktičke i semantičke identifikacije te pristupe sintaktičkog i licenciranja, a koje smo preuzeli iz postojeće literature, reduktivne te su prikladne prvenstveno za ukazivanje na temeljna razilaženja lingvista u objašnjenju eliptičnih pojava. Problemima reprezentacije, derivacije i intepretacije elipse većina istraživača ipak pristupa imajući u vidu kako je riječ o složenim odnosima sintakse, semantike i informacijske strukture ne samo na razini rečenice, već i na razini diskursa.

Kako je nadalje pokazano u radu, u posljednjih se dvadesetak godina osobita pozornost posvećuje odnosu informacijske strukture i elipse. Iako je neosporno da informacijska struktura igra ulogu u mogućnostima i ograničenjima ostvarivanja i interpretacije elipse te je općeprihvaćeno načelo prema kojem se ne može izostaviti ono što je fokalizirano, sam položaj i odnos informacijske strukture i drugih jezičnih razina nije usuglašen. U radu prihvaćamo Jackendoffovu (2002) napomenu kako svaka lingvistička teorija nužno mora objasniti semantiku, odnosno pragmatiku kategorija informacijske strukture. Stoga pri ispitivanju ograničenja informacijske strukture na prihvatljivost elipse glagolske skupine u hrvatskome, a koja su u velikoj mjeri utvrđena u okviru generativne gramatike, nismo smatrali nužnim preuzeti generativističke postavke o sintaktičkoj reprezentiranosti kategorija informacijske strukture.

U četvrtom smo poglavlju rada ukazali na razilaženja u određenjima i analizama elipse glagolske skupine koja djelomično proizlaze iz raznolikosti teorijskih pristupa, a djelomično su uvjetovane jezičnom raznolikošću koja predstavlja izazov za utvrđivanje ekvivalentnosti sintaktičkih konstrukcija u strukturno različitim jezicima. Usporedbom primjera elipse koji se analiziraju kao elipsa glagolske skupine u drugim jezicima potvrdili smo prethodne analize prema kojima je elipsom glagolske skupine u hrvatskom najprikladnije nazivati konstrukcije u kojima se izostavljaju konstituenti koje čine nefinitni glagolski elementi zajedno sa svojim unutarnjim argumentima. Uz to smo pokazali kako elipsa glagolske skupine u hrvatskom nije ograničena na slučajeve potpune sintaktičke identičnosti s antecedentom te kako njezina distribucija odgovara kriterijima distribucije elipse konstituenata koje su razradili Jackendoff (1971) i Lobeck (1995). Unatoč tomu, smatramo kako sintaktički kriterij klasifikacije tipova

elipse prema pretpostavljenoj veličini mjesta elipse, osobito s obzirom na to da je primarno polazište u određivanju tog kriterija engleski jezik, nije uvijek odgovarajući za razmatranje odnosa između mogućnosti ostvarivanja elipse unutar jednog jezika te usporedbu tih mogućnosti u različitim jezicima.

Stoga smo u završnom dijelu četvrtog poglavlja rada preispitali poistovjećivanje elipse konstituenata s elipsom obilježenom danošću te nekonstituentske elipse s kontrastivnom elipsom. Polazeći od općeg kognitivnog načela 'isto, osim' kojim Culicover i Jackendoff (2012) objašnjavaju percepciju paralelizma i kontrasta u jezičnim strukturama te koje povezuju s ostvarivanjem i interpretacijom elipse, kao i od ograničenja informacijske strukture koje su u engleskom utvrdili Lopez i Winkler (2000) te Winkler (2005), a u ruskom Kazenin (2006), prvo smo analizirali mogućnosti ostvarivanja elipse u hrvatskom na primjeru koordiniranih rečenica u kojima se u surečenicama linearnim redoslijedom ostvaruje paralelizam semantičkih i sintaktičkih kategorija te informacijske strukture te u kojima je kontrastivno fokalizirana polarnost. Utvrdili smo kako je u takvoj okolini, koju smo odredili kao maksimalno paralelnu te maksimalno kontrastivnu, moguće izostaviti sve elemente koji nisu kontrastivni te da se ujedno i svi elementi u ostatku interpretiraju kontrastivno, neovisno o tome rezultira li izostavljanje konstrukcijom poput *gappinga* koja se analizira kao kontrastivna (nekonstituentska) elipsa ili elipsom konstituenta, odnosno elipsom koja obilježava danost, kao što je elipsa glagolske skupine. Jedina su iznimka pri tome zadržani glagolski elementi koji nisu fokalizirani, prvenstveno modalni glagoli. Daljnjom analizom informacijske strukture elipse glagolske skupine u hrvatskom utvrdili smo kako se kontrastivnima mogu smatrati i primjeri u kojima se ne ostvaruje kontrastivni fokus polarnosti. U elipsi glagolske skupine u rečenicama u kojima se surečenice ne razlikuju s obzirom na polarnost u ostatku su tipično prisutni fokalizirani subjekti ili adjunkti koji se interpretiraju kontrastivno, dok zadržani pomoćni glagol nije fokaliziran te može biti i izostavljen. Međutim, istaknuli smo i kako se u elipsi glagolske skupine u ostatku ipak ne mora ostvariti kontrastivnost. Utvrđen je obrazac prema kojem se u ostatku elipse glagolske skupine ostvaruje barem jedan: (1) kontrastivni fokus; (2) kontrastivni topik; (3) fokus polarnosti / modalnosti.

Provedenom analizom ukazali smo na odnos između uporabe određene eliptične konstrukcije i informacijske strukture iz perspektive koja je u pretežno generativističkoj literaturi o elipsi načelno prihvaćena, no u praksi nerijetko zanemarena, a to je uloga elipse u informacijskom

strukturiranju diskursa. Obrazac mogućnosti ostvarivanja elipse u hrvatskom utvrđen na temelju prikazanih primjera sugeriraju kako se odnosi paralelizma i kontrasta između segmenata diskursa ostvaruju stupnjevito kombinacijom semantičkih i sintaktičkih sredstava te sredstava izražavanja informacijske strukture te da je odnos između eliptičnih konstrukcija u hrvatskome moguće razmatrati s obzirom na stupanj kontrastivnosti okoline u kojem se te konstrukcije ostvaruju. Ipak, analiza je pokazala kako elipsa glagolske skupine u hrvatskome nije nužno kontrastivna, stoga klasifikaciju tipova elipse s obzirom na funkciju u informacijskom strukturiranju, a koju predlaže Winkler (2016), smatramo primjerenom. Budući da je raspon primjera obuhvaćenih ovim radom nedovoljan za preciznije utvrđivanje kriterija stupnjevanja kontrastivnosti te je analiza ograničena na nekolicinu često istraživanih eliptičnih konstrukcija, možemo zaključiti kako je šire pitanje odnosa kontrastivnosti i elipse u hrvatskome u ovom radu tek otvoreno te bi daljnjim istraživanjima tog odnosa trebalo pristupiti ne samo proučavanjem većeg broja eliptičnih konstrukcija, već i analizom struktura većih od razine rečenice, u kojima se kontrast i paralelizam ostvaruju mehanizmima strukturiranja diskursa koji nisu uvijek ostvarivi na razini rečenice.

Peto poglavlje rada posvećeno je psiholingvističkom istraživanju elipse glagolske skupine u hrvatskom. Pregledom dotadašnjih psiholingvističkih istraživanja utvrđeno je kako su najbrojnije psiholingvističke studije kojima je ispitano procesiranje elipse u engleskom jeziku te su one ponajprije usmjerene na pitanja strukture i identifikacije elipse i utjecaja složenosti i udaljenosti antedcedenta na interpretaciju elipse. Naveli smo kako rezultati istraživanja utjecaja složenosti i udaljenosti antedcedenta variraju s obzirom na odabir metoda i eksperimentalnih materijala, dok je on-line psiholingvističkim istraživanjima potvrđeno da se pri procesiranju eliptičnih struktura na mjestu elipse pristupa sintaktičkim obilježjima antedcedenta, no kako nije u potpunosti razjašnjeno jesu li zabilježeni efekti argument koji govori u prilog strukturnim teorijama ili su rezultat mehanizma priziva antedcedenta pri interpretaciji elipse koji nije oprečan predviđanjima nestrukturnih teorija. Ispitivanja prihvatljivosti sintaktičkog nepodudaranja antedcedenta i elipse u engleskom jeziku pokazala su kako nema jasne granice između prihvatljive elipse u kojoj je antedcedent u potpunosti sintaktički podudaran s pretpostavljenom strukturom na mjestu elipse i neprihvatljive elipse u slučajevima sintaktičkog nepodudaranja, već je prihvatljivost stupnjevita i ovisi o tipu sintaktičkog nepodudaranja. Uz to, kako je pokazala Kertz (2013), manipulacijama korištenima u takvim eksperimentima ne mijenja se samo sintaktička struktura, već i informacijska struktura rečenice, pa se ni rezultati ne mogu pripisati isključivo utjecaju sintaktičkih faktora.

U radu smo psiholingvističkim eksperimentima ispitali dva aspekta odnosa informacijske strukture i elipse glagolske skupine u hrvatskome. Prvi je dio provedenog psiholingvističkog istraživanja bio usmjeren na ispitivanje ograničenja kontrastivnog fokusa polarnosti na ostvarivanje elipse glagolske skupine u koordiniranoj strukturi koju smo prethodno u radu utvrdili kao maksimalno kontrastivnu i maksimalno paralelnu. Drugim su dijelom istraživanja ispitane strategije odabira antecedenta elipse glagolske skupine s mogućnošću višestruke interpretacije s obzirom na tip sintaktičkog odnosa koji prethodi elipsi, a koji utječe na istaknutost i dostupnost antecedenta.

Ograničenja kontrastivnog fokusa ispitali smo kroz tri eksperimenta procjene prihvatljivosti rečenica kojima je prethodilo preliminarno istraživanje. U svim su eksperimentima ta ograničenja ispitana na eliptičnim te odgovarajućim neeliptičnim rečenicama u futuru. Pri tome smo, sukladno analizi iznesenoj u četvrtom poglavlju, prepostavili kako se kontrastivni fokus negativne polarnosti uvijek ostvaruje na negaciji, dok se u rečenicama s pozitivnom polarnošću kontrastivni fokus može ostvariti na glavnom ili pomoćnom glagolu te da se u eliptičnim strukturama u futuru kojima je izostavljen glavni glagol, fokus polarnosti ostvaruje uporabom naglašenog oblika glagola 'htjeti'. Utjecaj ostvarivanja kontrastivnog fokusa polarnosti na prihvatljivost eliptičnih rečenica ispitali smo s obzirom na vrijednost polarnosti ispred mjesta elipse te redoslijed antecedenta i elipse.

Prvim je eksperimentom ispitana prihvatljivost eliptičnih rečenica u kojima antecedent prethodi elipsi te je variran oblik pomoćnog glagola ispred mjesta elipse. Prva hipoteza, temeljena na ograničenjima kontrastivnog fokusa utvrđenima u Lopez i Winkler (2000) te Kazenin (2006), a prema kojoj govornicima hrvatskoga u ispitivanoj maksimalno paralelnoj i kontrastivnoj okolini neće prihvatljiva elipsa glagolske skupine u kojoj se ne ostvaruje kontrastivni fokus polarnosti, potvrđena je sveukupno najnižim procjenama prihvatljivosti upravo takvih struktura te zabilježenom značajnom statističkom razlikom između prihvatljivosti eliptičnih rečenica s naglašenim i nenaglašenim oblikom pomoćnog glagola. Druga hipoteza, prema kojoj su eliptične rečenice u kojima se ostvaruje kontrastivni fokus polarnosti govornicima prihvatljivije od značenjski istovjetnih neeliptičnih rečenica, a koja proizlazi iz pretpostavke o elipsi kao sredstvu redukcije redundantnosti, nije eksperimentalno potvrđena.

Drugim je eksperimentom ispitana prihvatljivost eliptičnih rečenica u kojima se, kao i u prvom eksperimentu, mjesto elipse nalazi u surečenici s pozitivnom polarnošću, no mjesto elipse prethodi antecedentu. Polazeći od ograničenja kontrastivnog fokusa za kataforičnu elipsu utvrđenog u Ha (2008), postavili smo hipotezu prema kojoj je govornicima elipsa glagolske skupine u kojoj elipsa prethodi antecedentu prihvatljiva samo ukoliko se na elementu ispred elipse ostvaruje kontrastivni fokus, u ovom slučaju kontrastivni fokus polarnosti. Budući da nije zabilježena statistički značajna razlika između eliptičnih rečenica s naglašenim i nenaglašenim oblikom pomoćnog glagola, iako je ukupna prosječna ocjena prihvatljivosti elipse u kojoj se ne ostvaruje kontrastivni fokus polarnosti nešto niža, hipoteza nije potvrđena.

Trećim je eksperimentom ispitana prihvatljivost eliptičnih rečenica u kojima se mjesto elipse nalazi u surečenici s negativnom polarnošću, čime je u svim eksperimentalnim uvjetima ostvaren fokus polarnosti. Ciljevi trećeg eksperimenta bili su (1) izravno ispitati postoji li razlika između prihvatljivosti eliptičnih rečenica u kojima je kontrastivni fokus polarnosti u objema surečenicama ostvaren simetrično na pomoćnom glagolu i rečenica u kojima se kontrastivni fokus u jednoj surečenici ostvaruje na naglašenom pomoćnom glagolu, a u drugoj surečenici na glavnom glagolu te (2) izravno ispitati razliku između prihvatljivosti eliptičnih rečenica s obzirom na redoslijed antecedenta i mjesta elipse. Budući da za pretpostavku o utjecaju simetričnosti elemenata na kojima je izražen fokus polarnosti nema teorijski utvrđenih predviđanja te da neizravnom usporedbom rezultata prethodnih eksperimenata nismo mogli predvidjeti ni razlike između prihvatljivosti anaforične i kataforične elipse u kojoj se ostvaruje kontrastivni fokus, u istraživanju smo pošli od nulte hipoteze prema kojoj se ne očekuju značajne razlike između eksperimentalnih uvjeta. Iako nisu utvrđeni opći efekti mjesta elipse i simetričnosti kontrastivnog fokusa polarnosti, zabilježena je značajna statistička razlika između dvaju uvjeta u kojima je antecedent prethodio mjestu elipse: u kataforičnoj elipsi sudionicima je od simetričnog ostvarivanja fokusa na pomoćnom glagolu bilo prihvatljivije asimetrično ostvarivanje fokusa na pomoćnom glagolu u eliptičnoj surečenici i na glavnom glagolu u neeliptičnoj surečenici. Iako nismo u mogućnosti predložiti adekvatnu interpretaciju takvih rezultata, možemo utvrditi kako, s obzirom na ostale rezultate, oni ne ukazuju na općenitu redundantnost uporabe naglašenog oblika glagola 'htjeti' u uvjetima u kojima se kontrastivni fokus može ostvariti na pomoćnom glagolu.

Premda na temelju provedenih eksperimenata nije bilo moguće utvrditi opća ograničenja kontrastivnog fokusa polarnosti na ostvarivanje elipse glagolske skupine u paralelnim koordiniranim strukturama, uočili smo kako procjene studenata, sudionika glavnih eksperimenata, u određenoj mjeri odstupaju od procjena sudionika preliminarnog istraživanja koji ne pripadaju populaciji studenata društveno-humanističkih znanosti. Stoga smatramo važnim istaknuti kako se dobiveni rezultati bez dodatne potvrde ne mogu generalizirati na opću populaciju govornika hrvatskoga.

U drugom smo dijelu eksperimentalnog istraživanja elipse ispitali interpretaciju višeznačne elipse s obzirom na vrstu sintaktičkog odnosa u rečenici koja prethodi elipsi. To je istraživanje dijelom motivirano nastojanjem da se utvrdi odnos između procesiranja elipse i procesiranja drugih struktura na kojima se u posljednjih nekoliko godina ispituju odnosi hijerarhije i linearnosti u jeziku. U eksperimentu su zadatkom razumijevanja s ponuđenim odgovorima ispitane razlike u preferenciji odabira antecedenta s obzirom na (1) to prethodi li eliptičnoj rečenici zavisnosložena ili nezavisnosložena rečenica te (2) redoslijed glavne i zavisne surečenice. U istraživanju polazimo od dviju hipoteza koje postavljaju i za engleski eksperimentalno potvrđuju Frazier i Clifton (2005). S obzirom na hipotezu glavne tvrdnje, prema kojoj se novi jezični materijal povezuje s glavnom tvrdnjom prethodne rečenice ukoliko je ona lako dostupna, predvidjeli smo kako će za antecedenta elipse kojoj prethodi zavisnosložena rečenica u kojoj je istaknuta glavna tvrdnja biti odabirana glagolska skupina iz glavne surečenice, neovisno o redoslijedu. Prema hipotezi domene koordinacije, u kojoj je obradi koordinirane strukture dostupna čitava koordinirana struktura ili samo recentna sastavnica, postavili smo predviđanje prema kojem se kao antecedent elipse kojoj prethodi nezavisnosložena rečenica ne odabire glagolska skupina iz surečenice koja je u linearnom redoslijedu udaljenija od mjesta elipse. Hipoteza glavne tvrdnje djelomično je potvrđena češćim odabirom antecedenta iz glavne surečenice nego iz zavisne, neovisno o njihovom redoslijedu. Hipoteza domene koordinacije potvrđena je s obzirom na to da je u najnižem prosječnom postotku kao antecedent elipse kojoj prethodi nezavisnosložena rečenica odabrana udaljenija glagolska skupina. Međutim, utvrđene statistički značajne razlike između odabira antecedenta iz glavne surečenice kada je ona linerano bliža mjestu elipse i kada je linearno udaljenija, kao i odabira antecedenta iz zavisne surečenice s obzirom na redoslijed, ukazuju na to kako recentnost utječe i na interpretaciju elipse kojoj prethodi zavisnosložena rečenica, što nije bilo predviđeno hipotezama. U radu se, kao što je već istaknuto, danost promatra kao stupnjevita kategorija uvjetovana dostupnošću i istaknutošću informacije, iz čega proizlazi

zaključak kako i interpretacija elipse ovisi o dostupnosti i istaknutosti informacija u diskursu. Provedenim eksperimentom je potvrđena istaknutost glavne tvrdnje u procesiranju diskursa. Međutim, rezultati ukazuju i na to da glavna tvrdnja, kada je dostupna, nije jedini kriterij istaknutosti informacije. Utvrđeno je i kako je prema prosječnom postotku odgovora u svim uvjetima dominantna strategija odabira čitave koordinirane strukture pri interpretaciji elipse. Budući da je riječ o strukturi koja nije ni semantički ni sintaktički u potpunosti podudarna sa strukturom zavisnosloženih rečenica koje su prethodile elipsi, smatramo kako je interpretacija elipse barem dijelom vođena općim procesima zaključivanja.

Istaknut ćemo kako se pri interpretaciji rezultata eksperimenata izloženih u ovome radu nailazi na čest problem psiholingvističkih istraživanja. Prihvatljivost se, za razliku od gramatičnosti, promatra kao stupnjevita kategorija, što potvrđuju i prikazana istraživanja prihvatljivosti eliptičnih rečenica. Uz to, razumjeti se ponekad mogu i strukture koje u nekom jeziku nisu gramatične te, s druge strane, gramatične strukture govornicima nisu nužno i razumljive, što može utjecati na njihovu prihvatljivost. Kako se gramatici može pristupiti samo neizravno, ispitivanjem procesiranja, ostaje otvoreno pitanje jesu li i u kojoj mjeri zabilježeni efekti odraz načela gramatičkog ustroja.

Budući da je u ovome radu obrađena tek jedna eliptična konstrukcija te nekoliko aspekata uloge informacijske strukture u njezinu ostvarivanju i interpretaciji, daljnja bi se istraživanja odnosa elipse i informacijske strukture u hrvatskome trebala usmjeriti na ispitivanje ograničenja informacijske strukture na druge tipove elipse, ali i na detaljniji opis same informacijske strukture hrvatskoga, koja je, osobito s aspekta izražavanja informacijske strukture prozodijskim sredstvima, još uvijek nedovoljno istražena.

7. POPIS LITERATURE

- Aelbrecht, Lobke. 2010. *The syntactic licensing of ellipsis*. Amsterdam: John Benjamins.
- Aelbrecht, Lobke. 2008. *Licensing ellipsis as Agree*. 27th West Coast Conference on Formal Linguistics, UCLA.
- Aelbrecht, Lobke i Harwood, William. Predicate Ellipsis. *The Oxford Handbook of Ellipsis*. Ur. van Craenenbroeck, Jeroen i Temmerman, Tanja. Oxford: Oxford University Press. 505–526.
- Aelbrecht, Lobke i Harwood, William. 2015. To be or not to be elided: VP ellipsis revisited. *Lingua* 153: 66-97.
- Ariel, Mira. 1990. *Accessing Noun-Phrase Antecedents*. London: Routledge.
- Arregi, Karlos. 2016. Focus projection theories. *The Oxford handbook of information structure*. Ur. Féry, Caroline i Ishihara, Shinichiro. New York–Oxford: Oxford University Press. 185–202.
- Arregui, Ana; Clifton, Charles; Frazier, Lyn; Moulton, Keir., 2006. Processing elided verb phrases with flawed antecedents: the recycling hypothesis. *Journal of Memory and Language* 55: 232–246.
- Ash, John. 1763. *Grammatical Institutes, or, An easy Introduction to Dr. Lowth's English Grammar*. <https://archive.org/details/grammaticalinsti00ashj/page/n6> (pristupljeno: 16. prosinca 2018.)
- Asher, Nicholas i Lascarides, Alex. 2003. *Logics of Conversation*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Babić, Stjepan i Težak, Stjepko. 1992. *Gramatika hrvatskoga jezika*. Zagreb: Školska knjiga.
- Babić, Stjepan i Težak, Stjepko. 1973. Pregled gramatike hrvatskoga jezika za osnovne i druge škole. Zagreb: Školska knjiga.
- Bally, Charles. 1944. *Linguistique générale et linguistique française (2e éd. entièrement refondue)*. Bern: A. Francke.

Bailyn, John Frederick. 2011. Kak tebe lingvistika? Nenavižu! How (not) to analyze Russian verb-stranding constructions. Paper presented at Formal Approaches to Slavic Linguistics 20. MIT, Cambridge, MA.

Barić, Eugenija; Lončarić, Mijo; Malić, Dragica, Peti; Mirko, Zečević; Vesna i Znika, Marija. 1995/2005. *Hrvatska gramatika*. Zagreb : Školska knjiga.

Barney, Stephen A.; Lewis, W. J.; Beach, J.A. i Berghof, Oliver. 2006. *The etymologies of Isidore of Seville*. Cambridge – New York: Cambridge University Press.

Barton, Ellen. 2006. Toward a nonsentential analysis in generative grammar. *The syntax of nonsententials: Multidisciplinary perspectives*. Ur. Progovac, Ljiljana; Paesani, Kate; Casielles, Eugenia i Barton, Ellen. Amsterdam–Philadelphia: John Benjamins. 11–32.

Barton, Ellen. 1998. The grammar of telegraphic structures: Sentential and nonsentential derivation. *Journal of English Linguistics* 26: 37–67.

Barton, Ellen. 1990. *Nonsentential Constituents: A Theory of Grammatical Structure and Pragmatic Interpretation*. Amsterdam: John Benjamins.

Bartos, Huba. 2000. VP-ellipsis and verbal inflection in Hungarian. *Acta Linguistica Hungarica* 47(1-4): 3-23.

Bolinger, Dwight. 1961. Contrastive Accent and Contrastive Stress. *Language* 37(1): 83–96.

Bošković, Željko. 2014. Now I'm a phase, now I'm not a phase: On the variability of phases with extraction and ellipsis. *Linguistic Inquiry* 45: 27–89.

Brabec, Ivan; Hraste, Mate i Živković, Sreten. 1948. *Gramatika hrvatskog ili srpskog jezika : za III. razred gimnazije i VII. razred sedmogodišnje škole*. 2. izdanje. Zagreb : Nakladni zavod Hrvatske.

Bródy, Michael. 1995. Focus and checking theory. *Approaches to Hungarian 5: Levels and Structures*. Ur. Kenesei, István. Szeged: JATEPress. 31–43.

Büring, Daniel. 2006. Intonation und Informationsstruktur. Grammatik und darüber hinaus. Text — Verstehen. Ur. Blühdorn, Hardarik; Breindl, Eva; Waßner, Ulrich Hermann. Berlin – New York: Walter de Gruyter. 144–163

- Busquets, Joan i Denis, Pascal. 2001. *L'ellipse modale en français: le cas de devoir et pouvoir*. Ms. <https://halshs.archives-ouvertes.fr/halshs-01648372/document>. (pristupljeno: 23. svibnja 2019.)
- Büring, Daniel. 2003. On D-trees, beans, and B-accent. *Linguistics and Philosophy* 26: 511–545.
- Caplan, Davin. 1972. Clause boundaries and recognition latencies for words in sentences. *Perception and Psychophysics* 12: 73–76.
- Carlson, Katy. 2001. The effects of parallelism and prosody in the processing of gapping structures. *Language and Speech* 44(1): 1–26.
- Chafe, Wallace. 1976. Givenness, contrastiveness, definiteness, subjects, topics and point of view. *Subject and Topic*. Ur. Li, Charles N. New York: Academic Press. 27–55.
- Chao, Wynn. 1988. *On Ellipsis*. Doktorska disertacija. University of Massachusetts, Amherst.
- Chomsky, Noam. 1981. *Lectures on Government and Binding*. Dordrecht: Foris Publications.
- Chomsky, Noam. 1970. Remarks on Nominalization. *Readings in English Transformational Grammar*. Ur. Jacobs, Roderick i Rosenbaum, Peter. Boston: Ginn. 184–221.
- Chomsky, Noam. 1965. *Aspects of the Theory of Syntax*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Chomsky, Noam. 1957. *Syntactic Structures*. Den Haag: Mouton.
- Chomsky, Noam i Lasnik, Howard. 1993. The Theory of Principles and Parameters. *Syntax: An International Handbook of Contemporary Research*. Ur. Jacobs, Joachim; von Stechow, Arnim; Sternefeld, Wolfgang i Vennemann, Theo. Berlin – New York: De Gruyter. 506–569.
- Chung, Sandra. 2013. Syntactic identity in sluicing: How much and why. *Linguistic Inquiry* 44 (1): 1–44.
- Chung, Sandra; Ladusaw, William A. i McCloskey, James. 1995. Sluicing and Logical Form. *Natural Language Semantics* 3: 239–282.
- Clifton, Charles i Ferreira, Fernanda. 1987. Discourse structure and anaphora: Some experimental results. *Attention and performance XII*. Ur. Coltheart, Max. Hillsdale, N.J.: Lawrence Erlbaum. 635–654.

- Cowart, Wayne. 1997. *Experimental syntax*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Cuetos, Fernando i Mitchell, Don. 1988. Cross-linguistic differences in parsing: Restrictions on the use of the Late Closure Strategy in Spanish. *Cognition* 30: 73–105.
- Culicover, Peter. 2008. The rise and fall of constructions and the history of English do-support. *Journal of Germanic Linguistics* 20(1): 1-52.
- Culicover, Peter i Jackendoff, Ray. 2012. Same-except: A domain-general cognitive relation and how language expresses it. *Language* 88(2): 305-340.
- Culicover, Peter i Jackendoff, Ray. 2005. *Simpler Syntax*. New York – Oxford: Oxford University Press.
- Cyrino, Sonia i Matos, Gabriela. Local licensors and recovering in VP ellipsis. *Journal of Portuguese Linguistics* 4(2).
- Cyrino, Sonia i Matos, Gabriela. 2002. VP ellipsis in European and Brazilian Portuguese: a comparative analysis. *Journal of Portuguese Linguistics* 1(2): 177-195.
- Dąbrowska, Ewa. 2010. Naive v. expert intuitions: An empirical study of acceptability judgments. *The Linguistic Review* 27(1): 1–23.
- Dąbrowska, Ewa. 2008. Questions with long-distance dependencies: A usage-based perspective. *Cognitive Linguistics* 19(3), <https://doi.org/10.1515/COGL.2008.015>
- Dagnac, Anne. Modal ellipsis in French, Spanish and Italian Evidence for. *Romance Linguistics 2008: Interactions in Romance. Selected papers from the 38th Linguistic Symposium on Romance Languages (LSRL), Urbana-Champaign, April 2008*. John Benjamins Publishing.
- Dalrymple, Mary; Shieber, Stuart i Pereira, Fernando. 1991. Ellipsis and Higher-Order Unification. *Linguistics and Philosophy* 14: 399-452.
- Daneš, František. 1970. One instance of the Prague school methodology: Functional analysis of utterance and text. *Method and theory in linguistics*. Ur. Garvin, Paul. Paris – Den Haag: Mouton. 132–146.
- Depiante, Marcela. 2001. On null complement anaphora in Spanish and Italian. *Probus* 13(2): 193-221.

Depiante, Marcela A. 2000. *The syntax of deep and surface anaphora: A study of null complement anaphora and stripping / bare argument ellipsis*. Doktorska disertacija. University of Connecticut.

Doron, Edit. 1999. V-Movement and VP ellipsis. *Fragments: studies in ellipsis and gapping*. Ur. Lappin, Shalom i Elabbas Benmamoun, Elabbas. New York: Oxford University Press. 124–140.

Drubig, Hans Bernhard. 1994. Island constraints and the syntactic nature of focus and association with focus. *Arbeitspapiere des Sonderforschungsbereichs 340 'Sprachtheoretische Grundlagen für die Computerlinguistik' 51*, Universität Stuttgart/Universität Tübingen.

Dvořák, Boštjan i Gergel, Remus. 2004. Slovenian clitics: VP ellipsis in yes/no questions and beyond. *ESSLLI 16 Proceedings: Workshop on Syntax, Semantics and Pragmatics of Questions*. Ur. Comorovski, Ileana i Krifka, Manfred. 85-91.

Erteschik-Shir, Nomi; Ibn-Bari, Lena i Taube, Sharon. 2011. *Object ellipsis as topic drop*. Ms. <http://ling.auf.net/lingBuzz/001253>. (pristupljeno: 14. svibnja 2019.)

Fiengo, Robert W. *Semantic conditions of surface structure*. Doktorska disertacija. MIT.

Fiengo, Robert W. i May, Robert. 1994. *Indices and Identity*. Cambridge, MA: MIT Press.

Finka, Božidar. 1953. O jezičnim elipsama. *Jezik: časopis za kulturu hrvatskoga književnog jezika* 2 (5): 144-149.

Florschütz, Josip. 1907/1940. *Gramatika hrvatskoga jezika za ženski licej, preparandije i više pučke škole*. [Gramatika hrvatskoga ili srpskoga jezika za srednje i slične škole.] Zagreb: Naklada školskih knjiga i tiskarnica Banovine Hrvatske.

Fox, Danny. 2000. *Economy and semantic interpretation*. Cambridge, MA: MIT press.

Frazier, Lyn. 1979. *On comprehending sentences: syntactic parsing strategies*. Doktorska disertacija. University of Connecticut.

Frazier, Lyn; Clifton, Charles. 2005. The Syntax-discourse Divide: Processing Ellipsis. *Syntax* 8(2): 121–74.

Frazier, Lyn i Clifton, Charles. 2001. Parsing coordinates and ellipsis: copy alpha. *Syntax* 4: 1–22.

- Frazier, Lyn i Clifton, Charles. 2000. On bound-variable interpretations: the LF-only hypothesis. *Journal of Psycholinguistic Research* 29: 125--139.
- Garnham, Jane; Oakhill, Kate i Cain, Allan. 1998. Selective Retention of Information about the Superficial Form of Text: Ellipses With Antecedents in Main and Subordinate Clauses. *The Quarterly Journal of Experimental Psychology: Section A* 51(1): 19–39.
- Gergel, Remus. 2009. *Modality and ellipsis: Diachronic and synchronic evidence*. Berlin – New York. Mouton de Gruyter.
- Gernsbacher, Morton Ann. 1989. Mechanisms that improve referential access. *Cognition* 32(2): 99-156.
- Gibson, Edward. 1998. Linguistic complexity: Locality of syntactic dependencies. *Cognition* 68(1): 1–76.
- Gibson, Edward i Hickok, Gregory. 1993. Sentence processing with empty categories. *Language and Cognitive Processes* 8(2): 147–161.
- Ginzburg, Jonathan i Sag, Ivan. 2000. *Interrogative Investigations*. Stanford: CSLI publications.
- Godjevac, Svetlana. 2000. *Intonation, word order, and focus projection in Serbo-Croatian*. Doktorska disertacija. Ohio State University.
- Gordon, Peter i Hendrick, Randall. 1998. The representation and processing of coreference in discourse. *Cognitive science* 22(4). 389–424.
- Gordon, Peter, Hendrick, Randall i Johnson, Marcus. 2001. Memory interference during language processing. *Journal of experimental psychology: learning, memory, and cognition* 27(6): 1411–11423.
- Gordon, Peter; Hendrick, Randall i Levine, William. 2002. Memory-load interference in syntactic processing. *Psychological science* 13(5): 425-430.
- Greenberg, Joseph H. 1966. Some universals of grammar with particular reference to the order of meaningful elements. *Universals of Language*. Ur. Greenberg, Joseph H. Cambridge, MA: MIT Press. 73–113.

- Gretsch, Petra. 2003. Omission impossible? Topic and focus in focal ellipsis. *The Interfaces: Deriving and interpreting omitted structures*. Ur. Winkler, Susanne i Schwabe, Kerstin. Amsterdam – Philadelphia. John Benjamins Publishing. 341–356.
- Goldberg, Lotus Madelyn. 2005. Verb-stranding VP ellipsis: A cross-linguistic study. Doktorska disertacija. McGill University.
- Gribanova, Vera. 2017. Head movement and ellipsis in the expression of Russian polarity focus. *Natural Language & Linguistic Theory* 35.4: 1079–1121.
- Gribanova, Vera. 2013. Verb-stranding verb phrase ellipsis and the structure of the Russian verbal complex. *Natural Language & Linguistic Theory* 31(1): 91–136.
- Gussenhoven, Carlos. 2004. The phonology of tone and intonation. Cambridge: Cambridge University Press.
- Gussenhoven, Carlos. 1992. Sentence accents and argument structure. *Thematic structure. Its role in grammar*. Ur. Roca, Iggy. Berlin–New York: Foris. 79–106.
- Gussenhoven, Carlos. 1983. Focus, mode, and the nucleus. *Journal of Linguistics* 19: 377–417.
- Ha, Seungwan. 2008. Backwards ellipsis is right node raising. *Annual Meeting of the Berkeley Linguistics Society* 34(1): 121–132.
- Halliday, Michael A. 1967. Notes on transitivity and theme in English Part II. *Journal of linguistics* 3(1): 199–244.
- Halliday, Michael. A. K. i Hasan, Ruqaiya. 1976. *Cohesion in English*. London: Longman.
- Hankamer, Jorge i Sag, Ivan. 1976. Deep and Surface Anaphora. *Linguistic Inquiry* 7 (3): 391–428.
- Hardt, Daniel. 1993. *Verb Phrase Ellipsis: Form, Meaning, and Processing*. Doktorska disertacija. University of Pennsylvania.
- Hardt, Daniel. 1992. VP ellipsis and semantic identity. *Semantics and Linguistic Theory* 2: 145–162.
- Herburger, Elena. 2000. *What counts: Focus and quantification*. Cambridge, MA: MIT Press.

- Höhle, Tilman. 1992. Über Verum-Fokus im Deutschen. *Informationsstruktur und Grammatik*. Ur. Jacobs, Joachim. Opladen: Westdeutscher Verlag. 112–142.
- Höhle, Tilman. 1988. Vorwort und Nachwort zu VERUM Fokus. *Sprache und Pragmatik* 5: 1–7.
- Holmberg, Anders. 2001. The syntax of yes and no in Finnish. *Studia Linguistica* 55: 141–174.
- Horn, Larry. 1969. A presuppositional approach to only and even. *CLS 5: Papers from the Fifth Meeting of the Chicago Linguistic Society*. Ur. Binnick, Robert. Chicago: Chicago Linguistic Society. 98–107.
- Horvath, Julia. 2010. “Discourse features”, syntactic displacement and the status of contrast. *Lingua* 120(6): 1346–1369.
- Houser, Michael J., Mikkelsen, Line i Toosarvandani, Maziar. 2007. Verb phrase pronominalization in Danish: Deep or surface anaphora? *Proceedings of the Thirty-Fourth Western Conference on Linguistics*. Ur. Brainbridge, Erin Agbayani, Brian. 183–195.
- Hudeček, Lana i Milica Mihaljević. 2017. *Hrvatska školska gramatika*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
- Huet, Gérard. 1975. A unification algorithm for typed λ -calculus. *Theoretical Computer Science* 1: 27–57.
- Ivas, Ivan. 1996. Silazno-uzlazna jezgra u sustavu jezgri hrvatskog jezika. *Suvremena lingvistika* 41(1-2): 227-244.
- Jackendoff, Ray. 2002. *Foundations of Language: Brain, Meaning, Grammar, Evolution*. Oxford: Oxford University Press.
- Jackendoff, Ray. 1997. *The Architecture of the Language Faculty*. Cambridge, Mass.: MIT.
- Jackendoff, Ray. 1990. *Semantic Structures*. Cambridge, Mass.: MIT Press.
- Jackendoff, Ray. 1987. *Consciousness and the Computational Mind*. Cambridge, Mass.: MIT Press.
- Jackendoff, Ray. 1983. *Semantics and Cognition*. Cambridge, Mass.: MIT Press

Jackendoff, Ray. 1972. *Semantic Interpretation in Generative Grammar*. Cambridge: MA: MIT Press.

Jackendoff, Ray. 1971. Gapping and Related Rules. *Linguistic Inquiry* 2: 21-35.

Jarvella, Robert. 1971. Syntactic processing of connected speech. *Journal of Verbal Learning and Verbal Behavior* 10: 409–416.

Jayaseelan, Karattuparambil A. 1990. Incomplete VP deletion and Gapping. *Linguistic Analysis* 20: 64–81.

Jespersen, Otto. 1924/1951. *The Philosophy of Grammar*. London: George Allen & Unwin Ltd.

Johnson, Kyle. 2004. How to be quiet. *Proceedings from the 40th Annual Meeting of the Chicago Linguistic Society*. Ur. Adams, Nikki; Cooper, Adam; Fey, Parrill i Wier, Thomas. Chicago: Chicago University Press. 1–20.

Kaplan, Ronald 1972. Augmented transition networks as psychological models of sentence comprehension. *Artificial Intelligence* 3: 77-100.

Karttunen, Lauri. 1974. Presuppositions and linguistic context. *Theoretical Linguistics* 1: 181–194.

Katičić, Radoslav. 1986/2002. *Sintaksa hrvatskoga književnoga jezika. Nacrt za gramatiku*. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti i Globus.

Kazenin, Konstantin. 2006. Polarity in Russian and typology of predicate ellipsis. Ms., Moscow State University.

Keenan, Edward. 1971. Names, quantifiers, and a solution to the sloppy identity problem. *Papers in Linguistics* 4(2): 211–232.

Kehler, Andrew. 2016. On QUD-based licensing of strict and sloppy ambiguities. *Semantics and Linguistic Theory* 25. 512–532.

Kehler, Andrew. 2002. *Coherence, reference, and the theory of grammar*. Stanford, CA: CSLI publications.

- Kempen, Gerard. 2010. *Grammatical movement and gap-filling: Unproven cognitive processes*. Ms. Max Planck Institute for Psycholinguistics, Nijmegen, Leiden University.
- Kennedy, Christopher. 2003. Ellipsis and syntactic representation. *The Interfaces: Deriving and interpreting omitted structures*. Ur. Winkler, Susanne i Schwabe, Kerstin. Amsterdam – Philadelphia. John Benjamins Publishing. 29–54.
- Kertz, Laura. 2013. Verb phrase ellipsis: the view from information structure. *Language* 89(3): 390–428.
- Kim, Soowon. 1999. Sloppy/strict identity, empty objects, and NP ellipsis. *Journal of East Asian Linguistics* 8: 255–284.
- Kim, Christina; Kobele, Gregory i Runner, Jeffrey. 2011. The Acceptability Cline in VP Ellipsis. *Syntax* 14(4) 318–354.
- Kimball, John. 1973. Seven principles of surface structure parsing in natural language. *Cognition* 2(1): 15–47.
- Kiss, Katalin. 1998. Identificational focus versus information focus. *Language* 74: 245–273.
- Kiss, Katalin. 1995. Focus is a non-uniform phenomenon. *Proceedings of the Göttingen Focus Workshop*. Kohlhof, Inga; Winkler, Susanne i Drubig, Hans B. 175–196.
- Klein, Wolfgang i von Stutterheim, Christianne. 1987. Quaestio und referentielle Bewegung in Erzählungen. *Linguistische Berichte* 109: 163–183.
- Konietzko, Andreas i Winkler, Susanne. 2010. Contrastive ellipsis: Mapping between syntax and information structure. *Lingua* 120(6): 1436–1457.
- Kratzer, Angelika. 1996. Severing the external argument from its verb. *Phrase structure and the lexicon*. Ur. Rooryck, Johan i Zaring, Laurie. Dordrecht: Kluwer. 109–137.
- Kraš, Tihana i Miličević, Maja. 2015. *Eksperimentalne metode u istraživanjima usvajanja drugoga jezika*. Rijeka: Filozofski fakultet
- Kratzer, Angelika. 1991. The representation of focus. *Semantics: An international handbook of contemporary research*. Ur. von Stechow, Arnim i Wunderlich, Dieter. Berlin: De Gruyter. 825–834.

Krifka, Manfred i Musan, Renate. 2012. Information structure: Overview and linguistic issues. *The expression of information structure*. Ur. Krifka, Manfred i Musan, Renate. Berlin: De Gruyter Mouton. 1–44.

Krifka, Manfred. 2007. Basic notions of information structure. *Working Papers of the SFB632: Interdisciplinary Studies on Information Structure 6: The notions of information structure*. Ur. Féry, Caroline; Fanselow, Gisbert i Krifka, Manfred. Potsdam: Universitätsverlag Potsdam. 13–55.

Kučerová, Ivona. 2007. The syntax of givenness. Doktorska disertacija. MIT.

Kuno, Susumu. 1976. Gapping: A Functional Analysis. *Linguistic Inquiry* 7(2): 300–318.

Kvintilijan, Marko Fabije i Pejčinović, Petar. 1985. *Obrazovanje govornika: odabrane strane*. Sarajevo: Veselin Masleša.

Ladd, Robert. 1980. *The Structure of Intonational Meaning*. Bloomington–London: Indiana University Press.

Laka, Itziar. 1990. *Negation in Syntax: On the Nature of Functional Categories and Projections*. Doktorska disertacija. MIT.

Lambrecht, Knud. 1994. *Information structure and sentence form. Topic, focus, and the mental representation of discourse referents*. Cambridge: Cambridge University Press.

Lancelot, Claude i Arnauld, Antoine. 2000. *Gramaire générale et raisonnée de Port-Royal / Opća obrazložbena gramatika Port-Royal*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje. Ur. A. Kovačec, komentari V. Vinje.

Lane, Archibald. 1700/1969. *A key to the art of letters*. Menston: Scolar Press.

Langacker, Robert. 1969. On pronominalization and the chain of command. *Modern studies in English*. Ur. Schane, David i Reibel, Sanford. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall. 160–186.

Lasnik, Howard. 1999. Pseudogapping puzzles. *Fragments: Studies in ellipsis and gapping*. Ur. Benmamoun, Elabbas i Lappin, Shalom. Oxford: Oxford University Press. 141–174.

- Levin, Nancy S. 1978. Some identity-of-sense deletions puzzle me. Do they you? *Papers from the fourteenth regional meeting of the Chicago Linguistic Society*. Ur. Farkas, Donka; Jakobson, Wesley i Todrys, Karol. (eds.). Chicago: Chicago Linguistic Society. 229–240.
- Lewis, Richard i Vasishth, Shravan. 2005. An activation-based model of sentence processing as skilled memory retrieval. *Cognitive science* 29(3): 375–419.
- Lewis, David. 1979. Scorekeeping in a language game. *Journal of Philosophical Logic* 8: 339–359.
- Lobeck, Anne C. 1995. *Ellipsis: Functional heads, licensing, and identification*. Oxford: Oxford University Press.
- López, Luis. 2000. Ellipsis and discourse-linking. *Lingua* 110(3) :183–213.
- López, Luis. 1999. VP-Ellipsis in Spanish and English and the features of Aux. *Probus* 11(2): 263–298.
- López, Luis. 1995. Polarity and Predicate Anaphora. Doktorska disertacija. Cornell University.
- López, Luis i Winkler, Susanne. 2000. Focus and topic in VP-anaphora constructions. *Linguistics* 38: 623–664.
- Lovrić, Nenad i Fodor, Janet. 2000. Relative clause attachment in sentence parsing. Poster izložen na 13. godišnjoj CUNY konferenciji o sintaktičkoj obradi (13 th annual CUNY conference on human sentence processing). City University of New York.
- Ljubešić, Nikola i Klubička, Filip. 2014. {bs, hr, sr} wac-web corpora of Bosnian, Croatian and Serbian. *Proceedings of the 9th Web as Corpus Workshop (WaC-9)*. 29–35.
- Malenica, Frane; Kresić Vukosav, Marijana i Lečić, Dario. 2019. Disagreements over agreement - a comparison of naïve and expert intuitions. *Suvremena lingvistika* 45(87): 59–81.
- Maretić, Tomo. 1906. *Hrvatska ili srpska gramatika za srednje škole*. Zagreb: L. Hartman.
- Maretić, Tomo. 1899. *Gramatika i stilistika hrvatskoga ili srpskoga književnog jezika*. Zagreb: Štampa i naklada knjižare L. Hartmana (Kugli i Deutsch) . [Drugo popravljeno izdanje Zagreb : Naklada jugoslavenskog nakladnog d.d. „Obnova“, 1931.]

- Martin, Andrea E i McElree, Brian. 2011. Direct-access retrieval during sentence comprehension: evidence from sluicing. *Journal of Memory and Language* 64: 327–343.
- Martin, Andrea E. i McElree, Brian. 2008. A content-addressable pointer mechanism underlies comprehension of verb-phrase ellipsis. *Journal of Memory and Language* 58: 879–906.
- Martins, Ana-Maria. 1994. Enclisis, VP-deletion and the nature of sigma. *Probus* 6: 173–205.
- Matasović, Ranko. 2005. Jezična raznolikost svijeta: podrijetlo, razvitak, izgledi. Zagreb: Algoritam.
- Matić, Ana; Willer-Gold, Jana; Peti-Stantić, Anita; Palmović, Marijan. 2019. Mjerenjem pokreta očiju do referenta relativnih rečenica. (u tisku).
- McCloskey, James. 1991. Clause structure, ellipsis and proper government in Irish. *Lingua* 85 (2-3): 259-302.
- McShane, Marjorie J. 2005. *A theory of ellipsis*. New York – Oxford :Oxford University Press.
- Menzel, Katrin. 2013/2016. The elusive ellipsis – the complex history of a vague grammatical concept in need of empirical grounding. *Lege artis. Language yesterday, today, tomorrow. The Journal of University of SS Cyril and Methodius in Trnava*. / De Gruyter Open 1(1): 163-201.
- Merchant, Jason. 2016. Ellipsis: A Survey of Analytical Approaches. Ms., University of Chicago, Chicago.
- Merchant, Jason. 2013a. Diagnosing ellipsis. *Diagnosing syntax* 1: 537-542.
- Merchant, Jason. 2013b. Voice and ellipsis. *Linguistic Inquiry* 44(1): 77–108.
- Merchant, Jason. 2008. Variable island repair under ellipsis. *Topics in ellipsis*. Ur. Johnson, Kyle. Cambridge: Cambridge University Press. 132–153.
- Merchant, Jason. 2004. Fragments and ellipsis. *Linguistics and Philosophy* 27: 661–738.
- Merchant, Jason. 2001. *The Syntax of Silence: Sluicing, Islands, and the Theory of Ellipsis*. New York – Oxford: Oxford University Press.

Merchant, Jason. 1999. *The syntax of silence*. Doktorska disertacija. University of California Santa Cruz.

Mihaljević, Milan. 1998 *Generativna sintaksa i semantika*. Zagreb: Hrvatsko filološko društvo.

Miller, Philip i Pullum, Geoffrey, K. 2013. Exophoric VP ellipsis. *The core and the periphery: Data-driven perspectives on syntax inspired by Ivan A. Sag*. Ur. Hofmeister, Philip i Norcliffe, Elisabeth. Chicago: CSLI Publications. 5-32.

Miyagawa, Shigeru. 2007. Unifying agreement and agreement-less languages. *MIT Working Papers in Linguistics 54: Proceedings of the 2nd Workshop on Altaic Formal Linguistics (WAFL 2)*. Ur. Kelepir, Meltem i Öztürk, Balkız . Cambridge, MA: MITWPL. 47–66.

Molnár, Valéria 2006. On Different Kinds of Contrast. *The Architecture of Focus*. Ur. Molnár, Valeria i Winkler, Susanne. Berlin: Mouton de Gruyter. 197–234.

Molnár, Valéria. 2001. Contrast from a contrastive perspective. *Proceedings of the ESSLLI Workshop on Information Structure, Discourse Structure and Discourse Semantics, Helsinki University*. Ur. Kruiff-Korbayová, Ivana i Steedman, Mark. 99–114.

Molnár, Valéria i Winkler, Susanne. 2010. Edges and gaps: Contrast at the interfaces. *Lingua* 120(6): 1392-1415.

Morgan, Jerry. 1989. Sentence fragments revisited. *CLS 25, Parasession on Language in Context*. Ur. Music, Bradley; Graczyk, Randolph i Wiltshire, Caroline. Chicago, IL: Chicago Linguistic Society. 228–241.

Morgan, Jerry. 1973. Sentence fragments and the notion ‘Sentence.’ *Issues in Linguistics: Papers in Honor of Henry and Renee Kahane*. Ur. Kachru, B. Lees, R. Malkiel, R.Y., Pietrangeli, A.& Saporta, S. Urbana, IL: University of Illinois Press. 719–751.

Murphy, Gregory L. 1985. Psychological explanations of deep and surface anaphora. *Journal of Pragmatics* 9: 171–198.

Neale, Stephen. 2000. On being explicit: comments on Stanley and Szabo, and on Bach. *Mind and Language* 15: 284–94.

Nespor, Marina i Vogel, Irene. 1986. *Prosodic Phonology*. Dordrecht: Foris Publications.

- Pesetsky, David. 1987. Wh-in-situ: Movement and unselective binding. *The Representation of (1n)definiteness*. Ur. Reuland, Eric i Ter Meulen, Alice G. B. Cambridge, MA: MIT Press. 98–129.
- Otani, Kazuyo i Whitman, John. 1991. V-Raising and VP-ellipsis. *Linguistic Inquiry* 22: 345–358.
- Peti-Stantić, Anita. 2014. Informacijska struktura rečenice i fonološko-sintaktičko sučelje. *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 39(2): 557-580.
- Peti-Stantić, Anita. 2006. O kakvu je redu riječ? *Filologija* 46–47: 227–238.
- Phillips, Colin i Parker, Dan. 2014. The psycholinguistics of ellipsis. *Lingua* 151: 78–95.
- Phillips, Colin i Wagers, Matthew. 2007. Relating structure and time in linguistics and psycholinguistics. *Oxford handbook of psycholinguistics*. Ur. Gaskell, Gareth. New York – Oxford: Oxford University Press. 739-756.
- Pierrehumbert, Janet i Hirschberg, Julia B. 1990. The meaning of intonational contours in the interpretation of discourse. *Intentions in communication*. Ur. Cohen, Phillip; Morgan, Jerry i Pollack, Martha. Cambridge, MA: MIT Press. 271-311.
- Postal, Paul M. 1972. Some further limitations of interpretive theories of anaphora. *Linguistic Inquiry* 3: 349–371.
- Postal, Paul M. 1970. On coreferential complement subject deletion. *Linguistic Inquiry* 1: 439–500.
- Prince, Ellen. 1981. Towards a taxonomy of given-new information. *Radical pragmatics*. Ur. Cole, Peter. New York: Academic Press. 223-256.
- Raguž, Dragutin. 1997. *Praktična hrvatska gramatika*. Zagreb: Medicinska naklada.
- Raposo, Eduardo. 1986. On the null object in European Portuguese. *Studies in Romance linguistics*. Ur. Jaeggli, Osvaldo i Silva-Corvalán, Carmen. Dordrecht – Cinnaminson: Foris Publications. 373–390.
- Reinhart, Tanya. 1982. Pragmatics and linguistics. An analysis of sentence topics. *Philosophica* 27: 53–94.

- Repp, Sophie. 2016. Contrast: Dissecting an elusive information-structural notion and its role in grammar. *The Oxford Handbook of Information Structure*. Ur. Féry, Caroline i Ishihara, Shinichiro. New York–Oxford: Oxford University Press. 270–289.
- Repp, Sophie. 2010. Defining ‘contrast’ as an information-structural notion in grammar. *Lingua* 120(6): 1333–1345.
- Rizzi, Luigi. 1997. The fine structure of the left periphery. *Elements of grammar: A handbook of generative syntax*. Ur. Haegeman, Liliane. Dordrecht: Kluwer. 281–337.
- Roberts, Craige. 2012. Information structure in discourse: Towards an integrated formal theory of pragmatics. *Semantics and Pragmatics* 5(6): 1–69. (Objavljena verzija rukopisa iz 1996.)
- Roberts, Craige. 1996. Information structure in discourse: Towards an integrated formal theory of pragmatics. *OSU Working Papers in Linguistics 49: Papers in Semantics* Ur. Yoon, Jae-Hak i Kathol, Andreas. Columbus: The Ohio State University. 91–136.
- Rochmont, Michael. 2016. Givenness. *The Oxford Handbook of Information Structure*. Ur. Féry, Caroline i Ishihara, Shinichiro. New York–Oxford: Oxford University Press. 41–64.
- Rooth, Mats. 1992a. Ellipsis redundancy and reduction redundancy. *Proceedings of the Stuttgart ellipsis workshop* 29. Ur. Berman, Steve i Hestvik, Arild.
- Rooth Mats. 1992b. A theory of focus interpretation. *Natural Language Semantics* 1: 75–116.
- Rooth, Mats. 1985. *Association with Focus*. Doktorska disertacija. University of Massachusetts, Amherst.
- Ross, John Robert. 1969. Guess who?. *5th Annual Meeting of the Chicago Linguistic Society (CLS 5)*. Ur. Binnick, Robert; Davison, Alice i Morgan, Jerry. Chicago: Chicago Linguistic Society. 252–286.
- Ross, John Robert. 1967. *Constraints on variables in syntax*. Doktorska disertacija. MIT.
- Rouveret, Alain. 2012. VP ellipsis, phases and the syntax of morphology. *Natural Language & Linguistic Theory* 30(3): 897–963.

Quintilianus, Marcus Fabius, Butler, H. E. 100/1953. *The Institutio oratoria of Quintilian*. London – New York: Willian Heinemann / G.P. Putnam's Sons.

Sag, Ivan. 1976. *Deletion and Logical Form*. Doktorska disertacija. MIT.

Sag, Ivan i Hankamer, Jorge. 1984. Toward a theory of anaphoric processing. *Linguistics and philosophy* 7(3): 325-345.

Sailor, Craig. 2012. *Inflection at the interface*. Ms. UCLA.

Schütze, Carson i Sprouse, Jon. 2013. Judgment data. Research methods in linguistics. Ur. Podesva, Robert i Sharma, Devyani. Cambridge: Cambridge University Press. 27-50.

Schwabe, Kerstin i Winkler, Susanne. 2003. Exploring the interfaces from the perspective of omitted structures. *The interfaces: Deriving and interpreting omitted structures*. Ur. Schwabe, Kerstin i Winkler, Susanne. Amsterdam–Philadelphia: John Benjamins Publishing. 1-28.

Schwarzschild, Roger. 1999. GIVENness, avoidF and other constraints on the placement of accent. *Natural Language Semantics* 7: 141-177.

Schwarzschild, Roger. 1991. *On the meaning of definite plural NPs*. Doktorska disertacija. University of Massachusetts, Amherst.

Selkirk, Elisabeth. 2011. The syntax-phonology interface. *The Handbook of Phonological Theory*. Ur. Goldsmith, John; Riggle, Jason i Yu, Alan. Oxford: Blackwell Publishing, 435–483.

Selkirk, Elisabeth. 1996. The Prosodic Structure of Function Words. *Signal to syntax: Bootstrapping from Speech to Grammar in Early Acquisition*. Ur. Morgan, James L. i Demuth, Katherine. New York: Psychology Press. 187–213.

Selkirk, Elisabeth. 1995. Sentence prosody: Intonation, stress and phrasing. *Handbook of phonological theory*. Ur. Goldsmith, John. Cambridge: Blackwell. 550–569.

Selkirk, Elisabeth. 1984. *Phonology and syntax: The relation between sound and structure*. Cambridge, MA: MIT Press.

Selkirk, Elisabeth. 1978. On prosodic structure and its relation to syntactic structure. *Nordic Prosody II: Papers from a symposium*. Ur. Fretheim, Thorstein. Trondheim: TAPIR. 111-140.

Sellars, Wilfrid. 1954. Presupposing. *Philosophical Review* 63: 197–215.

Shapiro, Lewis; Hestvik, Arild; Lesan, Lesli i Garcia, A. Rachel. 2003. Charting the time-course of VP-ellipsis sentence comprehension: evidence for an initial and independent structural analysis. *Journal of Memory and Language* 49: 1–19.

Shapiro, Lewis i Hestvik, Arild. 1995. On-line comprehension of VP-ellipsis: Syntactic reconstruction and semantic influence. *Journal of Psycholinguistic Research* 24(6): 517–532.

Sherman (Ussishkin), Adam. 1998. VP ellipsis and subject positions in modern Hebrew. *Proceedings of the 13th annual meeting of the Israel association of theoretical linguistics*, Bar-Ilan University, Tel-Aviv. Ur. Wyne, Adam Z. Jerusalem: Akademon. 211–229.

Shopen, Timothy A. 1972. *A Generative Theory of Ellipsis: A Consideration of the Linguistic Use of Silence*. Bloomington, IN: Indiana University Linguistics Club.

Silić, Josip i Pranjković, Ivo. 2005/2007. *Gramatika hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta*. Zagreb: Školska knjiga.

Smiljanić, Rajka. 2004. *Lexical, pragmatic, and positional effects on prosody in two dialects of Croatian and Serbian*. New York – London: Routledge.

Smith, Robin D. 1987. Ellipsis in seventeenth-century English grammars. *Papers in the History of Linguistics: Proceedings of the Third International Conference on the History of the Language Sciences (ICHoLS III)*), Princeton, 19-23 August 1984. Ur. Aarsleff, Hans; Kelly, Louis G. Kelly i Nedrehe, Hans-Josef, 211-223. Amsterdam – Philadelphia: John Benjamins Publishing.

Snider, Neal i Runner, Jeffrey T. 2011. Structural parallelism aids ellipsis and anaphor resolution: evidence from eye movements to semantic and phonological neighbors. *Linguistic Society of America Annual Meeting*, Pittsburgh.

Stainton, Robert. 2006. *Words and thoughts: Subsentences, ellipsis, and the philosophy of language*. New York – Oxford: Oxford University Press.

Stainton, Robert. 1998. Quantifier phrases, meaningfulness ‘in isolation,’ and ellipsis. *Linguistics and Philosophy* 21: 311–340.

- Stainton, Robert. 1997. Utterance meaning and syntactic ellipsis. *Pragmatics and Cognition* 5: 51–78.
- Stainton, Robert. 1995. Non-sentential assertions and semantic ellipsis. *Linguistics and Philosophy* 18: 281–296.
- Stalnaker, Robert. 1974. Pragmatic presuppositions. *Semantics and Philosophy*. Ur. Munitz, Milton i Unger, Peter. New York: New York University Press. 197–214.
- Stanojević, Mateusz-Milan. 2015. The Croatian future tense in the Croatian tense system: a cognitive grammar analysis. *Semantyka a konfrontacja językowa, tom 5*. Ur. Roszko, Danuta i Satoła-Staśkowiak, Joanna. Varšava: Instytut Sławistyki Polskiej Akademii Nauk. 333–354.
- Stanley, Jason. 2000. Context and logical form. *Linguistics and Philosophy* 23: 391–434.
- Stevenson, Suzanne i Smolensky, Paul. 2006. Optimality in sentence processing. *The harmonic mind: From neural computation to optimality-theoretic grammar: Vol. 2, Linguistic and philosophical implications*. Ur. Smolensky, Paul i Legendre, Géraldine. Cambridge, MA: MIT Press. 307–338.
- Stjepanović, Sandra. 2008. P-stranding under sluicing in a non-P-stranding language?. *Linguistic Inquiry* 39(1): 179–190.
- Stjepanović, Sandra. 1998. On the placement of Serbo-Croatian clitics: Evidence from VP-ellipsis. *Linguistic inquiry* 29(3): 527–537.
- Stommel, Hildegard. 2011. *Verum-Fokus im Deutschen*. Marburg: Tectum
- Stump, Gregory. 1977. *Pseudogapping*. Ms., Ohio State University, Columbus.
- Stutterheim, Christiane von i Klein, Wolfgang. 1989. Referential movement in descriptive and narrative discourse. *Language processing in social context*. Ur. Dietrich, Rainer i Graumann, Carl. (eds.). Amsterdam: North Holland. 39–76.
- Szczegielniak, Adam. 2005. VP ellipsis and topicalization. *PROCEEDINGS-NELS* 35(2).
- Tancredi, Chris. 1992. Deletion, De-Accenting, and Presupposition. Doktorska disertacija. MIT.

- Tanenhaus i Carlson, Greg. 1990. Comprehension of deep and surface verbphrase anaphors. *Language and Cognitive Processes* 5(4): 257-280.
- Thoms, Gary. 2011. 'Verb floating' and VP-ellipsis. *Towards a movement account of ellipsis licensing. Linguistic Variation Yearbook 2010*. Ur. van Craenenbroeck, Jeroen. Amsterdam: John Benjamins. 252–297.
- Todorović, Neda. 2014. Role of Aspect in VP-Ellipsis in Serbian: Phase-Governed Approach. *University of Pennsylvania Working Papers in Linguistics* 20(1): 331–340.
- Toosarvandani, Maziar. 2009. Ellipsis in Farsi complex predicates. *Syntax* 12: 60–92.
- Townsend, David i Bever, Thomas. 2001. *Sentence comprehension: The integration of habits and rules*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Truckenbrodt, Hubert. 1999. On the relation between syntactic phrases and phonological phrases. *Linguistic inquiry* 30(2): 219–255.
- Vallduví, Enric. 1992. *The informational component*. New York: Garland.
- Van Craenenbroeck, Jeroen. 2017. VP-Ellipsis. *The Wiley Blackwell Companion to Syntax, Second Edition* Ur. Everaert, Martin i Van Riemsdijk, Hent C. Oxford – Boston: Wiley-Blackwell. 1-35.
- Van Craenenbroeck, Jeroen. 2010. *The syntax of ellipsis: Evidence from Dutch dialects*. New York – Oxford: Oxford University Press.
- Van Dyke, Julie. 2007. Interference effects from grammatically unavailable constituents during sentence processing. *Journal of Experimental Psychology: Learning, Memory, and Cognition* 33: 407–430.
- Van Dyke, Julie i Lewis, Richard. 2003. Distinguishing effects of structure and decay on attachment and repair: A cue-based parsing account of recovery from misanalyzed ambiguities. *Journal of Memory and Language* 49(3): 285-316.
- Van Kuppevelt, Jan. 1995. Discourse structure, topicality and questioning. *Journal of Linguistics* 31: 109–149.

Van Kuppevelt, Jan. 1994. Topic and comment. *The Encyclopedia of Language and Linguistics*. Ur. Asher, Ronald i Simpson, Jacqueline Y.M. Oxford: Pergamon Press. 4629–4633.

Van Valin, Robert D. Jr. i LaPolla, Randy J. 1997. *Syntax: structure, meaning and function*. Cambridge: Cambridge University Press.

Veber, Adolfo. 1859. *Skladnja ilirskoga jezika, za niže gimnazije*. Beč: Carska kraljevska naklada.

Wasow, Thomas. 1972. *Anaphoric relations in English*. Doktorska disertacija. MIT.

Watters, John. 1979. Focus in Aghem: A Study of its Formal Correlates and Typology. *Aghem Grammatical Structure (Southern California Occasional Papers in Linguistics No. 7)* Ur. Hyman, Larry. Los Angeles: University of Southern California, 137–197.

Williams, Edwin S. 1977. Discourse and logical form. *Linguistic inquiry*: 101-139.

Willer-Gold, Jana; Arsenijević, Boban; Batinić, Mia; Becker, Michael; Čordalija, Nermina; Kresić, Marijana; Leko, Nedžad; Marušić, Franc Lanko; Milićev, Tanja; Milićević, Nataša, Mitić, Ivana; Peti-Stantić, Anita; Stanković, Branimir; Šuligoj, Tina; Tušek, Jelena i Nevins, Andrew. 2018. When linearity prevails over hierarchy in syntax. *Proceedings of the National Academy of Sciences* 115(3): 495-500.

Willer-Gold, Jana; Arsenijević, Boban; Batinić, Mia; Čordalija, Nermina; Kresić, Marijana; Leko, Nedžad; Marušić, Franc Lanko; Milićev, Tanja; Milićević, Nataša, Mitić, Ivana; Nevins, Andrew; Peti-Stantić, Anita; Stanković, Branimir; Šuligoj, Tina; Tušek, Jelena. 2016. Conjunct agreement and gender in South Slavic: From theory to experiments to theory. *Journal of Slavic linguistics* 24(1): 187-224.

Winkler, Susanne. 2016. Ellipsis and information structure. *The Oxford Handbook of Information Structure*. Ur. Féry, Caroline i Ishihara, Shinichiro. New York – Oxford: Oxford University Press. 359–382.

Winkler, Susanne. 2005. *Ellipsis and Focus in Generative Grammar*. Berlin – New York: Mouton de Gruyter.

Yoshida, Masaya; Dickey, Michael; Sturt, Patrick. 2012a. Predictive processing of syntactic structure: Sluicing and ellipsis in real-time sentence processing. *Language and Cognitive Processes*.

Xiang, Ming; Grove, Julian i Merchant, Jason. 2014. Ellipsis sites induce structural priming effects. Ms., University of Chicago.

Yoshida, Masaya; Ackerman, Lauren; Ward, Rebekah i Purrier, Morgan. 2012b. The processing of backward sluicing. 25th annual CUNY Conference on Human Sentence Processing. CUNY Graduate Center.

Zagona, Karen. 1988. Proper Government of Antecedentless VP in English and Spanish. *Natural Language & Linguistic Theory* 6(1): 95–128.

Zagona, Karen. 1982. *Government and Proper Government of Verbal Projections*. Doktorska disertacija. University of Washington.

Zovko Dinković, Irena. 2013. *Negacija u jeziku: kontrastivna analiza negacije u engleskome i hrvatskome jeziku*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.

KORPUSI

<https://www.sketchengine.eu/hrwac-croatian-corpus/>

RAČUNALNI PROGRAMI

JASP Team (2019). JASP (Version 0.10.0.) [Računalni program].

Psychology Software Tools, Inc. 2012. E-Prime 2.0. [Računalni program]

8. PRILOZI

8.1. Prilog A. Procjena prihvatljivosti rečenica: ispitni materijali

(Na primjeru Eksperimenta 1., Uvjeta 1.)

1. Marija neće pročitati članak, a Ivana će pročitati članak.
2. Jelena neće pojesti kolač, a Franka će pojesti kolač.
3. Tina neće kupiti torbu, a Dunja će kupiti torbu.
4. Sara neće posjetiti baku, a Mirna će posjetiti baku.
5. Tanja neće predati izvještaj, a Dina će predati izvještaj.
6. Marko neće prevariti djevojku, a Teo će prevariti djevojku.
7. Matko neće napustiti tvrtku, a Dario će napustiti tvrtku.
8. Lovro neće posaditi cvijeće, a Luka će posaditi cvijeće.
9. Martin neće odati tajnu, a Tomo će odati tajnu.
10. Stipe neće nahraniti mačku, a Bruno će nahraniti mačku.
11. Linda neće prepisati zadatak, a Igor će prepisati zadatak.
12. Klara neće uvažiti primjedbe, a Tonko će uvažiti primjedbe.
13. Maja neće pospremiti sobu, a Renato će pospremiti sobu.
14. Ana neće odbiti ulogu, a Borna će odbiti ulogu.
15. Petra neće pozdraviti goste, a Hrvoje će pozdraviti goste.
16. Emil neće priznati krivnju, a Lara će priznati krivnju.
17. Mirko neće poslušati vijesti, a Jana će poslušati vijesti.
18. David neće prijaviti prekršaj, a Vanja će prijaviti prekršaj.
19. Nikola neće proslaviti rođendan, a Marina će proslaviti rođendan.
20. Danko neće platiti režije, a Irena će platiti režije.
21. Pas neće preskočiti ogradu, a mačka će preskočiti ogradu.
22. Dječak neće naslikati portret, a djevojčica će naslikati portret.
23. Otac neće pohvaliti sina, a majka će pohvaliti sina.
24. Slikar neće prodati djelo, a kiparica će prodati djelo.
25. Bolničar neće prekinuti štrajk, a liječnica će prekinuti štrajk.
26. Teta neće pričuvati bebu, a stric će pričuvati bebu.
27. Čelistica neće odsvirati koncert, a violinist će odsvirati koncert.
28. Predsjednica neće potpisati ugovor, a premijer će potpisati ugovor.

29. Skijašica neće osvojiti medalju, a plivač će osvojiti medalju.
30. Inspektorica neće dati izjavu, a general će dati izjavu.
31. Studentica neće podržati prosvjed, a profesorica će podržati prosvjed.
32. Kornjača neće napraviti nered, a papiga će napraviti nered.
33. Tajnica neće pripremiti prezentaciju, a pripravnica će pripremiti prezentaciju.
34. Ravnateljica neće kazniti učenika, a učiteljica će kazniti učenika.
35. Vila neće začarati dvorac, a vještica će začarati dvorac.
36. Pjesnik neće objaviti knjigu, a romanopisac će objaviti knjigu.
37. Prijatelj neće naplatiti razgovor, a psihijatar će naplatiti razgovor.
38. Vitez neće pronaći princezu, a čarobnjak će pronaći princezu.
39. Lav neće uloviti plijen, a tigar će uloviti plijen.
40. Mladoženja neće održati govor, a kum će održati govor.

8.2. Prilog B. Procjena prihvatljivosti rečenica: primjerak upitnika

(Na primjeru Eksperimenta 1., liste 1.a)

UPUTE ZA ISPITIVANJE PRIHVATLJIVOSTI REČENICA

Vaš zadatak je pročitati određeni broj rečenica te za svaku od njih ocijeniti je li prihvatljiva u hrvatskom jeziku. Koristeći ljestvicu od -2 do +2 označite u kojoj je mjeri za Vas osobno rečenica gramatički prihvatljiva.

Značenja brojeva:

-2	-1	0	+1	+2
☐	☐	☐	☐	☐
Potpuno neprihvatljivo	Donekle neprihvatljivo	Ne mogu odlučiti	Donekle prihvatljivo	Potpuno prihvatljivo

Primjeri:

(nije potrebno odgovarati)

	-2	-1	0	+1	+2
1. Matija neće riješio zadatak.	☐	☐	☐	☐	☐

Ova je rečenica u hrvatskom jeziku neprihvatljiva i bit će ocijenjena negativnom ocjenom.

	-2	-1	0	+1	+2
2. Matija neće riješiti zadatak.	☐	☐	☐	☐	☐

Ova je rečenica u hrvatskom jeziku prihvatljiva i bit će ocijenjena pozitivnom ocjenom.

Odgovarajte prema intuiciji, odnosno prema tome kako Vam rečenice ‘zvuče’ te označite prvi odgovor koji vam padne na pamet, bez previše razmišljanja. Ocjenjujte rečenice zadanim redoslijedom.

	-2	-1	0	+1	+2
1. Glumica nije htjela podići tužbu, a dadilja nije htjela svjedočiti na sudu, ali ipak su.	☐	☐	☐	☐	☐
2. Otac neće pohvaliti sina, a majka će pohvaliti sina.	☐	☐	☐	☐	☐
3. Ivo je govorio francuski, a sugrađani nisu govorili francuski.	☐	☐	☐	☐	☐
4. Katarina nije htjela oprati pod, a Darko nije htio obrisati prašinu, ali ipak su.	☐	☐	☐	☐	☐
5. Romana je prevela dramu, a studentice nisu prevele dramu.	☐	☐	☐	☐	☐
6. Petra neće pozdraviti goste, a Hrvoje će.	☐	☐	☐	☐	☐
7. Nataša je pripalila cigaretu, a gospođe nisu pripalile cigaretu.	☐	☐	☐	☐	☐
8. Kornjača neće napraviti nered, a papiga će.	☐	☐	☐	☐	☐
9. Marko neće napustiti tvrtku, a Dario hoće napustiti tvrtku.	☐	☐	☐	☐	☐
10. Monika nije htjela organizirati susret, a Boris nije htio urediti brošuru, ali ipak su.	☐	☐	☐	☐	☐
	-2	-1	0	+1	+2
11. Lovro neće posaditi cvijeće, a Luka hoće posaditi cvijeće.	☐	☐	☐	☐	☐
12. Slikar neće prodati djelo, a kiparica će prodati djelo.	☐	☐	☐	☐	☐
13. Matko neće prevariti djevojku, a Teo hoće prevariti djevojku.	☐	☐	☐	☐	☐
14. Djeveruše nisu, a Norma je odabrala haljinu.	☐	☐	☐	☐	☐
15. Pjevačica nije htjela otpjevati himnu, a plesač nije htio otplesati valcer, ali ipak jesu.	☐	☐	☐	☐	☐

16. Helena nije htjela razmaziti sina, a Šime nije htio izgubiti posao, ali ipak su.	☐	☐	☐	☐	☐
17. Sestra nije htjela studirati građevinu, a brat nije htio raditi u školi, ali ipak su.	☐	☐	☐	☐	☐
18. Klara neće uvažiti primjedbe, a Tonko će.	☐	☐	☐	☐	☐
19. Lav neće uloviti plijen, a tigar hoće.	☐	☐	☐	☐	☐
20. Jan je završio fakultet, a roditelji nisu završili fakultet.	☐	☐	☐	☐	☐
	-2	-1	0	+1	+2
21. Bolničar neće prekinuti štrajk, a liječnica će prekinuti štrajk.	☐	☐	☐	☐	☐
22. Ervin je prebolio gripu, a ukućani nisu preboljeli gripu.	☐	☐	☐	☐	☐
23. Stipe neće nahraniti mačku, a Bruno hoće nahraniti mačku.	☐	☐	☐	☐	☐
24. Grofovi nisu, a Izidor je zaigrao šah.	☐	☐	☐	☐	☐
25. Karlo nije htio probuditi susjede, a Teodora nije htjela proliti kavu, ali ipak jesu.	☐	☐	☐	☐	☐
26. Kneginje nisu, a Pepeljuga je zavela princa.	☐	☐	☐	☐	☐
27. Denis nije htio prespavati sastanak, a Nora nije htjela zakasniti u školu, ali ipak jesu.	☐	☐	☐	☐	☐
28. Poduzetnice nisu, a Nina je imala viziju.	☐	☐	☐	☐	☐
29. Političari nisu, a Ratko je rekao istinu.	☐	☐	☐	☐	☐
30. Domaćini nisu, a Zoran je nazdravio.	☐	☐	☐	☐	☐
	-2	-1	0	+1	+2
31. Inspektorica neće dati izjavu, a general hoće dati izjavu.	☐	☐	☐	☐	☐

32. Branimir je ostvario san, a neprijatelji nisu ostvarili san.	☐	☐	☐	☐	☐
33. Marija neće pročitati članak, a Ivana će pročitati članak.	☐	☐	☐	☐	☐
34. Zmaj nije htio razoriti utvrdu, a patuljak nije htio ukrasti blago, ali ipak jesu.	☐	☐	☐	☐	☐
35. Tina neće kupiti torbu, a Dunja će kupiti torbu.	☐	☐	☐	☐	☐
36. Emil neće priznati krivnju, a Lara hoće.	☐	☐	☐	☐	☐
37. Spremačice nisu, a Laura je počistila hodnik.	☐	☐	☐	☐	☐
38. Vitez neće pronaći princezu, a čarobnjak hoće.	☐	☐	☐	☐	☐
39. Čelistica neće odsvirati koncert, a violinist hoće odsvirati koncert.	☐	☐	☐	☐	☐
40. Tamara je otputovala na odmor, a zaposlenice nisu otputovale na odmor.	☐	☐	☐	☐	☐
	-2	-1	0	+1	+2
41. Vojnici nisu, a Gabrijel je obranio grad.	☐	☐	☐	☐	☐
42. Mladoženja neće održati govor, a kum hoće.	☐	☐	☐	☐	☐
43. Morana je meditirala, a prijateljice nisu meditirale.	☐	☐	☐	☐	☐
44. Vila neće začarati dvorac, a vještica će.	☐	☐	☐	☐	☐
45. Tihana nije htjela privući pažnju, a Jerko nije htio započeti svađu, ali ipak su.	☐	☐	☐	☐	☐
46. Ana neće odbiti ulogu, a Borna će.	☐	☐	☐	☐	☐
47. Studentica neće podržati prosvjed, a profesor će.	☐	☐	☐	☐	☐
48. Vozačica nije htjela izazvati sudar, a policajka nije htjela zaustaviti promet, ali ipak su.	☐	☐	☐	☐	☐
49. Lujo nije htio izgubiti ključeve, a Matea nije htjela zaprljati košulju, ali ipak jesu.	☐	☐	☐	☐	☐
50. Tanja neće predati izvještaj, a Dina će predati izvještaj.	☐	☐	☐	☐	☐
	-2	-1	0	+1	+2

51. Danko neće platiti režije, a Irena hoće.	☐	☐	☐	☐	☐
52. Kraljica nije htjela izdati kralja, a prorok nije htio uznemiriti dvorjane, ali ipak su.	☐	☐	☐	☐	☐
53. Lino nije htio ići na piće, a Marta nije htjela poslušati predavanje, ali ipak jesu.	☐	☐	☐	☐	☐
54. Skijašica neće osvojiti medalju, a plivač hoće osvojiti medalju.	☐	☐	☐	☐	☐
55. Ema nije htjela razbiti vazu, a Daniel nije htio polomiti stolac, ali ipak su.	☐	☐	☐	☐	☐
56. Sara neće posjetiti baku, a Mirna će posjetiti baku.	☐	☐	☐	☐	☐
57. David neće prijaviti prekršaj, a Vanja hoće.	☐	☐	☐	☐	☐
58. Pas neće preskočiti ogradu, a mačka će preskočiti ogradu.	☐	☐	☐	☐	☐
59. Majmuni nisu, a Dumbo je pobjegao.	☐	☐	☐	☐	☐
60. Mornari nisu, a Vlaho je ugledao dupine.	☐	☐	☐	☐	☐
	-2	-1	0	+1	+2
61. Maja neće pospremiti sobu, a Renato će.	☐	☐	☐	☐	☐
62. Kuhar nije htio prekuhati krumpir, a konobar nije htio poslužiti jelo, ali ipak jesu.	☐	☐	☐	☐	☐
63. Pjesnik neće objaviti knjigu, a romanopisac hoće.	☐	☐	☐	☐	☐
64. Predsjednica neće potpisati ugovor, a premijer hoće potpisati ugovor.	☐	☐	☐	☐	☐
65. Mirko neće poslušati vijesti, a Jana hoće.	☐	☐	☐	☐	☐
66. Martin neće odati tajnu, a Tomo hoće odati tajnu.	☐	☐	☐	☐	☐
67. Miro nije htio obući odijelo, a Vesna nije htjela obuti salonke, ali ipak jesu.	☐	☐	☐	☐	☐
68. Ravnateljica neće kazniti učenika, a učiteljica će.	☐	☐	☐	☐	☐

69. Ministar nije htio otvoriti knjižnicu, a župan nije htio pozvati novinare, ali ipak jesu.	☐	☐	☐	☐	☐
70. Putnik nije htio ispričati priču, a krčmar nije htio prislušivati razgovor, ali ipak jesu.	☐	☐	☐	☐	☐
	-2	-1	0	+1	+2
71. Prijatelj neće naplatiti razgovor, a psihijatar hoće.	☐	☐	☐	☐	☐
72. Lena je pokisnula, a blizanke nisu pokisnule.	☐	☐	☐	☐	☐
73. Linda neće prepisati zadatak, a Igor će.	☐	☐	☐	☐	☐
74. Krešo je pamtio rođendane, a suradnici nisu pamtili rođendane.	☐	☐	☐	☐	☐
75. Nikola neće proslaviti rođendan, a Marina hoće.	☐	☐	☐	☐	☐
76. Tajnica neće pripremiti prezentaciju, a pripravnica će.	☐	☐	☐	☐	☐
77. Teta neće pričuvati bebu, a stric hoće pričuvati bebu.	☐	☐	☐	☐	☐
78. Starica nije htjela otvoriti vrata, a razbojnik nije htio ostaviti trag, ali ipak su.	☐	☐	☐	☐	☐
79. Jelena neće pojesti kolač, a Franka će pojesti kolač.	☐	☐	☐	☐	☐
80. Dječak neće naslikati portret, a djevojčica će naslikati portret.	☐	☐	☐	☐	☐

KRAJ ZADATKA

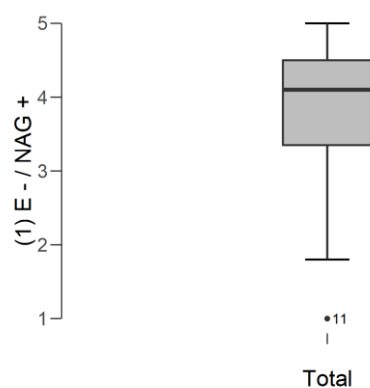
8.3. Prilog C. Procjena prihvatljivosti rečenica: boxplot prikazi distribucija

Boxplot prikazi dobivenih distribucija procjena prihvatljivosti rečenica po uvjetima za (a) preliminarno istraživanje; (b) eksperiment 1; (c) eksperiment 2; (d) eksperiment 3. Prikazana je centralna vrijednost, granica prvoga i trećega kvartila i raspon rezultata.

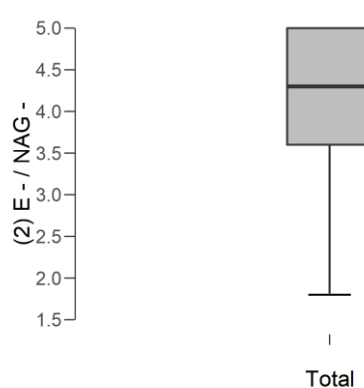
(a) Preliminarno istraživanje

Upitnik 1

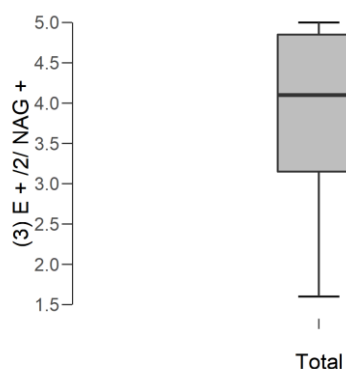
(1) E - / NAG +

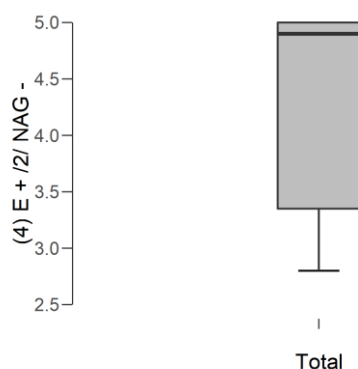
(2) E - / NAG -

(3) E + /2/ NAG +

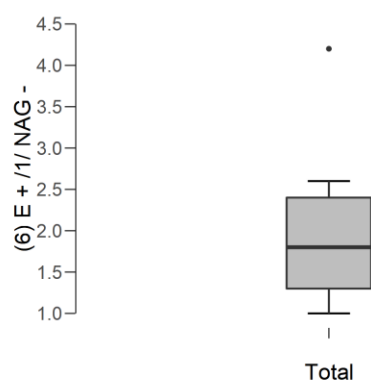
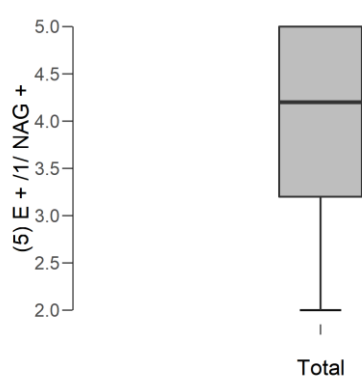

(4) E + /2/ NAG -

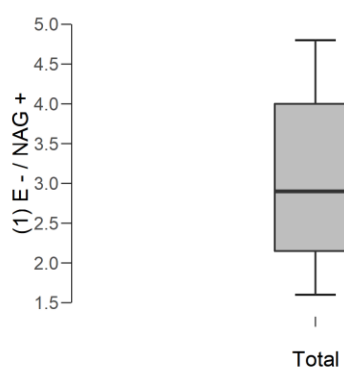
(5) E + /1/ NAG +

(6) E + /1/ NAG -

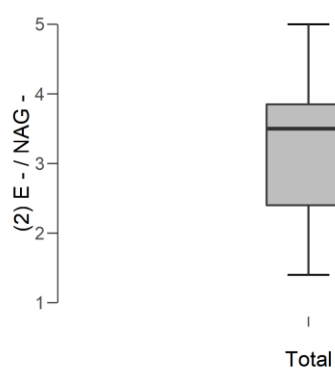

Upitnik 2

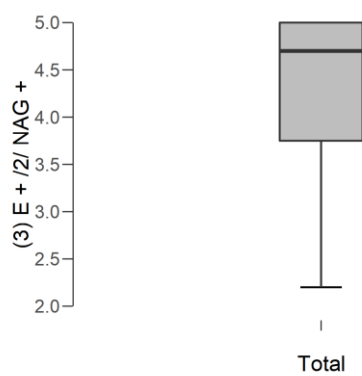
(1) E - / NAG +

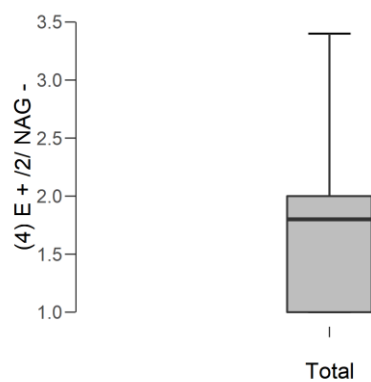
(2) E - / NAG -

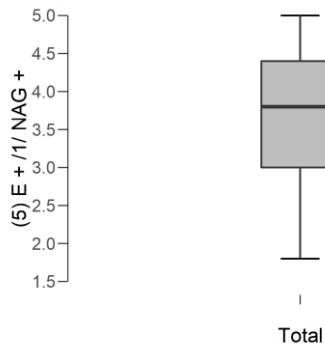
(3) E + /2/ NAG +

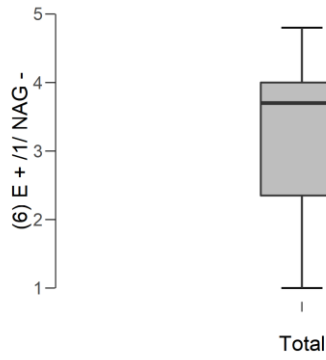
(4) E + /2/ NAG -

(5) E + /1/ NAG +

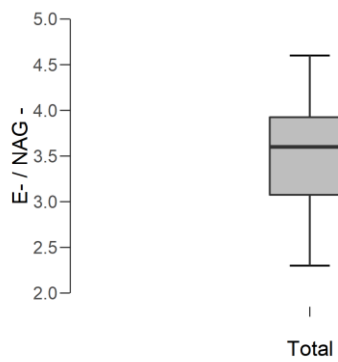

(6) E + /1/ NAG -

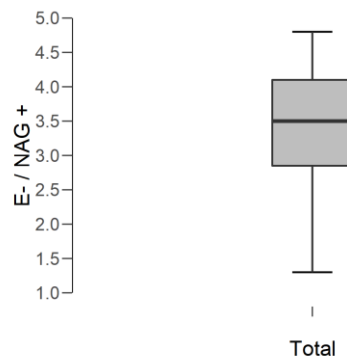

(b) Eksperiment 1

(1) E- / NAG -

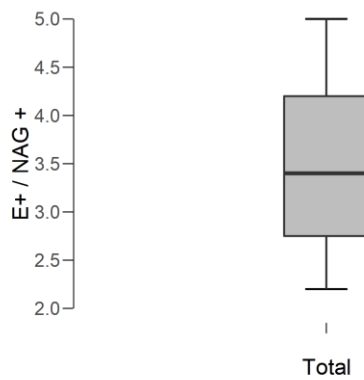
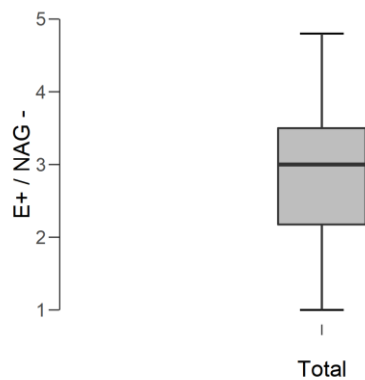

(2) E- / NAG +

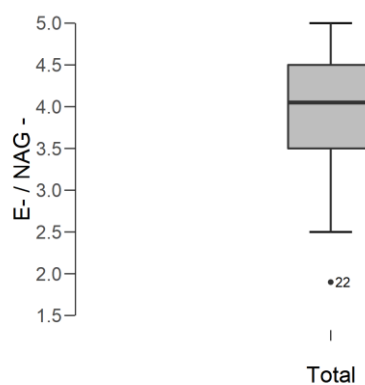
(3) E+ / NAG -

(4) E+ / NAG +

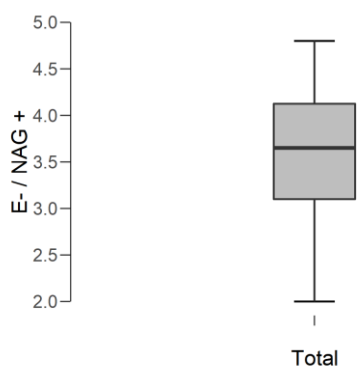

(c) Eksperiment 2

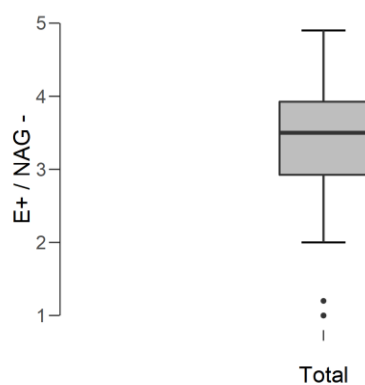
(1) E- / NAG -

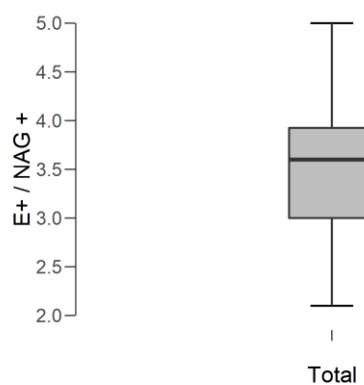
(2) E- / NAG +

(3) E+ / NAG -

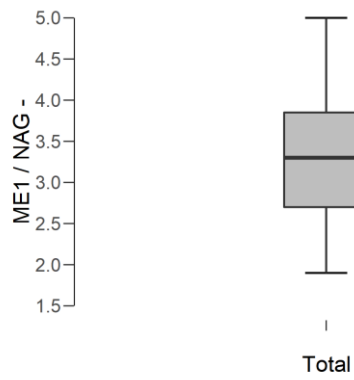

(4) E+ / NAG +

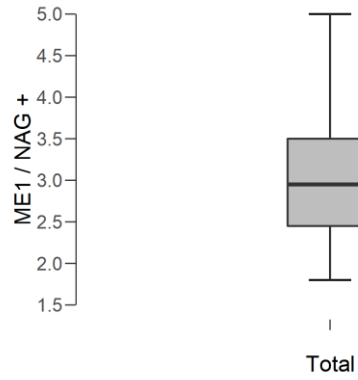

(d) Eksperiment 3

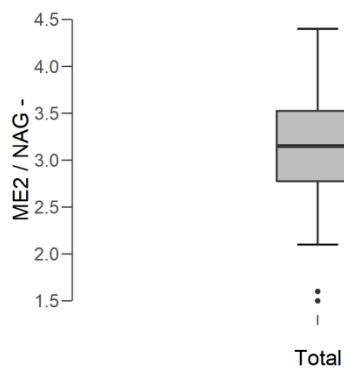
(1) ME 1 / NAG -

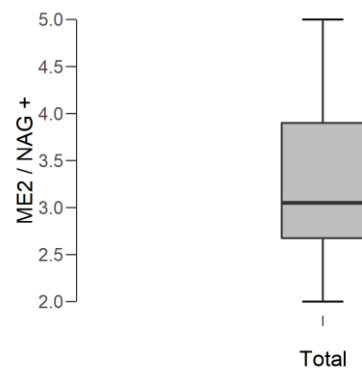
(2) ME 1 / NAG +

(3) ME2 / NAG -

(4) ME2 / NAG +

8.4. Prilog D: Odabir antecedenta elipse glagolske skupine: eksperimentalni podražaji po uvjetima

(a) Uvjet 1: S / G-Z

1. Tina je otišla kući nakon što je popila piće. I Marija je.
2. Dino je oprao posuđe nakon što je prošetao psa. I Darko je.
3. Iva je naučila njemački nakon što je posjetila Berlin. I Vesna je.
4. Tin je izgubio novčanik nakon što je pronašao ključeve. I Dado je.
5. Jana je pogledala film nakon što je pročitala knjigu. I Petra je.
6. Sven je osvojio medalju nakon što je promijenio trenera. I Damjan je.
7. Tea je napisala zbirku poezije nakon što je objavila roman. I Klara je.
8. Karlo je otputovao u Japan nakon što je dovršio projekt. I Bobo je.
9. Kata je preselila u Rijeku nakon što je završila fakultet. I Lorena je.
10. Vinko je sjeo za stol nakon što je pozdravio goste. I Mario je.
11. Franka je nazvala majku nakon što je izašla u vrt. I Lana je.
12. Robi je otvorio restoran nakon što je prodao vikendicu. I Nikola je.
13. Tena je posadila cvijeće nakon što je posjekla hrast. I Diana je.
14. Leo je pojeo jabuku nakon što je naslikao mrtvu prirodu. I Saša je.
15. Mia je povukla kandidaturu nakon što je priznala krivnju. I Ana je.
16. Joža je dobio okladu nakon što je skočio u more. I Darko je.
17. Nina je poslala pozivnice nakon što je rezervirala dvoranu. I Sara je.
18. David je pozvao policiju nakon što je začuo drugi vrisak. I Toni je.
19. Mimi je prepoznala ulicu nakon što je prešla cestu. I Lora je.
20. Jan je slomio nogu nakon što je izliječio gripu. I Lino je.
21. Maja je počistila stan nakon što je proslavila rođendan. I Dora je.
22. Frane je napustio tvrtku nakon što je posvojio dijete. I Joško je.
23. Una je premjestila kauč nakon što je sastavila policu. I Ema je.
24. Borko je provjerio podatke nakon što je uočio pogrešku. I Stipe je.
25. Vanja je istrčala maraton nakon što je položila ispite. I Lea je.
26. Teo je otplesao valcer nakon što je predstavio glazbenike. I Zoki je.
27. Luce je podijelila užinu nakon što je prebrojila učenike. I Mila je.
28. Marko je skuhao večeru nakon što je poslušao vijesti. I Bruno je.
29. Irena je ispustila krik nakon što je ušla u sobu. I Matea je.

30. Luka je propustio domjenak nakon što je zakasnio na sastanak. I Miro je.
31. Anja je kupila hlače nakon što je platila stanarinu. I Nora je.
32. Ivan je utrčao u učionicu nakon što je pozdravio prijatelje. I Krešo je.
33. Lili je pala na travu nakon što je promašila mrežu. I Marta je.
34. Borna je prelistao časopis nakon što je posložio dokumente. I Dinko je.
35. Ivana je izula sandale nakon što je zakoračila u lokvu. I Ena je.
36. Dean je snimio album nakon što je glumio u sapunici. I Zvonko je.
37. Linda je spalila pisma nakon što je bacila fotografije. I Azra je.
38. Igor je nahranio mačke nakon što je preskočio ogradu. I Lovro je.
39. Lena je stavila šešir nakon što je popravila šminku. I Sonja je.
40. Tonko je zaustavio vozilo nakon što je ugledao hotel. I Pero je.

(b) Uvjet 2: S / Z-G

1. Nakon što je popila piće, Tina je otišla kući. I Marija je.
2. Nakon što je prošetao psa, Dino je oprao posuđe. I Darko je.
3. Nakon što je posjetila Berlin, Iva je naučila njemački. I Vesna je.
4. Nakon što je pronašao ključeve, Tin je izgubio novčanik. I Dado je.
5. Nakon što je pročitala knjigu, Jana je pogledala film. I Petra je.
6. Nakon što je promijenio trenera, Sven je osvojio medalju. I Damjan je.
7. Nakon što je objavila roman, Tea je napisala zbirku poezije. I Klara je.
8. Nakon što je dovršio projekt, Karlo je otputovao u Japan. I Bobo je.
9. Nakon što je završila fakultet, Kata je preselila u Rijeku. I Lorena je.
10. Nakon što je pozdravio goste, Vinko je sjeo za stol. I Mario je.
11. Nakon što je izašla u vrt, Franka je nazvala majku. I Lana je.
12. Nakon što je prodao vikendicu, Robi je otvorio restoran. I Nikola je.
13. Nakon što je posjekla hrast, Tena je posadila cvijeće. I Diana je.
14. Nakon što je naslikao mrtvu prirodu, Leo je pojeo jabuku. I Saša je.
15. Nakon što je priznala krivnju, Mia je povukla kandidaturu. I Ana je.
16. Nakon što je skočio u more, Joža je dobio okladu. I Darko je.
17. Nakon što je rezervirala dvoranu, Nina je poslala pozivnice. I Sara je.
18. Nakon što je začuo drugi vrisak, David je pozvao policiju. I Toni je.
19. Nakon što je prešla cestu, Mimi je prepoznala ulicu. I Lora je.
20. Nakon što je izliječio gripu, Jan je slomio nogu. I Lino je.

21. Nakon što je proslavila rođendan , Maja je počistila stan. I Dora je.
22. Nakon što je posvojio dijete, Frane je napustio tvrtku. I Joško je.
23. Nakon što je sastavila policu, Una je premjestila kauč. I Ema je.
24. Nakon što je uočio pogrešku, Borko je provjerio podatke. I Stipe je.
25. Nakon što je položila ispite, Vanja je istrčala maraton. I Lea je.
26. Nakon što je predstavio glazbenike, Teo je otplesao valcer. I Zoki je.
27. Nakon što je prebrojila učenike, Luce je podijelila užinu. I Mila je.
28. Nakon što je poslušao vijesti, Marko je skuhao večeru. I Bruno je.
29. Nakon što je ušla u sobu, Irena je ispustila krik. I Matea je.
30. Nakon što je zakasnio na sastanak, Luka je propustio domjenak. I Miro je.
31. Nakon što je platila stanarinu, Anja je kupila hlače. I Nora je.
32. Nakon što je pozdravio prijatelje, Ivan je utrčao u učionicu. I Krešo je.
33. Nakon što je promašila mrežu, Lili je pala na travu. I Marta je.
34. Nakon što je posložio dokumente, Borna je prelistao časopis. I Dinko je.
35. Nakon što je zakoračila u lokvu, Ivana je izula sandale. I Ena je.
36. Nakon što je glumio u sapunici, Dean je snimio album. I Zvonko je.
37. Nakon što je bacila fotografije, Linda je spalila pisma. I Azra je.
38. Nakon što je preskočio ogradu, Igor je nahranio mačke. I Lovro je.
39. Nakon što je popravila šminku, Lena je stavila šešir. I Sonja je.
40. Nakon što je ugledao hotel, Tonko je zaustavio vozilo. I Pero je.

(c) Uvjet 3a: K

1. Tina je popila piće i otišla kući. I Marija je.
2. Dino je prošetao psa i oprao posuđe. I Darko je.
3. Iva je posjetila Berlin i naučila njemački. I Vesna je.
4. Tin je pronašao ključeve i izgubio novčanik. I Dado je.
5. Jana je pročitala knjigu i pogledala film. I Petra je.
6. Sven je promijenio trenera i osvojio medalju. I Damjan je.
7. Tea je objavila roman i napisala zbirku poezije. I Klara je.
8. Karlo je dovršio projekt i otputovao u Japan. I Bobo je.
9. Kata je završila fakultet i preselila u Rijeku. I Lorena je.
10. Vinko je pozdravio goste i sjeo za stol. I Mario je.
11. Franka je izašla u vrt i nazvala majku. I Lana je.

12. Robi je prodao vikendicu i otvorio restoran. I Nikola je.
13. Tena je posjekla hrast i posadila cvijeće. I Diana je.
14. Leo je naslikao mrtvu prirodu i pojeo jabuku. I Saša je.
15. Mia je priznala krivnju i povukla kandidaturu. I Ana je.
16. Joža je skočio u more i dobio okladu. I Darko je.
17. Nina je rezervirala dvoranu i poslala pozivnice. I Sara je.
18. David je začuo drugi vrisak i pozvao policiju. I Toni je.
19. Mimi je prešla cestu i prepoznala ulicu. I Lora je.
20. Jan je izliječio gripu i slomio nogu. I Lino je.
21. Maja je proslavila rođendan i počistila stan. I Dora je.
22. Frane je posvojio dijete i napustio tvrtku. I Joško je.
23. Una je sastavila policu i premjestila kauč. I Ema je.
24. Borko je uočio pogrešku i provjerio podatke. I Stipe je.
25. Vanja je položila ispite i istrčala maraton. I Lea je.
26. Teo je predstavio glazbenike i otplesao valcer. I Zoki je.
27. Luce je prebrojila učenike i podijelila užinu. I Mila je.
28. Marko je poslušao vijesti i skuhao večeru. Bruno je.
29. Irena je ušla u sobu i ispustila krik. I Matea je.
30. Luka je zakasnio na sastanak i propustio domjenak. I Miro je.
31. Anja je platila stanarinu i kupila hlače. I Nora je.
32. Ivan je pozdravio prijatelje i utrčao u učionicu. I Krešo je.
33. Lili je promašila mrežu i pala na travu. I Marta je.
34. Borna je posložio dokumente i prelistao časopis. I Dinko je.
35. Ivana je zakoračila u lokvu i izula sandale. I Ena je.
36. Dean je glumio u sapunici i snimio album. I Zvonko je.
37. Linda je bacila fotografije i spalila pisma. I Azra je.
38. Igor je preskočio ogradu i nahranio mačke. I Lovro je.
39. Lena je popravila šminku i stavila šešir. I Sonja je.
40. Tonko je ugledao hotel i zaustavio vozilo. I Pero je.

(d) Uvjet 3b: K

1. Tina je otišla kući i popila piće. I Marija je.
2. Dino je oprao posuđe i prošetao psa. I Darko je.

3. Iva je naučila njemački i posjetila Berlin. I Vesna je.
4. Tin je izgubio novčanik i pronašao ključeve. I Dado je.
5. Jana je pogledala film i pročitala knjigu. I Petra je.
6. Sven je osvojio medalju i promijenio trenera. I Damjan je.
7. Tea je napisala zbirku poezije i objavila roman. I Klara je.
8. Karlo je otputovao u Japan i dovršio projekt. I Bobo je.
9. Kata je preselila u Rijeku i završila fakultet. I Lorena je.
10. Vinko je sjeo za stol i pozdravio goste. I Mario je.
11. Franka je nazvala majku i izašla u vrt. I Lana je.
12. Robi je otvorio restoran i prodao vikendicu. I Nikola je.
13. Tena je posadila cvijeće i posjekla hrast. I Diana je
14. Leo je pojeo jabuku i naslikao mrtvu prirodu. I Saša je.
15. Mia je povukla kandidaturu i priznala krvinju. I Ana je.
16. Joža je dobio okladu i skočio u more. I Darko je.
17. Nina je poslala pozivnice i rezervirala dvoranu. I Sara je.
18. David je pozvao policiju i začuo drugi vrisak. I Toni je.
19. Mimi je prepoznala ulicu i prešla cestu. I Lora je.
20. Jan je slomio nogu i izliječio gripu. I Lino je.
21. Maja je počistila stan i proslavila rođendan. I Dora je.
22. Frane je napustio tvrtku i posvojio dijete. I Joško je.
23. Una je premjestila kauč i sastavila policu. I Ema je.
24. Borko je provjerio podatke i uočio pogrešku. I Stipe je.
25. Vanja je istrčala maraton i položila ispite. I Lea je.
26. Teo je otplesao valcer i predstavio glazbenike. I Zoki je.
27. Luce je podijelila užinu i prebrojila učenike. I Mila je.
28. Marko je skuhao večeru i poslušao vijesti. I Bruno je.
29. Irena je ispustila krik i ušla u sobu. I Matea je.
30. Luka je propustio domjenak i zakasnio na sastanak. I Miro je.
31. Anja je kupila hlače i platila stanarinu. I Nora je.
32. Ivan je utrčao u učionicu i pozdravio prijatelje. I Krešo je.
33. Lili je pala na travu i promašila mrežu. I Marta je.
34. Borna je prelistao časopis i posložio dokumente. I Dinko je.
35. Ivana je izula sandale i zakoračila u lokvu. I Ena je.
36. Dean je snimio album i glumio u sapunici. I Zvonko je.

37. Linda je spalila pisma i bacila fotografije. I Azra je.
38. Igor je nahranio mačke i preskočio ogradu. I Lovro je.
39. Lena je stavila šešir i popravila šminku. I Sonja je.
40. Tonko je zaustavio vozilo i ugledao hotel. I Pero je.

8.4. Prilog E. Informirani pristanak

Obrazac je korišten u svim eksperimentima.

INFORMIRANI PRISTANAK za sudjelovanje u doktorskom istraživanju

Doktorandica: Irina Masnikosa

Studij: Poslijediplomski doktorski studij lingvistike

Mentorica: prof. dr.sc. Anita Peti-Stantić

Doktorska disertacija: Analiza i procesiranje elipse glagolske skupine u hrvatskome jeziku – ograničenja informacijske strukture

Poštovani/a,

svrha ovog istraživanja jest ispitati gramatičnost rečenica u hrvatskom jeziku. Predviđeno trajanje istraživanja je 20 minuta. Razina stresa i/ili neugode u ovom istraživanju nije veća od one koju doživljavate u vrlo uobičajenim svakodnevnim situacijama. Sudjelovanje u istraživanju je dobrovoljno i imate pravo bez ikakvih posljedica odustati od sudjelovanja ili se iz njega povući. Povjerljivost informacija o Vašem identitetu u ovom je istraživanju zajamčena. Pristup podacima imat će samo doktorandica, mentorica i statističar. Ako nalazi istraživanja budu javno objavljeni, to će biti učinjeno za čitavu skupinu sudionika te se neće objavljivati individualni odgovori.

Ukoliko imate dodatnih pitanja ili se želite informirati o rezultatima istraživanja, kontakt adresa je: irina.masnikosa@gmail.com

SUGLASNOST

Ja, niže potpisani/a _____ (IME I PREZIME) potpisivanjem ovog obrasca potvrđujem da sam na meni prihvatljiv i zadovoljavajući način upoznat/a s ciljem i sadržajem istraživanja. Razumijem da mogu uskratiti ili naknadno povući svoj pristanak u bilo kojem trenutku istraživanja, bez navođenja razloga i bez ikakvih posljedica. Mogu dobiti uvid u sve informacije prikupljene u svrhu istraživanja i biti izvješten/a o njegovom tijeku. Razumijem da mojoj dokumentaciji imaju pristup samo odgovorni pojedinci u istraživanju - doktorandica, mentorica te statističar.

Potpis ispitanika:

Potpis doktoranda

Datum:

9. ŽIVOTOPIS AUTORICE

Irina Masnikosa rođena je 13. srpnja 1989. godine u Našicama. 2008. godine upisala je preddiplomski studij opće lingvistike i ruskog jezika i književnosti te 2014. završila diplomski studij lingvistike (smjer opća lingvistika) i rusistike (prevoditeljski smjer) na Filozofskom fakultetu u Zagrebu obranivši diplomski rad *Moskovski metro na filmu* pod mentorstvom prof. dr. sc. Željke Čelić. 2014. godine upisuje Poslijediplomski doktorski studij lingvistike na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Dobitnica je Nagrade Filozofskog fakulteta 2013. godine za suautorstvo znanstvenog rada *Procesi značenjske obrade jezika kod osoba s afazijom i doprinos vrednovanju semantičkoga dijela testa PALPA* i 2014. godine za izvrsnost u studiju, kao i Plakete Josip Badalić 2016. za izvrsnost u studiju rusistike. Tijekom studija sudjelovala je u radu Lingvističkog laboratorija pri Odsjeku za lingvistiku (voditeljica: prof. dr. sc. Vlasta Erdeljac). 2012. boravila je na jednomjesečnoj stipendiji u Sankt Peterburgu, a ljetni semestar 2012/2013. provela je na Moskovskom državnom sveučilištu M.V. Lomonosova u okviru bilateralne studentske razmjene. Pohađala je seminare u prikupljanju i analizi podataka u lingvističkim istraživanjima u okviru projekta ReLDI – *Regional Linguistic Data Initiative* (2016. u Zagrebu i 2017. u Beogradu), a 2018. sudjeovala je na međunarodnoj ljetnoj školi *Form-Meaning Mismatches in Natural Language* na Georg-August-Universität u Göttingenu. Od 2018. godine suradnica je na projektu Hrvatske zaklade za znanost *Modeliranje mentalne gramatike hrvatskoga: ograničenja informacijske strukture* (voditeljica: prof. dr. sc. Anita Peti-Stantić).